

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FREDERIKSBERG
KOMMUNESTYRE
1857-1957

FREDERIKSBERG
KOMMUNESTYRE
1857-1957

Af Albert Fabritius

Under medvirken af
Sven Houmøller

Udgivet af
Frederiksberg Kommunalbestyrelse
1957

FREDERIKSBERG BOGTRYKKERI

INDHOLD

	Side
Forord	7
Loven af 29. december 1857	9
Kommunalforfatningen	26
Kommunalvalgene	29
Kommunalbestyrelsen	33
Biografier 1857-1908	55
birkedommer, etatsråd Carl Petersen	57
overpræsident, gehejmekonferensråd E. Emil Rosenørn	61
højesteretsassessor Otto Müller	66
kaptajn, justitsråd, cand. theol. N. F. Jespersen	71
finanshovedkasserer, etatsråd, exam. jur. R. C. Stæger	73
postmester, etatsråd N. C. Mühlensteth	78
overretssagfører H. C. Plockross	80
birkedommer Adolph Conradt-Eberlin	84
overretsjustitiarius N. F. Schlegel	101
grosserer A. L. Topp	123
kommandør Johan C. Tuxen	128
birkedommer, etatsråd Carl Ingerslev	131
sporvejsdirektør, oberstløjtnant P. G. Ramm	135
højesteretssagfører F. Asmussen	150
læge, dr. med. Eduard Jacoby	169
overretssagfører Carl Meyer	182
birkedommer, dr. jur. H. Sylow	184
forvalter J. P. Jensen	185
Biografier 1908-1957	193
overretssagfører Niels Petersen	195
overretssagfører Marius Godskesen	198
afdelingschef, cand. jur. V. E. Munck	207
dommer Aage Gad	209
læge Stephan Nandrup	211
direktør, civilingeniør Svend Koch	213
driftsbestyrer Lauritz Sørensen	215
direktør, cand. jur. Kai Hammerich	217
nationalbankdirektør, cand. polit. C. V. Bramsnæs	219
minister for offentlige arbejder J. Friis-Skotte	222
overretssagfører C. J. F. Sven	224
forretningsfører, karetmager Em. Olsen	226
forretningsfører Johannes Nielsen	228
redaktør, cand. jur. H. Stein	230

	Side
hovedkasserer O. E. Einer-Jensen	232
direktør, cand. pharm. Vilhelm Fischer	234
salgschef H. Tausen-Nielsen	239
direktør, docent, cand. polit. Sven Røgin	241
maler Anker Petersen	243
fru Anna Johanne Frydensberg	245
forretningsfører, kommunalrevisor Aug. M. Jørgensen ...	247
borgmester, cand. polit. Aksel Møller	249
forretningsfører Oluf Bertolt	254
grosserer Knud Nielsen	256
branddirektør Arne Stæhr Johansen	258
fru Clara Munck	264
overværkmester H. A. Petersen	266
reklamekonsulent Kr. Albertsen	268
fuldmægtig Rudy Schrøder	270
Kommunaldirektører	273
justitsråd, cand. jur. Vilh. Hattensen	275
cand. jur. N. Westergaard	277
cand. jur. William Harpøth	279
cand. jur. C. F. Gerner Andersen	280
Kildehenvisninger	283
Registre	291
sagregister	293
stedregister	297
personnavneregister	300
Illustrationsfortegnelse	309

Forord

På kommunalbestyrelsens foranledning fremkommer nærværende skrift i anledning af 100-årsdagen for Frederiksbergs kommunale forfatning den 29. december 1957.

Det har været hensigten gennem en række levnedsskildringer af de mænd, der i første række har ansvaret og æren for den kommunale forvaltnings varetagelse og dermed for kommunens udvikling fra landsby til storstad, at belyse hovedtrækkene i denne udvikling. Som andet og mere end et bidrag til kommunens historie tør nærværende dog ikke betragtes; dels har den tid, der har stået til forfatterens rådighed været for kort til en til bunds gående skildring af kommunens historie, dels vil meget af det for en dybere indtrængen nødvendige kildestof endnu ikke være tilgængeligt for eller modent til en historisk vurdering.

Det er også dette synspunkt, som betinger den stedfundne deling af det biografiske stof i to grupper. Tiden 1857–1908 har man søgt at behandle i form af bredere biografiske skildringer med hovedvægten lagt på den pågældendes kommunalpolitiske indsats og med forhandlingsreferaterne som hovedkilde – med alle de svagheder, dette indebærer. Tiden efter 1908, hvor det kommunalpolitiske arbejde i langt højere grad end tidligere skal ses i lyset af den almindelige politiske udvikling, og hvor de enkelte personer mere fremtræder som repræsentanter for en gruppe, har som følge heraf måttet anlægges anderledes; biografierne er her indskrænket til de nøgne data uden forsøg på en vurdering af den enkeltes virke og andel i de stedfundne begivenheder, og skildringen af udviklingen er samlet under de enkelte borgmestre og har nærmere karakter af en tidstavle, der endda kun medtager det udvalg af kommunalbestyrelsens beslutninger, som forfatteren har skønnet af betydning.

Trods denne blanding af personhistorisk vurdering og blot og bar redogørelse for fakta er det forfatterens håb, at skriftet må bidrage til at belyse og klarlægge kommunens enestående udviklingshistorie, som man måske kortest kan karakterisere ved dens to yderpunkter – den „Kirke-

klokke – ej til Hovedstæder“, som Grundtvig lyttede til i Bakkehuset's have og lod sig inspirere af til et af sine mest ædle poetiske udtryk – og det klokkespil, som fra det nye rådhusårn lader sine toner klinge ud over den moderne by. Landsbysamfund og sommeropholdssted med villaer og haver og vidtstrakte marker – storstadskommune med de endeløse gaders lange opmarch, trafikåreernes grå asfalt og gule blinklys og det kulturelle og administrative centrum opbygning og moderne udformning omkring den gamle bykerne. Frederiksberg Kommunes historie bliver da en beretning om spændingen mellem disse to poler, en skildring af, hvorledes man har søgt og formået at forlige fortids idyl med nutids tarv.

I disse bestræbelser har kommunen haft det held, at en række betydelige mænd af høj dannelse, bred social interesse og fin human indstilling har sat et stort og personligt arbejde ind på at fremme samfundets vel. Derfor vil kommunens borgere i hundredåret for den lov, der oprettede Frederiksberg som en selvstændig administrativ enhed, mindes denne række af mænd for deres uselviske indsats for samtid og fremtid.

For den støtte og hjælp, som FREDERIKSBERG KOMMUNES FORVALTNING og FREDERIKSBERG KOMMUNEBIBLIOTEKER har ydet, står forfatteren i taknemmelighedsgæld til kommunaldirektør C. F. GERNER ANDERSEN og stadsbibliotekar J. LEHM LAURSEN. En tak skal også rettes til den kreds af privatpersoner, som på forskellig måde har meddelt oplysninger til værket, og til afdelingsbibliotekar SVEN HOUMØLLER, som har fremskaffet en række detailoplysninger fra arkivalske kilder og har haft det ikke ubetydelige arbejde med at tilvejebringe billedmaterialet, hvor man i så stor udstrækning, som det har været muligt, har ønsket at bringe gengivelser af kunstnerisk udførte portrætter.

Frederiksberg i oktober 1957.

ALBERT FABRITIUS

Loven af 29. december 1857

Som et led i den reformpolitik, der ved Christian VIII's tronbestigelse blev gennemført dels som afslutning på og afrunding af de bestræbelser, der havde præget udviklingen i 30'erne, dels vel også for at forebygge den gennemgribende forfatningsændring, hvis konsekvenser indadtil og udadtil naturligt måtte forekomme en mand af kongens intellekt uoverskuelige og farlige, gennemførtes 1840 den københavnske kommunal-anordning og året efter – 13. august 1841 – anordningen om sogneforstanderskaber i landkommunerne.

Ved landkommunalanordningen blev enheden – kommunen – identisk med pastoratets geografiske område, den af hoved- og anneksogn(e) bestående gejstlige enhed, en naturlig inddeling når henses såvel til det åndelige fællesskab som til fattigvæsenets og skolevæsenets ordning. *Frederiksberg* og *Hvidovre*, der fra 1747 havde udgjort eet pastorat med Frederiksberg som hovedsogn, kom derfor til at udgøre een kommune under et sogneforstanderskab, der første gang valgtes 10. december 1841 [1]. Der var imidlertid allerede i 1840 i bebyggelses- og befolkningsmæssig henseende en ikke ubetydelig forskel mellem Hvidovre sogn, der bestod af de tre landsbyer Hvidovre, Vigerslev og Valby og i følge folketællingen dette år havde 231 gårde og huse med 1525 beboere, og Frederiksberg sogn, der med sine kun 141 gårde og huse, sine 3 gader og 2304 indvånere var på vej bort fra landsbystadiet. Denne forskel blev yderligere uddybet ved udviklingen i de nærmest følgende år, og især efter at demarkationslinjen i 1852 var blevet forlagt fra Falkoner Alle og Jagtvej til Søernes indre rand, og der derved var givet fri bane for en mere permanent bebyggelse. 1845 blev Bredegade brolagt, 1848 påbegyndtes gadebelysningen og fra midten af 50'erne åbnede udstykningen mulighederne for en kraftigere befolkningstilvækst – grundene ved Pile Alleen blev udparcelleret 1855, villakvarteret opstod på rådmand Bülow's grunde mellem Gl. Kongevej og Ladegårdsåen, og 1856 anlagdes Schønbergskvarteret ved Gl. Kongevejs nordlige side ned mod Vodroffsvej.

De kommunale opgaver var dermed for Frederiksberg blevet ganske andre end for Hvidovre; skulle de løses tilfredsstillende, måtte en anden kommunalordning skabe muligheder derfor. – Selvstændighed blev løsenet, og selvstændigheden blev, efterhånden som opgaverne og som nabo-byen voksede, den tap, hvorom en stor del af kommunalpolitikken kom til at dreje sig.

I 1853 blev sagen aktuel derved, at sogneforstander, gårdejer SKOUSBOE i sogneforstanderskabet stillede forslag om en adskillelse af de to sognes fattigkasse, således at hvert af sognene fremtidig skulle sørge for sine egne fattige [2]. Forslagets behandling blev udsat, men i løbet af det følgende år er der blevet indsendt et andragende til amtsrådet om adskillelse mellem sognene og fordelingen af fattigskatten, åbenbart med henvisning til, at det relativt større antal fattige i Valby betød en urimelig belastning af Frederiksbergs beboere. Hvidovres indbyggere protesterede naturligvis her imod over for amtsrådet, som derpå forlangte yderligere erklæring fra sogneforstanderskabet. I sin svarskrivelse henholdt sogneforstanderskabet sig til sit første andragende, idet man oplyste, at man ved udsendte cirkulærer havde sonderet stemningen blandt beboerne – så godt som alle Frederiksbergs indbyggere, men kun et mindretal af Hvidovres havde erklæret sig for adskillelsen [3]. 8. maj 1855 forelagde birkedommeren en skrivelse fra Indenrigsministeriet, ifølge hvilken der blev udpeget 5 repræsentanter fra hvert sogn til at forhandle om sagen. Da denne forhandling forblev resultatløs, erklærede Indenrigsministeriet sig 25. april 1856 imod adskillelsen og foreslog, at man vedtog et regulativ til en ordning, ifølge hvilken forstanderskabet blev bemyndiget til „naar og saavidt det attraaes af vedkommende Beboere eller disses pluralitet at træffe visse extraordinaire til almindelige Landboforhold ikke henhørende Foranstaltninger, som måtte findes hensigtsmæssige og gavnlige, samt at repartere de dermed forbundne Udgifter efter passende Forhold paa de Dele af Sognet, som deraf have Nytte“ [4]. Der blev nedsat et udvalg til at behandle dette forslag, men det nåede aldrig at afgive betænkning.

Så skete der imidlertid noget, som satte sagen i skred. 9. oktober 1857 forelagde justitsministeren CARL SIMONY i Landstinget et forslag om, at bygningsloven af 17. marts 1856 blev udvidet til med nogle forandringer også at gælde for en del af Frederiksberg og Hvidovre sogne [5]. Som

KOMMUNALBESTYRELSENS FØRSTE MØDESTED
1858–1863

grundlag for dette lovforslag lå et af birkedommer PETERSEN udarbejdet udkast til en bygninglov for Frederiksberg, som var tiltrådt af sogneforstanderskabet og behandlet af en kommission. Justitsministeren havde imidlertid fundet, at det i stedet for at tilvejebringe en særlig bygningslov for Frederiksberg var rimeligere at søge loven af 17. marts 1856 udvidet, så meget mere som der var rejst spørgsmål om at indlemme Frederiksberg i København. Ganske vist havde der kun været tale om politimæssig og kriminel jurisdiktion, men Simony ville dog finde det rimeligt, at der også i kommunal henseende fandt en sammensmeltning med hovedstaden sted, og under 1. behandling 12. oktober oplyste han, at forhandlingerne herom var temmelig langt fremme [6].

Det der var sket, og som først blev klarlagt under lovforslagets 2. behandling 23. november og vel også under trykket af de i mellemtiden fremkomne offentlige tilkendegivelser, var det, at Københavns politimester havde stillet forslag om en fællesordning for København og Frederiksberg for så vidt angik politi- og justitsvæsenet, subsidiært politivæsenet alene. Heraf havde man i Justitsministeriet taget anledning til at overveje en sammensmeltning også i kommunal henseende, og man

E. EMIL ROSENØRN

havde i Indenrigsministeriet fundet velvilje over for denne tanke. Simony havde derfor regnet med, at sagen stod over for en snarlig løsning i denne retning, og han har ikke gjort sig klart, at beboerne ville tage afgørende stilling imod et sådant forslag.

Sogneforstanderskabets formand E. EMIL ROSENØRN gik imidlertid i aktion. I fællesskab med overretsassessor OTTO MÜLLER og birkedommer Carl Petersen udarbejdede han et forslag til „Regulativ for Frederiksberg Sogns oekonomiske Bestyrelse“, hvis hovedpunkt var den fuldstændige adskillelse af Frederiksberg og Hvidovre. Forslaget blev 28. oktober forelagt for sogneforstanderskabet, hvor Hvidovres repræsentanter selvsagt gik imod. Ved et følgende møde omtalte Rosenørn den sensation, justitsministerens udtalelser i Landstinget havde vakt, og ligeså, at der var temmelig almindelig mening om Indenrigsministeriets tendens i samme retning. På hans forslag vedtog sogneforstanderskabet at sammenkalde et almindeligt sognemøde for at få beboernes indstilling klarlagt [7].

Dette møde fandt sted 13. november kl. 7 i den store sal i koncertpavillonen Odeon i Frederiksberg Alle (det senere Morskabsteater på hjørnet af Asgaardsvej) og var besøgt af en „temmelig talrig“ forsamling. Rosenørn havde i forvejen stillet et forslag til resolution af følgende indhold [8]:

„Da Frederiksbergs Sogn vil bevare sin communale Selvstændighed, da en Indlemmelse under Kjøbenhavns Kommune og den dermed forbundne betydelige Forøgelse i Skattebyrderne vil have den skadeligste Indflydelse paa Eiendommenes Værdi i Sognet, da den communale Tilstand paa Kjøbenhavns Udenbyes Grunde ikke er en saadan, at vi ikke kunne ønske den overført paa Sognets Grund, saa maa Forsamlingen nedlægge en bestemt Protest imod, at Frederiksberg Sogn eller nogen Deel af samme indlemmes under Kjøbenhavns Commune.“

Forsamlingen har imidlertid dels fundet Rosenørns resolutionsforslag for omstændeligt, dels ønsket at benytte lejligheden til også at give udtryk for sit syn på forbindelsen med Hvidovre; thi under forhandlingen trak Rosenørn sit forslag tilbage og fik det erstattet med 2 andre resolutioner, der kort og utvetydigt tilkendegav forsamlingens mening.

Resolutionerne havde følgende ordlyd:

1. „Forsamlingen ønsker ikke, at Frederiksberg Sogn eller nogen Deel af samme indlemmes under Kjøbenhavns Commune“.
2. „Frederiksberg Sogn ønsker at skilles fra al communal Forbindelse med Hvidovre Sogn og at danne en selvstændig Commune“ [9].

Det var på denne baggrund, at overretsassessor Otto Müller, birkedommer Carl Petersen og kammerjunker E. Emil Rosenørn med støtte af to københavnske venstremænd, major L. A. MÜLLEN og overkontrollør FREDERIK WALTHER 5. november indbragte regulativet som lovforslag i Folketinget [10].

Forslaget kom til 1. behandling 18. november 1857 og blev kort anbefalet af Müller, hvorefter indenrigsministeren (A. F. KRIEGER) tiltrådte det, idet han bemærkede, at der omkring hovedstadens område og til dels inden for dens grænser opstod forhold, som gjorde en udvidelse af København nødvendig. Dette tidspunkt var muligvis ikke inde, men det ville komme, og det ville komme snart, såfremt man ikke ved en lov som den foreslåede fjernede de vanskeligheder, der tårnede sig op for administrationen [11]. Müller svarede hertil, at han i stedet for som indenrigsministeren at kalde loven for et palliativ – et middel til at fjerne symptomerne, men ikke årsagen – ville kalde det en midlertidig foran-

staltning – også han anså det for meget muligt, at udviklingen ville kræve en mere gennemgribende ordning, men dels var udviklingen ikke så langt fremskreden endnu, dels ønskede Frederiksberg sogn ikke selv en sådan forbindelse [12].

Diskussionen blev herved drejet ind på forholdet til hovedstaden, og den konservative major W. ABRAHAMSON tog bolden op. Han fandt det urimeligt at skabe en lille ny kommune ved siden af den gamle og foreslog derfor Frederiksbergs indlemmelse i København, idet han mente, at den frygt for større skatter, som han anså for hovedmotivet for forslagsstillerne, var ubegrundet. Den nationalliberale professor ADOLPH STEEN motiverede sin anbefaling af det foreliggende forslag ikke med frygt for større københavnske skatter, men af hensyn især til forslagets § 3, der ville give Frederiksbergs borgere væsentlig gunstigere valgsretsbetingelser end den københavnske ordning [13].

Af modstandere meldte der sig ikke andre end Abrahamson. Derimod havde Müller endnu en gang ordet dels for at oplyse, at sognets beboere ved mødet den 13. november havde protesteret kraftigt imod en nærmere tilknytning til hovedstaden, dels for at hævde, at frygten for de københavnske skatter ikke var ubegrundet [14]. Efter at også CHRISTIAN TIEMROTH havde talt for forslaget, sluttede Rosenørn diskussionen med et indlæg, hvori han erklærede, at indlemmelsesspørgsmålet, der ikke var aktuelt, ikke var foregrebet ved det foreliggende forslag og videre fremhævede, at forslaget bl. a. tilsigtede at sætte Frederiksberg Kommune bedre i stand til at komme København imøde på områder, hvor interesserne var fælles. Iøvrigt var forslaget selvsagt også fremkaldt af Frederiksbergs eget behov [15].

Forslaget overgik derefter med 59 stemmer mod 2 til anden behandling, hvorved der på MONRADS foranledning og på GEERT WINTHERS forslag blev nedsat et udvalg på 5 medlemmer, som kom til at bestå af Rosenørn, Müller, Müllen og Abrahamson samt brygger J. C. JACOBSEN [16].

Ved 2den behandling, der foretoges 1. december 1857, var diskussionen adskilligt livligere end i første omgang. Müller forelagde som formand for udvalget betænkningen, der var enstemmig, og som fremhævede, at tiden ikke endnu var moden til en indlemmelse i København, ganske uanset hvad man måtte mene om en sammensmeltning. Ordningen af dette spørgsmål – som beboerne havde protesteret imod dels af

frygt for øgede skattebyrder, dels fordi man var bange for, at Frederiksbergs særlige interesser ikke på denne måde kunne blive tilstrækkeligt varetaget – ville kræve længere tid end Frederiksberg kunne vente på. Hvis man derimod lod forholdene udvikle sig, var det snarere at vente, at der kunne træffes en frivillig overenskomst. Tvungen indlemmelse kunne der efter udvalgets opfattelse kun blive tale om, hvis tiden skulle vise, „at Frederiksbergs Sogns Communalbestyrelse ikke vilde eller kunde ordne de Anliggender, hvis Ordning ogsaa interesserer Hovedstaden“, eller dersom den „i Anliggender der maatte ansees som fælles for begge Communer [skulde] vise en Mangel paa Imødekommen, der forhindrede Foranstaltninger, vigtige for Hovedstaden eller det almene Vel“ [17].

Betænkningen fremhævede, at den foreslåede administrative ordning i det væsentlige havde sit forbillede i det i 1855 for handelspladsen Silkeborg udstedte regulativ og beklagede, at de lokale forhold nødvendiggjorde den foreslåede deling af kommunen i et by- og et landdistrikt. Endelig stillede udvalget nogle ikke i sig selv betydelige ændringsforslag, bl. a. ønskede man i titlen betegnelsen „regulativ“ erstattet af det formelt rigtigere „lov“, og man foreslog indsat ordet „midlertidig“, som udtrykkelig tog sigte på spørgsmålet om indlemmelse i København, samt på det mindre heldige i skatteligningen.

Efter Müllers forelæggelsestale tog Rosenørn ordet for at fremhæve, at hovedmotiverne til lovforslaget dels var beboernes udtrykkelige ønske om en adskillelse mellem Frederiksberg og Hvidovre, dels at de to sognes meget forskelligartede forhold stillede så betydelige krav til sogneforstanderskabet, at begge sognes interesse talte for en adskillelse [18].

Krieger kunne som indenrigsminister tiltræde de stillede ændringsforslag, hvorimod den konservative pastor F. C. BLOCH rejste diskussion om ordet midlertidig, som han fandt overflødigt, når det ikke fremgik af lovens tekst, at tidsvarigheden var begrænset [19]. Et kraftigt modindlæg leverede den liberale kaptajn JULIUS SCHOVELIN, som fandt en deling på tværs af sognene og indlemmelse i København af de mere bymæssige dele naturlig [20]. Han fik støtte af Monrad, som anså den foreslåede vej for lidet ønskelig at betræde [21], hvorefter HALL, der som kredsens folketingsmand og mangeårigt medlem af sogneforstanderskabet havde et nøje kendskab til forholdene, fremkom med et vægtigt forsvar for lovforslaget. Hvad indlemmelsen angik, forekom det ham tilstrækkeligt, at beboerne var modstandere heraf, og ivoerigt havde man

heller ingen udtalelser om, at et sådant ønske næredes i København. Han anså det for en fordel for københavnerne, at Frederiksberg, hvor de jo også færdedes, fik moderne bekvemmeligheder. At der i overgangstiden kunne opstå vanskeligheder i forholdet mellem Frederiksberg og Hvidovre – det var især ordningen af fattigvæsenet, der her tænktes på – var rimeligt, men ordningen ville på længere sigt være en fordel for begge parter, og den forekom ham den naturligste måde at ordne tingene på. Hvad ordet midlertidig angik, forekom det ham fuldstændig ligegyldigt [22]. Schovelin fastholdt sit synspunkt, medens overretsassessor L. N. BREGENDAHL støttede forslaget under henvisning til, at handelens og håndværkets krav til administrative organer var andre end landbefolkningens, og han fremhævede iøvrigt, at anordningen af 13. august 1841 jo havde bemyndiget administrationen til i givet fald at adskille to sogne [23]. Også den nationalliberale overretsprokurator L. C. LARSEN, der var medlem af Københavns Borgerrepræsentation, talte for forslaget, omend ud fra andre motiver end de foregående tilhængere; han anså nemlig en indlemmelse i København for den naturlige følge af udviklingen og mente, at en sådan løsning var udelukket, så længe Frederiksberg og Hvidovre udgjorde en enhed. Endelig beklagede TSCHERNING, at København var i færd med at udvikle sig i temmelig voldsom grad, efter hans opfattelse langt ud over dens „virkelige Midler“, og man skulle ikke støtte dette ved at inddrage andre derunder. „Lad Frederiksberg udvikle sig saagodt som det kan; det udgjør en naturlig Enhed, og lad Kjøbenhavn see, om det kan vinde Frederiksberg, *kun ikke ved Tvang*“ [24].

Efter endnu nogle bemærkninger af indenrigsministeren og Steen gik man over til enkeltvis afstemning over §§ 1–7 med tilhørende ændringsforslag, hvorefter der inden de sidste afsnit kom til afstemning udspandt sig en diskussion mellem Tiemroth, Müller og Schovelin om det betimelige i at have en fast grænse, f. eks. Lampevejen, mellem by- og landdistriktet. Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges derefter enstemmigt med 64 stemmer [25].

Ved tredje behandling 4. december fastholdt Schovelin sin modstand mod forslaget, som efter replicerende bemærkninger af Otto Müller og L. C. Larsen blev vedtaget med 61 stemmer mod 2 og oversendt til Landstinget [26].

I dette ting blev forslaget ved første behandling 12. december anbefalet af den nationalliberale professor VILHELM BJERRING, der mente det velegnet til at lægge en dæmper på den københavnske inkorporationslyst [27]. Han anså en mere præcis angivelse af grænsen mellem by- og landdistriktet for ønskelig og forbeholdt sig derfor at stille ændringsforslag herom. ORLA LEHMANN erklærede sig åbent for modstander af forslaget. Det kommer ikke overraskende, thi allerede under behandlingen af byggelovsforslaget havde han i en sådan grad erklæret sig for tilhænger af Frederiksbergs indlemmelse, at han havde opfordret justitsministeren til at fastholde sin hensigt „uden at oppebie Samtykke fra alle Vedkommende. Et saadant vil aldrig i Verden naaes, og dette er en af de Sager, der, naar de ere stærkt forberedte og have tilstrækkelig Hjemmel i deres egen Fornuft, nødvendigviis maae sættes igjennem ved den lovgivende Magts Kraft“ [28]. Ligesom Schovelin i Folketinget fandt han en tværdeling mere logisk, og han angreb i den følgende diskussion med Bjerring og Hall overtroen „paa den overleverede Sognegrændses Uantastelighed og Hellighed“ [29]. Iøvrigt kom der ikke under den livlige ordveksling nye momenter frem, og overgangen til 2. behandling blev vedtaget med 28 stemmer mod 3 [30].

Ved anden behandling 15. december stillede Bjerring det bebudede ændringsforslag, som gik ud på, at grundene nord for Lampevejen ikke skulle inddrages under bydistriktet, hvorved grænsen ville blive mere præcist angivet [31]. Hall, der talte på indenrigsministerens vegne, fandt spørgsmålet af ringe betydning, men frarådede ændringsforslaget, fordi det ville bevirke en ny behandling i Folketinget og således vanskeligt kunne gennemføres i indeværende session [32]. Det er klart, at man fra frederiksbergsk hold var interesseret i en hurtig afgørelse, en fornyet behandling i Folketinget indebar en risiko for, at hele sagen blev kompromitteret. Bjerring fastholdt sit ønske om ændringen, men hans forslag blev forkastet med 28 stemmer mod 1, hvorefter overgangen til 3. behandling blev besluttet med 34 mod 1 [33].

Tredje behandling foretages 18. december, og her vedtoges forslaget så uden omtale enstemmigt med 35 stemmer [34].

Loven blev underskrevet af Kongen 29. december 1857.

Midlertidig Lov

angaaende

Frederiksberg Sogns oeconomiske Bestyrelse.

Frederiksborg Slot, den 29de December 1857.

*Vi Frederik den Syvende, af Guds Naade Konge til Danmark,
de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsteen, Stormarn,
Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg,*

Gjøre vitterligt: Rigsdagen har vedtaget og Vi ved Vort Samtykke stadfæstet følgende midlertidige Lov:

§ 1.

Frederiksberg og Hvidovre Sogne skulle for Fremtiden udgjøre to særskilte Communer. Denne Adskillelse iværksættes med Hensyn til Fattigvæsenet, saasart skee kan; i andre Henseender indtræder Adskillelsen fra 1ste Juli 1858 at regne. De Spørgsmaal om tidligere Mellemværende, der ei blive afgjorte ved mindelig Overenskomst mellem Frederiksberg Communalbestyrelse og Hvidovre Sogneforstanderskab, blive at afgjøre af Indenrigsministeriet.

§ 2.

Frederiksberg Communalbestyrelse skal bestaae af Stedets Birkedommer samt en Communalrepræsentation, bestaaende af syv af Communens Beboere dertil valgte Indvaanere. Birkedommeren indtager i denne Bestyrelse samme Plads som Magistraten eller Byfogden i Kjøbstæderne. Af Communens Repræsentanter skal i det Mindste Een være bosat i Landdistrictet. Denne Bestyrelse tilkommer der i det Hele samme Raadighed over Communens Anliggender, som ved Anordningen af 24de October 1837 § 25 er tillagt Kjøbstædernes Øvrighed og Borgerrepræsentanter i Forening.

§ 3.

I Valget af Medlemmer til Communalrepræsentationen er enhver af Communens Beboere berettiget til at deeltage, som holder egen Dug og Disk og er 25 Aar gammel, har svaret communale Afgifter, derunder indbefattet Bidrag til Fattig- og Skolevæsenet, i det sidste Aar til Beløb af ikke mindre end 2 Rd., og har havt fast Bopæl i Communen i eet Aar. Saadan Valgret tilkommer imidlertid ikke den, der er sat under Værgemaal, eller hvis Bo er under Opbuds- eller Fallitbehandling, eller som iøvrigt er undergIVEN nogen Retsforfølgning, der efter Loven betager ham Raadigheden over alt sit Gods, og endeligen ei heller den, som ved Dom er funden skyldig i nogen i den offentlige Mening vanærende Forbrydelse, eller er sat under Tiltale for en saadan Forbrydelse og ikke ved endelig Dom er bleven aldeles frifunden for samme. Medlemmerne af Communalbestyrelsen kunne vælges blandt alle de Valgberettigede. Ascendenter og Descendenter eller Brødre maae ei paa een Tid have Sæde i Communalbestyrelsen, ei heller de, der ere ligesaa nær besvoglede.

§ 4.

Med Hensyn til den Tid, hvori de valgte Medlemmer have at vedblive deres Function, og deres Gjenvalg saavel som til, hvad der skal gjælde ved enkelte nye Valg inden Udløbet af den ordinaire Functionstid m. v., følges Bestemmelserne i Anordningen angaaende Kjøbstædernes oeconomicke Bestyrelse (Anordning af 24de October 1837 § 8). Af dem, der første Gang udvælges, afgaae tre ved Udgangen af 1860, hvorved i Mangel af mindelig Overenskomst Lodtrækning gjør Udslaget, og fire ved Udgangen af 1863. Siden afgaae vexelvis tre og fire Medlemmer hvert 3die Aar.

§ 5.

Valgene skulle med Undtagelse af dem, som skee i Anledning af en extraordinair Vacance, foregaae hvert 3die Aar, Dagen efter Nytaar eller dog en af de nærmest følgende Dage, og stedse forberedes ved Affattelsen af en Liste over de Valgberettigede, som udfærdiges af Valgbestyrelsen, der for det første Valg skal bestaae af Birkedommeren og tvende af Amtmanden dertil udvalgte Mænd, men siden af Birkedommeren, Communalrepræsentanternes Formand samt en anden af disse, hvilken de selv dertil udnævne. Listen udlægges 14 Dage forinden Valg-

dagen til almindeligt Eftersyn paa et dertil beqvemt Sted, og Indsigelser i Anledning af samme maae, forsaavidt de gaae ud paa Anke over Nogens Udelukkelse, under Fortabelse af Vedkommendes Ret i saa Henseende, fremsættes for Valgbestyrelsens første Medlem senest 3 Dage forinden Valgdagen, for at Spørgsmaalet paa den Dag ved Kjendelse af Valgbestyrelsen kan blive afgjort.

Det første Valg foregaaer i Løbet af Juni 1858.

§ 6.

Valgene foregaae offentligt til den Tid og paa det Sted, som idet mindste 8 Dage forud maa være bekendtgjort ved Kirkestævne, og paa den paa Stedet ellers sædvanlige Bekjendtgjørelsesmaade. Med Hensyn iøvrigt til Stemmegivningen ved Valget og Protocolførelsen m. v. forholdes ganske, som foreskrevet er i Anordningen om Kjøbstædernes oeconomicke Bestyrelse (Anordningen 24de October 1837 §§ 11 og 12).

§ 7.

Ligeledes følges nysmeldte Anordnings Bestemmelser (§§ 13, 15, 16, 17 og 18) med Hensyn til muligt forekommende Undskyldning for at modtage Valget, Indberetning om Valget til Amtmanden, Anker over den foregaaede Valghandling, enkelte Communerepræsentanters Entledigelse, Valget af en Formand og Viceformand for Communalrepræsentationen, Birkedommerens Forhold til Repræsentationen og Communens samt Repræsentanternes Berettigelse til selv at sætte Gjenstande, Communens Tarv vedkommende, under Overveielse.

§ 8.

Communalbestyrelsen har med Omhyggelighed at sørge for Communens Tarv og til den Ende, foruden sin Deeltagelse i Administrationen for Fattig- og Skolevæsenet, hvorom nedenfor vil blive handlet, at drage Omsorg ikke blot for, i Medfør af de gjældende Anordninger, at udføre paabudne Foranstaltninger og fordele de communale Byrder, men og for Indførelsen af saadanne Foranstaltninger, som efter de stedlige Forhold og Tidens Fordringer maatte findes fornødne, saasom Gaders Brolægning, Gaders og Veies Belysning samt disses Forsyning med Vægtre. De sidstnævnte antages, instrueres og afskediges af Politimesteren.

§ 9.

De communale Udgifter lignede dels paa hele Communen under Eet, dels særskilt paa Bydistrictet eller Landdistrictet. Bydistrictet, hvortil den Kjøbenhavn nærmest liggende Deel henregnes, begrænsedes af Fasanveien, Lampeveien og Falconeralleen, dog at de Grunde, der umiddelbart tilgrændse disse Veistrækninger mod Vest (og for Lampeveiens Vedkommende imod Nord), blive, forsaavidt de ere bebyggede, at henregne til Bydistrictet. Den øvrige (vestlige) Deel af Sognet er Landdistrict. Efterhaanden som sidstnævnte mere bebygges, kan det, efter Indstilling fra Communalbestyrelsen, med Approbation af Indenrigsministeriet, indlemmes i Bydistrictet.

§ 10.

Udgifter til Fattig- og Skolevæsen, samt de Udgifter, der omhandles i Anordningen af 13de August 1841 § 22, lignede paa det hele Sogn under Eet. Af disse Udgifter paalignes $\frac{1}{6}$ Hartkornet, dog i det Høieste til 4 Rd. pr. Td. Hartkorn, og Resten samtlige Beboere efter Formue og Leilighed.

§ 11.

Udgifter til Belysning og Vægterhold, Gaders Brolægning, Reenholdelse og deslige, der alene kunne antages at vedkomme Bystricteret, repareres alene paa dette, ligesom Udgifter, der maatte findes alene at vedkomme Landdistrictet, udredes alene af dette. Udgifter, der findes at angaa baade Bydistrictet og Landdistrictet, blive at fordele paa begge.

§ 12.

Udgifter til Belysning og Vægterhold fordeles under Eet paa samtlige Bygninger, der ere indtegnede under Landbygningernes Brandforsikkring, i Forhold til Assurancesummerne. Er nogen Bygning ikke indtegnet i bemeldte Brandforsikkring, bliver den at taxere efter de i Loven af 4de Marts 1857 indeholdte Regler. Skjøndt denne Afgift bliver at fordele paa samtlige faste Eiendomme i Bydistrictet, kan den dog for de Strækninger, der ikke umiddelbart eller kun ufuldstændigt komme til at nyde godt af hine Foranstaltninger, nedsættes til det Halve, eller efter Omstændighederne til under det Halve. Paa de med Belysning og Vægterhold forsynede Strækninger kan indtil $\frac{1}{4}$ af Udgiften fordeles paa samtlige tilstødende Grunde, beregnet til noget Vist pr. løbende Alen.

§ 13.

Med Hensyn til Udgifter, der ei høre hen under nogen anden Forskrift i nærværende Lov, har Communalbestyrelsen, dog paa Approbation af Indenrigsministeriet, at tage Bestemmelse om, hvorledes de bør fordeles.

§ 14.

Naar Communalbestyrelsen finder det hensigtsmæssigt, kan med Indenrigsministeriets Samtykke Repartition efter Grundtaxt træde i Stedet for den Repartition, der ifølge §§ 10–13 skal foretages paa de faste Eiendomme. Ved Bestemmelsen af Grundtaxt blive de Regler at følge, som fastsættes for Staden Kjøbenhavns udenbyes Grunde, med saadanne af locale Forhold følgende Modificationer, som Indenrigsministeriet maatte finde passende.

§ 15.

Skulde ved en ny Lov en udvidet Næringsfrihed blive tilstaaet i Sognet, skal det staae i Communalbestyrelsens Magt, med Indenrigsministeriets Samtykke, at fordele en Deel af den Udgift paa Næringen, der ifølge Foranførte skal lignedes paa Formue og Leilighed.

§ 16.

I Henseende til de Udgifter, som nu paahvile Amtets eller Jurisdictionens Beboere og altsaa ikke udelukkende vedkomme Frederiksberg Sogn, forbliver det ved de gjældende Regler, ligesom Sognets Stilling til Amtsrepartitionsfondet bliver uforandret. I Henseende til Veivæsenet, Jorde-modervæsen og Udredelsen af Districtsheste forbliver det ligeledes ved de gjældende Regler.

§ 17.

Communalbestyrelsen har betimelig at forfatte et Overslag over Communens rimelige Udgifter for det følgende Aar, hvori ogsaa optages Udgifterne til Fattig- og Skolevæsenet, og dette Overslag maa, næst at indeholde en Forklaring over de Midler, som haves til uden Ligning at bestride Udgifterne, angive, hvad der bliver tilbage at dække ved Ligning. De Summer, der behøves til Fattig- og Skolevæsenet, have de vedkommende Commissioner betimeligen at opgive for Communalbestyrelsen. Meningsulighed mellem disse Commissioner og Communalbestyrelsen om Størrelsen af de Summer, der opgives som nødvendige, afgjøres

af den overordnede Autoritet, hvorunder de respective særegne Bestyrelser henhøre. Det samlede Overslag tilstilles Amtmanden, og, saafremt Communalbestyrelsen ikke finder at kunne erkjende de Erindringer, Amtmanden maatte gjøre ved samme, har den, under Fortabelse af sin Ret til at gjøre Indsigelse imod disse, inden 14 Dage at indkomme med et skriftligt Andragende til Amtet, som da forelægger vedkommende Ministerium Sagen til Afgjørelse.

§ 18.

Naar ingen Erindringer af Amtmanden ere gjorte ved Overslaget, eller det Fornødne i Anledning af hans Erindring er afgjort som anført, bliver Ligningen at foretage af den i § 22 omhandlede Commission, og derefter Overslaget samt Ligningen at henlægge paa et dertil beqvemt Sted i 3 Uger til Eftersyn i visse Timer om Dagen. De Erindringer, Nogen maatte have at gjøre imod Ligningen, har han at fremsætte for Birke-dommeren, der foranlediger dem tagne under Overveielse af Bestyrelsen. Er Vedkommende utilfreds med den Bestemmelse, Communalbestyrelsen derefter tager, kan han andrage Sagen igjennem Amtet for vedkommende Ministerium.

§ 19.

Communalbestyrelsen har at sørge for, at Communeafgifterne betimelig opkræves og rettelig anvendes. Regnskabsvæsenet føres af Communalbestyrelsen, der dog er berettiget til at antage dertil imod Løn, som udredes af Communen efter Reglen i § 10, en paalidelig Mand, som tillige besørger Communeafgifterne opkrævede eller i al Fald drager Omsorg for, at disse ved Foranstaltning af Birkedommeren blive ind-drevne paa den for Communeafgifters Inddrivelse i Almindelighed lov-befalede Maade. Communalbestyrelsen har selv at føre Tilsynet med den antagne Regnskabsfører, for hvem den er ansvarlig med Hensyn til de af Communens Penge, han maatte have under Hænder. Iøvrigt kan Bestyrelsen til sin yderligere Betyggelse fordre, at Regnskabsføreren stiller Sikkerhed for de Oppebørsler, der betroes ham. Anviisninger paa Communens Kasse underskrives af Repræsentanternes Formand. Tiden for Regnskabsaflæggelsen er den samme, som gjælder for Kjøbstæderne, nemlig 3 Maaneder efter hvert Aars Slutning, ligesom ogsaa Ansvar for Forsømmelse med Regnskabsbetimelige Aflæggelse, hvilket paa-

hviler Communalbestyrelsen. Naar denne har gennemgaaet Regnskabet, henlægges det til Eftersyn for Communens Afgiftsydere paa et dertil beqvemt Sted i 3 Uger. Derefter revideres Regnskabet af tvende af Sognets Indvaanere dertil valgte Revisorer, med hvis Valg der forholdes ligesom med Valget af Medlemmer til Communens Repræsentanter, og som have at vedblive deres Function i 3 Aar. Efterat Revisorernes Beretninger ere besvarede af Bestyrelsen, sendes Regnskabet til Amtmanden, der har at decidere samme.

§ 20.

Fra den tid, Frederiksberg Commune ogsaa i Henseende til Fattigvæsen er skilt fra Hvidovre Sogn, overdrages Fattigvæsenets Bestyrelse til en Commission, bestaaende af Sognepræsten som Formand, tvende Medlemmer, som Communalbestyrelsen vælger af sin Midte, samt tvende andre Indvaanere af Communen, som dertil udvælges af Communalbestyrelsen. Reglementet for Kjøbstædernes Fattigvæsen af 5te Juli 1803 med de dertil sig sluttende almindelige Lovbestemmelser bliver at følge med de Forandringer, som denne Lovs øvrige Bestemmelser maatte findes at medføre.

§ 21.

Fra 1ste Juli 1858 overdrages Skolevæsenets Bestyrelse til en Skolecommission, bestaaende af Sognepræsten som Formand, tvende Medlemmer, som Communalbestyrelsen vælger af sin Midte, samt tvende andre Indvaanere af Communen, som dertil udvælges af Communalbestyrelsen. Den nugældende Skoleplan for Frederiksberg Sogn vedbliver at være i Kraft, indtil en ny vorder approberet.

§ 22.

Endvidere oprettes fra 1ste Juli 1858 en egen Ligningscommission, hvis Hverv det skal være at forfatte alle Skatteligninger. Denne Commission bestaaer af to Medlemmer, som Communalbestyrelsen vælger af sin Midte, samt tre andre Indvaanere af Communen, som dertil udvælges af Communalbestyrelsen. Commissionen vælger selv sin Formand.

§ 23.

Valgene til de i §§ 20–22 ommeldte Commissioner skee paa tre Aar. De af Communens Beboere, paa hvem Communalbestyrelsens Valg falder, kunne ikke undslaae sig for at modtage samme. Fremkommer nogen Valgt med Undskyldningsgrund, bliver sammes Tilstrækkelighed at bedømme af Communalbestyrelsen, eller, hvis den Valgte ei finder sig tilfreds med sammes Afgjørelse, ved Kjendelse af Amtmanden. I hver af bemeldte Commissioner skal i det Mindste eet Medlem fra Landdistrictet have Sæde.

§ 24.

Alle communale Skatter, som paalignes i Henhold til denne Lov, kunne inddrives ved Udpantning.

Hvorefter alle Vedkommende sig have at rette.

Givet paa Vort Slot Frederiksborg, den 29de December 1857.

Under Vor Kongelige Haand og Segl.

Frederik R.

Krieger.

Kommunalforfatningen

Ved loven af 29. december 1857 bestemtes det (§ 2), at kommunen skulle bestyres af stedets birkedommer i forening med en kommunalrepræsentation. Hvorledes denne bestemmelse i praksis kom til at virke, vil der være lejlighed til at skildre senere, men nogen formel ændring i forholdet fandt ikke sted, før loven af 1. marts 1919 om Ændringer i og Tillæg til Lov om Købstadkommunernes Styrelse m. v. af 26. Maj 1868 – hvis § 12 med hensyn til lovens bestemmelser ligestillede Frederiksberg med købstæderne – henlagde bestyrelsen af kommunens anliggender til et byråd (kommunalbestyrelsen) valgt i henhold til loven af 20. april 1908 om kommunale valg og med en af kommunalbestyrelsen af dens midte valgt borgmester som formand.

Hvad *birkedommeren* angår sorterede Frederiksberg ved lovens ikrafttræden under Københavns amts søndre birk, men ved loven af 15. april 1887 oprettedes Frederiksberg birk som en selvstændig jurisdiktion.

Kommunalrepræsentationen bestod efter loven af 29. december 1857 af 7 medlemmer, men allerede ved lov af 23. december 1861 udvidedes tallet til 9 samtidig med, at valgretsbestemmelserne blev ændret. Ved lov af 18. december 1895 blev repræsentationens medlemstal udvidet til 15, og endelig fastsattes det ved lov af 15. februar 1917 til 19, hvilket tal blev bibeholdt, da kommunen i henhold til loven af 1. marts 1919 fik en ny under 6. oktober s. å. godkendt vedtægt. Tallet er stadig gældende, idet det forblev uændret i den nugældende vedtægt af 3. juni 1935, som var en følge af den nye købstadskommunallov af 25. marts 1933.

Valgret til kommunalrepræsentationen havde i henhold til loven af 29. december 1857 (§ 3) enhver af kommunens beboere, der holdt egen dug og disk, var fyldt 25 år og i det sidst forløbne år havde svaret mindst 2 rdl. i kommunale afgifter, herunder bidrag til fattig- og skolevæsenet. Udelukket var enhver, der var ude af rådighed over sit bo, eller som var dømt eller under tiltale for en i den offentlige mening vanærende handling.

Valgbestemmelserne var, som det blev fremhævet under forhandlingerne i Folketinget, mere liberale end de samtidige københavnske, idet

KOMMUNALBESTYRELSENS ANDET MØDESTED
1863-1870

man for at være valgberettiget i hovedstaden skulle eje fast ejendom til mindst 4 000 rdl. assuranceværdi eller svare mindst 5 portioner i næringsskat, hvad der var ensbetydende med, at kun 1929 af stadens 120 819 indvånere – eller kun omtrent 1,6 pct. (hver 60de) – havde valgret til borgerrepræsentationen [1]. Frederiksbergs indbyggerantal i 1858 kendes ikke med bestemthed; ved folketællingen 1855 opgjordes det til 4 342, i 1860 derimod til 8 164. Det er således højt regnet, hvis man anslår kommunens indbyggerantal i 1858 til 8 000, hvoraf 347 var valgberettigede. På Frederiksberg havde således godt 4,3 pct. (hver 23de) stemmeret ved kommunalvalgene.

Ved loven af 23. december 1861 ændredes valgretsbestemmelserne derhen, at den større halvdel af repræsentationens medlemmer skulle vælges af de beboere, der – bortset fra indfødsretsbestemmelserne – opfyldte valgbarhedsbetingelserne til Folketinget, forudsat at de havde været bosat i mindst et år i kommunen og havde svaret direkte skat til denne. Den mindre halvdel derimod blev valgt af de højstbeskattede, hvorom lovens § 3 indeholdt detaljerede regler.

Den kommunale valglov af 20. april 1908 afskaffede som bekendt ord-

ningen med to vælgerkorps og gennemførte den lige og almindelige valgret for alle uberygtede personer over 25 år, som havde indfødsret og ved valgets afholdelse havde fast bopæl i og var skatteydende til kommunen. Dermed fik altså også kvinder adgang til valgurnerne, 7 år før grundloven af 1915 gav dem valgret til rigsdagen. Ved de senere love om kommunale valg (af 29. marts 1924 og 4. februar 1933) er der ikke sket nogen principiel ændring heri.

Kommunalrepræsentanterne valgte af deres midte en formand og en viceformand, og således blev man ved, indtil loven af 1919 ændrede forholdene. Ved vedtægten af 17. marts 1919 blev udførelsen af kommunalbestyrelsens beslutninger lagt i hænderne på en magistrat, bestående af borgmesteren og 4 af kommunalbestyrelsen blandt dens medlemmer valgte rådmænd. Indtil 1935 valgtes stadig en næstformand, som ikke var medlem af magistraten; vedtægten af 3. juni 1935 bestemte i henhold til loven, at der fremtidig valgtes 2 næstformænd.

Kommunalvalgene

Oprindelig valgtes kommunalrepræsentationen for 6 år ad gangen – de to grupper skiftevis, således at valg afholdtes hvert 3. år. Med loven af 1908 blev valgperioden indskrænket til 4 år, og alle medlemmer afgik samtidig. Det brud på kontinuiteten, der herefter teoretisk er muligt, har hidtil ikke vist sig i praksis. Den største tilgang af nye medlemmer ved valgene skete i 1946, da 7 af de 19 kommunalrepræsentanter blev udskiftet – ellers ligger det ved de fleste valg på 6 (1909, 1913, 1917, hvor der dog kom yderligere 4 i nye pladser, 1921, 1929 og 1950); det laveste antal nye repræsentanter er 3 (i 1925 og i 1943). Resten af valgene bragte en fornyelse på 4 pladser hver.

Den i året 1908 ændrede kommunallov medførte for Frederiksbergs vedkommende, at samtlige repræsentanter gik på valg i marts 1909, uanset at valgperioden for den mindre del af repræsentanterne først udløb med udgangen af året 1910 og for den større dels vedkommende endda først med udløbet af december 1913 – der havde sidst været afholdt valg til denne gruppe i januar 1908.

Valgene har derefter været afholdt hvert fjerde år, indtil man under besættelsen udskød de til marts 1941 berammede kommunevalg over hele landet. Den i 1937 valgte kommunalbestyrelse kom således til at fungere i 6 år, medens den i 1943 valgte repræsentation til gengæld kun kom til at sidde i 3 år. Der har derefter været afholdt kommunalvalg med ordinært 4 års interval.

Det første valg til kommunalrepræsentationen afholdtes 7. juni 1858 og er karakteriseret ved en overordentlig ringe valgdeltagelse; af de 347 vælgere mødte nemlig kun 46. Idet der henvises til de omstående skematiske oversigter over vælgernes antal, stemmeafgivning og stemmeprocent – oversigter, der beklageligvis for den ældste tids vedkommende ikke kan skaffes fuldstændigt [1] – skal det fremhæves, at valgdeltagelsen fortsat var meget beskeden indtil 1896-valgene. Dette hænger givet-

KOMMUNALBESTYRELSENS TREDJE MØDESTED
1870-1874

vis sammen med, at der først i århundredets sidste tiår gik politik i kommunestyret. Før den tid har de politiske modsætninger ikke på samme måde, som man nu vil finde naturligt for et demokratisk samfund, gjort sig gældende i kommunalbestyrelsen [2].

Det er imidlertid først fra 1909, at man gik til valg efter de nu anvendte partibetegnelser, og det er derfor først fra disse valg, at man kan opstille oversigter over de politiske partiers repræsentation i Frederiksberg Kommunalbestyrelse.

Ved valgene i 1896 sejrede efter en hidtil ukendt valgkamp den liberale liste, der blandt andet rummede to socialdemokrater.

Ved valget i 1909 fik de konservative flertallet med 8 pladser mod 6 socialdemokrater og 1 radikal, og denne stilling holdt man i 1913 og igen i 1917, hvor de 4 nye pladser blev fordelt med to til hver side, altså 10 konservative, 7 socialdemokrater og 2 radikale. 1921 afgav de radikale et mandat til socialdemokraterne, og 1925 erobrede de konservative to mandater fra socialdemokraterne, som de imidlertid i 1929 måtte afgive, for 1933 at tilbageerobre dem. 1937 afgav de konservative et mandat til socialdemokraterne og havde derefter 11 mandater mod 7 so-

cialdemokrater og 1 radikal. Stillingen forblev uændret 1943, men ved det første valg efter befrielsen fik venstre 1 og kommunisterne 2 mandater henholdsvis fra socialdemokraterne og de konservative, og disse sidste havde således kun 9 mod de øvrige partiers 10 mandater. Venstre måtte 1950 afgive sit mandat til retsforbundet, kommunisterne mistede 1 og de radikales mandat gik tabt, hvorefter partistillingen var 12 konservative, 5 socialdemokrater, 1 retsforbund og 1 kommunist. Ved det sidst afholdte valg 1954 forblev de konservatives mandattal uforandret med 12, medens socialdemokraterne erobrede de to mindre partiers pladser og således har 7 repræsentanter i den siddende kommunalbestyrelse.

Valgresultater

1858-1908

År	Valgberettigede	afgivne stemmer	valgpc.			
1858	347	46	13,3			
År	Almindelig vælgerklasse		valgpc.	højtbeskattede		
	Valgberettigede	afgivne stemmer		valgberettigede	afgivne stemmer	valgpc.
1863	677	162	23,9	157	54	34,4
1866						
1869						
1872						
1875						
1878						
1881						
1884	3 436	1 087	31,6			
1887				1 694	335	19,8
1890	5 447	1 381	25,4			
1893				2 029	140	6,9
1896	6 702	4 036	60,2	2 125	1 297	61,0
1899				2 728	792	29,0
1902	11 330	5 368	47,4			
1905				5 445	2 705	49,7
1908	15 985	10 554	66,0			

Valgresultater

1909-1954

År	valgberettigede	afgivne stemmer	valgpct.	Partistillingen					
				A	B	C	D	E	K
1909	31 743	23 758	74,8	6	I	8	-	-	-
1913	35 245	28 136	79,3	6	I	8	-	-	-
1917	38 232	27 881	72,9	7	2	10	-	-	-
1921	45 815	34 566	75,4	8	I	10	-	-	-
1925	48 407	32 278	77,0	6	I	12	-	-	-
1929	50 809	39 664	78,1	8	I	10	-	-	-
1933	54 477	44 625	81,9	6	I	12	-	-	-
1937	67 422	52 352	77,6	7	I	11	-	-	-
1943	69 077	51 734	74,9	7	I	11	-	-	-
1946	70 891	54 626	77,1	6	I	9	I	-	2
1950	76 521	62 813	82,1	5	-	12	-	I	I
1954	79 159	53 486	67,6	7	-	12	-	-	-

Kommunalbestyrelsen

I det følgende bringes en fortegnelse over kommunalbestyrelsens formænd 1858-1919 (birkedommerne) og kommunalrepræsentationens (fra 1919: kommunalbestyrelsens) medlemmer fra 1. juli 1858 til udløbet af den gældende valgperiode 31. marts 1958, samt oversigter over de af dennes midte valgte formænd, borgmestre, næstformænd og rådmænd.

Medlemmerne er opført under den almindeligt anvendte navneform og med den stilling, de havde ved funktionstidens begyndelse, medens eventuel senere livsstilling er anført i kritiske klammer []. Medlemskab af Folketing og Landsting er angivet, uanset om dette har været samtidigt med det kommunalpolitiske arbejde eller ej. For de medlemmer, der er valgt eller genvalgt i 1909 og ved senere valg, er parti-farve (listebetegnelse) angivet i parentes i forbindelse med funktionstiden.

Endelig skal det bemærkes, at datoen for funktionstidens begyndelse før 1909 som regel vil angive den tid valget gælder, uanset at valg først har fundet sted nogle dage ind i måneden.

Af kommunalbestyrelsens formænd er birkedommer INGERSLEV med sine omtrent 17 år den længst fungerende; af repræsentationens formænd har borgmester GODSKESEN rekorden med 27 års funktion som formand og borgmester 1909-36.

Den længste funktionstid som medlem af kommunalrepræsentationen har oberstløjtnant P. G. RAMM, der i 36 år - fra januar 1869 til udgangen af året 1904 - beklædte sin post, deraf i to perioder på ialt 20 år som næstformand.

De første kvinder indvalgtes i kommunalrepræsentationen i 1909; det var papirhandler, frøken ELLEN BRANTH og fru MATHILDE CHRISTENSEN.

Kommunalbestyrelsens formænd

1858-1919

- 1 1858-1871 CARL PETERSEN, birkedommer, etatsråd, M. F. Formand 1. juli 1858-31. marts 1871.
- 2 1871-1881 ADOLPH EBERLIN, birkedommer, M. F. Formand 1. april 1871-7. okt. 1881.
- 3 1881-1898 C. V. M. INGERSLEV, birkedommer, etatsråd. Formand okt. 1881-30. juni 1898.
- 4 1898-1913 N. C. H. SYLOW, dr. jur., birkedommer, M. L. Formand 1. juli 1898-† 12. febr. 1913.
- 5 1913-1919 N. A. GAD, birkedommer. Formand 1. april 1913-31. marts 1919.

Kommunalrepræsentationen

(fra 1919: kommunalbestyrelsen)

Medlemmer

1858-1958.

- 1 1858-1861 E. EMIL ROSENØRN, cand. jur., godsejer, kammerjunker, M. F., M. L. [overpræsident, gehejmekonferensraad]. Medlem 1. juli 1858-30. april 1861. (jfr. formænd nr. 1).
- 2 1858-1862 H. A. HANSEN, sognefoged. Medlem 1. juli 1858-31. dec. 1862.
- 3 1858-1859 OTTO MÜLLER, overretsassessor, M. F. [højesteretsassessor]. Medlem 1. juli 1858-7. juli 1859. (jfr. næstformænd nr. 1).
- 4 1858-1860 C. C. L. PRIEME, læge [justitsråd]. Medlem 1. juli 1858-31. dec. 1860.
- 5 1858-1871 L. RATHSACK, gartner. Medlem 1. juli 1858-31. dec. 1871.
- 6 1858-1871 R. C. STÆGER, exam. jur., finanshovedkasserer, etatsråd. Medlem 1. juli 1858-31. dec. 1871. (jfr. næstformænd nr. 2; formænd nr. 3).
- 7 1858-1863 R. SKOUSBOE, jordbruger. Medlem 1. juli 1858-31. dec. 1863.

KOMMUNALBESTYRELSENS FJERDE MØDESTED
1874-1886

- 8 1859-1862 N. C. MÜHLENSTETH, ekspeditionssekretær, etatsråd [postmester]. Medlem aug. 1859-31. dec. 1862. (jfr. næstformænd nr. 3).
- 9 1861-1871 H. C. PLOCKROSS, prokurator [overretssagfører]. Medlem 1. jan. 1861-31. dec. 1871. (jfr. næstformænd nr. 4).
- 10 1861-1862 N. F. JESPERSEN, cand. theol., kaptajn, justitsråd, M. F. Medlem maj 1861-† 27. febr. 1862. (jfr. formænd nr. 2).
- 11 1862 N. C. OLSEN, sæbe- og lysfabrikant. Medlem april-31. dec. 1862.
- 12 1863 CARL L. HANSEN, gartner. Medlem 1. jan.-31. dec. 1863.
- 13 1863-1877 A. L. TOPP, grosserer. Medlem 1. jan. 1863-31. dec. 1877. (jfr. næstformænd nr. 5).
- 14 1863-1868 E. F. NOBEL, fabrikant. Medlem 1. jan. 1863-31. dec. 1868.
- 15 1863-1866 F. F. WIMPFEN, forstmester. Medlem 1. jan. 1863-6. sept. 1866.

- 16 1863-1866 TROELS MARSTRAND, møllejer. Medlem 1. jan. 1863-31. dec. 1866.
- 17 1864-1867 J. R. B. LEFOLII, grosserer. Medlem febr. 1864-okt. 1867.
- 18 1864-1867 BALTHAZAR CHRISTENSEN, overretsprokurator, M. F. Medlem febr. 1864-okt. 1867.
- 19 1867-1869 W. BAUDITZ, ingeniørkaptajn, kammerjunker, M. F. Medlem 1. jan. 1867-31. dec. 1869.
- 20 1867-1880 F. J. KOCH, handelsgartner. Medlem 1. jan. 1867-31. dec. 1880.
- 21 1867-1871 E. C. L. KOEFOED, ingeniørkaptajn, M. L. Medlem okt. 1867-31. dec. 1871.
- 22 1867-1868 W. ROTWITT, landvæsenskommissær. Medlem okt. 1867-31. dec. 1868.
- 23 1869-1891 N. F. SCHLEGEL, overretsassessor, M. L. [overretsjustitiarius]. Medlem 1. jan. 1869-† 3. marts 1891. (jfr. formænd nr. 4).
- 24 1869-1904 P. G. RAMM, premierløjtnant [oberstløjtnant]. Medlem 1. jan. 1869-31. dec. 1904. (jfr. næstformænd nr. 7 og 9).
- 25 1869-1874 CH. AUMONT, bankdirektør. Medlem 1. jan. 1869-31. dec. 1874.
- 26 1872-1877 PHILIP SCHOU, fabrikant, M. F. [direktør]. Medlem 1. jan. 1872-31. dec. 1877.
- 27 1872-1883 N. LARSEN, karetmager [vognfabrikant]. Medlem 1. jan. 1872-31. dec. 1883.
- 28 1872-1877 S. NELLEMAN, højesteretsadvokat. Medlem 1. jan. 1872-31. dec. 1877.
- 29 1872-1881 J. C. TUXEN, kaptajn, M. F. [kommandør]. Medlem 1. jan. 1872-31. dec. 1881. (jfr. næstformænd nr. 6).
- 30 1875-1892 L. M. LAURITZEN, landinspektør. Medlem 1. jan. 1875-31. dec. 1892.
- 31 1878-1889 RUD. KOCH, teglværksejer. Medlem 1. jan. 1878-31. dec. 1889.
- 32 1878-1879 P. A. VOGELIUS, brygger. Medlem 1. jan. 1878-31. dec. 1879.

- 33 1878-1879 J. F. N. HASSELBALCH, proprietær, M. F. [partikulier]. Medlem 1. jan. 1878-dec. 1879.
- 34 1880-1883 V. FALBE-HANSEN, professor, M. F., M. L. [dr. jur. & polit. h. c.]. Medlem 1. jan. 1880-31. dec. 1883.
- 35 1880-1883 J. S. A. BØRRE, grosserer. Medlem 1. jan. 1880-31. dec. 1883.
- 36 1881-1898 V. F. ASMUSSEN, højesteretssagfører. Medlem 1. jan. 1881-31. dec. 1898. (jfr. formænd nr. 5).
- 37 1882-1883 M. LAZARUS, bogtrykker. Medlem 1. jan. 1882-31. dec. 1883.
- 38 1884-1891 L. J. BALLIN, garvermester. Medlem 1. jan. 1884-† 15. dec. 1891.
- 39 1884-1895 J. C. SØRENSEN, murermester. Medlem 1. jan. 1884-31. dec. 1895.
- 40 1884-1895 M. LUNN, højesteretssagfører. Medlem 1. jan. 1884-31. dec. 1895.
- 41 1884-1888 H. TOPSØE, arbejdsinspektør, dr. phil. [fabrikinspektør]. Medlem 1. jan. 1884-31. dec. 1888.
- 42 1890-1895 D. T. POULSEN, handeldsgartner. Medlem 1. jan. 1890-31. dec. 1895.
- 43 1890-1895 E. H. SCHØNBERG, kontorchef i Sparekassen for København og Omegn, justitsråd. Medlem 1. jan. 1890-31. dec. 1895.
- 44 1892-1895 J. HOLM, læge. Medlem marts 1892-31. dec. 1895.
- 45 1892-1894 FREDERIK DE JONQUIÈRES, cand. jur., assistent i indenrigsministeriet [overpræsident, kammerherre]. Medlem marts 1892-marts 1894.
- 46 1893-1895 TH. SCHMOCK, tømmermester. Medlem 1. jan. 1893-31. dec. 1895.
- 47 1896-1907 E. M. JACOBY, dr. med., læge. Medlem 1. jan. 1896-31. dec. 1907. (jfr. formænd nr. 6).
- 48 1896-1907 ADAM MATTHISEN, tømmermester. Medlem 1. jan. 1896-31. dec. 1907.
- 49 1896-1903 LAURIDS BING, veksellerer. Medlem 1. jan. 1896-† 17. juli 1903.
- 50 1896-1907 CHARLES JOHNSON, fabrikant. Medlem 1. jan. 1896-31. dec. 1907.

- 51 1896-1901 C. JUEL BRUUN, urtekræmmer. Medlem 1. jan. 1896-31. dec. 1901.
- 52 1896-1909 J. P. JENSEN, formand [forvalter]. Medlem (A) 1. jan. 1896-13. sept. 1909. (jfr. næstformænd nr. 10).
- 53 1896-1901 H. C. F. PETERSEN, gartner. Medlem 1. jan. 1896-31. dec. 1901.
- 54 1896-1901 J. NIELSEN, detailhandler. Medlem 1. jan. 1896-31. dec. 1901.
- 55 1896-1897 R. HELWEG, maskinfabrikant. Medlem 1. jan. 1896-aug. 1897.
- 56 1896-1898 CARL MEYER, overretssagfører. Medlem 1. jan. 1896-31. dec. 1898. (jfr. næstformænd nr. 8).
- 57 1896-1900 CARL KRUSE, muremester. Medlem 1. jan. 1896-† 19. juli 1900.
- 58 1896-1907 FR. JOHANNSEN, ingeniør [telefondirektør]. Medlem 1. jan. 1896-31. dec. 1907.
- 59 1896-1898 H. J. L. HANSEN, handelsgartner. Medlem 1. jan. 1896-31. dec. 1898.
- 60 1898-1907 JULIUS VALENTINER, bankdirektør. Medlem 1. jan. 1898-31. dec. 1907.
- 61 1899-1904 C. T. HANSEN, rentier, kammerråd. Medlem 1. jan. 1899-31. dec. 1904.
- 62 1899-1913 V. E. MUNCK, cand. jur., kontorchef i finansministeriet [afdelingschef]. Medlem (C) 1. jan. 1899-31. marts 1913. (jfr. næstformænd nr. 11).
- 63 1899-1909 J. V. MØLDRUP, overretssagfører [højesteretssagfører]. Medlem 1. jan. 1899-31. marts 1909.
- 64 1901-1904 HENRI GLÆSEL, arkitekt. Medlem 1. jan. 1901-31. dec. 1904.
- 65 1902-1907 H. F. NIELSEN, kommunelærer. Medlem 1. jan. 1902-31. dec. 1907.
- 66 1902-1909 L. NIELSEN, tømrer. Medlem 1. jan. 1902-31. marts 1909.
- 67 1902-1909 O. CHRISTENSEN, arbejdsmand [inspektør]. Medlem 1. jan. 1902-31. marts 1909.
- 68 1904-1907 V. E. GAMBORG, direktør. Medlem 10. febr. 1904-31. dec. 1907.

KOMMUNALBESTYRELSESMØDE
1905

- 69 1905-1913 R. J. ARENTZEN, tømrermester. Medlem (C) 1. jan. 1905-31. marts 1913.
- 70 1905-1916 STEPHAN NANDRUP, læge. Medlem (C) 1. jan. 1905-† 18. febr. 1916. (jfr. næstformænd nr. 12).
- 71 1905-1916 J. G. SMITH, direktør. Medlem (C) 1. jan. 1905-24. jan. 1916.
- 72 1908-1909 H. BILLE-TOP, læge. Medlem 1. jan. 1908-31. marts 1909.
- 73 1908-1909 SOPHUS CHRISTENSEN, direktør. Medlem 1. jan. 1908-31. marts 1909.
- 74 1908-1924 J. FRIIS-SKOTTE, trafikassistent, M. F. [minister for offentlige arbejder]. Medlem (A) 1. jan. 1908-12. maj 1924. (jfr. rådmænd nr. 2).
- 75 1908-1909 L. J. MATHIESEN, kommunelærer. Medlem 1. jan. 1908-31. marts 1909.
- 76 1908-1917 NIELS PETERSEN, overretssagfører, M. F. Medlem (B) 1. jan. 1908-31. marts 1917. (jfr. formænd nr. 7).

- 77 1908-1937 M. GODSKESEN, overretssagfører, M. L. Medlem (C) 1. jan. 1908-31. marts 1937. (jfr. formænd nr. 8; borgmestre nr. 1).
- 78 1908-1917 SVEND KOCH, civilingeniør, M. F. [direktør for Teknisk forvaltning]. Medlem (C) 1. jan. 1908-31. marts 1917. (jfr. nr. 122; næstformænd nr. 13).
- 79 1908-1917 JAC. KR. LINDBERG, cand. polit., sekretær [nationalbankdirektør]. Medlem (A) 1. april 1909-31. marts 1917.
- 80 1909-1913 ELLEN BRANTH, papirhandler, frøken. Medlem (C) 1. april 1909-31. marts 1913.
- 81 1909-1913 MATHILDE CHRISTENSEN, frue. Medlem (A) 1. april 1909-31. marts 1913.
- 82 1909-1924 C. V. BRAMSNÆS, typograf, M. L. [cand. polit., finansminister, nationalbankdirektør]. Medlem (A) 1. april 1909-12. maj 1924. (jfr. rådmænd nr. 1).
- 83 1909-1918 KAREN ANKERSTED, kommunelærerinde, M. F., M. L., frøken. Medlem (C) 1. april 1909-11. nov. 1918.
- 84 1909-1913 NIELS HANSEN, sporvejsfunktionær. Medlem (A) 1. april 1909-† 19. jan. 1913.
- 85 1909-1913 C. S. CAUSSE, kommunelærerinde, frøken. Medlem (A) 13. sept. 1909-31. marts 1913.
- 86 1913 ANNA NIELSEN, frøken. Medlem (A) 3. febr.-31. marts 1913.
- 87 1913-1917 DAGMAR BØGGILD, frue. Medlem (C) 1. april 1913-31. marts 1917.
- 88 1913-1917 CHR. J. KAMPMANN, grosserer. Medlem (C) 1. april 1913-31. marts 1917.
- 89 1913-1917 H. J. JOHANSEN, kommunelærerinde, frue. Medlem (A) 1. april 1913-31. marts 1917.
- 90 1913-1929 LAURITZ SØRENSEN, driftsbestyrer. Medlem (C) 1. april 1913-31. marts 1929. (jfr. næstformænd nr. 14 og 16; rådmænd nr. 4).
- 91 1913-1937 JOHS. P. NIELSEN, arbejdsmand, M. L. [forretningsfører]. Medlem (A) 1. april 1913-31. marts 1937. (jfr. rådmænd nr. 6).

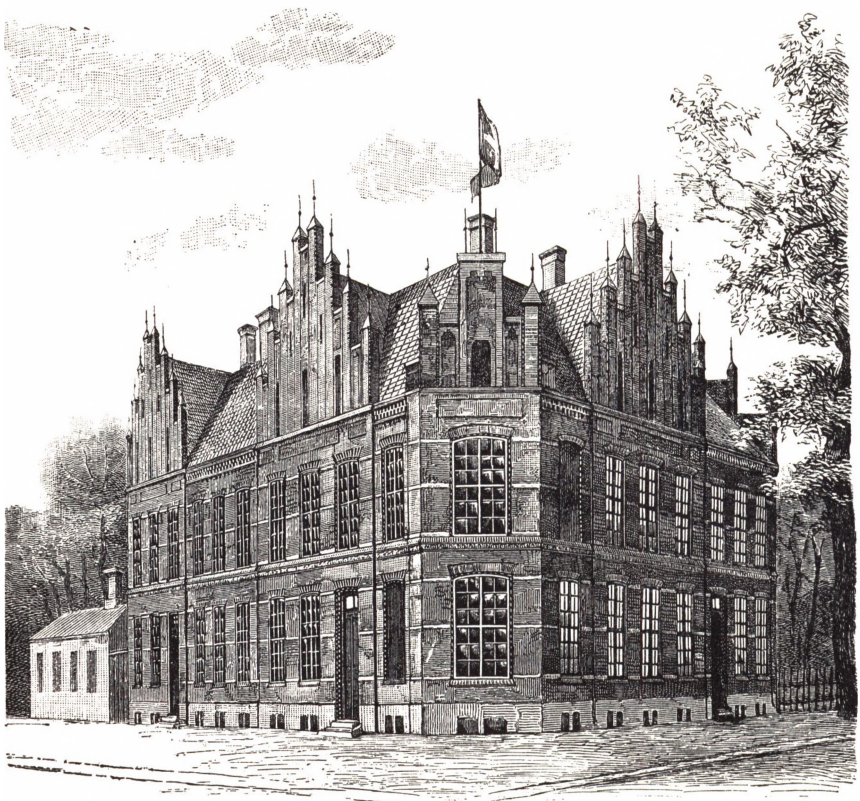
- 92 1913-1925 J. CHR. JENSEN, bygningsnedker, M. F. [direktør]. Medlem (A) 1. april 1913-31. marts 1925.
- 93 1916-1921 F. FREDERIKSEN, cand. pharm., materialist. Medlem (C) 24. jan. 1916-31. marts 1921.
- 94 1916-1921 KIRSTEN LANGKILDE, cand. mag., lærerinde [lektor]. Medlem (C) 28. febr. 1916-31. marts 1921. (jfr. nr. 119).
- 95 1917-1920 RUD. CHRISTIANI, civilingeniør, M. F. [dr.-ing. h. c.]. Medlem (C) 1. april 1917-28. juni 1920.
- 96 1917-1921 KAI HAMMERICH, direktør. Medlem (C) 1. april 1917-31. marts 1921. (jfr. næstformænd nr. 15).
- 97 1917-1921 FOLKE FOLKE, civilingeniør [brandchef]. Medlem (B) 1. april 1917-31. marts 1921.
- 98 1917-1932 CAMILLA NIELSEN, husejerinde, frue. Medlem (A) 1. april 1917-† 16. dec. 1932.
- 99 1917-1947 C. J. F. SVEN, overretssagfører, M. F., M. L. Medlem (C) 1. april 1917-† 22. sept. 1947. (jfr. rådmænd nr. 3; 1' næstformand nr. 2).
- 100 1917-1925 EM. OLSEN, forretningsfører, karetmager. Medlem (A) 1. april 1917-31. marts 1925. (jfr. rådmænd nr. 5).
- 101 1917-1921 VALDEMAR SCHMIDT, arkitekt. Medlem (C) 1. april 1917-31. marts 1921.
- 102 1917-1921 H. TAUSEN-NIELSEN, ekspedient [repræsentant]. Medlem (C) 1. april 1917-31. marts 1921. (jfr. nr. 113; rådmænd nr. 10).
- 103 1917-1929 GUNNAR FABRITIUS NØRREGAARD, mag. art., lærer. Medlem (B) 1. april 1917-31. marts 1929.
- 104 1917-1933 V. FORNÆS, værkfører, M. F., M. L. [driftsleder]. Medlem (A) 1. april 1917-31. marts 1933. (jfr. nr. 136).
- 105 1918-1921 J. C. JØRGENSEN, overlærer [skoleinspektør]. Medlem (C) 11. nov. 1918-25. april 1921.
- 106 1920-1929 FREDERIK GRØNVALD, direktør. Medlem (C) 28. juni 1920-31. marts 1929.
- 107 1921-1928 A. M. GJERDING, kommunelærerinde, frøken. Medlem (C) 1. april 1921-† 6. april 1928.

- 108 1921 GUSTAV E. HARTZ, civilingeniør [direktør]. Medlem (C) 1. april-30. sept. 1921.
- 109 1921-1933 H. STEIN, cand. jur., redaktør, M. L. Medlem (C) 1. april 1921-31. marts 1933. (jfr. rådmænd nr. 7; næstformænd nr. 17).
- 110 1921-1929 N. M. NIELSEN, isenkræmmer. Medlem (C) 1. april 1921-31. marts 1929.
- 111 1921-1946 O. E. EINER-JENSEN, hovedkasserer, M. F. Medlem (A) 1. april 1921-31. marts 1946. (jfr. rådmænd nr. 8; 2' næstformand nr. 1).
- 112 1921 ELLEN HANSEN, cand. jur., sekretær, frøken [fuldmægtig i overpræsidiets fru ELLEN INGERSLEV]. Medlem (C) 1. april-24. okt. 1921.
- 113 1921-1937 H. TAUSEN-NIELSEN (jfr. nr. 102). Medlem (C) 25. april 1921-31. marts 1937.
- 114 1921-1937 SVEN RØGIND, cand. polit., lektor [direktør]. Medlem (C) 1. okt. 1921-30. juni 1937. (jfr. rådmænd nr. 11).
- 115 1921-1929 A. B. C. HANSEN, civilingeniør [direktør]. Medlem (C) 24. okt. 1921-31. marts 1929.
- 116 1924-1925 AUGUSTA NIELSEN, frue. Medlem (A) 12. maj 1924-31. marts 1925.
- 117 1924-1925 CARL C. OLSEN, støberiarbejder [socialundersøger]. Medlem (A) 12. maj 1924-31. marts 1925. (jfr. nr. 142).
- 118 1925-1933 CARL POULSEN, prokurist [bestyrer]. Medlem (A) 1. april 1925-31. marts 1933.
- 119 1925-1929 KIRSTEN LANGKILDE (jfr. nr. 94). Medlem (C) 1. april 1925-31. marts 1929.
- 120 1925-1934 OLUF J. SKJERBÆK, cand. jur., overinspektør, M. F. Medlem 1. april 1925-29. okt. 1934.
- 121 1925-1937 ANKER PETERSEN, maler. Medlem (A) 1. april 1925-† 25. okt. 1937. (jfr. rådmænd nr. 12).
- 122 1928 SVEND KOCH, (jfr. nr. 78). Medlem (C) 23. april-15. okt. 1928.
- 123 1928-1946 ANNA JOHANNE FRYDENBERG, frue. Medlem (C) 15. okt. 1928-31. marts 1946. (jfr. rådmænd nr. 13).

- 124 1929-1946 G. J. ARVIN, cand. mag., skoleinspektør [rektor]. Medlem (A) 1. april 1929-31. marts 1946.
- 125 1929-1943 CARL H. V. NIELSEN, tømrermester. Medlem (C) 1. april 1929-† 2. okt. 1943.
- 126 1929-1937 PAUL RAMM, ingeniørkaptajn [generalmajor]. Medlem (C) 1. april 1929-31. okt. 1937.
- 127 1929-1937 VALDEMAR SØRENSEN, grosserer. Medlem (B) 1. april 1929-31. marts 1937.
- 128 1929-1942 GEORG H. HANSEN, købmand. Medlem (C) 1. april 1929-† 3. dec. 1942.
- 129 1929-1933 HENRY FETTERLEIN, kontormedhjælper [hovedkasserer]. Medlem (A) 1. april 1929-31. marts 1933.
- 130 1932-1953 AUG. M. JØRGENSEN, forretningsfører. Medlem (A) 22. dec. 1932-31. aug. 1953. (jfr. rådmænd nr. 14).
- 131 1933-1936 JOHANNE JENSEN, frue. Medlem (A) 1. april 1933-2. nov. 1936.
- 132 1933-1950 VILHELM FISCHER, cand. pharm., direktør. Medlem (C) 1. april 1933-31. marts 1950. (jfr. rådmænd nr. 9; næstformænd nr. 18; 1' næstformand nr. 1; borgmestre nr. 2).
- 133 1933-1943 A. J. BORK, kontorchef [direktør]. Medlem (C) 1. april 1933-31. marts 1943.
- 134 1933-1946 A. C. E. HUSMAN, frue. Medlem (C) 1. april 1933-31. marts 1946.
- 135 1934- ARNE STÆHR JOHANSEN, disponent, M. F. [branddirektør]. Medlem (C) fra 29. okt. 1934. (jfr. rådmænd nr. 18 og 21; 1' næstformand nr. 5; borgmestre nr. 4).
- 136 1936-1946 V. FORNÆS (jfr. nr. 104). Medlem (A) 2. nov. 1936-31. marts 1946.
- 137 1937- JOSEPHA LEISNER, frue. Medlem (A) fra 1. april 1937.
- 138 1937-1950 G. S. WILLEMANN, fuldmægtig [postmester]. Medlem (B) 1. april 1937-31. marts 1950.
- 139 1937-1954 OLUF BERTOLT, sekretær [forretningsfører]. Medlem (A) 1. april 1937-31. marts 1954. (jfr. rådmænd nr. 16; 2' næstformand nr. 2).
- 140 1937- H. A. PETERSEN, værkfører [overværkmester]. Medlem (C) fra 1. april 1937. (jfr. rådmænd nr. 20).

- 141 1937-1946 P. FALK-JENSEN, forpagter, M. F. [konsulent]. Medlem (C) 1. juli 1937-31. marts 1946.
- 142 1937-1943 CARL C. OLSEN (jfr. nr. 117). Medlem (A) 8. nov. 1937-31. marts 1943.
- 143 1937- AKSEL MØLLER, cand. polit., ekspeditionssekretær, M. F. [statsrevisor, indenrigs- og boligminister]. Medlem (C) fra 8. nov. 1937, orlov 6. nov. 1950-4. okt. 1953. (jfr. rådmænd nr. 15; 1' næstformand nr. 3; borgmestre nr. 3 og 5).
- 144 1942-1943 EINAR KRONE, murermester. Medlem (C) 7. dec. 1942-31. marts 1943.
- 145 1943- KNUD NIELSEN, grosserer. Medlem (C) fra 1. april 1943. (jfr. rådmænd nr. 17; 1' næstformand nr. 4 og 6).
- 146 1943- RUDY SCHRØDER, overassistent [fuldmægtig]. Medlem (A) fra 1. april 1943. (jfr. rådmænd nr. 23; 2' næstformand nr. 3).
- 147 1943-1946 MADPETER NIELSEN, entreprenør, ingeniør. Medlem (C) 1. april 1943-31. marts 1946.
- 148 1943- JOHNS EILSCHOU-HOLM, præst. Medlem (C) fra 4. okt. 1943.
- 149 1946-1950 OLGA RIGELSEN, frue. Medlem (C) 1. april 1946-31. marts 1950.
- 150 1946-1954 ALVILDA LARSEN (MØLLER), kontorist, M. F., frue. Medlem (K) 1. april 1946-31. marts 1954.
- 151 1946-1947 J. O. KRAG, cand. polit., kontorchef, M. F. [økonomi- og arbejdsminister]. Medlem (A) 1. april 1946-24. nov. 1947.
- 152 1946-1950 HERBERT BOYE MEYER, cand. polit., købmand, M. F. Medlem (D) 1. april 1946-31. marts 1950.
- 153 1946- CLARA MUNCK, frue. Medlem (C) fra 1. april 1946. (jfr. rådmænd nr. 19).
- 154 1946-1950 MARIE BØRRESEN, assistent, frøken. Medlem (A) 1. april 1946-31. marts 1950.
- 155 1946-1950 HARALD NIELSEN, fabriksarbejder [lejrchef]. Medlem (K) 1. april 1946-31. marts 1950.

- 156 1947-1950 P. O. H. JESSEN, oberstløjtnant [oberst]. Medlem (C) 6. okt. 1947-31. marts 1950.
- 157 1947- KR. ALBERTSEN, reklamekonsulent. Medlem (A) fra 24. nov. 1947. (jfr. rådmænd nr. 22).
- 158 1950- ESTHER DALSGAARD-NIELSEN, dr.med., læge, frue. Medlem (C) fra 1. april 1950.
- 159 1950- H. L. THOMSEN, cand. jur., overformynder. Medlem (C) fra 1. april 1950.
- 160 1950-1954 FRITZ G. EISENSØE, muremester. Medlem (C) 1. april 1950-4. okt. 1954.
- 161 1950-1954 BØRGE BOESEN, boghandler. Medlem (E) 1. april 1950-31. marts 1954.
- 162 1950 ERNST LARSEN, cand. mag., seminarieførstander [rektor]. Medlem (C) 1. april-18. sept. 1950.
- 163 1950-1954 A. P. RANLØV, civilingeniør, direktør. Medlem (C) 1. april 1950-4. okt. 1954.
- 164 1950- ANNA BARFOED, overassistent, frøken. Medlem (C) fra 1. april 1950.
- 165 1950- HARRY E. OLSEN, sporvejsfunktionær. Medlem (C) fra 19. sept. 1950.
- 166 1953-1954 SVEND HANSEN, elektriker. Medlem (A) 31. aug. 1953-31. marts 1954.
- 167 1954- N. J. RALD, provst. Medlem (A) fra 1. april 1954.
- 168 1954- JØRGEN PALDAM, cand. polit., kontorchef. Medlem (A) fra 1. april 1954.
- 169 1954- KNUD LUNDBERG, cand. med., journalist. Medlem (A) fra 1. april 1954.
- 170 1954- GRETHE ANDERSEN, frue. Medlem (A) fra 1. april 1954.
- 171 1954- CHR. LAURITZ-JENSEN, fuldmægtig. Medlem (C) fra 5. okt. 1954.
- 172 1954- O. GOTTLÖB ANDERSEN, købmand. Medlem (C) fra 5. okt. 1954.

KOMMUNALBESTYRELSENS FEMTE MØDESTED
1886-1953

Formænd

1858-1919

- 1 1858-1861 E. EMIL ROSENØRN, cand. jur., godsejer, kammerjun-
ker, M. F., M. L. [overpræsident, gehejmekonferens-
råd]. Formand 1. juli 1858-30. april 1861. (jfr. med-
lemmer nr. 1).
- 2 1861-1862 N. F. JESPERSEN, cand. theol., kaptajn, justitsråd, M. F.
Formand 1. maj 1861-† 27. febr. 1862. (jfr. med-
lemmer nr. 10).

- 3 1862-1871 R. C. STÆGER, exam. jur., finanshovedkasserer, etatsråd. Formand 19. juni 1862-31. dec. 1871. (jfr. medlemmer nr. 6; næstformænd nr. 2).
- 4 1872-1891 N. F. SCHLEGEL, overretsjustitiarius, M. L. Formand 1. jan. 1872-† 3. marts 1891. (jfr. medlemmer nr. 23).
- 5 1891-1895 V. F. ASMUSSEN, højesteretssagfører. Formand 16. april 1891-31. dec. 1895. (jfr. medlemmer nr. 36).
- 6 1896-1907 E. M. JACOBY, dr. med., læge. Formand 1. jan. 1896-31. dec. 1907. (jfr. medlemmer nr. 47).
- 7 1908-1909 NIELS PETERSEN, overretssagfører, M. F. Formand 1. jan. 1908-31. marts 1909. (jfr. medlemmer nr. 76).
- 8 1909-1919 M. GODSKESEN, overretssagfører, M. L. Formand 1. april 1909-31. marts 1919. (jfr. medlemmer nr. 77; borgmestre nr. 1).

Borgmestre

1919-1958

- 1 1919-1936 M. GODSKESEN, overretssagfører, M. L. Borgmester 1. april 1919-30. sept. 1936. (jfr. medlemmer nr. 77; formænd nr. 8).
- 2 1936-1948 VILHELM FISCHER, cand. pharm., direktør. Borgmester 1. okt. 1936-31. marts 1948. (jfr. medlemmer nr. 132; rådmænd nr. 9; næstformænd nr. 18; 1' næstformand nr. 1).
- 3 1948-1950 AKSEL MØLLER, cand. polit., statsrevisor, M. F. [indenrigs- og boligminister]. Borgmester 1. april 1948-6. nov. 1950. (jfr. medlemmer nr. 143; rådmænd nr. 15; 1' næstformand nr. 3; borgmestre nr. 5).
- 4 1950-1954 ARNE STÆHR JOHANSEN, branddirektør, M. F. Borgmester 6. nov. 1950-31. marts 1954. (jfr. medlemmer nr. 135; rådmænd nr. 18 og 21; 1' næstformand nr. 5).
- 5 1954- AKSEL MØLLER (jfr. nr. 3). Borgmester fra 1. april 1954.

Næstformænd

1858-1935

- 1 1858-1859 OTTO MÜLLER, overretsassessor, M. F. [højesteretsassessor]. Næstformand 1. juli 1858-7. juli 1859. (jfr. medlemmer nr. 3).
- 2 1859-1862 R. C. STÆGER, exam. jur., finanshovedkasserer, etatsråd. Næstformand 28. juli 1859-19. juni 1862. (jfr. medlemmer nr. 6; formænd nr. 3).
- 3 1862 N. C. MÜHLENSTETH, ekspeditionssekretær, etatsråd [postmester]. Næstformand 19. juni-31. dec. 1862. (jfr. medlemmer nr. 8).
- 4 1863-1871 H. C. PLOCKROSS, prokurator [overretssagfører]. Næstformand 1. jan. 1863-31. dec. 1871. (jfr. medlemmer nr. 9).
- 5 1872-1877 A. L. TOPP, grosserer. Næstformand 1. jan. 1872-31. dec. 1877. (jfr. medlemmer nr. 13).
- 6 1878-1881 J. C. TUXEN, kaptajn, M. F. [kommandør]. Næstformand 1. jan. 1878-31. dec. 1881. (jfr. medlemmer nr. 29).
- 7 1882-1895 P. G. RAMM, oberstløjtnant. Næstformand 1. jan. 1882-31. dec. 1895. (jfr. medlemmer nr. 24; næstformænd nr. 9).
- 8 1896-1898 CARL MEYER, overretssagfører. Næstformand 1. jan. 1896-31. dec. 1898. (jfr. medlemmer nr. 56).
- 9 1899-1904 P. G. RAMM (jfr. nr. 7). Næstformand 1. jan. 1899-31. dec. 1904.
- 10 1905-1909 J. P. JENSEN, forvalter. Næstformand 1. jan. 1905-31. marts 1909. (jfr. medlemmer nr. 52).
- 11 1909-1913 V. E. MUNCK, cand. jur., kontorchef [afdelingschef]. Næstformand 1. april 1909-31. marts 1913. (jfr. medlemmer nr. 62).
- 12 1913-1916 STEPHAN NANDRUP, læge. Næstformand 1. april 1913-† 18. febr. 1916. (jfr. medlemmer nr. 70).
- 13 1916-1917 SVEND KOCH, civilingeniør, M. F. [direktør for Teknisk forvaltning]. Næstformand 1. april 1916-31. marts 1917. (jfr. medlemmer nr. 78 og 122).

- 14 1917-1919 LAURITZ SØRENSEN, driftsbestyrer. Næstformand 1. april 1917-31. marts 1919. (jfr. medlemmer nr. 90; rådmænd nr. 4; næstformænd nr. 16).
- 15 1919-1921 KAI HAMMERICH, direktør. Næstformand 1. april 1919-31. marts 1921. (jfr. medlemmer nr. 96).
- 16 1921-1929 LAURITZ SØRENSEN (jfr. nr. 14). Næstformand 1. april 1921-31. marts 1929.
- 17 1929-1933 H. STEIN, cand. jur., redaktør, M. L. Næstformand 1. april 1929-31. marts 1933. (jfr. medlemmer nr. 109; rådmænd nr. 7).
- 18 1933-1935 VILHELM FISCHER, cand. pharm., direktør. Næstformand 1. april 1933-16. sept. 1935. (jfr. medlemmer nr. 132; rådmænd nr. 9; 1' næstformand nr. 1; borgmestre nr. 2).

1' næstformand

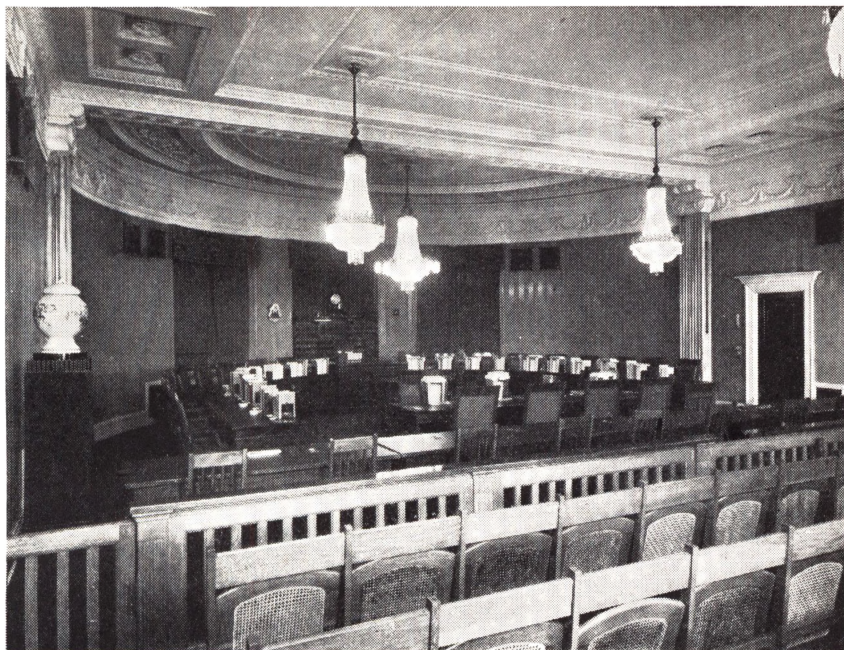
1935-1958

- 1 1935-1936 VILHELM FISCHER, cand. pharm., direktør. 1. næstformand 16. sept. 1935-30. sept. 1936. (jfr. medlemmer nr. 132; rådmænd nr. 9; næstformænd nr. 18; borgmestre nr. 2).
- 2 1936-1947 C. J. F. SVEN, overretssagfører, M. F., M. L. 1' næstformand 2. nov. 1936-1 22. sept. 1947. (jfr. medlemmer nr. 99; rådmænd nr. 3).
- 3 1947-1948 AKSEL MØLLER, cand. polit., statsrevisor, M. F. [indenrigs- og boligminister]. 1' næstformand 6. okt. 1947-31. marts 1948. (jfr. medlemmer nr. 143; rådmænd nr. 15; borgmestre nr. 3 og 5).
- 4 1948-1954 KNUD NIELSEN, grosserer. 1' næstformand 1. april 1948-31. marts 1954. (jfr. medlemmer nr. 145; rådmænd nr. 17; 1' næstformand nr. 6).
- 5 1954-1955 ARNE STÆHR JOHANSEN, branddirektør, M. F. 1' næstformand 1. april 1954-14. febr. 1955. (jfr. medlemmer nr. 135; rådmænd nr. 18 og 21; borgmestre nr. 4).
- 6 1955- KNUD NIELSEN (jfr. nr. 4). 1' næstformand fra 14. febr. 1955.

2' næstformand

1935-1958

- 1 1935-1946 O. E. EINER-JENSEN, hovedkasserer, M. F. 2' næstformand 16. sept. 1935-31. marts 1946. (jfr. medlemmer nr. 111; rådmænd nr. 8).
- 2 1946-1954 OLUF BERTOLT, sekretær [forretningsfører]. 2' næstformand 1. april 1946-31. marts 1954. (jfr. medlemmer nr. 139; rådmænd nr. 16).
- 3 1954- RUDY SCHRØDER, overassistent [fuldmægtig]. 2' næstformand fra 1. april 1954. (jfr. medlemmer nr. 146; rådmænd nr. 23).

MØDESALEN I DET GAMLE RÅDHUS EFTER UDVIDELSEN

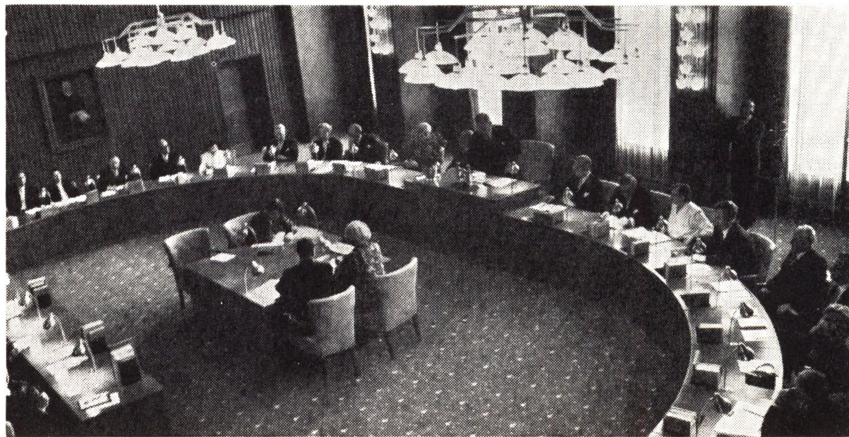
Rådmænd

1919-1958

- 1 1919-1924 C. V. BRAMSNÆS, cand. polit., sekretær, M. L. [finansminister, nationalbankdirektør]. Rådmand 1. april 1919-12. maj 1924. (jfr. medlemmer nr. 82).
- 2 1919-1924 J. FRIIS-SKOTTE, kontrollør ved D. S. B., M. F. [minister for offentlige arbejder]. Rådmand 1. april 1919-12. maj 1924. (jfr. medlemmer nr. 74).
- 3 1919-1947 C. J. F. SVEN, overretssagfører, M. F. , M. L. Rådmand 1. april 1919-† 22. sept. 1947. (jfr. medlemmer nr. 99; 1' næstformand nr. 2).

- 4 1919-1929 LAURITZ SØRENSEN, driftsbestyrer. Rådmand 1. april 1919-31. marts 1929. (jfr. medlemmer nr. 90; næstformænd nr. 14 og 16).
- 5 1924-1925 EM. OLSEN, forretningsfører, karetmager. Rådmand 12. maj 1924-31. marts 1925. (jfr. medlemmer nr. 100).
- 6 1924-1937 JOHS. P. NIELSEN, forretningsfører, M. L. Rådmand 12. maj 1924-31. marts 1937. (jfr. medlemmer nr. 91).
- 7 1925-1933 H. STEIN, cand. jur., redaktør, M. L. Rådmand 1. april 1925-31. marts 1933. (jfr. medlemmer nr. 109; næstformænd nr. 17).
- 8 1920-1946 O. E. EINER-JENSEN, hovedkasserer. M. F. Rådmand 1. april 1929-31. marts 1946. (jfr. medlemmer nr. 111; 2' næstformand nr. 1).
- 9 1933-1936 VILHELM FISCHER, cand. pharm., direktør. Rådmand 1. april 1933-30. sept. 1936. (jfr. medlemmer nr. 132; næstformænd nr. 18; 1' næstformand nr. 1; borgmestre nr. 2).
- 10 1936-1937 H. TAUSEN-NIELSEN, repræsentant. Rådmand 2. nov. 1936-31. marts 1937. (jfr. medlemmer nr. 102 og 113).
- 11 1937 SVEN RØGIND, cand. polit., lektor [direktør]. Rådmand 1. april-21. juni 1937. (jfr. medlemmer nr. 114).
- 12 1937 ANKER PETERSEN, maler. Rådmand 1. april-† 25. okt. 1937. (jfr. medlemmer nr. 121).
- 13 1937-1946 ANNA JOHANNE FRYDENBERG, frue. Rådmand 21. juni 1937-31. marts 1946. (jfr. medlemmer nr. 123).
- 14 1937-1953 AUG. M. JØRGENSEN, forretningsfører. Rådmand 25. okt. 1937-31. aug. 1953. (jfr. medlemmer nr. 130).
- 15 1946-1948 AKSEL MØLLER, cand. polit., statsrevisor, M. F. [indenrigs- og boligminister]. Rådmand 1. april 1946-31. marts 1948. (jfr. medlemmer nr. 143; 1' næstformand nr. 3; borgmestre nr. 3 og 5).
- 16 1946-1950 OLUF BERTOLT, sekretær [forretningsfører]. Rådmand 1. april 1946-31. marts 1950. (jfr. medlemmer nr. 139; 2' næstformand nr. 2).
- 17 1947- KNUD NIELSEN, grosserer. Rådmand fra 22. sept. 1947. (jfr. medlemmer nr. 145; 1' næstformand nr. 4 og 6).

- 18 1948-1950 ARNE STÆHR JOHANSEN, branddirektør, M. F. Rådmand 1. april 1948-6. nov. 1950. (jfr. medlemmer nr. 135; rådmænd nr. 21; 1' næstformand nr. 5; borgmestre nr. 4).
- 19 1950-1954 CLARA MUNCK, frue. Rådmand 1. april 1950-31. marts 1954. (jfr. medlemmer nr. 153).
- 20 1950-1954 H. A. PETERSEN, overværkmester. Rådmand 6. nov. 1950-31. marts 1954. (jfr. medlemmer nr. 140).
- 21 1954- ARNE STÆHR JOHANSEN (jfr. nr. 18). Rådmand fra 1. april 1954.
- 22 1954- KR. ALBERTSEN, reklamekonsulent. Rådmand fra 1. april 1954. (jfr. medlemmer nr. 157).
- 23 1954- RUDY SCHRØDER, overassistent [fuldmægtig]. Rådmand fra 1. april 1954. (jfr. medlemmer nr. 146; 2' næstformand nr. 3).

KOMMUNALBESTYRELSESMØDE
1953

Biografier

1857–1908

BIRKEDOMMER, ETATSRÅD

CARL PETERSEN

1802-1876

FORMAND FOR KOMMUNALBESTYRELSEN

1858-1871

CARL NICOLAI PETERSEN, født 10. juni 1802 i København, † 9. august 1876 på Frederiksberg. Søn af silke- og klædekræmmer NICOLAY PETERSEN og GYDE KIRSTINE HANSEN. – Gift 15. juni 1839 i København med AUGUSTA ALEXANDRA FLENSBORG, født 8. februar 1816 i København, † 22. marts 1902 på Frederiksberg. Datter af kontreadmiral CHRISTIAN PETER FLENSBORG og CATHRINE MARIE ALEXANDRINE d'ORIGNY.

CARL PETERSEN blev i 1820 student fra Metropolitanskolen og tog 1824 juridisk embedseksamen med laud. 1826 begyndte han som volontør i Danske Kancelli, blev 1828 auditor i Hæren med tjeneste i Aalborg, og året efter garnisonsauditor i København, 1833 blev han overauditor, 1838 byfoged i Holstebro og herredsfoged i Hjerm og Ginding herreder, 1847 blev han forflyttet som byfoged og byskriver til Hjørring samt

herredsfoged og -skriver i Vennebjerg herred, og 1851 blev han udnævnt til birkedommer og -skriver samt politimester i Københavns amts søndre birk, i hvilket embede han forblev til 1871. Han udnævntes 1846 til justitsråd og 1867 til etatsråd. – 1836 R. af Dbg., 1871 DM.

Som forhørsdommer gjorde Carl Petersen sig tidligt kendt; allerede i sin auditortid havde han vigtige sager til behandling, og han blev derfor også ved flere lejligheder tilkaldt til kommissionssager, således i 1841 til kommissionen om den Dronninglundske sag og 1857 til en kommission angående nogle besvigelser, der havde fundet sted på herredskontoret i Odense. 1855 havde han sæde i den kommission, der var nedsat angående ordningen af brandvæsenet på landet.

Han var meget politisk interesseret, af politisk farve nærmest national-liberal, men dog med hældning til højre. 1848 valgtes han i Holstebro til den grundlovgivende rigsforsamling, hvor hans stillingtagen, særlig med hensyn til landstingsordningen, var konservativ; han var medlem af værnepligtsudvalget og gik stærkt ind for at sikre embedsmandsstandens uafhængighed.

Ved valgene i Folketinget i 1849 havde han stillet sig i Hjørringkredsen, men faldt med 225 stemmer imod proprietær HANS SIMONSENS 384. Heller ikke et forsøg i 1850 på at komme ind i Landstinget lykkedes, men 1852 valgtes han med stort flertal ved folketingsvalget i Holstebro; han blev genvalgt i februar 1853, men ved valget i maj s. å. stillede han sig ikke. 14. juni 1855 blev han valgt ved kåring i Holstebrokredsen, men trak sig 1858 tilbage. Endnu en gang tiltrak det politiske liv ham dog, men det blev kun af kort varighed, idet han ved kåring blev valgt til Rigsrådets Folketing 30. maj 1865, men ikke lod sig opstille ved det påfølgende valg i juni året efter.

Hans plads i Folketinget var som nævnt nærmest i den nationallibérale lejr; med dette parti stemte han imod at flytte toldgrænsen fra Ejderen til Elben, men for arvefølge-loven, og 1866 stemte han for den reviderede grundlov. I 1855 gjorde han et stort arbejde ved behandlingen af loven om brand- og bygningsvæsenet på landet.

I folketingsforhandlingerne om loven af 29. december 1857 lod han ikke sin stemme høre, men at han har taget personlig del i forslagens udformning, vides fra forhandlingerne, og han gjorde hele sin embedstid igennem et betydeligt arbejde i kommunalbestyrelsen. I de første par år opfattede man stillingen således, at kommunalrepræsentationen havde

behandlingen af sagerne, og at birkedommerens opgave var at tage stilling – for eller imod – til repræsentationens beslutninger, men i et kommunalbestyrelsesmøde 3. april 1862 henlede Petersen opmærksomheden på de ændringer i anordningen af 1837, som var blevet gennemført ved loven af 23. januar 1862, hvorved det pålagdes købstædernes bestyrelser at behandle sagerne i fællesmøder mellem magistrat og repræsentation, inden der blev taget beslutning. Han mente derfor, at man i analogi hermed måtte gå over til kommunalbestyrelsesmøder, ledet af ham som formand, og dette accepterede forsamlingen. Bagefter kom han imidlertid i tvivl, og ved et møde 24. april blev man enige om at forelægge spørgsmålet for Indenrigsministeriet, som erklærede, at birkedommeren ex officio var bestyrelsens formand og som sådan den, der ledede møderne. Skønt dette i og for sig ikke skulle udelukke, at kommunalrepræsentationen samledes under den valgte formand, blev regelen dog den i resten af Petersens og hele den følgende birkedommers tid, at møderne formede sig som kommunalbestyrelsesmøder, hvad der må have givet birkedommeren et stort ekstraarbejde og en betydelig indflydelse på de kommunale anliggender. At birkedommeren selv allerede i maj 1859 forelagde et forslag om en omorganisering af politiet [1], er helt naturligt – han var jo tillige politimester – men også kloakeringsvæsenet ses han at have beskæftiget sig indgående med [2], ligesom de trafikale problemer lå ham på sinde; sporvognene, som jo dukkede op i 1863, og som for Frederiksbergs vedkommende fik aktualitet ved en henvendelse gennem stiftamtet i januar 1866 om koncession på en sporvognslinje fra Værnedamsvej [3] kunne han ikke lide, og under diskussionen om koncessionen i januar 1869 udtalte han sin frygt for, at sporvejene ville blive en alvorlig hindring for den øvrige trafik, medens P. G. RAMM tværtimod mente, at de ville bidrage væsentligt til den kommende udvikling i kommunen.

Hvad politiets organisering angår var forholdet det, at der oprindeligt var 4 amtsbetjente, som havde hele birket at passe. Hertil kom for Frederiksbergs vedkommende 3 vægttere, hvis antal i 1859 som følge af den kommunale omordning og efter birkedommerens forslag [4] blev udvidet til 7, og fra vedtagelsen af sundhedsvedtægten i 1860 2 opsigtsbetjente, der i første række skulle føre tilsyn med renovationen. Da amtsrådet stillede sig modvilligt overfor en udvidelse af amtspolitiet af hensyn til Frederiksbergs behov, vedtog kommunalbestyrelsen i 1865 at

oprette et særligt frederiksbergsk politi. Der blev ansat 4 opsigtsbetjente i stedet for de 2 tidligere nævnte og en hidtil af staten betalt opsynsmand i Frederiksberg Allé, og endelig blev vægterkorpset udvidet til 12 mand. Med den udvikling, der var i gang, var det imidlertid stadig væk for lidt, og 1. april 1867 udvidedes korpset til 6 opsigtsbetjente og 14 vægtere, og fra april 1869 yderligere med 2 vægtere. Da Petersen gik af, bestod politistyrken således af 22 mand foruden de 4 amtsbetjente imod 3 ved kommunalordningens begyndelse [5].

Desværre er de ældste referater fra kommunalbestyrelsens møder overordentlig lakoniske, og det er derfor ikke muligt i større grad at redegøre for den enkeltes indsats i disse for udviklingen grundlæggende og afgørende år. Det er imidlertid givet, at C. N. Petersen har en betydelig andel i det spor, der blev lagt – og fulgt. Hans interesse og pligttroskab var usvigelig og hans dygtighed anerkendt. Om hans stilling til forholdet mellem repræsentationen og hans eget embede har været påvirket af andre synspunkter end de formelle, får stå hen – det er imidlertid ikke usandsynligt, at de modsætninger, som i de første år gjorde sig gældende indenfor kommunalrepræsentationen – modsætninger hvis detaljer ikke nærmere kan belyses – har gjort det ønskelige i en besindig og fast ledelse klart for ham – der var jo i disse år langt til parlamentarismen.

16. marts 1871 deltog han for sidste gang i møderne. Han meddelte, at han fra 31. marts havde fået sin afskedsansøgning bevilget og sluttede sit virke med en oversigt over udviklingen i de 20 frugtbare år, han havde fået lov til at sidde i dette embede.

Han tilbragte sit otium i den kommune, som han havde viet så stor en del af sin arbejdskraft.

OVERPRÆSIDENT, GEHEJMEKONFERENSRÅD

E. EMIL ROSENØRN

1810–1894

FORMAND FOR KOMMUNALREPRÆSENTATIONEN

1858–1861

ERNST EMIL ROSENØRN, født 7. november 1810 på Benzonslund (Dønnerup) pr. Jyderup, † 7. august 1894 i Hillerød. Søn af godsejer CECILIUS ANDREAS ULRICH ROSENØRN og JULIANE MARIE SCHACK. – Gift 15. april 1845 i Hjørring med MARIANE MAGDALENE CLAUSINE BRINCK-SEIDELIN, født 8. maj 1817 i Hjørring, † 16. April 1884 i København. Datter af departementschef, konferensråd LUDVIG CHRISTIAN BRINCK-SEIDELIN og MARIA ELISABETH KRAG.

E. EMIL ROSENØRN blev 1830 student fra Herlufsholm og tog 1838 juridisk embedseksamen med laud, hvorefter han tilbragte en tid i udlandet. Efter at han i 1840 var vendt hjem, købte han 1841 sammen med kammerjunker H. A. HOPPE og jægermester H. BLOCH, Voergaard i Vendsyssel, som han efter de to parthaveres død i henholdsvis 1846 og 1847 ejede sammen med højesteretsassessor P. D. BRUUN, indtil han 1865

overtog den alene. 1872 solgte han gården til landvæsenskommissær P. B. SCAVENIUS. Endvidere ejede han 1855-71 Østergaard i Salling.

Rosenørn var 1842-46 formand for Voer sogneråd og sad 1845-47 i bestyrelsen for Hjørring amts landøkonomiske forening, men 1846, året efter sit giftermål, flyttede han til Frederiksberg og søgte ind i aktiv politik. Han blev opstillet 1848 til den grundlovgivende rigsforsamling i Sæby, men trak sin kandidatur tilbage inden valget, og først 1855 stillede han igen og valgtes nu ved kåring i Varde til Folketinget. Han blev genvalgt 1858 og 1861, men trak sig 1864 tilbage. 1861 valgtes han ved et suppleringsvalg til Rigsrådet. 1866-69 sad han i Folketinget som repræsentant for den senere Esbjerg kreds, og 1879 blev han kongevalgt medlem af Landstinget, hvor han havde sæde til 1894.

22. september 1869 afløste han A. S. HANSEN som kirke- og undervisningsminister i ministeriet Frijs. En opfordring til at danne regering efter greve FRIJS' tilbagetræden 28. maj 1870 fulgte Rosenørn ikke. 1858-61 var han medlem af finansudvalget, 1859-60 ordfører for finansudvalgets fællesudvalg, 1859-60 og 1861-64 viceformand i Folketinget og 1887-92 viceformand i Landstinget.

1862-69 og igen 1870-72 var Rosenørn direktør for Den kongelige Veterinair- og Landbohøjskole, og 1870-1883 sad han som overpræsident i København. 1869-94 var han kurator for Vemmetofte adelige Jomfrukloster og 1875-93 for Det adelige Stift Vallø.

Talrige hverv fik Rosenørn overdraget gennem årene, 1863-68 og 1870-75 havde han sæde i Nationalbankens repræsentantskab og 1863 som formand i skovtaksationskommissionen, 1866 medlem af bestyrelsen for Forsikringselskabet Danmark, 1868-69 og 1870-72 var han formand for Diakonissestiftelsens bestyrelse, 1869 for Bibelselskabet, 1870-81 for Fængselselskabet i København, 1877 for Flakkebjerg og Lindevangshjemmet og 1885 for Selvbeskatningen til Fædrelandets Forsvar. 1874 blev han formand for Arresøkommissionen og 1875-78 for Arbejderkommissionen; 1872 var han næstformand for den nordiske Industri- og Kunstudstilling i København. Endelig kan det nævnes, at han 1871 var medstifter af Foreningen af Alderdomsfriboliger og 1872 af den deraf udgåede Syge- og Begravelseskassen af 1872, i hvis bestyrelse han havde sæde til sin død. - 1841 kammerjunker, 1862 kammerherre, 1883 gehejmekonferensråd. - 1867 R. af Dbg., 1870 DM, 1872 K², 1874 K¹, 1878 SK, 1890 FM 1.

E. Emil Rosenørn indvalgte 1856 i sogneforstanderskabet og blev straks 5. maj valgt til dettes formand. Ved valget til den første kommunalrepræsentation for Frederiksberg 7. juni 1858 blev han selvsagt valgt, og formandsposten tilfaldt ligeså naturligt ham. Men allerede med udgangen af april måned 1861 nedlagde han sit hverv som formand og udtrådte af repræsentationen.

Det er ikke nemt at komme til klarhed over, hvad der ligger bag Rosenørns, som det synes forholdsvis pludselige beslutning om trække sig tilbage. Referaterne fra de første mange års møder er som før nævnt overordentlig kortfattede, og det er kun med stort forbehold, at man tør tolke de antydninger, materialet rummer. Der er dog meget, der tyder på, at der indenfor repræsentationen har gjort sig alvorlige modsætninger gældende – uoverensstemmelser som han enten ikke har kunnet bringe ud af verden, eller som har gjort ham træt af arbejdet. For Rosenørn kan spørgsmålet om gadebelysningen, hvor han og MÜLLER tydeligvis har haft divergenser, næppe have været udslagsgivende, medens Müller, umiddelbart efter at han var kommet i mindretal på dette spørgsmål, fremsatte begæring om at træde ud. Derimod synes det, som om en konflikt mellem MÜHLENSTETH og repræsentationen om et ligningssspørgsmål, har givet anledning til drøftelser om ændringer i forretningsordenen, og denne konflikt er formentlig den direkte årsag til Rosenørns beslutning. 7. marts 1861 erklærede han kategorisk, at han ikke fandt anledning til at tage spørgsmålet om forretningsordenen op til drøftelse, og samme aften fik han – som det fremgår af referatet af det følgende møde – tilladelse til at trække sig tilbage.

I den korte tid Rosenørn således kom til at virke i Frederiksberg Kommunalbestyrelse, kom han dog til at øve en ikke ringe indflydelse. Som det var ham der med bistand af CARL PETERSEN og OTTO MÜLLER, udarbejdede lovforslaget om kommunens oprettelse, således er det også ham, der sammen med Müller har ansvaret for repræsentationens første forretningsorden; i samarbejde med lægen CARL CHRISTIAN LORENTZ PRIEME udarbejdede han den første instruks for regnskabsføreren og sekretæren, og 4. oktober 1860 forelagde han et forslag om fattigvæsenets fremtidige ordning, som var en følge af den adskillelse af Frederiksberg og Hvidovre fattigkasser, som skulle ske pr. 1. januar 1861. Det er således på vigtige områder, at Rosenørn har lagt sporet. En lille detaille kaster et karakteristisk lys over kommunens første spæde begyndelse; da Rosenørn

gik af, stod han i forskud for kommunekassen med omtrent 1700 rdl. [1].

I politisk henseende hørte Rosenørn oprindelig til i den nationalliberale højre fløj, men netop i de år, der her lige er omtalt, voksede hans kritik over for gruppen, og 1862 gav han privat i tydelige vendinger udtryk for sin manglende tillid til partiets ledende mænd. I den sidste del af sin politiske løbebane var han afgjort højremand.

Det vil føre for vidt her at gå ind på en skildring af Rosenørns politiske virksomhed; på visse områder især i landbospørgsmål og kirkelige sager har han spillet en ikke ringe rolle, og der er vidnesbyrd om, at den personlige elskværdighed, som har kendetegnet ham, ikke har forhindret ham i at opretholde eller give udtryk for skarpe standpunkter. Karakteristisk i sin styrke og sin svaghed er den oftere citerede udtalelse af ham fra finanslovbehandlingen i 1870, da han hævdede, at hvis Venstre kunne danne en kompakt majoritet, ville partiet have magten og *burde* have den [2].

Rosenørn havde sæde i de første sygekassekommissioner 1861 og 1865, hvor han gjorde et betydeligt arbejde, og hvor han sammen med overlæge L. J. BRANDES gik stærkt ind for selvhjælpsprincippet. I den store arbejderkommission af 1875 udgjorde de konservative arbejdsvenner med Rosenørn og stiftsfysikus F. C. KREBS som de mest fremtrædende repræsentanter et mindretal, hvis hovedsynspunkt var dette, at en løsning af arbejderspørgsmålet ikke var mulig uden statens medvirken. – „Statshjælp og Samfundets ordnende Indgriben vil paa *forskjellige* Punkter hertil være uomgjængelig fornøden“, hedder det her. I spørgsmålet om sygekasserne indtog Rosenørn nu i Arbejderkommissionen det samme standpunkt; han erklærede sig for tilhænger af en tvungen sygeforsikring for arbejderstanden, fordi han var kommet til det resultat, at det ville blive umuligt at få den fattigste og altså mest trængende del af befolkningen til selv at sørge for forsikringen, og dette standpunkt, der jo betød et brud med liberalismens selvhjælpsdogme, indtog han også i de rigsdagsforhandlinger, der under flere års politisk kamp resulterede i sygekasseloven af 1892.

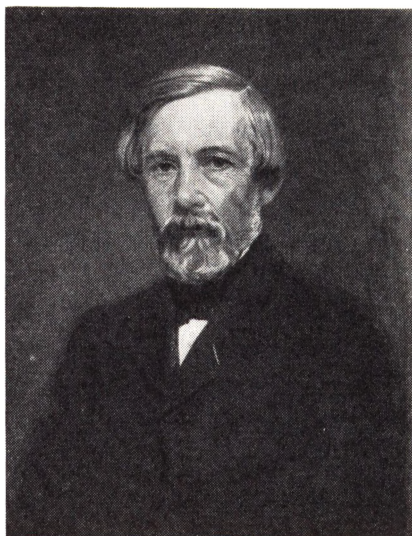
Det omsving i Rosenørns opfattelse af selvhjælpsprincippet fortræffelijkheid, som giver sig til kende her, er formentlig bygget på erfaringer, og han havde haft god lejlighed til som medstifter af og bestyrelsesmedlem i den første frederiksbergske sygekasse at se reaktionen hos de kredse, sygekassen først og fremmest tog sigte på. Selvom sygekassen havde en

ikke ringe succes – som vel først og fremmest skyldtes N. F. SCHLEGELS energiske ledelse – har man dog utvivlsomt haft vanskeligt ved at få de dårligst stillede med, og det var jo dem, der mest af alle havde brug for hjælpen. For Schlegels vedkommende var hovedprincippet, som det senere skal påvises, at yde hjælp til selvhjælp. For Rosenørns vedkommende er det ikke sandsynligt, at han har villet indskrænke sig hertil, således at forstå, at han skulle have stillet sig modvilligt overfor hjælp også til den selvforskyldte nød. Hans syn på tingene havde utvivlsomt et videre perspektiv, hans indstilling først og fremmest med sigte på den sociale side af problemet – stabiliteten i samfundsordenen. Derfor „Udbredelsen af gavnlige Kundskaber og ved Siden deraf en sund, frugtbar Religiositet“, de midler som han ved Grovsmedeforeningens faneindvielse i 1874 pegede på som nødvendige for arbejderspørgsmålets løsning [3].

Praktiske udslag af den sociale og filantropiske interesse, der var levende hos ham op i hans høje alderdom, bærer kuratorårene på Vallø vidne om. Allerede hans forgænger som stiftets økonomiske leder, lensgreve FREDERIK MOLTKE til Bregentved, havde opnået tilladelse til, at stiftet anvendte 10 000 kr. om året til ikke nærmere specificerede almennyttige formål, og i Rosenørns tid blev dette beløb sat op til 30 000, der ydedes som støtte dels til kunst og husflid, håndværks- og landbrugs-skoler, gymnastik og sportsstævner, dels til fattig- og børneforsorg, og stiftet oprettede i hans periode 3 asyler på egnen. Nævnes skal det også, at han under indtrykket af den store arbejdsløshed i 1878 for stiftets regning iværksatte betydelige nødhjælpsarbejder.

Den i indledningen meddelte oversigt over de vigtigste data i E. Emil Rosenørns liv giver i sig selv et ganske talende billede af den politisk interesserede, juridisk uddannede godsejer, der forholdsvis sent, men til gengæld længe og aktivt på mange områder drages ind i det offentlige liv med klare interesselinjer i det kristelige og sociale arbejde – med samfundsordenens bevarelse og rolige udvikling som hovedformålet. Hans personlige elskværdighed, hans humanitet og hans repræsentative embedsmandsvæsen i forening med hans politiske arbejde placerede ham på fremtrædende poster.

I Rosenørns liv er Frederiksberg kun en episode – i Frederiksbergs historie er Rosenørn en epokes stifter og beforder. Hvor tomt, at man ikke i kommunalbestyrelsen med eet ord mindedes hans bortgang i august 1894.

HØJESTERETSASSESSOR

OTTO MÜLLER

1807–1882

NÆSTFORMAND FOR KOMMUNALREPRÆSENTATIONEN

1858–1859

OTTO FREDERIK MÜLLER, født 31. august 1807 i København, † 20. april 1882 på Frederiksberg. Søn af biskop PETER ERASMUS MÜLLER og AUGUSTA LOVISA STUB. – Gift 23. april 1842 i København med SOPHIE CHARLOTTE LANGE, født 27. oktober 1818 i København, † 27. juni 1859 på Frederiksberg. Datter af overpræsident, konferensråd MICHAEL LANGE og LUCIE THOMINE PETERSEN.

OTTO MÜLLER blev 1824 student fra Metropolitanskolen og tog 1830 juridisk embedseksamen med laud. 1831 var han ansat som volontør i Danske Kancelli, og 1832 blev han udnævnt til auditør i Armeen, men rejste umiddelbart efter på en længere studierejse til de europæiske hovedlande, opholdt sig et år i Tyskland og vendte først tilbage i december 1833. Han var derefter i praktisk virksomhed, således 1834–46 amanuensis hos Sjællands biskop. August 1836 blev han kancellist i

Danske Kancelli, 1838 tillige auditor i Kongens, senere Kronens regiment, og året efter udnævntes han til overauditor, fra hvilken stilling han blev afskediget ved hærreformen 1842; han var derefter 1842-46 konstitueret auditor ved Kongens livkorps. 1841-60 var han tillige sekretær ved Sjællands Stifts gejstlige Brandsocietet og bogholder og kasserer ved Sjællands Stifts gejstlige Enkekasse, samt fra 1841 sekretær ved Prinsesse Charlotte Amalies Stiftelse. 1846 blev han udnævnt til assessor i Lands-Over, samt Hof- og Stadsretten, hvorfra han 1860 rykkede over i Højesteret. Han tog sin afsked 1878. Fra 1860 var han endvidere konstitueret direktør for Pastorseminariet, hvor han forelæste over kirkeretten.

1842-49 var Otto Müller medlem af Københavns borgerrepræsentation og til 1847 medlem af komitéen angående laugs- og korporationsvæsenet, 1842-47 medlem af Industriforeningens repræsentantskab, 1843-48 af bestyrelsen for Maadeholdsforeningen, 1855-60 medlem af Folketinget, 1858 af repræsentantskabet for den ophævede civile og adskillige stænders enkekasse, hvor han fra 1874 var medlem af direktionen, 1864 medlem af repræsentantskabet for Augustforeningen og 1862-64 formand for Det kongelige danske Haveselskab. 1865 administrator for Det Stub'ske Legat. 1849 var han med til at stifte Den patriotiske Forening. - 1856 udnævntes han til virkelig justitsråd, men frasagde sig 1871 både denne titel og titlen overauditor. - 1862 R. af Dbg., 1876 DM, 1878 K².

Otto Müller, der 1832 fik universitetets guldmedaille på en afhandling om den separerede og fraskilte hustrus borgerlige rettigheder, var en udmærket jurist og en fint dannet mand af dyb religiøs indstilling og med brede historiske og kunstneriske interesser. Under sit arbejde i Kancelliet kom han i særlig grad til at beskæftige sig med og interessere sig for næringsvæsenet, og 1840 udgav han en bog „Om Laugsvæsen og Bevillinger til Næringsbrug efter den danske Lovgivning“, som fik betydelig indflydelse på hans senere virksomhed. Det var dette skrift, der førte ham ind i kommunalpolitisk arbejde, og som gjorde hans plads både i laugskomiteen og i Industriforeningen naturlig. Han havde en ikke ubetydelig andel i komiteens betænkning over handelslaugene fra 1844 og ligeledes i den i 1847 følgende betænkning over håndværkerlaugene. Begge gav udtryk for meget frisindede anskuelser, og selvom laugenes ophævelse endnu ikke blev foreslået, stillede de dog problemet om deres

fortsatte opretholdelse under debat, og Müller selv har allerede på dette tidspunkt været tilhænger af næringsfrihed. Det fremgår klart af nogle artikler, han i 1847 og 1848 offentliggjorde i Fædrelandet, at han på dette punkt havde været i modstrid med sine kolleger i laugskomiteen og ikke billigede, at de havde nøjedes med at foreslå problemet genoptaget til drøftelse efter 20 års forløb. Han var vel klar over, at en overgangsperiode var nødvendig, og anså også komiteens forslag for egnet til at fjerne laugsvæsenets ulemper, men „det næste betydelige Skridt i samme Retning maa da nødvendigvis bestaa deri, at Lavsvæsenet ophæves, og Næringsfrihed indføres“. Der var da ikke noget at sige til, at Haandværkerforeningen, som i 1849 overvejede at opstille Müller til det første folketingsvalg, trak sit tilbud tilbage, da han erklærede at måtte fastholde sine anskuelser om næringsfriheden, og at disse næppe harmonerede med foreningens indstilling [1].

1855 valgtes han imidlertid til Folketinget, hvor han havde sæde til 1860. Et forsøg på 1863 at blive valgt til Landstinget glippede, og da han i 1865 som Augustforeningens repræsentant stillede sig mod HALL i Frederiksbergkredsen, trak han selv sin kandidatur tilbage, og hans kraftige angreb på Hall og den politik, han repræsenterede, fik ingen virkning [2]. Han hørte selv oprindelig hjemme på den nationalliberale fløj, men fjernede sig stedse mere fra partiet og endte i Augustforeningen som konservativ helstatsmand.

Da Müller 2. august 1860 nedlagde sit folketingsmandat efter kun 5 års deltagelse i rigsdagsarbejdet, kunne han imidlertid se tilbage på et betydeligt resultat. Næringsloven af 29. december 1857 – underskrevet samme dag som loven om Frederiksberg – er i snævraste forstand Otto Müllers værk, idet P. G. BANG som indenrigsminister i 1855 foretrak at overdrage ham udarbejdelsen af lovforslaget i stedet for at nedsætte en kommission. Forslaget var færdigt 1857 og blev 1. oktober forelagt af KRIEGER; det gik igennem med ret uvæsentlige ændringer og var således en betydelig personlig sejr for Müller [3]. Næringslovens gennemførelse var som bekendt ensbetydende med en radikal sprængning af de gamle rammer – dens betydning for samtid og eftertid af største rækkevidde. Det var da ikke uden bevægelse, at Müller ved den afsluttende debat i Folketinget 21. november tog ordet: „At denne Sag er bragt saavidt og paa den Maade, som skeet er, har foraarsaget mig en saa inderlig Glæde, at, hvis jeg skulde nævne nogen anden offentlig Begivenhed i mit Fædre-

land, hvormed denne kunde sammenlignes, vidste jeg ikke at nævne nogen anden end den – da det var blevet til Vished, at Danmark skulde indtræde i de konstitutionelle Staters Række“ [4].

Det skal tilføjes, at medens birkedommer PETERSEN var tilhænger af lovens gennemførelse, var E. EMIL ROSENØRN blandt dem, der stemte nej.

Ved valgene den 7. juni 1858 kom Müller ind i Frederiksbergs kommunalrepræsentation, og straks ved det første møde 1. juli valgtes han til næstformand, men allerede 7. juli 1859 udtrådte han igen. Hans største betydning for kommunen ligger således i hans medvirken ved lovens gennemførelse, ved hvilken lejlighed han som foran omtalt var ordfører. Hans samarbejde med Rosenørn om forretningsordenen er ligeledes berørt foran.

Sammen med STÆGER var han kommunens delegerede til forhandlingerne med M. LEVIN & Co. om gasforsyningen, og denne sag, og især gassens anvendelse ved gadebelysningen, interesserede han sig stærkt for, men hans velvillige indstilling over for de tekniske fremskridt var der ikke på dette tidspunkt nogen rigtig sangbund for i kommunalbestyrelsen. Et i 1858 nedsat udvalg havde i december fremsat et forslag om gadebelysning og vægterhold, som blev forkastet med 4 stemmer mod 3, fordi det var for dyrt [5], og 3. februar 1859 led et forslag om at indrette gasbelysning i Frederiksberg Alle den samme skæbne. 3. marts s. å. behandlede man en skrivelse fra Müller, hvori han søgte gasbelysningen gennemført alligevel, men forsamlingen vedtog da at svare, at sagen var afgjort, og at det måtte have sit forblivende her ved. Det var tranlygtens sidste sejr på Frederiksberg.

Det må antages, at det var denne sag, der havde foranlediget Müller til under påberåbelse af sine embedsforretninger at anmode om fritagelse for hvervet som kommunalrepræsentant. Forsamlingen nægtede imidlertid at imødekomme hans anmodning, og da han i en skrivelse af 9. februar hævdede, at repræsentationens ret hertil burde afgøres af Indenrigsministeriet og forlangte afgørelsen indanket, satte man sagen på spidsen og henviste ham til selv at spørge sig for, såfremt han ønskede Indenrigsministeriets opfattelse klarlagt. – 7. juli 1859 måtte Rosenørn imidlertid meddele forsamlingen, at ministeriet havde givet Müller medhold.

Om Müllers beslutning tillige står i forbindelse med familiære forhold, vides ikke, men sandsynligheden taler dog for, at hans humør ikke har

været upåvirket af personlige sorger; i en alder af knapt 41 år døde hans hustru 27. juni 1859 fra fire børn, af hvilke den ældste ikke var fyldt 13 år.

Otto Müller flyttede til Frederiksberg i 1850, da han købte skuespillerparret N. P. og ANNA NIELSENS ejendom Sommerlyst Frederiksberg Alle 24 på det vestre hjørne af Mynstersvej [6]. Her fødtes 1. december 1850 sønnen, den senere komponist P. E. LANGE-MÜLLER.

KAPTAJN, JUSTITSRÅD, CAND. THEOL.

N. F. JESPERSEN

1798–1862

FORMAND FOR KOMMUNALREPRÆSENTATIONEN

1861–1862

NIELS FREDERIK JESPERSEN, født 13. december 1798 i København, † 27. februar 1862 på Frederiksberg. Søn af overretsjustitiarius, konferensråd JESPER JESPERSEN og MARIANE HENRIETTE DIRICKS. – Gift 1° 2. september 1827 i Soderup med MARIE JESPERSEN, født 2. september 1802 i Neksø, † 26. maj 1853 i København. Datter af kancelliråd PEDER DAM JESPERSEN og BARBARA KIRSTINE BOHN. – Gift 2° 1. juni 1856 i Fredensborg med SUSANNE LESCHLY, født 30. marts 1830 i Fredensborg, † 14. april 1911 på Frederiksberg. Datter af kaptajn ERNESTO MELCHIOR LESCHLY og LOUISE von der RECKE.

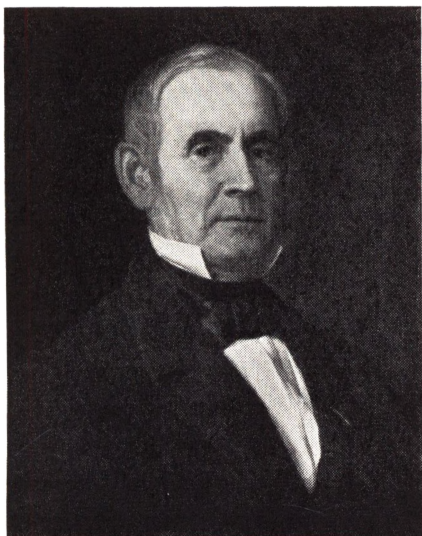
N. F. JESPERSEN blev 1818 student fra Viborg Katedralskole og tog 1825 teologisk embedseksamen. 1827 købte han Grønnebjerggaard i Soderup sogn ved Holbæk og 1833 Agerupgaard på samme egn. Han drev begge gårde indtil 1851, da han solgte dem og flyttede til Frederiksberg. 1839

var han på rejse i Tyskland og Belgien, og 1852–53 studerede han landbrug i Frankrig, Schweiz og Bøhmen. Han erhvervede sig et godt ry som en dygtig landmand og opfandt en særlig plovtype, som bærer hans navn. 1823–29 var han løjtnant i Studenterkorpset, hvad der 1835 forskaffede ham titel af kaptajn.

Jespersen var medstifter af Studenterforeningen og 1823 medlem af senioratet, 1832 indvalgte han i bestyrelsen for Holbæk amts landøkonomiske selskab, hvor han havde sæde til 1851, da han fraflyttede egnen, 1842–51 sad han i bestyrelsen for Holbæk Sparekasse. 1846 var han medstifter af Bondevennernes Selskab, men udmeldte sig 1848 sammen med DREWSEN, efter at de var kommet i modstrid med BALTHAZAR CHRISTENSEN. 1842–51 var han medlem af sogneforstanderskabet for Soderup-Kirke-Eskildstrup Kommune, 1842–45 og 1851 af Holbæk amtsråd, og 1843–44 formand for landkommunalforeningen i Holbæk amt. 1850–52 var han formand for husmands-hoveriets afløsning i Holbæk amt, og fra 1854 til sin død i Københavns amt, 1853–62 for gårdmands-hoveriets afløsning i 2. landstingskreds. 1856 var han medindbyder til brandforsikringen for det danske monarki og 1858 til kreaturforsikringen for de danske østifter, hvor han senere blev medlem af bestyrelsen. – 1858 justitsråd. – 1853 R. af Dbg.

At en mand med denne kommunalpolitiske løbebane og disse interesser også deltog i det almenpolitiske arbejde, er næsten selvfølgelig. Han var da også 1847–48 stænderdeputeret for østifterne og valgtes 1848 i Kalundborgkredsen til den grundlovgivende rigsforsamling. Ved folketingsvalget året efter blev han vraget til fordel for venstremanden, amtsforvalter P. POVELSEN, men da han 1854 påny stillede sig, blev han valgt; han blev genvalgt 1855, men blev 1858 afløst her af EBERLIN, medens han selv blev valgt i Hillerød. 1861 genopstilledes han ikke. Ved forhandlingerne om grundloven gik Jespersen stærkt ind for middelbare valg til begge ting og for den hemmelige afstemning. I rigsdagsforhandlingerne hørte han til de konservative. Han stemte for fællesforfatningen i 1855 og var 1855–56 medlem af udvalget vedrørende Landbohøjskolen.

Justitsråd Jespersen valgtes 1861 i stedet for ROSENØRN til kommunalrepræsentationen og blev ved det første møde 2. maj repræsentationens formand. Hans hurtigt påfølgende død 27. februar 1862 forhindrede, at hans kommunalpolitiske erfaring i større udstrækning kom Frederiksberg til gode.

FINANSHOVEDKASSERER, ETATSRÅD, EXAM. JUR.

R. C. STÆGER

1800-1875

FORMAND FOR KOMMUNALREPRÆSENTATIONEN

1862-1871

RASMUS CARL STÆGER, født 3. november 1800 i København, † 9. februar 1875 på Frederiksberg. Søn af kapitajn, havnefoged LAURITZ PETER STÆGER og MARGRETHE CHRISTINE JACOBSEN. – Gift 20. maj 1830 i København med SOPHIE THERESE ALBERG, født 17. maj 1809 i København, † 29. februar 1860 på Frederiksberg. Datter af statsgældsdirektør, konferensråd PETER ALBERG og CONRADINE CHRISTIANE RASMUSSEN.

R. C. STÆGER tog 1817 dansk juridisk eksamen. 1827 blev han fuldmægtig og 1829 underbogholder i Bureauet for de udenlandske Betalinger, 1836 blev han konstitueret og 1837 ansat som kasserer ved Statsgældskassen; fra januar 1841 var han Zahlkasserer, fra 1. oktober 1849 med titlen finanshovedkasserer.

1857 var han medstifter af Sparekassen Bikuben og 1857-60 formand for dens repræsentantskab; han var desuden medlem af bestyrelserne

for en lang række velgørende institutioner og foreninger. 1833-41 var han revisor og 1841-49 vicedirektør i Den naturhistoriske Forening i København. – 1835 kammerråd, 1837 justitsråd, 1852 virkelig etatsråd. – 1850 R. af Dbg., 1862 DM.

Stægers navn er først og fremmest bevaret for efterverdenen igennem hans indgående beskæftigelse med de danske fluearters zoologi. Entomologien var hans hovedinteresse i 1830'erne og 1840'erne, og han anlagde en meget stor samling, hvoraf han 1846 skænkede en del til universitetsmuseet; resten af samlingen gik ifølge hans testamentariske bestemmelser til Zoologisk Museum, i hvis samling af danske dipterer Stægers materiale udgør grundstammen. Foruden en lang række dipterologiske notiser i Naturhistorisk Tidsskrift offentliggjorde Stæger sammested flere væsentlige bidrag til dipterfaunaens systematik, således den ikke fuldførte „Systematisk Fortegnelse over de i Danmark hidtil fundne Diptera“ (1840), desuden „Danske Dolichopoder“ (1842-43), „Systematisk Fremstilling af den danske Faunas Arter af Antliatslægten Sepsis“ (1844) og „Grønlands Antliater beskrevne“ (1845). En lang række arter beskrives første gang i disse afhandlinger, og sagkyndige fremhæver Stægers skarpe blik for arts karakterernes værdi og placerer ham som en førsterangs kapacitet på dette vanskelige speciale. Hvad der har bevirket, at Stæger i midten af 40'erne lagde de zoologiske studier på hylden, er ikke klart; hans embedsvirksomhed og øvrige hverv kan dog i sig selv være forklaring nok. 1843 udnævntes han til ordentligt medlem af Det entomologiske Selskab i Stettin.

Stæger, der var ejer af en ejendom på Gammel Kongevej (nu nr. 91), var blandt de først indvalgte i Frederiksbergs kommunalrepræsentation. Efter MÜLLERS udtræden blev han 28. juli 1859 næstformand og i juni 1862 valgtes han efter N. F. JESPERSENS død til formand, en post han beklædte indtil udgangen af 1871, da han 71 år gammel udtrådte af repræsentationen.

Som naturligt var efter hans embedsstilling overdrog man 1858 Stæger at revidere den af PRIEME og ROSENØRN udarbejdede instruks for regnskabsføreren og sekretæren [1], og sammen med Müller førte han 1859 de forhandlinger, der resulterede i kontrakten med Det danske Gaskompagni om kommunens forsyning med gas [2]. Gasværket blev anlagt på en grund ved H. C. Ørsteds Vej, hvor nu Adolph Steens Alle og Steenstrups Alle ligger, og kom i gang i 1860. Kontrakten, der skulle løbe

i 30 år, pålagde kompagniet for egen regning at opsætte, passe og vedligeholde lygter på kommunens veje mod en betaling af 1 skilling pr. brændetime. Lysstyrken blev fastsat til styrken af 8 vokslys af dem til 6 på et pund.

Stæger var endvidere 1861 sammen med Jespersen og Plockross i udvalg til behandling af MÜHLENSTETHS ændringsforslag til forretningsordenen, og han har således været med til at kvæle dette forslag [3]. Først 1874 blev spørgsmålet påny aktuelt.

Af større sager, som har været for i Stægers tid, er der grund til at nævne sporvognene. 1862 fik Kjøbenhavns Sporvejselskab koncession på at anlægge og benytte en sporvejslinie, der skulle gå fra Sct. Annæ Plads til Runddelen ad Frederiksberg Alle, og 1866 fik samme selskab koncession på en linje fra Værnedamsvejen ad Vesterbrogade og Pile Alleen til Runddelen. Den sidste koncession gav i øvrigt anledning til diskussion, idet forstråd RUDOLPH ROTHE, der som landskabsgartner havde tilsynet med de offentlige lysthaver, protesterede imod, at sporet blev lagt i siden af Pile Alleen, idet dette ville genere træerne, medens man i kommunalrepræsentationen var betænkelig ved at genere færdselen, hvad der ville blive følgen af at lægge sporet midt i alleen [4].

Af vigtighed for den kommende udvikling var også spørgsmålet om kommunens vandforsyning. Hidtil havde man jo klaret sig med brønde, men bydistriktets udvikling og især Schönbergskvarterets etageejendomme krævede ligesom også hensynet til brandvæsenet en mere rationel ordning. 3. maj 1866 behandlede kommunalbestyrelsen et forslag om anlæg af et vandværk, som var indsendt af jernstøber P. ANDERSEN, ejeren af Svanholm. Det er naturligvis blevet drøftet, om ikke vandforsyningen var en kommunal opgave, og man vedtog derfor at bede vandinspektør VIGFUS E. POULSEN om at undersøge mulighederne for et kommunalt anlæg, men da hans indstilling herom kom til behandling, foreslog den tekniske assistent, den senere brandinspektør V. SEIDELIN, at man nøjedes med at søge tilladelse til at opsætte brandhaner og benytte Københavns Vandværks ledninger i ildebrandstilfælde. Fra beboerne i Schönbergskvarteret blev det i november 1866 forsøgt at få sagen igang, i hvilken anledning man bemyndigede Seidelin til at forhandle nærmere med jernstøber Andersen, og 7. februar året efter forelå et overslag, som blev henvist til udvalgsbehandling. Udvalgets resultat var imidlertid såre negativt; man frarådede at slutte nogen overenskomst med Ander-

sen, og man anså planen om et kommunalt vandværk for altfor bekostelig og risikabel, så meget mere som der ikke for tiden kunne siges at være trang dertil. Da en fornyet henvendelse til København om at påtage sig forsyningen også på Frederiksberg blev mødt med et afslag, blev sagen henlagt.

P. Andersen gav imidlertid ikke op. For egen regning indrettede han nu et vandværk på Svanholms grund, og efter at han 9. december 1869 havde fået kommunalbestyrelsens tilladelse til på visse betingelser at nedlægge vandrør i de offentlige veje, gjorde han vandværket færdigt og indbød derefter kommunalbestyrelsen til lørdag den 18. juni 1870 at tage værket i øjesyn. Om Stægers personlige stilling i dette spørgsmål oplyser forhandlingsreferaterne intet. Sandsynligheden taler for, at det er ingeniørkaptajn BAUDITZ, der som det teknisk kyndige medlem af udvalget har haft hovedindflydelsen på kommunalbestyrelsens, som det synes for eftertiden, noget kortsynede holdning.

I forbindelse med dette spørgsmål skal det nævnes, at kommunalbestyrelsen 10. september 1866 vedtog en omordning af brandvæsenet; ordningen kom til udtryk i den under 24. januar 1867 udstedte vedtægt. Dette var det første skridt bort fra Frederiksbergs hidtidige absolut landlige brandordning.

21. marts 1867 meddelte Stæger i kommunalbestyrelsen, at Finansministeriet havde tilbudt kommunen, at den kunne købe Frederiksberg Kirke og kirkegårde. Selv var han dog åbenbart betænkelig ved denne sag og fremhævede ved forelæggelsen, at en stor del af menigheden, nemlig hele Vesterbros befolkning, ikke tilhørte kommunen. TOPP fandt ikke, at dette var nogen hindring, og gik ind for, at man skulle erhverve kirken, dersom man kunne opnå rimelige vilkår. I nogle følgende møder blev Finansministeriets betingelser drøftet. Topp syntes dog, at de 12 000 rdlr., som ministeriet forlangte for kirken, var for høj en sum, især da kirken nødvendigvis måtte udvides, medens Stæger i betragtning af kirkens indtægter ikke havde betænkeligheder ved prisen og mente, at der var en chance for Vesterbros udskillelse i et særligt sogn, hvorved de i øjeblikket sandsynlige udvidelser af kirken ville kunne undgås. Birkedommer PETERSEN gav udtryk for den opfattelse, at man af økonomiske grunde måtte opgive tanken, men kommunalbestyrelsen vedtog dog sluttelig at meddele ministeriet, at man under hensyn til de store udgifter, der ville udkræves til opførelsen af det meget nødvendige

begravelseskapel på assistentskirkegården ved Fasanvej, fandt betingelserne for byrdefulde. Det lykkedes imidlertid Stæger at ordne sagen således, at ministeriet satte prisen ned til 10 000. Købesummen skulle blive stående som en førsteprioritet og skulle forrentes og afdrages med 6 pct. om året af grundbeløbet med en rentesats på 4 pct. Kommunalbestyrelsen vedtog derefter 5. december at købe kirken pr. 1. april 1868. Kirken var i kommunens eje indtil 1898, da den overgik til selveje.

Stægers personlige filantropiske indstilling, som jo klart ses af hele hans virksomhed ved siden af embedsgeringen, belyses yderligere af en lille episode i 1867. Fængselsvæsenet havde andraget om et bidrag på 50 rdlr. til en tidligere straffefange, som ville skabe sig en ny levevej i Amerika. Stæger anbefalede kraftigt, at man imødekom denne anmodning, men drøftelserne resulterede i, at den blev afslået med alle stemmer mod hans [5].

Stægers valgperiode udløb med udgangen af året 1871, og da han var lige gammel med århundredet, er det forståeligt, at han ikke ønskede at lade sig genvælge.

POSTMESTER, ETATSRÅD
N. C. MÜHLENSTETH
1814-1901

NÆSTFORMAND FOR KOMMUNALREPRÆSENTATIONEN
i 1862

NIELS CHRISTIAN MÜHLENSTETH, født 27. oktober 1814 i København, † 12. december 1901 i Helsingør. Søn af kommandørkaptajn MALTHA CHRISTIAN MÜHLENSTETH og JOHANNE MARTINE NICOLINE SVANENSKIOLD. – Gift 1. juli 1841 i København med EMMA EULALIA RØRBYE, født 26. december 1810 i Drammen, † 10. august 1876 i Helsingør. Datter af overkrigskommissær FERDINAND HENRIK RØRBYE og FREDERIKKE ELEONORA CATHRINE STOCKFLETH.

N. C. MÜHLENSTETH blev 1833 ansat i Generalkommissariatskollegiet og blev i januar 1843 ekspeditionssekretær i Generaladjutant-Ekspeditionen for Landetaten, hvorfra han 1866 fik afsked med ventepenge. Året efter udnævntes han til postmester i Helsingør, fra hvilket embede han først 1897, da han var fyldt 83, tog sin afsked. – 1842 krigsråd, 1848 justitsråd, 1860 etatsråd. – 1850 R. af Dbg., 1866 DM., 1897 K².

Etatsråd Mühlensteths kommunalpolitiske løbebane blev kun kortvarig, men har til gengæld ikke været blottet for dramatiske momenter. Han blev indvalgt i kommunalrepræsentationen i august 1859 i stedet for OTTO MÜLLER og viste straks et ikke ringe initiativ; 6. september 1860 fremlagde han et forslag om kloaksystemet for bydistriktet, og en månedstid senere mødte han frem med et forslag om indførelsen af grundskat, som vedtoges med 5 stemmer [1]. Skatteforholdene har interesseret ham, men han har åbenbart haft vanskeligt ved samarbejdet – dønninger af stridigheder spores i kommunalrepræsentationens holdning overfor ham, da han i marts 1861 fremsatte ønske om at udtræde af ligningskommissionen. Man betydede ham nemlig kort og godt, at han måtte passe de pligter, han havde påtaget sig, og vedtog at rette henvendelse til amtet med anmodning om at pålægge ham at fortsætte. I et følgende møde 7. marts har der udspundet sig en diskussion mellem Mühlensteth og Rosenørn om forretningsordenen. Rosenørn meddelte, at han ikke fandt anledning til at foretage ændringer heri, medens Mühlensteth bebudede et formeligt forslag, og som foran omtalt har Rosenørn for sit vedkommende draget den konsekvens af diskussionen at nedlægge sit hverv [2]. Mühlensteths sejr blev imidlertid kun kortvarig. Amtet resolverede nemlig, at han skulle vedblive sit arbejde i ligningskommissionen [3], og da Mühlensteth derefter protesterede imod, at ligningen blev fremlagt, vedtog kommunalrepræsentationen – da Rosenørn ønskede forsamlingens erklæring herom – at protesten ikke kunne tages til følge, og samtidig vedtog man at udsætte drøftelsen af Mühlensteths forslag om forretningsordenen til efter formandsskiftet [4].

Da Mühlensteth ikke var tilstede i det møde, hvor JESPERSEN blev valgt til formand, protesterede han mod formandsvalget, men heller ikke denne protest blev taget til følge [5]. Mühlensteth opnåede dog 19. juni 1862 efter Jespersens død og STÆGERS overtagelse af formandsposten, at blive valgt til næstformand, men med udgangen af året gled han ud. Hans ændringsforslag til forretningsordenen afgik ved en blid og stille død i det af Jespersen, Stæger og Plockross bestående udvalg, hvortil det var blevet henvist.

OVERRETSSAGFØRER
H. C. PLOCKROSS
1826-1913

NÆSTFORMAND I KOMMUNALREPRÆSENTATIONEN
1863-1871

HARALD CHRISTIAN PLOCKROSS, født 14. december 1826 på Frederiksberg, † 20. juni 1913 i København. Søn af fabrikør NICOLAI CHRISTIAN PLOCKROSS og SOPHIE FREDERIKKE THALBERG. – Gift 1° 10. januar 1858 i København med MARIE CHRISTINE KRARUP, født 1. september 1834 i København, † 9. juni 1864 på Frederiksberg. Datter af skolebestyrer, dr. phil. NIELS BYGOM KRARUP og CHRISTIANE AMALIE MØHL. – Gift 2° 1. juni 1871 på Frederiksberg med ANNA HELENE HALL, født 20. september 1840 i Svendborg, † 13. juli 1919 i Skodsborg. Datter af provst PETER ELIAS HALL og HANSINE NICOLINE CHRISTIANE GUSTAVE MICHAELSEN.

H. C. PLOCKROSS begyndte sin løbebane som volontør i Generalkommissariatskollegiet og læste samtidig til dansk juridisk eksamen, som han

bestod i november 1846. Fra nytår 1849 var han konstitueret og fra maj 1850 ansat som kancellist i Krigsministeriet. 1849 tog han studentereksamen og 1855 blev han cand. jur. I Krigsministeriet avancerede han 1854 til fuldmægtig, 1863 blev han ministersekretær, men gik derefter over i praktisk sagførervirksomhed, idet han 1865 tog sin afsked og blev prøveprokurator ved underretterne i Københavns amts nordre og søndre samt Amager birk, og 1867 blev prokurator ved underretterne i Sjællands stift med undtagelse af København. 1879 blev han overretssagfører. – 1865 kancelliråd, men frasagde sig 1873 titlen. – 1893 R. af Dbg.

Om H. C. Plockross' kommunalpolitiske arbejde er der ikke så forfærdelig meget at sige – som oftere berørt forbyder forhandlingsprotokollernes kortfattede en nærmere vurdering af den enkeltes indsats, men der står dog tilstrækkeligt til, at man for Plockross' vedkommende kan få indtryk både af initiativ og på et enkelt punkt i hvert fald en ikke ringe indflydelse på en vigtig sags løsning.

Han blev indvalgt i kommunalrepræsentationen i 1861 i stedet for læge PRIEME og har således fra starten deltaget i opgøret mellem ROSENØRN og MÜHLENSTETH, i hvilken sag han for så vidt blev indblandet, som han blev medlem af det udvalg, der skulle behandle forslaget om ændringer i forretningsordenen. Det er sandsynligt, at hans stillingtagen her, ligesom det initiativ han udviste ved sit forslag om nummerering af ejendommene i Frederiksberg Alle [1], har været medvirkende til, at han 15. januar 1863 efter Mühlensteths udtræden valgtes til næstformand – en post han beklædte, indtil han med udgangen af året 1871 udtrådte af kommunalrepræsentationen.

I slutningen af sin funktionstid var han sammen med birkedommer EBERLIN, SCHLEGEL og TOPP medlem af udvalget angående en ny politivedtægt for Frederiksberg.

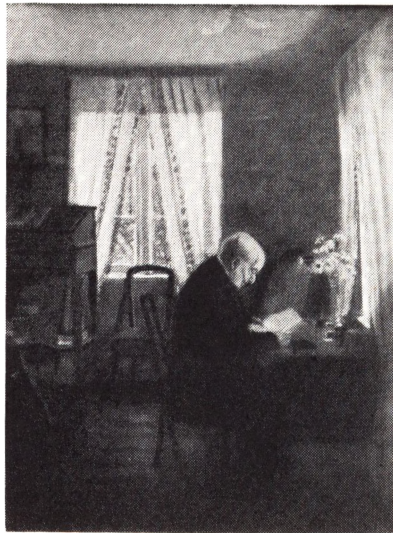
Hans hovedinteresse lå imidlertid utvivlsomt på næringsvæsenets område. Næringsloven af 29. december 1857, hvis tilblivelse er omtalt ovenfor, indskrænkede, som det vil vides, adgangen til at drive næring i landdistrikterne til fordel for købstæderne; således måtte forskellige handels- og håndværksgrene ikke udøves indenfor en nærmere fastsat afstand (1 à 1½ mil) fra købstaden, og for visse næringers vedkommende blev det fastsat, at de på landet kun måtte drives efter bevilling – næringsbeviset var ikke længere tilstrækkeligt. Disse bestemmelser ramte Frederiksberg, og det er klart, at jo mere kommunen udviklede sig som bykom-

mune, jo føleligere blev de indskrænkninger i den fri udfoldelse, som næringsloven betød. I september 1865 meddelte Plockross, at han havde indsamlet en del materiale vedrørende næringsvæsenet på Frederiksberg og ville indgive et forslag om større næringsfrihed [2]. Efter en drøftelse af sagen blev man i kommunalrepræsentationen enige om at anmode HALL, der jo var kredsens folketingsmand, om at indbringe forslag herom for rigsdagen. Hall tog sig varmt af sagen og påviste bl. a. – utvivlsomt på basis af det af Plockross indsamlede materiale – at Frederiksbergs næringsretlige stilling var til skade for kommunens økonomiske udvikling. Han nævnte, at skønt Frederiksbergs folketal i de sidst forløbne 5 år var vokset fra 8 000 til 12 000, var der siden januar 1862 kun tildelt byen 4 næringsbevillinger, medens 80 ansøgninger var blevet afslået, og han anførte, at Frederiksbergs 12 000 indbyggere kun havde tre urtekræmmere, medens der i København var nogle og tredive for hver 12 000, og kun 10 høkere mod 40–50 for den tilsvarende københavnske befolkning. Forslaget stødte, som det var at vente, på kraftig modstand fra den københavnske borgmester L. C. LARSEN, der fik ESTRUPS støtte til et ændringsforslag om en forhøjelse af bygningsafgiften i den del af Frederiksbergdistriktet, der på tre sider var omgrænset af København, men det lykkedes ham ikke at bremse det, hans ændringsforslag blev forkastet, og 23. februar 1866 forelå loven om udvidet næringsfrihed i Københavns omegn, hvorved afstandsbestemmelserne blev ophævet og indenrigsministeren bemyndiget til efter andragende fra de pågældende kommuner og under forudsætning af en tilstrækkelig politiordning at dispensere generelt med hensyn til næringsbevisers udstedelse [3]. I henhold hertil blev det ved kundgørelse af 19. juni 1866 fastsat, at der fra 1. oktober kunne drives næring efter sædvanligt bevis i Frederiksberg Kommunes bydistrikt for så vidt angik guldslageri, guldtrækkeri, guldsmiede, bogtrykkeri, brændevinsbrænderi, ringe handel, brændevinshandel, værtshushold, restauration, konditori, gæstgiveri og krohold. Virkningen viste sig øjeblikkeligt og kan ses klart af den i „Frederiksberg Kommune 1858–1900“ opstillede oversigt over udstedte næringsbeviser til købmænd, detailhandlere og høkere. Medens der i 1865 udstedtes tilladelse til 1 høker og 1 købmand og detailhandler, blev der i 1866 udstedt henholdsvis 9 og 8 næringsbeviser, og i femåret 1866–70 udstedtes næringsbeviser til ialt 50 købmænd og detailhandlere og 55 høkere [4].

Det var med god samvittighed, at Plockross med udgangen af året 1871 ved valgperiodens udløb kunne nedlægge sit mandat.

Han nærede en levende interesse for kommunens bebyggelse og gjorde en betydelig indsats i den komité, som blev nedsat for at varetage de æstetiske og hygiejniske hensyn. Det var da helt naturligt, at man, da komiteen blev ophævet i 1907, adresserede takken for dens arbejde til ham [5].

H. C. Plockross var en særdeles energisk og dygtig mand, som hurtigt oparbejdede en stor sagførerforretning sammen med overretssagfører Skibsted. Han var en dybt religiøs mand og betragtede sine midler som betroet gods – det berettes således om ham, at han på forhånd anvendte halvdelen af hvert års overskud til godgørende formål. Han var grundtvigianer og var med til at stifte Københavns Valgmenighed af 1890 og var 1890–1908 medlem af dennes menighedsråd. Da menigheden 1893 byggede Immanuelskirken, solgte han en stor del af sine grunde mellem Svanholmsvej og Forhaabningsholms Alle til den. En uheldbredelig øjensygdom tvang ham til at opgive sin virksomhed, og i sine senere år var han fuldstændig blind.

BIRKEDOMMER
ADOLPH CONRADT-EBERLIN
1822-1903
FORMAND FOR KOMMUNALBESTYRELSEN
1871-1881

ADOLPH EMANUEL CONRADT-EBERLIN, født 2. oktober 1822 i København, † 8. juli 1903 på Dalsgaard pr. Kjellerup. Søn af højesteretsassessor PETER JOHAN ALEXEI CONRADT-EBERLIN og JOHANNE VICTORINE VON DER RECKE. – Gift 19. juli 1854 med JULIE ALFREDE GADE, født 27. juni 1835 i København (Fødselsstiftelsen), † 30. januar 1920 på Frederiksberg.

ADOLPH EBERLIN, som han kaldte sig, skønt slægten oprindelig hed Conradt og adelspatentet af 1783 fastsatte navnet Conradt-Eberlin, blev 1839 student fra Metropolitanskolen og tog 1846 juridisk embedseksamen med haud. Han begyndte sin embedsbane som volontør i Danske Kancelli 1846, var derpå 1848-50 i Finansministeriet og samtidig til 1851 prokuratorfuldmægtig. 1851 blev han kopist i Københavns kriminal- og politiret, hvor han 1855 avancerede til fuldmægtig. 1856 blev han udnævnt til birkedommer og -skriver, samt branddirektør på Samsø, hvor-

fra han 1866 blev forflyttet til Randers som byfoged, politimester, by- og rådstueskriver samt rådmand, for derfra i 1871 at blive konstitueret og 1872 ansat som birkedommer og -skriver i Københavns amts søndre birk. Han tog sin afsked 7. oktober 1881. – 1869 blev han udnævnt til virkelig kancelliråd, men frasagde sig 1874 titlen. – 1878 R. af Dbg.

I nogle, desværre aldrig fuldførte erindringer, som Eberlin påbegyndte 1864, har han skildret sin barndom og sine studieår og givet en velgørende nøgtern karakteristik af sig selv. „Nogle af de tidligste [Barndoms-erindringer] knytte sig til Frederiksberg, hvor mine Forældre i de første Aar af mit Liv flere Gange havde nogle Sommerværelser paa forskjellige Steder. Det er maaskee derfra, at den Kjerlighed til Frederiksberg har sit Udspring, som jeg siden stedse har bevaret, en Kjerlighed, som jeg deler med min elskede Alfrida, der ogsaa har tilbragt endel af sin Barndom der“ – hedder det i disse optegnelser, og der er således ikke tvivl om oprigtigheden i hans udtalelser, da han 11. april 1871 tiltrådte som kommunalbestyrelsens formand og gav udtryk for sin tidligt nærede interesse for stedet.

Ligesom sin forgænger CARL PETERSEN ledede han alle møderne og tog personlig del i arbejdet, skønt hans øvrige embedsforretninger var overordentlig omfattende og sluttelig faktisk voksede ham over hovedet.

Af de mange sager af interesse, som var for i kommunalbestyrelsen i hans funktionstid, er der næppe grund til her at dvæle ved mere end nogle ganske enkelte, som enten har mere almen interesse eller tjener til at belyse Eberlins personlighed. Om hele hans forhold til denne del af hans rige virksomhed gælder det, at han havde sat sig grundigt ind i detaljerne og ikke nemt lod sig rokke fra det standpunkt, han havde indtaget. Karakteristisk i så henseende er en diskussion, som i 1878 på hans eget initiativ udspandt sig om gadebelysningen [1]. I februar forelagde han kommunalrepræsentanterne et forslag om at lade halvdelen af lygterne i Frederiksberg Alle og Allegade, samt på Gammel Kongevej brænde til 1/2 time før solopgang og slukke den anden halvdel kl. 12. Da sagen kom til behandling i kommunalbestyrelsens møde 7. marts, blev forslaget, som ville medføre en merudgift på 1400 kr. årlig, stærkt angrebet af proprietær HASSELBALCH, som fandt det luksuriøst og farligt på grund af de konsekvenser, det kunne medføre. Stillet overfor det direkte spørgsmål måtte birkedommeren vedgå, at det ikke så meget var på grund af retssikkerheden som af behagelighedshensyn, at han var

fremkommet med dette forslag. Man forbavses ikke over, at det efter en sådan afsløring blev forkastet med 6 stemmer mod 3.

Eberlin gav imidlertid ikke fortabt; under behandlingen af budgetterne for 1879–80 kom han påny ind på spørgsmålet og foreslog, at lygterne i Allegade, Frederiksberg Alle, H. C. Ørstedes Vej og Smallegade skulle tændes på de såkaldte måneskinsaftener, d. v. s. 2 dage før og 2 dage efter fuldmåne, ligesom tilfældet var på Gammel Kongevej [2]; fra anden side i forsamlingen pegede man på Vesterbrogade og Pile Alleen, hvad der gav SCHLEGEL anledning til at bemærke, at skulle lygterne tændes i Pile Alleen, burde så godt som alle veje medtages. Ved sagens behandling 6. marts 1879 opnåede birkedommeren dog et resultat af sine anstrengelser, omend kun et halvt. Under diskussionen stillede RAMM nemlig et ændringsforslag, som gik ud på, at man skulle bemyndige gasværket til at lade samtlige lygter tænde på usædvanligt mørke måneskinsaftener, og dette gav den sparsommelige Hasselbalch hans chance – han foreslog nu som kompromis, at man skulle vedtage birkedommerens forslag, der i mellemtiden var blevet udvidet med 6 lygter på Vesterbrogade og 4 på Runddelen, med den modifikation, at det blev overladt til gasværkets afgørelse, hvorvidt de skulle tændes eller ej. I denne skikkelse blev forslaget da vedtaget. Ordningen havde imidlertid alle kompromisets ulemper, og gasværkets skøn om, hvornår det tegnede til at blive mørkt nok til at tænde, faldt ikke helt sammen med beboernes. Året efter forelå der 16. december et andragende om forbedring af gadebelysningen, som blev henvist til politiudvalget, der som resultat af sine overvejelser fremkom med 3 forskellige forslag, og 24. marts 1881 vedtog man det dyreste af disse, idet man besluttede, at lygterne på de vigtigste veje også skulle tændes på de to aftener, der faldt efter fuldmåne. Man kan ikke fortænke Eberlin i, at han gav udtryk for sin tilfredshed med dette resultat. – Behageligheden havde sejret.

Sådanne episoder kan for en sen eftertid med andre forudsætninger være ganske pudsige. Der var imidlertid andre og langt vigtigere ting på dagsordenen – først og fremmest spørgsmålet om kommunens hele stilling. Som berørt i det foregående har kommunalbestyrelsens forretningsorden lejlighedsvis været under debat, og selvom Rosenørn kunne afvise angrebene, og Carl Petersen ved sin overtagelse af mødernes ledelse gjorde ende på uroen, var det dog givet, at den kraftige udvikling af bydistriktet og de ændrede forhold efter næringslovens udvidelse til

omegnskommunerne påny måtte gøre overvejelser om Frederiksbjergs stilling aktuelle. Spørgsmålet blev denne gang rejst af kaptajn TUXEN, der i 1872 henstillede til birkedommeren at fremkomme med forslag om nedsættelse af et udvalg, der skulle drøfte, hvorvidt det var ønskeligt at søge tilvejebragt en ny kommunallov for Frederiksbjerg. Birkedommeren fandt ikke anledning for øjeblikket til at tage denne sag op til drøftelse, men ville naturligvis ikke sidde Tuxens opfordring til at sætte den på dagsordenen overhørig. Tuxen selv fremhævede i mødet 20. juni, at han i og for sig havde svært ved at anvise, hvilke veje man skulle gå, men der var for ham at se store ulemper forbundet med kommunens forfatning, især forholdet mellem de to formænds stilling, budget- og regnskabsvæsenet og kommunens forhold til politivæsenet, og han mente, at de muligheder, der var fremme for en interkommunal skattelov, var anledning nok til at drøfte disse spørgsmål. Højesteretsadvokat NELLEMANN var betænkelig ved at bringe denne sag offentligt frem, men mente, at der ad privat vej kunne udvirkes en omordning af forholdene, og han fandt, at der netop nu var en mulighed herfor. Embedet som birkedommer i nordre birk var ledigt, og man burde derfor gøre Justitsministeriet bekendt med det ønskelige i en omlægning af jurisdiktionsforholdene, for at det ikke skulle gå som ved Eberlins udnævnelse, at kommunalbestyrelsen ikke fik lejlighed til at ytre sig, før embedet blev besat.

Det er af det anførte klart, at såvel Tuxen som Nellesmann har fundet de folkevalgte repræsentanters indflydelse for ringe under birkedommerens forsæde eller i hvert fald har frygtet, at repræsentanternes stilling i en given situation ville være for svag; om det er Frederiksbjergs selvstændighed og relative uafhængighed af overinstanser, de har frygtet kompromitteret, er ikke klart for Tuxens vedkommende. Hvad Nellesmann angår, er det, som det vil ses af det følgende, næppe selvstændighedsønsket, der har ligget til grund. Schlegel har set dette klart, og han fik derfor diskussionen drejet bort fra spørgsmålet om forholdet mellem de to formænd. Han erklærede, at den gældende kommunallov ikke forekom ham „så særdeles mangelfuld“ og var bange for, at det let kunne blive et dårligt bytte, hvis man fik en ny. På hans forslag blev der derfor nedsat et udvalg – bestående af Nellesmann, Schlegel og Topp – som kun fik den ene opgave: at undersøge hvilke virkninger en eventuel interkommunal skattelov ville få for Frederiksbjerg Kommune, og hvilke skridt, der med hensyn til en sådan lov ville være at foretage. Udvalgets

betænkning forelå til diskussion 26. september 1872 og gik ud på, at kommunalbestyrelsen skulle henlede Indenrigsministeriets opmærksomhed på, at man principaliter måtte fraråde en interkommunal skattelov som uretfærdig og uhensigtsmæssig og subsidiært måtte andrage om, at en sådan lov ikke kom til anvendelse i forholdet mellem København og omegnskommunerne, især Frederiksberg, før der blev indført en ligartet kommunal beskatning i alle kommuner, samt at beskatning til fremmede kommuner måtte medføre de pågældende skatteyderes valget og valgbarehed i vedkommende kommuner, fremdeles at embedsindtægter skulle være unddraget fra mellemkommunal beskatning, og at den skattepligtige indtægt skulle være over en vis størrelse og kun beskattes for halvdelens vedkommende.

Birkedommeren anså det for mest virkningsfuldt, om bestræbelserne alene kom til at gå ud på, at den interkommunale skattelov ikke fik gyldighed i forholdet København-Frederiksberg, medens udvalgets medlemmer fastholdt det naturlige i at fordømme lovens princip, når der var enighed om dets forkastelighed. Efter nogen diskussion herom blev udvalgets indstilling enstemmigt godkendt.

Spørgsmålet om kommunens stilling var imidlertid kun for en kort tid stillet i bero. 23. april 1874 fremkom Nellesmann og Topp med et forslag, der bragte sindene i bevægelse og førte til en generaldebat af hele spørgsmålet. Forslaget gik ud på, at kommunalbestyrelsen skulle rette henvendelse til København om nedsættelsen af et fællesudvalg til drøftelse af en sammensmeltning af de to kommuner og havde ved fremlæggelsen været drøftet i et privat møde af repræsentationens medlemmer, hvor flertallet havde været enigt om, at forslaget skulle fremmes til offentlig drøftelse. Nellesmann fremhævede, at tanken om indlemmelse i København ikke var af ny dato, både offentligt og i private samtaler havde spørgsmålet gentagne gange været berørt, og selv en løselig betragtning af de faktiske forhold måtte føre til erkendelse af, at en adskillelse mellem disse to områder var unaturlig; der var ingen naturlig geografisk grænse, og der var ingen principiel forskel mellem de to kommuners beboere. Frederiksberg havde ikke længere nogen landbefolkning, men var beboet af udflyttede københavnere, af hvilke de fleste på det nøjeste havde bevaret tilknytningen til København. Dertil kom de ulemper, ordningen medførte for Frederiksberg, især med hensyn til politikæsen, retspleje og alle andre øvrighedsforretninger, og den

frederiksbergske forfatnings utilstrækkelighed. Kommunalforfatningen var efter de godt 25 års rivende udvikling ikke længere tidssvarende, og selvom den kommunale forvaltning i det store og hele gik upåklageligt, havde man dog ingen garanti for, at ikke et personskifte kunne gøre tilstanden aldeles uholdbar. Derfor var en forandring nødvendig, og den naturligste udvej var da indlemmelsen. Hvis Frederiksberg skulle have en selvstændig og fyldigere forfatning, som sidestillede kommunen med købstæderne, ville dette medføre større byrder, end man kunne bære; det kunne allerede nu med sikkerhed forudsiges, at udgifterne til fattigvæsen, skolevæsen, vejvæsen, politivæsen, belysning o. s. v. ville vokse betydeligt. Nellesmann var klar over, at man fra indlemmelsesmodstanderne navnlig ville fremhæve, at Københavns administration ikke var tilfredsstillende, og at de københavnske skatter var højere end Frederiksbergs – det sidste var hovedpunktet, men hertil kunne der svares, at de personlige skatter jo nu var lige store i begge kommuner, og hvad grundskatterne angik, måtte den absolutte forudsætning selvfølgelig være, at man fik København med til at indrømme de frederiksbergske grundejere lempelser.

Hvad angik tidspunktet for et sådant forslags fremsættelse, måtte Nellesmann anse det for gunstigt nu. Der forestod en omlægning af de københavnske grundskatter, og udsigterne til den mellemkommunale skatteordning gjorde sagen yderligere aktuel, hvortil endelig kom, at en arrondering af Københavns område passende kunne finde sted samtidig med de store arbejder, der var en følge af fæstningsterrænets bebyggelse. Der var håb om, at Frederiksbergs indlemmelse kunne medføre så store forandringer i Københavns administration, at dennes mangler ville forsvinde, og endelig ville en indlemmelse i København medføre, at Frederiksbergs borgere fik adgang til de rige legater og stiftelser, som fandtes i nabokommunen – et gode som begge forslagsstillerne lagde megen vægt på. Sluttelig ønskede Nellesmann at betone, at der ikke var stillet forslag om at søge kommunen indlemmet, men kun om forhandlinger for at få klarlagt, om og på hvilke vilkår en indlemmelse var mulig.

Efter Nellesmanns forelæggelse erklærede Schlegel, at han ikke kunne dele forslagsstillernes synsmåde. De så kun skyggesiderne ved den nuværende ordning og afmaledede fordelene ved en indlemmelse i alt for lyse farver. Det afgørende spørgsmål var, om en sådan ændring kunne give Frederiksberg noget bedre end det, man havde i øjeblikket, og det troede

Schlegel for sit vedkommende ikke på. Idealet for en kommunal ordning var, at kommunens anliggender på samme tid blev bestyret godt og billigt, og han fandt, at den nuværende administration af Frederiksberg i højere grad nærmede sig dette ideal, end tilfældet ville blive ved en indlemmelse. Det var en stor fordel, at den bevilgende og den udøvende myndighed var samlet på een hånd, og beboerne havde derfor gennem valget af repræsentanterne en helt anden indflydelse på sagerne, end de kunne få under den københavnske ordning. Schlegel fremhævede, at den frederiksbergske forvaltningsform var langt billigere og mere ubesværet af de former, som altid var forbundne med en sontring mellem magistrat og repræsentation, og han henviste til en række områder, hvor den frederiksbergske administrationsform havde haft god frugt; vej- og kloakvæsenet var i bedre tilstand end i de københavnske yderdistrikter, skolevæsenet tålte godt sammenligningen med København, og det samme gjaldt dog vist også fattigvæsenet som den ene af forslagsstillerne – Topp – havde så store fortjenester af. Schlegel fremhævede videre, at et fællesskab i de ikke-kommunale anliggender som politi- og justitsvæsen meget vel lod sig etablere uden inkorporation, og han angreb endelig forslagsstillernes økonomiske oversigter. En sammenligning mellem udgifterne til de forskellige forvaltningsgrene nu og i 1864–65 var efter hans opfattelse vildledende. 1864–65 savnede Frederiksberg alle de kommunale goder, der nu adskilte kommunen fra landkommunerne, man måtte derfor foretrække f. eks. 1867–68 eller det følgende år, og så ville man se, at der ikke var noget foruroligende i stigningen. Skatterne var ikke steget i de sidste seks år, og selvom de skulle stige noget, ville det samme formentlig blive tilfældet i København. Han havde svært ved at tænke sig, at den forestående reform af de københavnske grundskatter ville bringe noget godt, og betonedede sluttelig faren ved, at de højere skatter, der ville blive resultatet af en indlemmelse, ikke kom Frederiksberg til gode – Frederiksberg ville blive yderdistrikt, og det var altid yderdistrikterne, der sidst fik del i storbyens goder.

Efter at bankdirektør AUMONT havde spurgt, hvorledes forslagsstillerne ville garantere den frederiksbergske sanitære ordnings høje standard, især med hensyn til bygningslovgivningen, replicerede dels Nellemann, der mente, at den frederiksbergske bygningslov kunne opretholdes, dels Topp, som hævdede pålideligheden af de i indstillingen anførte økonomiske beregninger. Begge betonedede kraftigt, at der jo i øjeblikket kun

var forslag om forhandlinger, ikke om indlemmelse for enhver pris. Sagen gik derefter til 2den behandling, og på Aumonts forslag blev denne udsat til det første møde i den nye forsamlingsaal. Bankdirektøren har ikke været uden sans for symbolik.

21. maj 1874 mødtes kommunalbestyrelsen for første gang i den ny-indrettede mødesal i skolebygningen på Lampevejen. Birkedommer Eberlin bød velkommen og udtalte håbet om, at forhandlingerne også på det nye sted måtte være præget af den sædvanlige nidkærhed og interesse og den tilvante velvillige og humane tone. Efter en drøftelse af en indstilling fra vejudvalget om at overtage Forhaabningsholms Allé som offentlig vej, gik Eberlin over til det næste punkt på dagsordenen, som optog resten af aftenen. Han indledte drøftelserne med at forelægge en fra Frederiksberg Folke-Forening indkommet protest mod indlemmelsesforslaget, hvorefter Topp fik ordet for at udtrykke sin overraskelse over den stærke opposition, som navnlig Schlegel havde rejst mod denne sag. Schlegel mente, at den nuværende kommunalforfatning frembød tilstrækkelige garantier for en god og forsvarlig forvaltning af de kommunale anliggender, men heri var Topp helt uenig med ham. Imidlertid var hovedhensynet sagens finansielle side; efter hans skøn var kommunens økonomiske stilling i høj grad faretruende. På forskellige områder ville der i de kommende år finde store stigninger i udgifterne sted, uden at man kunne regne med en tilsvarende stigning i skatteindtægterne; og hertil kom, at man måtte regne med, at loven om den interkommunale beskatning ville komme, og at den ville ramme Frederiksberg føleligt. Han hævdede endelig, at forslagsmodstandernes oplysninger om forholdet mellem grundskatterne var forkerte – forholdet mellem skatterne af en ejendom i Pile Alleen og en i Rosenvænget var som 3:5, ikke som 3:7.

Derefter tog Schlegel ordet. Han indledte sin kritik af forslaget med at fremhæve, at han satte pris på sin selvstændighed og gjorde det samme for kommunens vedkommende. Det at råde over sine egne anliggender var et gode, man måtte sætte stor pris på, og om fornødent gøre et lille pekuniært offer for. Han så ikke rettere, end at Frederiksberg altid måtte blive stedbarn i forholdet, hvis kommunen blev indlemmet, og han måtte principielt modsætte sig forslaget selv i den uskyldige form, det i øjeblikket havde. Når man var på det rene med, at man ikke ville ind under København, var der ingen grund til at spørge, på hvilke vilkår en ind-

lemmelse kunne finde sted. Under den derpå følgende detailkritik påviste Schlegel, at de personlige skatter på Frederiksberg, hvis de udregnedes efter de københavnske regler, ville give en skatteprocent, der lå $\frac{3}{10}$ under Københavns, og han hævdede, at Topps beregninger over grundskatterne var urigtige; selvom grundskatsforhøjelserne først kom efterhånden, ville de straks medføre en betydelig værdiforringelse af de frederiksbergske ejendomme. Fordelene ved indlemmelse kunne Schlegel ikke se – administrationen kunne ikke blive billigere – justits- og politivæsenet kunne ordnes uden sammensmeltning af kommunerne, og det eneste sikre var således forøgede skattebyrder. Han så derfor kun tab for Frederiksberg ved en indlemmelse, og han håbede, at kommunalrepræsentanterne måtte få tro på kommunens fremtid.

Birkedommer Eberlin ville ikke have de spredte bemærkninger, han kunne fremsætte, opfattet som et indlæg, men ønskede kun at motivere sin deltagelse i afstemningen. Han anså den nuværende kommunalforfatning for aldeles ufyldstgørende, og kommunens økonomiske forfatning for så vaklende og usikker, at man ikke uden bekymring kunne se fremtiden imøde. Kommunen havde udviklet sig med rivende hast, var fattig, idet den så at sige ikke ejede aktiver, og dens beboere var så løst tilknyttede og så flygtige, at de ved mindste anledning, f. eks. en lidt højere skatteansættelse, ville forlade den. Det foreliggende forslag var kun et forsøg, og han ville for sit vedkommende finde det både urigtigt og uforsvarligt ikke at fremme det. Protesten fra Frederiksberg Folkeforening fandt han ligegyldig – foreningen var en lille selskabelig klub, der ellers ikke interesserede sig for offentlige anliggender. Af større vægt var det dog, at hverken grundejerne eller den store masse af kommunale vælgere havde rørt på sig, skønt forslaget havde været kendt i 3 måneder.

Tuxen erklærede sig for modstander af forslaget, men var glad for, at det var blevet stillet, fordi der derved blev givet lejlighed til at drøfte og prøve de betænkeligheder og ængstelser for kommunens fremtid, som den – i hvert fald her i landet – eksempelløse udvikling naturligt medførte. Iøvrigt fandt han fremgangsmåden forkert og tidspunktet urigtigt, ligesom han delte Schlegels opfattelse af de øgede skattebyrder som det sikre resultat. Fabrikant PHILIP SCHOU sluttede sig til birkedommeren og mente, at Frederiksberg som faktisk forstad til København ikke ville undgå den skæbne, der var fælles for alle forstæder til store byer, nemlig

at miste sin landlige karakter og efterhånden blive hjem for storbyens fattigbefolkning. Efter at Nellemann havde fremsat nogle replicerende bemærkninger og givet udtryk for sin bitterhed over, at Aumont og fabrikant LARSEN, som ved det tidligere omtalte private møde var gået ind for, at forslaget skulle fremlægges, nu gik imod det, blev forslaget sat under afstemning og forkastet med 6 stemmer mod 4, idet Schlegel, Tuxen, Ramm, Koch, Aumont og Larsen stemte imod, medens kun forslagsstillerne, Topp og Nellemann samt Eberlin og Schou stemte for.

Når den her omtalte sag er blevet så udførligt refereret, som tilfældet er, vil dette naturligvis først og fremmest være begrundet i, at vi her står overfor et kardinalpunkt i kommunens historie – en sag, der ved sin vigtighed og sin enestående betydning for kommunens fremtid er velegnet til at belyse såvel de enkelte repræsentanters personlige vurdering af spørgsmålet med den deraf følgende deling i optimister og pessimister med hensyn til den fremtidige udvikling, som også de saglige argumenter, der fra begge sider har kunnet fremføres. Men dernæst tjener denne sag også til en belysning af magtfordelingen inden for kommunalbestyrelsen – et bidrag til vurdering af de personlige forhold. Det er næppe for vide slutninger at drage, når det her skal fremhæves, at denne aftens afstemning blev afgørende for forholdet mellem de to formænd, såvel for birkedommer og kommunalrepræsentationsformand som sådan, som for Eberlin og Schlegel personlig. Her tabte Eberlin, og her mistede birkedommerembedet sin afgørende indflydelse på kommunens udvikling til fordel for de folkevalgte repræsentanter.

I 1862 havde de personlige modsætninger mellem Rosenørn, Müller og Mühlensteth ført birkedommer Carl Petersen til at tage sagerne i sin hånd – med Eberlins afgang i 1881 ophørte kommunalbestyrelsesmøderne, og de følgende birkedommere fik kun repræsentationens beslutninger forelagt og benyttede, såvidt ses, kun to gange deres vetoret.

I 1872 reddede Schlegel Eberlin fra en almindelig debat om forholdet mellem de to formænd – fra det skildrede første møde i den nye forsamlingsal er Schlegel gået hjem med klarhed over det uholdbare i ordningen. Aumonts forslag om at indvie den nye sal med denne vigtige sag var sandelig ikke uden symbolsk effekt.

Det skal fremhæves, at Eberlin selv behandlede sagen objektivt og med stor forsigtighed. Da han i 1888 udsendte sin lille nydelige bog om Frederiksberg og sluttede med en kort skildring af udviklingen efter

1850, indskrænkede han sin omtale af den til følgende bemærkninger, hvor kun ordet „ringe“ i citatets slutning lader ane hans bitterhed:

„Paa Grund af Frederiksberg Kommunes Beliggenhed og den københavnske Karakter, den ved den stærke Bebyggelse har faaet, har der fra mange Sider været reist Spørgsmaal om Kommunens Indlemmelse i Kjøbenhavn, og et Forslag herom var i 1874 til Forhandling i Frederiksberg Kommunalbestyrelse, hvor det imidlertid blev forkastet med et ringe Flertal“ [3].

Som før omtalt hørte Eberlin imidlertid ikke til de naturer, der blankt gav op, når en sag ikke lykkedes i første omgang. I det følgende møde – 4. juni 1874 – stillede han forslag om et andragende til Indenrigsministeriet gående ud på, at repræsentationens medlemstal skulle forøges fra 9 til 19. Han anså tallet 9 for altfor ringe for en kommune af Frederiksbergs omfang og henviste til, at andre kommuner af tilsvarende størrelse havde 19 medlemmer i byrådet, og fremhævede endelig, at der gennemsnitlig kun mødte 6–7, og at vigtige sager endog var blevet afgjort med 3 stemmer mod 2.

Han mødte her straks modstand fra Schlegel, der ikke kunne lægge den samme vægt på, om repræsentanternes antal var det ene eller det andet. Når forvaltningen i det store og hele gik upåklageligt med det nuværende antal, og når repræsentationens medlemmer ikke kunne siges at være overbebyrdede med arbejde, så han ikke nogen anledning til at gøre forandringer. Han havde intet imod et større antal, men forslaget krævede lovændring, og han var bange for, at en sådan kunne føre andre og uønskede ændringer med sig, og i hvert fald måtte han i så fald også komme ind på birkedommerens stilling til repræsentationen, som efter de nu gældende bestemmelser var alt for uklar. Nellemann, som endnu ikke havde forvundet sit nederlag på indlemmelsesspørgsmålet, harcellerede over, at flertallet ikke forfulgte sin sejr ved at søge at befæste og forbedre kommunalforfatningen, og karakteriserede iøvrigt Schlegels holdning som udtryk for den rene absolutisme. Han delte ikke begejstringen over den nu gældende forfatning og forvaltning. Ved det følgende mødes 2. behandling af denne sag vedtoges birkedommerens forslag i let ændret skikkelse med 7 stemmer mod 2, skønt Schlegel gjorde forsøg på at få det bremsset ved nedsættelse af et udvalg. Andragendet blev altså indgivet, men blev afvist af ministeriet under henvisning til, at andre og vigtigere spørgsmål om kommunens forfatning samtidig burde

tages op til behandling [4]. Den argumentation, der anvendes i ministeriets svarskrivelse, bærer så umiskendelige spor af Schlegels bemærkninger, at man tør antage en nærmere forbindelse. Schlegel hørte heller ikke til dem, der gav op.

Da kaptajn Tuxen i 1872 rejste sagen om en ny kommunallov, fremhævede han politiforholdene som et af de spørgsmål, der trængte til løsning. Som tidligere omtalt, havde man i 1865 fået indført et særligt frederiksbergsk politi, og det er klart, at ikke mindst birkedommeren interesserede sig specielt for dette område. 18. juli 1872 foretoges anden behandling af et af Eberlin stillet forslag om en ny politiordning for søndre birk. Forslaget var indgivet til amtet, der havde udbedt sig kommunalbestyrelsens betænkning og havde derfor været henvist til behandling i et udvalg, der bestod af Nellemann, Tuxen og Topp. I hovedsagen gik birkedommerens forslag ud på, at den på Frederiksberg stationerede politistyrke skulle bestå af en politiassistent, 8 betjente, 1 bud og 16 natvægtere, hvorefter den hidtidige sondring mellem amtets og kommunens betjente skulle bortfalde. Efter forslaget skulle kommunen udrede 2 000 rdlr. som tilskud til lønningerne, bekoste betjentenes og budets uniformering samt udgifterne til en politistation. Natvægterne skulle som hidtil være kommunale. Udvalget anerkendte, at dette forslag, især ansættelsen af en politiassistent, ville være egnet til at afhjælpe en del af ulemperne ved den bestående ordning, men kunne ikke acceptere, at kommunen skulle yde bidrag til sikkerhedspolitiet, når forpligtelsen hidtil kun havde omfattet ordenspolitiet, og man erklærede sig imod det nye fællesskab, som forslaget ville skabe mellem amtet og kommunen. Da birkedommeren havde set udvalgets indstilling, var han blevet klar over, at hans forslag var uigennemførligt, og han trak det derfor tilbage, idet han ville indskrænke sig til at indstille, at staten ansatte en politiassistent, mod at kommunen erklærede sig villig til at yde bidrag til en politistation. Dette forslag blev derefter vedtaget.

Da Justitsministeriet imidlertid nægtede at medvirke til denne ordning, og da behovet for en omordning var voksende, måtte Eberlin 18. juni 1874 ty til kommunalrepræsentationen med anmodning om at få bevilget en politiassistent og indrettet en politistation, uden at styrken iøvrigt blev forøget og under forudsætning af, at der fra amtsrepartitionsfondet kunne opnås et fast tilskud på 2 000 rdlr. årlig, hvorved kommunens udgifter kun ville stige med 800 rdlr. Schlegel benyttede lejlig-

heden til at beklage, at staten, der havde inddraget birkedommerembedets hidtidige sportelindtægter, som var på over 12 000 rdlr., og kun udbetalte 6 200 rdlr. til lønning og kontorhold til dette embede, ville kaste byrden til en politiassistent over på kommunen. Sagen blev derefter sendt i udvalg og kom 13. august til 2den behandling, hvor der forelå en flertalsindstilling fra Topp og Tuxen, som med visse modifikationer anbefalede Eberlins forslag, og en mindretalsindstilling fra Nellemann, som af principielle grunde frarådede, idet han skarpt kritiserede den stigende tendens til at vælte statens udgifter over på kommunerne og tilrådte en protest mod „den Svaghed hos Ministeriet og den Ufornuft hos Rigsdagen, der førte til, at Embedsmændenes Vilkaar stadig gjordes slettere, medens Omfanget af deres Forretninger øgedes“. Forslaget blev sluttelig vedtaget med 8 stemmer mod Nellemanns [5].

Allerede 10. februar 1876 kom Eberlin imidlertid igen med politiordningen. Den nye politiassistent, cand. jur. HARALD JULIUS HOLCK (den senere borgmester i Nysted) havde nemlig foreslået vægterkorpset, som nu var på 18 mand, nedlagt og erstattet af 12 faste politibetjente, hvad der ville medføre en merudgift på 3 600 kr. Birkedommeren henviste til, at det var svært at få pålidelige folk til vægtergerningen, hvad den skarpere kontrol, som politiassistenten udøvede, havde vist, og han anbefalede forslaget, selv om det var tydeligt, at han var mindre vel tilpasse derved og derfor heller ikke understregede forslagets absolutte nødvendighed. Modtagelsen var da også alt andet end velvillig; Nellemann, Schlegel og Topp gav hver på sin vis udtryk for deres forbavselse over, at den kun eet år gamle politiordning nu skulle udvides, og birkedommerens replik var da også svag, idet han erklærede sig parat til at lade forslaget falde, hvis der ikke var stemning for det, og iøvrigt indskrænkede sig til at gøre opmærksom på, at man ikke kunne forvente ro hverken på dette eller andre områder i en kommune, der hvert år fik flere nye veje og i det hele udviklede sig så stærkt som Frederiksberg. Sagen gik dog til udvalgsbehandling (Schou, Koch og Topp) og blev her omformet til et forslag om at søge nedsat en kommission til drøftelse af en sammensmeltning af Frederiksbergs og Københavns politi og således, at den kriminelle retspleje blev overflyttet fra søndre birk til Københavns kriminal- og politiret. Birkedommeren tiltrådte med stor begejstring dette ændringsforslag, der for ham var et første skridt på vejen til en forening af de to kommuner – diplomat var Eberlin ikke. Han

benyttede iøvrigt lejligheden til at understrege den stadigt voksende embedsbyrde, der hvilede på ham og omtalte, hvorledes han havde henvendt Justitsministeriets opmærksomhed herpå. Ved anden behandling af udvalgets ændringsforslag blev det eenstemmigt vedtaget, men med meget forskellig motivering; Nellemann gik nemlig ligesom birkedommeren ud fra, at kommissionen åbnede muligheder for drøftelse af inkorporationsproblemet, medens såvel Schou som Schlegel protesterede herimod.

Justitsministeriet accepterede forslaget og nedsatte 23. maj 1877 en kommission på 9 medlemmer, hvortil kommunalbestyrelsen som Frederiksbergs repræsentant valgte Philip Schou. Kommissionsbetænkningen forelå 17. maj 1879 og var delt i en flertalsbetænkning fra 7 medlemmer, som tilrådede sammensmeltningen, medens 2 – kriminalretsassessor P. F. KOCH og borgmester H. N. HANSEN – gik imod med den motivering, at den foreslåede ordning ville stille sig hindrende i vejen for en fremtidig sammensmeltning af de to kommuner [6]. Kommissionsbetænkningen blev forelagt i kommunalbestyrelsens møde 3. juli 1879 og blev anbefalet af birkedommeren, der naturligvis selv havde været medlem af kommissionen. Han opridsede sagens forhistorie og fandt, at kommissionen havde taget skyldigt hensyn til Frederiksbergs økonomiske interesser. Iøvrigt understregede han påny sine personlige vanskeligheder. I 1871, da han tiltrådte, havde Justitsministeriet af hensyn til embedets uoverkommelighed ladet det definitivt ubesat i et år, og på det tidspunkt havde kommunen kun 17 000 indvånere, nu var tallet steget med 50 pct., og hvis den byggelyst, som man havde været vidne til i 1874–75, skulle vågne igen, ville det blive aldeles umuligt at varetage embedet på forsvarlig måde. Det foreliggende forslag åbnede udsigt til, at han kunne blive aflastet – glippede det, måtte han i løbet af kortere eller længere tid søge sin afsked.

Schlegel erkendte, at birkedommerembedet var for stort for en enkelt mand, men han så ikke, at det var kommunens sag at bøde herpå, og selve forslaget måtte han fraråde. Det så bestikkende ud, at Frederiksbergs øjeblikkelige merudgift kun ville blive ca. 4 000 kr., men man måtte forudse en årlig stigning her ud over på 2–3 000 kr., og Frederiksbergs indflydelse på udgifterne ville blive ringe. Der blev efter nogen diskussion, hvorunder Tuxen havde anbefalet forslaget, nedsat et udvalg bestående af Schlegel, Hasselbalch og F. J. Koch, som frarådede sammenlægning af de to politikæsener på det foreslåede økonomiske grund-

lag. Direktør Philip Schou, der på dette tidspunkt var udtrådt af kommunalbestyrelsen, var blevet tilkaldt til mødet og redegjorde omhyggeligt for sin deltagelse i kommissionsarbejdet, hvorved han understregede, at det havde været umuligt at opnå en for Frederiksberg gunstigere økonomisk ordning, og da han forudså en helt ny retsordning for Københavns amt, var der fare for, at fordelingen af politiudgifterne ville blive langt mindre gunstig for Frederiksberg. Schlegel bragte Schou en tak for hans arbejde for kommunen i denne sag, men anså det fortsat for sandsynligt, at kommunalrepræsentationen blev nødt til at nægte sin medvirken til denne ordning.

Ved fornyet behandling 25. september 1879 søgte Tuxen at bygge bro over modsætningerne ved en række ændringsforslag, som tilsigtede at begrænse Frederiksbergs udgifter i fremtiden, og som medførte, at sagen påny blev sendt til udvalget, der vel anerkendte Tuxens bestræbelser, men dog sluttede med at fraråde at gå videre med denne sag og i stedet søge oprettet et politimesterembede på Frederiksberg, hvorved birke-dommerembedet kunne blive fyldestgørende aflastet. Medens Tuxen frygtede, at en afvisning på dette tidspunkt kunne føre til, at sagen blev ordnet uden om kommunen og således få uoverskuelige konsekvenser, fastholdt såvel Ramm som Schlegel, at de økonomiske vilkår umuligt kunne accepteres. Schlegel noterede, at det var blevet fremstillet som en stor og vigtig sag af almen interesse at få sammensmeltningen iværksat og noget småt og småligt af Frederiksberg at modsætte sig den; det var den sædvanlige tale, når den store annekterede de små, så skulle de små altid gøre ofre og med tak finde sig i at blive spist op.

Eberlin betragtede udvalgets stillingtagen som hensynsløs mod ham personlig og henviste til, at kommunalbestyrelsens samtykke aldeles ikke var nødvendigt for lovgivningsmagten, der udmærket selv kunne ordne politikvæsenet i omegnsdistrikterne, ligesom han pegede på, at forudsætningen for den udvidede næringsfrihed, som Frederiksberg havde fået i 1866, var en tilfredsstillende politiordning. Efter at endnu et par skarpe bemærkninger var vekslet mellem Ramm og Eberlin, og efter at afstemningen over de enkelte punkter i Tuxens ændringsforslag var gået ham imod, blev udvalgets instilling vedtaget med 7 stemmer imod Eberlin, idet Tuxen og VOGELIUS afholdt sig fra at stemme. Der blev derefter under 10. november 1879 afgivet en erklæring, som med udførlig motivering frarådede kommissionsforslaget, og dette blev derefter henlagt [7].

Politiordningen stilledes derefter i bero, indtil Eberlin i september 1880 genoptog forslaget om at erstatte vægterkorpset med faste betjente. Efter at Schlegel og Tuxen havde erklæret sig enige i, at politiet kunne trænge til nogen udvidelse og omordning, blev forslaget henvist til et udvalg bestående af Schlegel, N. LARSEN og V. FALBE HANSEN, og dette gik tøvende med til at anbefale omordningen, som efter nogen diskussion om lønnings- og oprykkingsregler, blev vedtaget 27. januar 1881.

Endnu en sag, hvor birkedommeren kom i mindretal, vil der være grund til at nævne her. Eberlin fremkom 18. maj 1876 med forslag om et andragende til Indenrigsministeriet om en deling af Københavns amts 1. valgkreds i 2 kredse, således at Frederiksberg kom til at udgøre en selvstændig kreds, men mødte almindelig opposition i forsamlingen, som sluttelig afviste det med en af Schou og Schlegel udformet dagsorden, hvori man erkendte det uheldige ved den nuværende ordning, men ikke fandt tidspunktet egnet og iøvrigt udtalte sig imod at diskutere spørgsmål, der lå uden for kommunalbestyrelsens område [8].

Som det vil være fremgået af det foregående, var Eberlins embedsforretninger stadigt voksende; det siges, at han måtte skrive sine domme om natten [9], og der er næppe tvivl om, at hans foran citerede bitre udtalelser i sagen om politiordningen har haft en både reel og psykisk baggrund – han har følt sin egen utilstrækkelighed i stedse stigende grad og tog sluttelig i 1881 kun 59 år gammel sin afsked. Det sidste møde, han deltog i, afholdtes 1. september, og ved det næste møde, der først fandt sted 13. oktober, forelå der en skrivelse, dateret 12. oktober fra ham, hvori han meddelte, at han under 7. oktober var blevet entlediget og således nu sendte kommunalbestyrelsen en afskedshilsen. Hans afgang er næppe af kommunalrepræsentationen blevet mødt med større beklagelse, og det er vel ikke uden forbindelse med forholdet, at man ikke senere har bevaret hans navn som gadenavn, skønt kommunen på denne måde har mindedes adskillige af sine fortjente mænd.

Der er noget tragisk i Eberlins forhold til Frederiksberg. Hans kærlighed til stedet var ægte nok, mens hans opfattelse af kommunens tarv kom til at divergere stærkt fra Schlegels, og den „lidenskabelige og bestemte Characteer“, som han i de forannævnte ungdomserindringer fandt hos sig selv, kunne ikke altid holdes nede af det behagelige og korrekte embedsmandsvæsen, som for uden for stående var det karakteristiske for ham [10]. Selv undrede han sig over, at der af en lille bleg

og frygtsom dreng, der hele sin barndom igennem skulle pakkes ind i vat, var blevet „den maaskee altfor determinerede Birkedommer med de brede Skuldre, Politiblikket og den stærke Røst“.

Hans humane indstilling – trods politiblikket – fremgår af hans holdning over for politikeren I. A. HANSEN, der i 1877 efter afsløringen af det alvorlige underslæb over for Brandkassen og Kreaturforsikringen, lå apoplektisk hen i sin æresbolig „Folkegave“ på Amalievej. Eberlin besluttede sig nemlig efter korrespondance med assessor BRINCK-SEIDELIN til at undlade arrestation, og I. A. Hansen fik da lov til at dø i sit hjem [11].

Eberlin var 1858–61 rigsdagsmand for Holbæk amts 4' kreds, men kom ikke til at spille nogen som helst politisk rolle – han ses aldrig at have åbnet sin mund på Rigsdagen, og gjorde da heller ikke forsøg på at blive genvalgt.

Efter sin tilbagetræden blev han de første år boende på Frederiksberg, hvor han havde mange personlige venner – han var således en velset gæst på Carlsberg – og hvor han syslede med sognets historie, men 1886 brød han op, og i juli flyttede han og hustruen til Dalsgaard, en fjerdingvej fra Kjellerup, hvor han døde i 1903.

Et smukt minde om sin tilknytning til Frederiksberg har han sat sig i bogen Frederiksberg, der udsprang af nogle avisartikler og blev udsendt i 1888 – denne den første bog om Frederiksberg skildrer den idylliske landkommune, som forfatteren kendte den fra sin barndom, og som han elskede den.

„Terrainet mellem Kjøbenhavn og Valby er paa Vei til at blive fuld af Kjøbenhavnske Gader, og hvis Bebyggelsen af Frederiksberg Land-distrikt vedbliver, som den er begyndt, vil Frederiksberg Slot om ikke ret lang Tid komme til at ligge inde i Kjøbenhavn ligesom Rosenborg, der jo ogsaa i sin Tid har ligget paa Marker udenfor Byen. Lad os da haabe, at det, der er tilbage af det gamle Frederiksberg, Slottet og Haverne, maa som hidtil forblive uberørt Med deres betydelige Udstrækning og høie Terrain vil da baade Frederiksberg Have og Søndermarken, om end Bebyggelsen rundt om dem bliver nok saa stor beholde den sjeldne Skjønhed, for hvilke de nu snart gjennem to Aarhundreder have været saa berømte“ [12].

OVERRETSJUSTITIARIUS

N. F. SCHLEGEL

1824-1891

FORMAND FOR KOMMUNALREPRÆSENTATIONEN

1872-1891

NIELS FREDERIK SCHLEGEL, født 9. oktober 1824 i København, † 3. marts 1891 i København. Søn af stadskonduktør i København, major CARL FREDERIK ADOLPH SCHLEGEL og ANNA DOROTHEA OLSEN. – Gift 12. maj 1853 i København med REGITZE SOPHIE SKEEL, født 3. september 1827 i Vordingborg, † 2. juli 1917 på Frederiksberg. Datter af kaptajn CHRISTIAN SKEEL og MAREN DORTHEA JACOBSEN.

N. F. SCHLEGEL blev 1842 student fra von Westens Institut og tog 1848 juridisk embedseksamen med laud. 1849 ansattes han som volontør i Justitsministeriet, hvor han 1852 blev kancellist, samme år som han absolverede den slesvigske juridiske eksamen. 1854 blev han protokolsekretær i Højesteret, 1860 assessor i Lands-Over, samt Hof- og Stadsretten, hvorfra han 1872 gik over som formand for Sø- og Handelsretten,

1877 blev han tillige ekstraordinær højesteretsassessor og sluttelig 1880 justitiarius i Lands-Over, samt Hof- og Stadsretten.

Schlegel blev 1860 medlem af repræsentantskabet for Det kgl. octroierede Brand-Assurance-Kompagni, hvor han fra 1880 var direktør; 1869 blev han medlem af bestyrelsen for Det Skeel'ske Fideikommis. Han var censor ved de juridiske eksaminer 1871-86 og 1873-81 formand for dispachørkommissionen. 1871 var han med til at stifte Foreningen for Alderdomsfriboliger og 1872 den deraf udgåede Syge- og Begravelseskasen af 1872, for hvilke institutioner han var formand til sin død. 1875 blev han medlem af overbestyrelsen for opdragelsesanstalterne Flakkebjerg og Landerupgaard samt af bestyrelsen for Frederik VII's Stiftelse i København og 1879 af kontrolkomiteen for Kreditkassen for Husejere i København. Endelig var han fra 1874 til sin død medlem af Landstinget. Schlegels litterære virksomhed er i særlig grad viet den ældre domspraksis; 1861-64 udgav han i tre bind en samling af stadfæstende højesteretsdomme i civile sager, 1866 en systematisk oversigt over civile højesteretsdomme fra århundredets begyndelse og 1870 og 1872 offentliggjorde han i Ugeskrift for Retsvæsen udtog af Fynbo landstingsdomme 1687-1776 med dertil knyttede „Bemærkninger om nogle civilprocessuelle Forhold paa Christian V's danske Lovs Tid og i Begyndelsen af forrige Aarhundrede“. Af stor praktisk betydning var hans 1868 udsendte fremstilling af „Skifteretten efter den danske Lovgivning“. - 1874 R. af Dbg., 1878 DM., 1884 K², 1888 K¹.

N. F. Schlegel blev i januar 1869 indvalgt i Frederiksberg Kommunalbestyrelse, hvor han havde sæde i over 22 år til sin død 3. marts 1891, deraf de 19 år som formand. Der har i det foregående været lejlighed til at berøre Schlegels stillingtagen til flere vigtige spørgsmål - disse sager skal ikke gentages her, men der skal dog erindres om, at det var ham, der under kraftig hævvelse af den personlige og kommunale selvstændighed fik sat bom for indlemmelsestendenserne inden for kommunalbestyrelsen, og det var ham, der med beskyldningen for absolutisme slynget i ansigtet førte kampen for kommunalrepræsentationen mod birkedommeren til sejr. Det blev også en personlig sejr for ham, for så vidt som han resten af sin tid var forsamlingens uanfægtede leder - ikke så meget i kraft af de absolutistiske tendenser, som fordi han gjorde et overordentlig stort personligt arbejde, forenede dygtighed og retsind med en enorm hukommelse og et skarpt blik for en sags centrale punkter som for dens

konsekvenser, i lige grad var besjælet af lysende optimisme og dyb kærlighed til næsten.

Ret længe havde Schlegel ikke haft sæde i kommunalrepræsentationen, før han gjorde sig bemærket med et forslag, som både viser hans fremsyn, hans humanitet og hans sans for det regelrette og ordnede. 4. marts 1869 forhandlede man i kommunalbestyrelsen om en henvendelse fra birket angående en forhøjelse af lønningerne for de 6 opsynsbetjente m. v. Under diskussionen henstillede Schlegel, at der blev nedsat et udvalg, som skulle behandle og gøre forslag om en fastere ordning af de kommunale lønningsforhold; man ville derved blive fri for de ustandselige andragender om forhøjelser og dyrtidstillæg, og man ville forebygge, at de, der råbte op, fik mere end den, der holdt sig beskedent tilbage. Til udvalget, der blev nedsat 18. marts, valgtes CARL PETERSEN, TOPP og Schlegel, og allerede 1. april behandledes og vedtoges det første lønningsregulativ i Frederiksberg Kommune.

Spørgsmålet om kommunalbestyrelsens forretningsorden havde, som det vil erindres, været under debat i 1861–62, da MÜHLENSTETHS forslag blev standset ved udvalgsbehandlingen. 1874 blev det imidlertid rejst påny, denne gang af bankdirektør AUMONT, som 2. juli henstillede, at der blev nedsat et udvalg til udarbejdelse af et udkast. EBERLIN viste ikke nogen større begejstring og mente, at man burde afvente Indenrigsministeriets afgørelse af spørgsmålet om repræsentationens medlemstal. Schlegels begejstring var også meget moderat – han fandt ikke nogen særlig trang til en ny forretningsorden, men indrømmede dog, at man vanskeligt kunne undvære den, hvis medlemstallet blev forøget; afgørelsen måtte derfor vente, men et udvalg kunne jo gerne nedsættes, og dette besluttede man så med 5 stemmer mod 2, efter at også TUXEN havde anbefalet det. 16. juli blev Schlegel, Aumont og Tuxen bemyndiget til at arbejde med denne sag, og 17. september kom udvalgets forslag til 1. behandling, hvor diskussionen især kom til at dreje sig om birkedommerens stilling. Eberlin protesterede med henvisning til, at købstadkommunalloven af 1868 ikke vedrørte Frederiksberg, imod en bestemmelse om, at en sag var forkastet, hvis stemmerne stod lige, hvortil Schlegel køligt svarede, at det var i overensstemmelse med den hidtil fulgte praksis. Ved anden behandling sejrede imidlertid birkedommeren, idet paragraffen på forslag af NELLEMANN udgik, og udvalgets forslag blev derefter med mindre væsentlige ændringer vedtaget 12. november. Det skal

nævnes, at Nellesmann i denne forbindelse atter kom ind på spørgsmålet om kommunens forfatning og henstillede, at man tog initiativet til en ændring, hvad enten denne nu kom til at gå i retning af Topps og hans indlemmelsesforslag eller søgte selvstændigheden udbygget. Nellesmann mente det bedst, om kommunalbestyrelsen selv tog denne sag op frem for at risikere, at Indenrigsministeriet realiserede de antydninger, der lå i dets svarskrivelse om repræsentationens medlemstal. Hans ord synes imidlertid ikke at have vakt genklang i forsamlingen – der har nok været almindelig enighed om, at der var for meget dynamit i det spørgsmål.

Også på et andet punkt var Aumont ivrig for at få de forløbne års erfaringer og praksis kodificeret i faste regler, og her havde han Schlegel med sig. – 2. juli 1874, samme dag som spørgsmålet om forretningsordren blev rejst, stillede Aumont og Schlegel forslag om et fællesmøde mellem kommunalbestyrelsen og ligningskommissionen for at få drøftet eventuelle forandringer i ligningskommissionens organisation. Tuxen og Topp støttede forslaget, den sidste dog med en advarsel imod, at kommunalbestyrelsen søgte at blande sig i ligningsmåden, og forslaget blev derefter vedtaget med 6 stemmer imod 1. Modstanderen var utvivlsomt Eberlin, idet han også her havde voteret for, at sagen blev udsat, til ministeriets svar forelå.

Fællesmødet fandt sted 29. oktober og er for så vidt uden interesse, eftersom hovedspørgsmålet, nemlig ligningskommissionens organisation, d. v. s. dens medlemstal, ikke blev løst, ligesom spørgsmålet om en rode-mesterinstitution som den københavnske kun lige blev berørt og henstillet til kommissionens overvejelse, men på den anden side fremkom der dog under debatten nogle konkrete oplysninger om fremgangsmåden ved ligningen, som det nok kan være af betydning lige at strejfe. Man skelnede ved skatteansættelsen mellem 3 grupper: a. indtægt af løst arbejde, b. embedsindtægt med pensionsret og c. indtægt af formue. Af disse blev den første på forhånd nedsat og den sidste på forhånd forhøjet med 5 pct. Af al indtægt var de første 300 rdlr. skattefri. Indtægter mellem 300 og 1 199 rdlr. ansattes til 1 portion (i det løbende skatteår 1 rdlr 68 sk.) for hver 100 rdlr. 1 200–1 999 rdlr.s indtægt beskattedes med $1\frac{1}{4}$ portion pr. 100 rdlr., 2 000–5 999 rdlr. med $1\frac{1}{2}$ portion og 6 000–8 999 med $1\frac{3}{4}$ portion pr. 100 rdlr. – hvad der lå der udover beskattedes med 2 portioner for hver 100 rdlr. Ligningskommissionen kunne dog nedsætte eller forhøje portionsantallet under hensyntagen til civil-

standsforhold, familiens størrelse og andre momenter. Oplysningerne gav Aumont lejlighed til at advare imod en for kraftig beskatning af formueindtægter, og RAMM anså det for vigtigt, at ingen indtægt blev beskattet højere end i København, hvorimod Nellesmann protesterede; der måtte ikke tages den slags politiske hensyn, og han var iøvrigt enig i, at indtægt af formue burde beskattes højere end indtægt af arbejde.

Som det vil erindres, diskuteredes i 1866–67 spørgsmålet om kommunens vandforsyning med det resultat, at man overlod sagen til det private initiativ. 1870 indviede P. ANDERSEN sit vandværk på Svanholm, men ret længe varede det ikke, før kommunalbestyrelsen igen kom til at beskæftige sig med vandforsyningen. Indlemmelsesdiskussionen havde givet Andersen en skræk i livet, og han henvendte sig derfor – iøvrigt to gange – til kommunen og androg om sikkerhed for, at han i et vist tidsrum efter en eventuel indlemmelse kunne forsyne de frederiksbergske ejendomme, og for at lægge eftertryk på det i første omgang afviste andragende gjorde han opmærksom på, at han, hvis denne sikkerhed blev ham nægtet, dels ikke ville kunne foretage den påtænkte og nødvendige udvidelse af værket, dels ville være nødt til at forhøje priserne. Ved behandlingen af dette andragende 30. juli 1874 gik Schlegel ind for det synspunkt, at Andersen, der havde investeret en betydelig kapital i vandværket, havde et rimeligt krav på, at denne kapital ikke gik tabt ved foranstaltninger fra kommunens side, ligesom det jo ikke kunne være kommunen ligegyldigt, om vandværket blev udvidet eller ej. Han foreslog derfor nedsat et udvalg, der dels skulle forhandle med P. Andersen, dels i det hele overveje forholdet mellem kommunen og vandværket. Efter at Nellesmann og Schou havde understreget, at forholdet mellem Andersen og hans kunder var et rent privat kontraktsforhold, og Schou yderligere havde beklaget Andersens trusler, blev Ramm og Tuxen valgt til det foreslåede udvalg. 29. oktober forelagde udvalget et forslag til en eneretsbevilling for Andersen, som dog i det store og hele viste sig at være Andersens betingelser, hvorfor man pålagde udvalget at forhandle nærmere med ham [1]. Forhandlingerne må imidlertid have været besværlige, thi det næste, man hører til sagen, er en opsigelse af den 1871 sluttede kontrakt angående levering af vand til vejvanding [2], og da denne opsigelse blev erklæret ulovlig, udvidede Andersen den til også at omfatte leveringen til brandvæsenet. Fremgangsmåden vakte unægtelig nogen misfornøjelse i kommunalbestyrelsen, hvor Nellesmann på den

ene side hævdede den betragtning, at opsigelsen var ulovlig, på den anden side understregede betydningen af i et så vigtigt spørgsmål at have at gøre med en velvillig kontrahent. Han fremhævede imidlertid de mange klager, Andersens vandforsyning havde givet anledning til, og mente, at hele spørgsmålet måtte tages op til revision. Schou erklærede sig enig med Nellemann, og det samme gjorde Schlegel, som fandt, at man måtte have sagen grundigt belyst og derfor ville anmode udvalget om at undersøge detaljerne. Hvad Andersen angik enedes man om påny at svare ham, at opsigelsen ikke kunne anerkendes [3]. 23. december 1875 nedsatte man et nyt udvalg bestående af Ramm, Schlegel og Koch efter en diskussion, hvorunder Topp havde søgt at få kommissoriet begrænset til en undersøgelse af, om Andersens vandforråd var tilstrækkeligt til at dække behovet.

Udvalget arbejdede imidlertid temmelig længe med dette spørgsmål, vel især fordi man var nødt til at foretage prøveboringer, og Andersens irritation over kommunen voksede. Ved et møde i kommunalbestyrelsen 4. april 1878 henledte Schlegel opmærksomheden på en af Andersen i aviserne indrykket bekendtgørelse, hvori han i anledning af, at embedslægerne havde tilskrevet nogle typhustilfælde på Vesterbrogade den dårlige vandforsyning, beklagede, at kommunen havde nægtet ham tilladelse til at nedlægge ledninger, så at disse ejendomme kunne få drikkevand fra Svanholm, hvilket påskud Andersen videre havde benyttet til i en cirkulærskrivelse til sine kunder at forbeholde sig ret til at ophøre med eller stille andre betingelser for sin vandforsyning med 8 dages varsel. Schlegel ville i den anledning indskrænke sig til at meddele, at der hverken til kommunalbestyrelsen eller til udvalget var indkommet nogen anmodning fra Andersen om tilladelse til at indlægge vand i den pågældende ejendom eller blot der i nærheden. Andersens adfærd var en kraftig opfordring til kommunen om at befri beboerne fra privat vilkårlighed, og den var faktisk uforståelig, da udvalgets hidtidige forslag til Andersen ikke havde været genstand for væsentlige indsigelser fra hans side. Han havde fået lov til at anlægge et nyt vandværk på Lampevejen, som stod i forbindelse med Svanholmværket, og man havde erklæret sig villig til ved anlæg af et kommunalt værk at forbeholde ham et bestemt distrikt og at fastsætte takster, der svarede til hans. Siden da havde han imidlertid stadig søgt at udvide sin virksomhed ud over det ham tiltænkte

distrikt, men kommunen kunne ikke tolerere, at en fremtidig ordning blev foregrebet på denne måde. Heri erklærede forsamlingen sig enig.

I en række følgende møder behandledes denne sag, idet situationen tilspidsedes, dels ved klager og anmodninger fra beboerne så det ene, så det andet sted, dels ved Andersens voksende irritation – der er ikke tvivl om, at fabrikant Andersen har frygtet, at kommunen i sidste instans skulle stryge gevinsten ved hans investeringer, men der er heller ikke tvivl om, at kommunalbestyrelsen har haft et oprigtigt ønske om at behandle ham fair, og at det er hans egne forsøg på at stille kommunalbestyrelsen i et uheldigt lys, der medfører en skærpet stillingtagen fra kommunens side. Schlegel erklærede i mødet 11. april 1878 efter at have givet en meget nøgtern redegørelse for de med Andersen førte forhandlinger, at enhver yderligere forhandling var udelukket, før Andersen havde tilbagekaldt det cirkulære, hvori han havde forbeholdt sig opsigelsen af sine kontrakter. Kommunalbestyrelsen kunne ikke forhandle med kniven på struben. Ramm gav nogle meget opmuntrende meddelelser om de kommunale prøveboringer ved Grøndal og fremhævede udvalgets vilje til at tage humane hensyn – opgaven havde været meget lettere, hvis man havde set bort fra hensynet til Andersen.

Det overslag, vandudvalget mødte med, og som regnede med en kapacitet på 10 000 tdr. vand dagligt og med en anlægssum på 380 000 kr., blev diskuteret, og man fandt, at udvalget havde undervurderet kommunens sandsynlige vækst.

Situationen gjorde imidlertid Andersen mere medgørlig. Han tilbød nu forhandlinger, eventuelt om eneret på vandforsyningen, eventuelt om overdragelse af sit vandværk til kommunen, og videre lovede han at tilbagekalde cirkulæret, såfremt kommunen ville standse sine forsøg, og dette vedtog man at gøre i tre uger, mod at Andersen udskød kontraktopsigelserne en måned, hvad han gik ind på [4]. Men da man nåede frem til realitetsdrøftelserne, var det dog så som så med medgørligheden. Andersen forlangte 400 000 kr. for at afstå værket på Svanholm, en del af værket på Lampevej og alle ledningerne, men da udvalget beregnede, at det derudover ville koste 210 000 kr. at bringe værket i brugbar stand, var det klart, at forslaget var uacceptabelt, og Schlegel gik med stor styrke ind for, at kommunen nu skulle bringe denne sag til afslutning. Han fremhævede, at det var højst betænkeligt, ja ligefrem uberettiget,

at en privat mand havde eneret på en livsfornødenhed, og mente, at den omstændighed, at kommunen for en halv snes år tilbage ikke havde turdet påtage sig opgaven, ikke burde forhindre den i nu at gå over til kommunal drift – det havde været en dyr frygt, og den ville blive dyrere. Eberlin var mest stemt for, at sagens afgørelse skulle udsættes et års tid, men man vedtog dog at behandle sagen i et nyt møde 8 dage senere samt at forstærke udvalget med fabrikant LARSEN og brygger VOGELIUS [5].

I dette møde, der fandt sted 23. maj, og hvortil der blandt andet forelå en henstilling fra Grundejerforeningen om anlæg af et kommunalt værk, udtrykte Schlegel sin glæde over, at Andersen i den seneste tid havde været mere medgørlig, således at der nu faktisk var mulighed for en overenskomst, hvad han ville sætte stor pris på at nå frem til, da det var en pinlig tanke for ham, at kommunen skulle bruge sin magt til at ødelægge Andersen. Overenskomsten ville imidlertid forudsætte et kommunalt værk, og Schlegel ville kraftigt anbefale, at man vedtog et sådant. I udvalget havde Larsen dannet mindretal med sin indstilling om at udsætte sagen til marts 1879, idet han ikke fandt, at der var grund til at jage sagen igennem og endvidere anså tidspunktet for uegnet i økonomisk henseende. Eberlin sluttede sig til Larsens opfattelse, medens Tuxen ville foretrække, at kommunen overtog hele vandforsyningen og kun af rent menneskelige hensyn ville stemme for en overenskomst med Andersen. Birkedommerens stillingtagen gav anledning til nogle skarpe bemærkninger mellem Schlegel og ham om birkedommerens forhold til repræsentationen, og ved afstemningen om sagen i det følgende møde 25. maj sejrede Schlegel. Det vedtoges enstemmigt at købe grunden ved Grøndal, hvor prøveboringerne var foretaget; birkedommerens forslag om at udsætte sagen blev forkastet med 7 mod 3, og anlæget af det kommunale værk for den vestlige del af bydistriktet og med hovedledninger i den østlige – Andersen forbeholdte – del vedtoges med 8 stemmer imod Eberlins og Larsens.

Efter at sagen var approberet af Indenrigsministeriet, og kommunen havde fået tilladelse til at optage et kortfristet lån, udbad vandudvalget sig i mødet 20. juni 1878 bemyndigelse til at påbegynde anlæget, og dette vedtoges ligeledes med 8 stemmer mod 2 efter et nyt forsøg fra Eberlins side på at standse det. Eberlin benyttede sig af en henvendelse fra 579 grundejere til ministeriet om ikke at approbere beslutningen, medmindre et sådant anlæg kunne hvile i sig selv, og han mente, at en så stor

tilkendegivelse fra beboernes side måtte tages til følge, hvad Schlegel modsatte sig, idet han påviste, at grundejerne ikke var fyldestgørende orienteret, da de lavede deres adresse. Schlegel følte sig overbevist om, at hvis grundejerne til fulde havde vidst, hvad det drejede sig om, så ville der selv hos dem, der havde gode brønde, være så megen „Almensands“, at de med glæde ville bære det meget ubetydelige offer, der krævedes af dem for at skaffe kommunen det utvivlsomme gode, som en tilsikret vandforsyning er. Han mente derfor, at grundejerne burde have en redegørelse fra kommunen herom, og dette forslag blev vedtaget, idet han og Tuxen blev bemyndiget til at udforme den. Samtidig diskuterede man et forslag til overenskomsten med P. Andersen; dette, der naturligvis var akcepteret af ham, da det blev forelagt, gav med visse forbehold Andersen ret til indtil udgangen af året 1900 at forsyne ejendommene i det østlige bydistrikt med vand. Det blev vedtaget 4. juli [6].

Den her skildrede sag, der jo, som selv de tørre referater i kommunens forhandlinger ikke formår at skjule, har sat sindene i voldsom bevægelse, er af ikke ringe interesse, dels ved det lys også den kaster over de personlige modsætninger mellem Eberlin og Schlegel, dels og navnlig ved det rent principielle spørgsmål, der lå bag den. Schlegel trak den principielle linje klart op, da han fremhævede, at vandforsyningen som en absolut livsfornødenhed var en kommunal opgave og ikke måtte overlades til privat mands initiativ og udnyttelse. Der kan ikke være tvivl om, at det har været Schlegels opfattelse, at kommunen havde svigtet beboernes interesser, da man i 1867 overlod det til fabrikant Andersen at sørge for vandforsyningen, og han har gjort sig det klart, at konsekvensen af den tidligere beslutning måtte blive en så vidt dragen hensyntagen til Andersens økonomiske interesser som overhovedet foreneligt med kommunens tarv. Det har ikke været nogen let opgave at løse, og Andersen har ikke ved sin politik bidraget til at gøre den behageligere. Lettere er den heller ikke blevet ved, at Schlegels opfattelse af forholdet kommunal contra privat drift stødte på stærkere modstand hos de økonomisk betænkelige medlemmer af repræsentationen, end afstemningsresultatet i sig selv er udtryk for. Her sejrede Schlegels optimisme til gavn for kommunens udvikling.

Spørgsmålet om den kommunale drift gjaldt jo imidlertid ikke vandforsyningen alene. Som flygtigt berørt foran, havde kommunen i 1859 sluttet kontrakt med Det danske Gaskompagni om kommunens forsy-

ning med gas. Kontrakten gjaldt for 30 år fra driftens påbegyndelse og ville således udløbe i 1890. Imidlertid tog kommunalbestyrelsen allerede i sommeren 1888 sagen op og bemyndigede vejudvalget til at lade udarbejde planer for et kommunalt gasværk [7], og udvalget indledte derfor samtidig forhandlinger med gaskompagniet. Det er vel med vandværksforhandlingerne in mente, at man 2. maj 1889 besluttede at opfordre grundejerne til ikke at slutte aftale med gaskompagniet ud over 1. januar 1891. Under forhandlingerne opererede man fra kommunalbestyrelsens side med tre muligheder, enten at købe det bestående gasværk, eller at anlægge et kommunalt værk eller endelig at forlænge kontrakten. Den pris, der fra gaskompagniets side forlangtes for overdragelse til kommunen, var imidlertid for høj, og da det viste sig gørsligt at forlænge kontrakten på vilkår, der var favorable for beboerne, opgav man tanken om det kommunale gasværk. 12. december 1889 approberede Indenrigsministeriet en ny 30-årig kontrakt løbende til 1. januar 1921, som sikrede forbrugerne en væsentlig billigere forsyning og kommunekassen en afgift på al belysningsgas, samt endelig forpligtede gaskompagniet til at flytte anlæget fra H. C. Ørsteds Vej, imod at kommunen stillede en grund i landdistriktet til rådighed [8]. Denne sag kom således ikke til at give anledning til nogen genoptagelse af det principielle spørgsmål.

Som oftere berørt i det foregående udviklede forholdet mellem kommunalrepræsentationen og birkedommeren i Eberlins periode sig i uheldig retning, og ikke mindst efter den store indlemmelsesdiskussion i 1874 er de principmæssige modsætninger tillige blevet personlige. Konsekvensen heraf måtte naturligt blive, at man benyttede Eberlins afgang til at søge forholdet ændret. Såvel kommunalbestyrelsen som amtsrådet henstillede da også straks til Justitsministeriet at søge birkedommerembedet aflastet for en del af forretningerne, og i ministeriet erklærede man sig enig i, at en omordning var uafviselig nødvendig. I mødet 2. februar 1882 fremlagde Schlegel en skrivelse fra ministeriet med tre forslag til ændringer. Det ene gik i hovedsagen ud på at overføre den civile jurisdiktion for Frederiksbergs vedkommende til Hof- og Stadsretten, det andet foreslog, at Frederiksberg kom til at udgøre en selvstændig jurisdiktion med en birkedommer og en borgmester, og det tredje gik endelig ud på det samme, men således at borgmesterembedet erstattedes med en overførelse til Hof- og Stadsretten af dommermyndigheden i borgerlige retsager samt skifte-, auktions- og fogedjurisdiktionerne. Til at behandle

disse forslag nedsattes et udvalg bestående af Schlegel, Asmussen og Ramm. Udvalgets betænkning, der gik ind for det andet af de stillede forslag, dog i let modificeret skikkelse, blev vedtaget af repræsentationen 16. februar, og få dage senere fik ministeriet svar i overensstemmelse hermed. Sagen blev behandlet velvilligt i Justitsministeriet, der fremsatte et lovforslag, men den gik derefter i stå i folketingsudvalget; først ved loven af 15. april 1887 blev Frederiksberg birk oprettet, men allerede 5. april 1888 måtte man ved en ny lov overføre justits- og politisagerne til et særligt straffedommerembede. Disse love kom jo imidlertid ikke til at berøre birkedommerens forhold til kommunalbestyrelsen, og det må derfor antages, at Schlegel privat har truffet aftale med INGERSLEV om, at birkedommeren af sine embedsforretninger skulle være forhindret i at deltage i møderne. Man tør nok i denne forbindelse pege på, at Schlegels datter, ANNA MARIE DORTHEA i 1875 havde ægtet Ingerslevs ældste broder, den senere justitiarius JACOB VITUS INGERSLEV. Men hvorledes dette nu end er, så er det et faktum, at kommunalbestyrelsesmøderne ophørte med Eberlins afgang [9].

Der var selvsagt i Schlegels omtrent 20-årige formandsperiode adskillige andre sager, som kunne gøre krav på nærmere omtale, men der vil være lejlighed til at vende tilbage hertil i anden sammenhæng. Nævnes skal dog endnu et par spørgsmål, som har interesse til belysning særlig af Schlegels indstilling.

Det ene er det problem, den stærke bebyggelse rejste om selve kommunens karakter. Når man erindrer sig frederiksbergske billeder fra 50'erne og 60'erne eller Eberlins og HENRIQUES' skildringer af havernes og villaernes Frederiksberg og sammenholder dette med bebyggelsen af Schönbergskvarteret – for at tage det værste – eller Gammel Kongevej og Vesterbrogade, forstår man, at der har været udkæmpet en kamp mellem „idyllen“ på den ene side og den voksende handels- og industribyss krav på den anden. Det kan ikke være andet, end at hjerterne har været „delt i to“, og de moderne synspunkter sejrede, som de måtte, om ikke kommunen skulle stagnere i idyl. Allerede i 1867 diskuterede man spørgsmålet, idet ejeren af en ejendom på hjørnet af Allegade og Bredegade havde andraget om at måtte indrette kødudsalg i et trælysthus i sin forhave. Det blev da stærkt fremhævet, at man måtte værne om den landlige karakter [10], og det samme synspunkt anlagde Schlegel, da Sporvejsselskabet i 1876 ønskede tilladelse til at opføre et 3 alen højt plan-

keværk i det sydlige skel i forhaven til selskabets ejendom i Allegade. På trods af Eberlins absolutte interesse for „idyllen“ er det næsten en selvfølge, at han opponerede mod Schlegels opfattelse, og resultatet blev da også, at man gik med til plankeværket, når det på en strækning af 10 alen fra gaden blev erstattet af et stakit [11]. Men allerede i august samme år kom spørgsmålet for igen med større perspektiver. Genoptagelsen var foranlediget af et andragende om ophævelsen af servituten for Allegade nr. 18's vedkommende, og dette andragende blev afvist, dels fordi det kun var rejst af en enkelt grundejer, dels for at ikke den landlige karakter af gaden skulle blive ødelagt, selv om Schlegel for sit vedkommende måtte konstatere, at han fandt den nuværende tilstand lige så uheldig som uskøn [12]. Schlegels interesse for byens udseende – en interesse der iøvrigt især deltes af Topp og Ramm – gav sig også udslag på anden måde. Allerede i 1871 foreslog han, at der ved indgangen til Frederiksberg Have skulle opsættes et springvand, hvad der dog ikke blev til noget [13], og i 1890 gentog han gennem vejudvalget forslaget, i det han nu ønskede springvandet anbragt i runddelen ved Skt. Thomas. I indstillingen fremhævedes det meget stærkt, at kommunalbestyrelsen ikke havde været i stand til at modsætte sig den uensartede bebyggelse i Frederiksberg Alle og alene derfor, men også fordi denne bebyggelse havde betydet store indtægter for kommunen, og fordi kommunen ellers ikke havde gjort meget for forskønnelsen af de offentlige veje, havde en pligt til at sørge for, at hovedadgangen til de nydelige parkanlæg, Søndermarken og Frederiksberg Have, blev så smuk som muligt [14].

Arkitekten VILHELM DAHLERUP havde lavet et udkast, men da vejudvalgets opmærksomhed var blevet henledt på et springvand, som den franske billedhugger A. N. CAÏN havde udstillet på Parisersalonen, ville man foreslå dette opstillet midt på pladsen – færdselen måtte så ledes uden om ligesom ved Frihedstøtten, og hele bekostningen ansloges til 26–27 000 kr. Forslaget stødte på stærk modstand fra Asmussen, der dels fandt, at det var en urimelig udgift, som kunne spares, når „saa mange andre mere nødvendige Ting var blevet stillet i Bero“, dels ville være betænkelig ved at forbigå danske kunstnere. Efter at Schlegel havde forsvaret indstillingen, og Ramm havde sluttet sig til med en bemærkning om, at det ville være et smukt punktum på vandværkssagen, som havde vakt så store betænkeligheder, men nu havde vist sig at være et særde-

les godt aktiv, vedtoges det at fremme forslaget med 6 stemmer imod Asmussens, og 4. september gik det endeligt igennem med 4 mod 3.

Udvalget blev bemyndiget til at tilkalde sagkyndige, og man opgav derefter ideen med Caïns fortæne og udskrev i stedet en konkurrence, hvor begge præmier tilfaldt ANDERS BUNDEGAARD – førstepremien for Gefionspringvandet, andenpræmien for en harpespillende havfrue. Og dermed gik sagen i stå, formentlig fordi MARTIN NYROP over for Schlegel advarede mod at opstille kunstværker midt på en kørebane, og vel også fordi der ikke var nogen større interesse derfor, da Schlegel døde [15]. Gefionspringvandet blev som bekendt 1908 opstillet på Langelinie, hvor det unægtelig gør sig bedre, end tilfældet kunne være blevet i Frederiksberg Alle.

Det forslag, Frederiksberg Grundejerforening af 1876 i marts 1882 indsendte til kommunen om at få nedsat en komité med det formål at arbejde for en bedre bebyggelse af kommunen, og som iøvrigt blev mødt med velvilje fra alle sider, fik selvsagt også kraftig støtte fra Schlegel; han havde jo, som foran anført, blikket åbent for det uheldige i den alt for uensartede og planløse bebyggelse [16].

Det andet spørgsmål, som må berøres i forbindelse med omtalen af Schlegels formandsperiode, og som har langt større rækkevidde, er spørgsmålet om kommunens økonomi og skatteforhold. Medens ideen med springvandet og den ret store sum, der her var tale om – 27 000 kr. var mange penge i 1890 – kunne tyde på en vis flothed hos forslagsstilleren, så er forholdet dog det, at Schlegel kun undtagelsesvis tillod sig sådanne ekstravagancer. Han var gennemgående overordentlig forsigtig med kommunens økonomi, omend hans naturlige optimisme gang på gang fik ham til at se lysere på de økonomiske forhold end mange af hans kolleger i kommunalrepræsentationen. Uløseligt forbundet med spørgsmålet om en fornuftig økonomi er kommunens hele lønningssystem, og her har Schlegel, som allerede påpeget, arbejdet ivrigt for faste rammer. I 1869 var det politiets lønninger, der kom ind i regulativmæssige former, 1870 var det lærerlønningerne, og 1875 skete det samme med fattigvæsenets administration. 1885 foreslog Schlegel et udvalg til ordning af lønningforholdene for sekretær, kasserer og ingeniør, som førte til en rimelig ordning, og endelig skal det nævnes, at det var Schlegel, der i 1884 tog initiativet til en pensionsordning for kommunens embeds- og bestillemænd.

Faste pensionsregler havde hidtil kun foreligget for skolevæsenets personale i henhold til loven af 8. marts 1856 samt for overbetjente og betjente, og der måtte derfor i hver enkelt tilfælde tages stilling til, om man ville tilstå pension eller ej. 19. juni 1884 fremsatte Schlegel derfor et forslag til pensionsregler, idet han henviste til, at kommunen vist nok i alle foreliggende tilfælde havde imødekommet billige krav, men at man stod sig ved at have faste regler, der gav vedkommende en ret. Det var Schlegels opfattelse, at der var større sikkerhed for embedsmændene ved en pensionsordning end ved en lidt højere løn beregnet på selvpen-sionering, og han var ikke i sit forslag veget tilbage for at gå lidt længere ned i rækkerne end sædvanligt, hvad han imidlertid fandt bedre stem-mende med retfærdigheden. Iøvrigt sondrede hans forslag, ligesom den københavnske kommunale pensionsordning, mellem fast ansatte og løsere tilknyttede, hvilke sidste skulle kunne få pensionsret efter 15 års tjene-ste. Forslaget, der blev anbefalet af Asmussen, fik ved behandlingen 4. september en meget gunstig modtagelse. Efter at forslaget havde været til høring i de forskellige permanente kommissioner, kom det påny til behandling 20. november 1884, hvor især fattigkommissionens betæn-ning gav anledning til en drøftelse. Kommissionen foreslog nemlig, at man skulle skelne mellem to grupper – stillinger der i sig selv medførte pen-sionsret, og stillinger hvortil der administrativt kunne knyttes pension-ering. Den første gruppe skulle igen deles i 2 underafdelinger, en hvor pensionsretten løb fra ansættelsesdagen og en, hvor den først begyndte efter 10 års tjeneste, og på samme måde skulle der i den anden gruppe skelnes mellem dem, der kunne opnå pension efter 10 års tjeneste, og dem, der skulle vente i 15 år.

Schlegel kunne ikke tiltræde fattigkommissionens synspunkt. For ham stod det som uomtvisteligt rigtigt, at også de underordnede tjenestemænd skulle have *ret* til pension. Det var ganske vist noget nyt, og han indså godt, at det ville gøre det vanskeligere at slippe af med uegnede folk, men han fandt for det første, at pension ikke måtte være en nådessag, og for det andet, at det dog gennemgående var en fordel, at kommunens tjenestemænd på denne måde fik en fastere tilknytning. Ved diskussio-nen herom gik højesteretssagfører LUNN ind for fattigkommissionens be-tragtninger, medens Asmussen sluttede sig til Schlegel, og sagen gik der-efter til udvalgsbehandling, efter at Schlegel 4. december havde modifi-ceret nogle af paragrafferne. Udvalget, der bestod af Asmussen, Lau-

ritzen og Lunn, afgav en betænkning med forslag til en pensionsvedtægt [17], som fulgte Schlegels ønsker med hensyn til at gøre pensionen til en ret, hvad Schlegel i mødet den 5. marts 1885 udtrykte sin store tilfredshed med. De mange detaildrøftelser, som forslaget gav anledning til, har mindre interesse på dette sted – afgørende er, at forslaget blev vedtaget enstemmigt til stor fordel for kommunens tjenestemænd og for den selv og til stor ære for den, der havde rejst denne sag og lagt så stor vægt på, at kommunens tjenestemænd skulle sikres i alderdommen og ikke være afhængig af vilkårlige afgørelser. Man kan vel sige, at der her blot er spørgsmål om en lidt tidligere eller lidt senere tilslutning til noget, der var en almindelig udviklingslinje i samfundet, men det gør dog ikke Schlegels stærke understregning af retssynspunktet mindre betydningsfuldt.

Schlegels forståelse for tjenestemændenes stilling kom også til udtryk i et forslag, han i 1878 fik gennemført uden større diskussion, om at der under særlige omstændigheder kunne tilstås tjenestemændene lønningsforskud uden sikkerhedsstillelse, svarende til reglerne i loven af 30. juni 1850 om statens lønninger [18].

I spørgsmål af større økonomisk rækkevidde var Schlegel ifølge sin natur forholdsvis tilbageholdende. Det kom bl. a. til udtryk i en diskussion om opførelsen af skolen på Fuglevangsvej, hvor der for første gang var tale om et varme- og ventilationsapparat, som ville koste 40 000 kr. Asmussen, der forelagde denne sag, erklærede, at det ikke var uden betæneligheder, at han var gået ind for en så kraftig fordyrelse af skolebyggeriet – anlæget ville jo få konsekvenser for senere skolebygninger, men fordelene især i hygiejnisk henseende var så store, at han for sit vedkommende havde ment at måtte bøje sig. Schlegel var blevet ubehagelig overrasket, da han havde troet, at skolen på Godthaabsvej – der var opført 2 år tidligere, skulle repræsentere maksimum af udgifter til dette formål, og han pegede på, at de egentlige skatteyderes børn måtte nøjes med langt ringere lokaler. Han erklærede sig meget villig til at medvirke ved en god indretning af de offentlige skoler, men der måtte dog være grænser for de fordringer, som burde tilfredsstilles, og fordringerne om hygiejniske foranstaltninger var i visse tilfælde „nær ved at blive en Sygelighed“ [19]. Sagen gik dog igennem, efter at udvalget havde stillet forslag om visse besparelser, som ikke berørte hovedspørgsmålet [20].

Også i sin skattepolitik gav Schlegel udtryk for moderate synspunkter. Flere gange benyttede han lejligheden til at fremhæve det ønskelige i, at ejendomsskatterne underkastedes så få svingninger, d. v. s. stigninger, som muligt [21], og når Asmussen som hovedprincip ville have fastslået, at de ordinære udgifter skulle dækkes af ordinære indtægter, fandt han fuld forståelse hos Schlegel både herfor og for, at princippet krævede, at udgifterne måtte begrænses [22]. At Schlegel og Asmussen i fællesskab til at behandle forslagene om en forøgelse af ligningskommissionens medlemstal og ligeså skatteopkrævningen og den finansielle kontrol, og som følge deraf også hele organiseringen af skatteligningen, er en selvfølge – en nærmere omtale af dette arbejde vil det dog være naturligt at bringe i anden forbindelse.

Derimod skal det lige berøres, at et cirkulære fra Indenrigsministeriet angående reformer i den kommunale beskatning, som i 1883 var til betænkning i kommunalbestyrelsen, satte sindene i bevægelse – det var den mellemkommunale beskatning, der ligesom i 1872 spøjte. Schlegel, Asmussen og V. Falbe-Hansen havde behandlet sagen i udvalg og var enige om at fremhæve, at det interkommunale skatteprincip, hvorefter skatten skulle svares til erhvervskommunen, ville medføre store uretfærdigheder mod Frederiksberg. Den store frederiksbergske arbejderbefolkning havde for en væsentlig del sit erhverv i København, og det var sandsynligt, at kun en ringe del af de københavnske arbejdere var beskæftigede i frederiksbergske virksomheder. Schlegel mente derfor, at man ligesom udvalget i 1872 (se foran s. 88) var gået ind for, måtte forlange forholdet mellem København og Frederiksberg undtaget fra en eventuel interkommunal skattelovs bestemmelser, og rigtigheden heraf var også blevet anerkendt på Købstadforeningens møde i Næstved i 1882. Nationaløkonomen, professor V. Falbe-Hansen, der som nævnt var medlem af udvalget, og som blandt andet afveg fra Schlegels og Asmussens stilling til de bestemmelser, der ville medføre nedsættelse af hartkornsskatterne, fremhævede, at han måtte anse en interkommunal skattelov for principielt rigtig og derfor måtte modsætte sig, at kommunalbestyrelsen udtalte sig imod princippet, men han var iøvrigt helt enig i, at princippet ville være uretfærdigt over for Frederiksberg [23].

Er det muligt på grundlag af sådanne kortfattede referater af vigtigere sager at danne sig et almindeligt indtryk af Schlegels kommunale virk-

somhed? Mere end hovedlinjer kan man naturligvis ikke få, men hvis man fastholder, at der her er tale om at skildre et levende menneske, og at alle facetterne ikke på samme tid kan spille i lyset, bliver dog vist det hovedindtryk tilbage, at vi står overfor en mand med et sundt, juridisk trænet iudicium og et varmt hjerte – en mand for hvem den personlige og kommunale selvstændighed var lige så vigtig som det, at kommunen blev administreret godt og billigt, uden at man derfor svigtede de forpligtelser af økonomisk og æstetisk karakter, man havde over for embedsmænd og beboere.

Byens forlystelsesliv interesserede ikke Schlegel – han gik kun med til tanken om at tillade indretningen af et folketeater på Vodroffsvej under den forudsætning, at det kunne trække folk væk fra sangerindeknejperne, og han så meget gerne, at birkedommeren ligefrem forbød disse sidste [24]. Men de gamle og syge interesserede han sig for – et andragende fra sygekasserne om modereret betaling på kommunens hospitaler fik hans varmeste anbefaling, og han lagde overordentlig vægt på, at den hjælp, der fra kommunens side blev ydet sygekassepatienter udover sygekassens forpligtelser, ikke fik fattighjælps virkninger.

Som medlem af fattigkommissionen gjorde Schlegel et stort personligt arbejde. Alderdoms-, syge- og fattigforsorg var i særlig grad hans interessesfære – en interesse hvis forudsætninger utvivlsomt var slægtsbestemte. N. F. Schlegel var ikke for ingenting sønnesøn af HENRIK FREDERIK SCHLEGEL, der i 22 år sad som direktør for Staden Københavns fattigvæsen.

Når de forudsætninger, man har for en bedømmelse af de sociale problemer og deres løsning, hviler på vore dages organiserede forsorgsvæsen og af sociale synspunkter gennemsyrede lovgivning, kan man svært ved til fulde at vurdere den indsats, der blev ydet. Kan man abstrahere fra de moderne synspunkter og basere bedømmelsen på det indtryk, som den historiske betragtning giver af en alt dominerende social nødtilstand, en agrund af fattigdom og elendighed, som har præget ældre tiders bysamfund, ikke mindst voldenes København, men også den frederiksbergske idyl, så bliver bedømmelsen af Rosenørns og Schlegels og deres ligesindedes arbejde en anden. Om det humane sindelag end nok så meget har været påvirket af samtidens begivenheder, af det begyndende industrisamfunds voldsomme brydninger, af frygten for „Communnen“ og altså for så vidt har haft et egoistisk islæt, så må man

dog yde dem den retfærdighed, at denne baggrund, så langt fra at være den enkelte bevidst, kun for eftertiden har været den grundakkord, hvorover det humane tema har været spillet. For dem selv var det afgørende en ofte religiøst farvet dyb medfølelse med dem, der hungrede og var besværede, en alvorlig vilje til at gøre noget positivt for de små og svage – kort sagt „Almensands“.

Gennem et par århundreder havde man arbejdet med forskellige former for fattigforsørgelse, og et godt stykke frem var man faktisk kommet med det lovkompleks, som man med et moderne udtryk har kaldt socialreformen af 1802–03 [25]. Afgørende ud fra sociale og humanitære synspunkter var det imidlertid, at man ikke ved disse love havde blik for at skelne mellem de forskellige former for fattigdom; den, der uforskyldt var kommet i nød, blev her fuldstændigt sidestillet med den kronisk arbejdssky, og hvad værre var – der var ikke ved den offentlige forsorg nogen mulighed for en genrejsning i de tilfælde, hvor det økonomiske sammenbrud havde sin årsag i øjeblikkelige ydre uheldige og tilfældige omstændigheder. Den, der efter et stræbsomt liv på en indtægt, der havde ligget betænkeligt nær ved sultegrænsen, eller i hvert fald kun havde rakt til dagen og vejen, i sin alderdom blev ude af stand til at klare sig, var hjemfalden til sin families nåde og barmhjertighed og økonomiske evne eller, og det gælder jo ikke mindst bybefolkningen, til fattigvæsenet. Og her om noget sted gjaldt det, at den, der trådte inden for, måtte lade håbet fare.

En principiel ændring heri skete først med loven af 8. marts 1856, der åbnede adgang for de såkaldte frie fattigkasser til at yde hjælp uden fattighjælpens virkninger, og i årene efter 1866 dukkede en række private sogne-understøttelsesforeninger op, som havde til formål at organisere, tildels også at koordinere den private velgørenhed. 1868 stiftedes Frederiksberg Sogns Understøttelsesforening på de sørgelige rester af den hensygnende Bispisningsforening for Frederiksberg, Vesterbro og Omegn.

Over for denne understøttelsesforening fremsatte Schlegel i en skrivelse af 4. oktober 1870 et forslag om oprettelse af en Forening for Alderdomsfriboliger, og 29. april 1871 stiftedes denne forening med Schlegel som formand og primus motor.

Det var foreningens formål at sætte „Arbejderen istand til ved en noget forøget Anstrengelse i sine yngre Aar at opnaae en Alderdomsforsørgelse, som skal bestaa i fri Bolig“. Princippet var altså liberalismens

hjælp til selvhjælp – det ledende grundmotiv i hele Schlegels virke på dette felt. Foreningen opførte boliger og udlejede dem til folk af arbejderklassen for en sum, der i de første år lå noget højere end det almindelige lejeniveau, men var aftrappet således nedad, at lejeren senest efter 20 års forløb kom til at bo husfrit. Den lejer, der ikke ville blive boende, så længe det varede at opnå den frie bolig, fik adgang til en årlig livrente, hvis størrelse svarede til boligens værdi, og kunne endda, når særlige omstændigheder talte for det, få den kapitaliserede sum af denne livrente udbetalt på een gang.

Bestyrelsens medlemmer var ligesom administrationen af de enkelte ejendomme ulønnede, og Schlegel, der blev siddende her som formand til sin død, gjorde et stort og uegennyttigt arbejde for dette det første af sine hjertebørn. Det andet af dem er så at sige en tvilling. I paragraf 4 i alderdomsboligernes vedtægter var det nemlig bestemt, at lejerne i foreningens ejendomme var forpligtede til at være medlemmer af en syge- og begravelseskasse, som foreningen agtede at oprette, og 24. marts 1872 var arbejdet med denne sag så vidt fremme, at man kunne vedtage lovene for Syge- og Begravelseskassen af 1872, som derefter var i stand til at påbegynde sin virksomhed fra 1. juli samme år. Sygekassens bestyrelse var identisk med Foreningen for Alderdomsfriboligers ledelse, men allerede 1873 var arbejdet hermed blevet så stort, at det måtte overlades et særligt sygekasseudvalg, hvis fødte formand var formanden for moderforeningen. Også her var Schlegel således den ledende kraft, men havde hele perioden stor støtte af de andre medlemmer af udvalget, nationaløkonomen WILLIAM SCHARLING og indtil 1887 konferensråd J. JETSMARK, der blev afløst af MAGDALUS COLD.

Uden i større grad at skildre sygekassens virksomhed i de 20 år, Schlegel ved siden af sine øvrige gøremål var dens daglige leder, må man dog fremhæve, at dens succes var betydelig. Ved udgangen af stiftelsesåret talte den allerede 550 medlemmer, næste år var medlemstallet fordoblet, ved udgangen af 1876 nåede man 2 000 og 1887 4 000 medlemmer; ved sygekasselovens vedtagelse i 1892 var man nået op på 4 538. Når der henvises til, at af de ialt 124 københavnske sygekasser, der fandtes pr. 31. december 1885, kun 8 havde over 1 000 medlemmer, og at Sygekassen af 1872 med sine da 3 391 egentlige medlemmer var landets næststørste, vil dette vist nok være tilstrækkeligt til vurderingen af Schlegels energi.

Sygekassens virksomhedsområde var både København og Frederiksberg, men den havde sit hovedsæde her i Schlegels kommune og har vistnok alle dage været betragtet som Frederiksbergs særlige sygekasse. I Schlegels formandsperiode lå hovedvægten på at få kassen indarbejdet i den offentlige bevidsthed, at få medlemstallet bragt i vejret og – gennem den lånevirkning, som Schlegel allerede i 1874 fik sat i gang med basis i begravelseskassens midler – at yde støtte til den klasse mennesker, som stod Schlegels hjerte nærmest, nemlig „den gamle, som samvittighedsfuldt og ordentligt har ernæret sig, saa længe han er rask, og har gjort Alt for at modarbejde Virkningerne af Sygdom og fri det Offentlige fra at tage sig af ham“.

Citatet er hentet fra en af Schlegels taler i Landstinget under behandlingen af sygekasseloven, og da Schlegels hele holdning til de sociale problemer måske klarest fremgår af hans arbejde på Rigsdagen, vil det være naturligt til slut at omtale hans deltagelse i det almenpolitiske arbejde og de principielle standpunkter, der kom til at bestemme det.

Schlegel valgtes som højremand 1. oktober 1874 i 2. kreds (København, Frederiksborg og Holbæk amter) til Landstinget og blev genvalgt både 1882 og 1890. Hans arbejde i tinget bar som alt andet præg af hans redelighed og pligttroskab – han hørte ikke til dem, der tog let på de opgaver, der blev dem betroet, og han viste også her sin store evne til samarbejde. På mange forskellige områder, næringsret og søfartsvæsen, skolevæsen og social forsorg deltog han med grundighed og saglighed i arbejdet. Højremand var han, men det fremgår dog tilstrækkeligt tydeligt af KRIEGERs dagbøger, at han ikke i større grad var tilhænger af den Estrupske linje. Politik som sådan havde næppe hans interesse; det afgørende var, hvad han kunne opnå på de områder, som betød noget for ham – først og fremmest de sociale. Det er derfor heller ikke så afgørende, at han nogle gange var ordfører ved finanslovens forelæggelse i disse provisorierne år, den realpolitiske indsats vejer tungere.

Hans stilling til forholdet mellem rettens teori og dens praksis – man må jo ikke glemme, at Schlegel som embedsmand var dommer – kom klart frem i en udtalelse af ham 21. december 1887 under behandlingen af det af ham selv, iøvrigt for anden gang indbragte lovforslag om vidnegodtgørelse. Han fortalte da, at tanken om, at vidner burde have et rimeligt vederlag for tabt arbejdsfortjeneste, var opstået hos ham 25 år tidligere, da han som dommer i gældskommissionen gang på gang var ude for,

at man selv i sager, der kun drejede sig om 10 kr. eller derunder, trak folk hen som vidner i stort mål og under sådanne omstændigheder, sagde han, har jeg for mit vedkommende ikke den fjerneste interesse for dem, der fører den slags sager, selv om de har den soleklareste ret. Jeg har ikke stor interesse for dem, når de gør deres medborgere stor og uforholdsmæssig ulejlighed blot for at vinde 10 kr., når de derfor bebyrder flere mennesker og berøver dem et par kroners arbejdsfortjeneste hver.

Var forslaget om vidnegodtgørelsen, som det denne gang lykkedes ham at få gennemført, en gammel tanke hos ham, så var spørgsmålet om erstatning for uforskyldt varetægtsarrest det også. I 1878 havde han som diskussionsgrundlag til det tredje nordiske juristmøde skrevet en afhandling, hvori dette spørgsmål blev taget op til drøftelse. 20. april 1888 fik han, ligeledes efter gentagen fremlæggelse, et forslag herom ophøjet til lov.

I kampen om sygekasseloven fik Schlegel lejlighed til fuldt at klarlægge sine synspunkter i social henseende. Som foran berørt havde Rosenørn som medlem af de to sygekassekommissioner 1861 og 1865 og af Arbejderkommissionen af 1875 foretaget en svingning fra det liberalistiske hjælp til selvhjælp over til det tvungne sygeforsikringsprincip. Schlegel havde ikke kunnet gøre denne svingning med – inderst inde var han modstander af en sygekasselovgivning. Skulle staten yde bidrag til sygekasserne, så var det forbi med selvstændigheden. Herover var Schlegel klar, og selvstændigheden var nu en gang det ledeord, der bestemte hans virke. Han var modstander af loven om eftergivelse af fattighjælp – som det er påvist ikke af mangel på social forståelse, men fordi han i det hele var modstander af halve foranstaltninger. Med lysende fremsyn udtalte han ved behandlingen af det sidstnævnte spørgsmål 8. januar 1889 i Landstinget ønsket om, at alle de sociale spørgsmål måtte blive behandlet under eet, så at man kunne få en samlet oversigt over, hvad der måtte kræves, for at den ubemidlede del af befolkningen kunne få bedre kår. – Socialreformen lod som bekendt vente henved et halvt århundrede på sig.

Under behandlingen af sygekasseloven hævdede han med stor styrke, at langt vigtigere end at få denne lov gennemført var det at få organiseret alderdomsforsorgen, og han foreslog derfor, at en understøttelse til de gamle blev organiseret gennem sygekasserne, som fortsat burde arbejde uden statens tilskud til sygehjælp og uden statens indblanding. Kasserne har hidtil klaret sig på frivillighedens grund – sagde han, og har

frivilligheden nogen som helst betydning, består den frem for alt i, at de, der træder sammen frivilligt, også har ret til frit at styre deres sager.

Ved siden af den energi, det initiativ og den handlekraft, Schlegel lagde for dagen, må hans enorme arbejdsevne uvilkårligt aftvinge respekt. Han har jo på intet væsentligt område ladet sig nøje med tilskuerens rolle, men har med stor pligtfølelse sat sig grundigt ind i de store og små sager, der passerede hans skrivepult. Som taler skal han have været hæmmet af et mindre velegnet organ, og som skribent udmærker hans saglige fremstilling sig heller ikke ved større stilistiske effekter. I tale som i skrift har han bygget på kendsgerningernes klippegrund – det har givet hans ord vægt og har sammen med hans vindende væsen og hans evne til at høre på, hvad andre havde på hjerte, været afgørende for hans succes. Da højesteretsadvokat C. C. LIEBE holdt mindetalen over ham i Landstinget, kunne han ikke have fundet en mere rammende karakteristik end den, der blev udtrykt med ordene: Almenvellets trofaste tjener.

Da N. F. Schlegel kun 67 år gammel efter par dages sygdom lukkede sine øjne tirsdagen den 3. marts 1891, var det ikke en begivenhed, der satte sig spor i dagspressen – store nekrologer hører en senere tid til. Ud over dødsannoncen indeholder højrebladene intet vidnesbyrd om, at en af partiets førende skikkelser ikke var mere. Hans bisættelse fandt sted den følgende søndag, 8. marts, fra Frederiksberg Kirke. Den sorte marmorsten, som Frederiksberg Kommune rejste på hans grav på den gamle del af kirkegården, og hvis afsløring efter fru Schlegels ønske skete uden højtidelighed af nogen art [26], vidner endnu om erkendtligheden hos det bysamfund, for hvis selvstændighed han kæmpede, og for hvis velværd han ofrede så stor en del af sin strålende arbejdskraft.

GROSSERER
A. L. TOPP
1820-1891

NÆSTFORMAND FOR KOMMUNALREPRÆSENTATIONEN
1872-1877

ANDREAS LASSEN TOPP, født 4. juli 1820 i Viborg, † 10. februar 1891 på Frederiksberg. Søn af skrædermester JØRGEN TOPP og ANNA DANIELSDATTER BOISEN. – Gift 1° 23. november 1844 i København med ELSIGNE MARIE HØYER, født 29. juni 1821 i København, † 25. juni 1845 i København. Datter af brændevinsbrænder HEINRICH JØRGEN HANSEN HØYER og ANE HELENE HOLM. – Gift 2° i maj 1848 med ANNETTE FISCHERSTRÖM, født 31. august 1827 i Lund, Sverige, † 16. januar 1906 på Frederiksberg. Datter af ritmester ved det skånske husarregiment PHILIP OTTO FISCHERSTRÖM og KARIN PETTERSSON.

A. L. TOPP kom 14 år gammel i lære hos handskemager Jens Peter Larsen i Viborg, men kom 1838 til København og blev uddannet hos silke- og klædekræmmer C. O. Mønster på Østergade. Han skal derefter have været i Hamburg, hvor han især beskæftigede sig med garveri, og han

var medindehaver af en forholdsvis betydelig garverivirksomhed i sin fødeby, hvis distriktslæge 1851 klagede over, at det Toppske garveri forpestede byen. Han har dog næppe selv beskæftiget sig med denne virksomhed, idet han 1844 tog borgerskab som silke- og klædekræmmer i København og 1850 endvidere tog grossererborgerskab, men ved begge virksomheder har han skabt sig en ikke ubetydelig formue, og 1856 var han i stand til for 22 000 rdlr. kontant af kammerråd SIHM at købe ejendommen Thyeminde på Lampevejen (nu nr. 60), og han er vist nok derefter holdt holdt op med at drive handelsvirksomhed. 1875 og de følgende år solgte han de ret betydelige grunde, han ejede ved Lampevejen, og han boede derefter først i Bredegade, senere på Amicisvej og fra 1884 i Lykkesholms Alle, hvor han døde 1891. Han blev, ligesom begge hustruerne, begravet på Assistents kirkegård.

Grosserer Topp blev indvalgt i repræsentationen i januar 1863 og havde sæde her til udgangen af 1877, da han blev erstattet af teglværks-ejer RUD. KOCH. Fra januar 1872 var han næstformand i kommunalrepræsentationen.

Han blev straks indvalgt i fattigkommissionen, og en måned senere, 2. februar, valgt til inspektør for fattighuset, og på fattigforsorgens område gjorde han sin væsentlige indsats, ikke mindst i sin egenskab af fungerende formand, hvad han var fra 1865 til december 1874.

Som det vil være fremgået af det indledende afsnit, var fattigvæsenet den store anstødssten i forholdet mellem Frederiksberg og Hvidovre sogne og den direkte årsag til adskillelsen. Fællesskabet mellem de to kommuners fattigvæsen ophørte pr. 1. januar 1861, da fattighuset i Allegade var blevet solgt ved auktion, og da et fællesudvalg fra de to kommuner var kommet overens om alle detailspørgsmål, der skulle løses. Aktiver og passiver blev fordelt mellem kommunerne med 65 pct. til Frederiksberg og 35 pct. til Hvidovre.

I henhold til loven af 29. december (§ 20) skulle fattigvæsenet bestyres af en kommission på 5 medlemmer, hvoraf de fire valgtes af kommunalbestyrelsen, to af dens midte og to blandt beboerne, medens sognepræsten var født formand. Sognepræstens formandsskab blev dog allerede ved provst HALLS embedstiltrædelse i 1862 af mere formel karakter, idet han overdrog hvervet til hjælpepræsten, pastor C. L. NIELSEN, som dog 1865 måtte ophøre hermed, simpelthen fordi arbejdet svulmede op

i en sådan grad, at det blev uforeneligt med præsteembedet, på trods af, at der i 1862 var blevet ansat en sekretær, som skulle varetage korrespondance og regnskabsvæsen.

Kommunen var inddelt i distrikter, oprindelig 3, senere 4, hvert med et af kommissionens medlemmer som forstander, men med den hastigt voksende befolkning blev disse rammer snart sprængt, også fordi selve behovet skiftede karakter. Det oprindelige reglement var baseret på en fast kreds af permanent trængende, medens udviklingen gik i retning af et større antal vekslende fattige med et mere akut behov. Under denne udvikling måtte forstanderne i et stadigt større antal tilfælde disponere på forventet efterbevilling, og en stedse større ulighed i afgørelserne i de forskellige distrikter måtte blive resultatet [1].

Det er Topps fortjeneste, at denne uholdbare tilstand blev ændret derved, at han som fungerende formand påtog sig hele det daglige arbejde med fattigplejen, som hidtil havde været fordelt på kommissionens enkelte medlemmer. Fra 1865 hvilede hele administrationen af fattigvæsenet og hospitalsvæsenet, der jo udsprang heraf, på hans skuldre. Foruden sekretæren, som fra 1868 var W. HENRIQUES, havde han kun økonomen ved fattighuset og hospitalet til hjælp, og først 1869 lykkedes det ham at få oprettet et særligt kontor, som kunne samle hele ekspeditionen. Det var med god samvittighed, at han med udgangen af 1874 bad sig fritaget for dette hverv. Fattigvæsenet var nu af et sådant omfang, at en omorganisering var blevet en nødvendighed, det oversteg enkelt mands kræfter, men han kunne understrege, at man samtidig med at lægge vægt på det økonomiske havde taget så vidtgående hensyn til det humane som næppe noget andet fattigvæsen [2].

Det er da selvklart, at det først og fremmest er i forsorgs- og hospitalsvæsenets sager, at Topp lader sin stemme høre i kommunalbestyrelsens forhandlinger. Efter at det oprindelige fattighus i Allegade var blevet solgt, vedblev kommunen som lejer at benytte baghuset indtil oktober 1863, da det nyopførte fattighus på Lampevej blev taget i brug. Her havde man plads til et halvt hundrede fattiglemmer, lokaler for husvilde, sygestuer, sindssygeceller og privatbolig for økonomen foruden de fornødne økonomilokaler og fælles forsamlingsal for fattigkommissionen og kommunalbestyrelsen – altså en såre broget anvendelse. Det kan ikke undre, at hospitalslægen, professor IMMANUEL SCHIØDTE, hurtigt fandt denne situation uholdbar. Allerede i 1866 henvendte han sig til fattig-

kommissionen og gjorde opmærksom på, at bygningens anvendelse set fra et hospitalssynspunkt var højst uheldig, skadelig i sanitær henseende og uden den ro og orden, der var nødvendig på et hospital. Når man erindrer sig, at fattiglemmerne oprindeligt omsatte deres sammenbetlede skillinger i brændevin, som de købte hos økonomen, og da dette i 1861 blev forbudt, fik tilstået hver $\frac{1}{4}$ pægl brændevin daglig, for såvidt de efter fattigkommissionens skøn ikke kunne undvære det [3], og at der i foråret 1866 var indkvarteret 74 husvilde personer i tagetagen [4], kan man ikke undre sig over lægens indskriden. Det har været et livligt hospital.

Topp støttede Schiødt's henvendelse kraftigt og foreslog 14. juni 1866, at der på grunden skulle opføres en ny fattighus- og husvildebygning, således at den bestående bygning fremtidig – bortset fra kontor og forsamlingslokale for kommunalbestyrelsen – kun skulle benyttes som hospital. Han fremhævede blandt andet, at befolkningstilvæksten, ikke mindst ved de nye arbejderboliger, forårsagede et stadigt stigende behov for hospitalsplads, og man vedtog derfor at bemyndige fattigkommissionen til at komme med forslag til en nybygning, samtidig med at man bevilgede 400 rdlr. til at skaffe et tilflugtssted for de husvilde. Efter at fattigkommissionen var fremkommet med et sådant forslag, og dette var blevet behandlet i et par møder, vedtoges det 4. oktober 1866 at opføre den nye fattighusbygning samt hertil at optage et lån på 18 000 rdlr., skønt navnlig STÆGER var bekymret for den store byrde, et sådant lån, som måtte forrentes og afdrages med 7 pct., ville blive for kommunens økonomi. I november 1868 kunne hospitalsbygningen rømmes og indrettes alene som sygehus, hvorved man fik 69 senge til disposition [5].

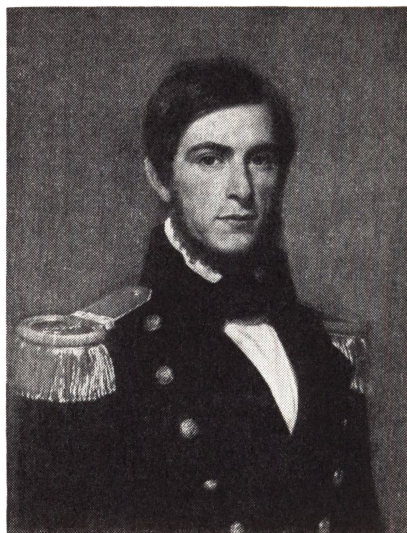
Da kommunen ikke på dette tidspunkt havde brug for så stort et antal hospitalssenge, og da kvindelægen, professor HOWITZ fremsatte ønsket om at måtte indlægge privatpatienter i hospitalet, mødte han stor velvilje hos Topp, som tillod Howitz at benytte 4 værelser i stueetagens nordre fløj og snart efter også eneværelser på 1. sal [5]. Fra dette øjeblik var Frantz Howitz' navn uløseligt forbundet med Frederiksberg hospitalsvæsen, hvad Topp således har sin del af æren for.

Topp deltog iøvrigt på linje med de andre medlemmer aktivt i kommunalbestyrelsens arbejde, var medlem af forskellige udvalg og interesserede sig levende for kommunens økonomiske forhold. Det skal anføres, at han som medlem af skolekommissionen, da der i 1868 var behov for en

ny skolebygning, fordi den kun 5 år tidligere opførte skole i Falkoner Alleen var blevet for lille, gik ind for, at man opførte en ny betalings-skole, selv om dette ville medføre en noget større bekostning; han fandt, at dette stemte bedst med befolkningens sande interesse.

I den store diskussion om indlemmelsesspørgsmålet var Topp som tidligere omtalt sammen med NELLEMANN forslagsstiller. For Topps vedkommende fremgår det klart af hans indlæg under forhandlingerne, at han så meget mørkt på kommunens økonomiske udvikling, og at dette har været afgørende for hans holdning, er hævet over enhver tvivl. Desværre medførte jo disse divergerende opfattelser af kommunens sande tarv også personlige modsætninger. Som forholdet mellem EBERLIN og SCHLEGEL gik i stykker herpå, således synes også Topps forhold til Schlegel at have lidt alvorligt derved. En fornemmelse heraf kan man ikke undgå at få ved behandlingen af et forslag fra fattigkommissionen om udvidelse af varme-anlægget for hospitalet og fattighuset – en i sig selv mindre betydelig sag. Schlegel foreslog den nemlig henvist til udvalgsbehandling, hvad Topp optog som et mistillidsvotum og afviste som hvilende på en miskendelse af fattigkommissionens virksomhed [6].

Der kan da næppe heller være tvivl om, at det er forslaget om indlemmelsen, der har bevirket, at Topp – sine store fortjenester af forsorgsvæsenet uanset – ikke blev genvalgt, da hans valgperiode udløb.

KOMMANDØR

JOHAN C. TUXEN

1820–1883

KOMMUNALREPRÆSENTATIONENS NÆSTFORMAND

1878–1881

JOHAN CORNELIUS TUXEN, født 12. maj 1820 i København, † 29. januar 1883 i København. Søn af kommandørkaptajn PETER MANDRUP TUXEN og ELISABETH MARIE SIMONSEN. – Gift 1° 17. april 1847 i København med WILHELMINE AUGUSTA TEGNER, født 17. juli 1822 i Helsingør, † 2. maj 1848 i København. Datter af købmand, løjtnant PETER MARTIN TEGNER og JOHANNE CECILIE CATHRINE CHRISTOPHERSEN. – Gift 2° 2. april 1853 i Christiania med ELISE ROSALIE CHRISTENCE BERNHOFT, født 12. marts 1827 i Christiania, † 13. august 1895 i København. Datter af bureauchef HANS LASSENIUS BERNHOFT og HERMINE ANDREA BENTZEN.

JOHAN C. TUXEN blev 14 år gammel kadet og udnævntes 22. august 1840 til sekondløjtnant i Søetaten, ved hvilken lejlighed han fik Gerners medaille. 1841–42 gjorde han tjeneste på briggen Allart til Vestindien

og marts–juli 1842 var han med skonnerten *Vigilant* samme sted. Skonnerten strandede imidlertid på Portorico, og da Tuxen dels som vagtchef før strandingen havde gjort sig skyldig i en mindre forseelse, dels i en skriftlig indberetning til chefen havde „udladt sig paa en for ham som underordnet upassende Maade“, blev han ved generalkrigsretsdømme af 22. november 1842 idømt en måneds arrest i Nyholms hovedvagt, men på trods af at dommen blev stadfæstet ved kongelig resolution, blev resten af straffen dog 30. december efter 3 ugers forløb eftergivet ham, og sagen kom ikke til at skade hans senere karriere. 1843–44 var han på togt til Sydamerika med briggen *Ørnen*, og i juli 1845 fik han permission i 4 måneder for at føre det private dampskib *Frederik VI* i indenrigs fart. I april og maj 1848 var han chef for dampskibet *Royal Adelaide*, blev januar 1849 premierløjtnant og samme år næstkommanderende på korvetten *Diana*, der lå stationeret som vagtskib i Sundet. 1850 og det følgende år var han på togt med kadetskibet korvetten *Flora* og derefter årligt til 1861 med kadetskibene, 1858 udnævntes han til løjtnant, 1861 var han næstkommanderende i dampskibet *Hekla*, blev samme år kaptajn-løjtnant og derefter 1864 under krigen chef for skonnerten *Diana* ved blokaden af Danzigs havn. 1868 udnævntes han til kaptajn, 1871 var han chef for skonnerten *Fylla* på togt til Island og Færøerne, og 1875 fik han sin afsked fra Søetaten med kommandørs karakter; hans helbred slog da ikke længere til. – Tuxen studerede i sine yngre år samtidig matematik, navigation, naturvidenskaber og historie, og 1848–67 underviste han i matematik og navigation på Søakademiet, hvor han fra 1854 var første lærer i disse fag. Han var medstifter af Foreningen til Søfartens Fremme, i hvis bestyrelse han havde sæde fra 1849, i årene 1851–81 som formand, og han udfoldede en betydelig litterær virksomhed både som redaktør 1856–64 af *Tidsskrift for Søvæsen* og med selvstændige bøger som *Den danske og norske Sømagt fra de ældste Tider indtil vore Dage*, 1875, og *Søfarten og Skibsbygningskunsten*, 1879. Sammen med sin broder, navigationsdirektør, senere kommandør GEORG E. TUXEN udgav han 1855 *Lærebog i Navigation med tilhørende Tabeller*. Om hans forskellige hverv kan oplyses, at han 1875–81 var næstformand i Industriforeningen, fra 1876 medlem af bestyrelsen for Teknisk Skole og fra 1872 af kontrolkomiteen for Livsforsikringsaktieselskabet *Hafnia*. – 1856 R., 1865 DM., 1879 K².

Tuxen var meget politisk interesseret og blev 1864 og 1865 ved kåring

i Københavns 9. valgkreds (Christianshavn og Sundbyerne) valgt til Rigsrådets Folketing, og 1866–78 sad han for samme kreds i Folketinget, 1869–77 var han medlem af finansudvalget, og han var desuden medlem af flere kommissioner inden for sit særlige felt, således 1865 af kommissionen angående Søkadetakademiet og om flådens taktik, 1871 af kommissionen om Helsingørs havn og 1876 om usødygtige skibe. Skønt højremand gjorde han sig bemærket ved gerne at se en repræsentant for arbejderne i regeringen [1]. 1867–68 var han desuden medlem af Københavns Borgerrepræsentation og 1867–83 af havnerådet.

1868 flyttede Tuxen til Frederiksberg, og 1872 indvalgte han i kommunalrepræsentationen, hvor han havde sæde til udgangen af året 1881, da han fik bolig i Søkvæsthuset og således flyttede bort fra kommunen. Han afløste 1878 Topp som repræsentationens næstformand, men kom jo som sådan kun til at fungere i fire år.

Tuxen har ikke under sit medlemsskab af kommunalbestyrelsen i særlig grad gjort sig gældende på noget enkelt område, men deltog i debatterne med saglig interesse og velafvejede indlæg og repræsenterede i det hele taget et mæglende element. Det er et vidnesbyrd om, at han såvel gennem sin militære uddannelse som ved sin politiske træning var vant til at tage praktisk på tingene, at det første, man hører til ham i kommunalbestyrelsens møder er hans opfordring til birkedommeren om at få nedsat et udvalg til drøftelse af en ny kommunallov for Frederiksberg. Som foran berørt resulterede forslaget kun i en undersøgelse af de virkninger, en interkommunal skattelov kunne antages at få for Frederiksberg [2]. Hans holdning i diskussionen om indlemmelsesforslaget i 1874 var klart imod, men hans taktiske fornemmelse var utvivlsomt sikrere end SCHLEGELS, når han samtidig gav udtryk for sin tilfredshed med, at det stillede forslag gav lejlighed til en generel drøftelse af kommunens forhold under den eksplosionsartede udvikling [3].

BIRKEDOMMER, ETATSRÅD

CARL INGERSLEV

1844–1899

KOMMUNALBESTYRELSENS FORMAND

1881–1898

CARL VILHELM MARIUS INGERSLEV, født 26. februar 1844 på Voldbygaard, † 16. december 1899 på Frederiksberg. Søn af proprietær, sparekassedirektør LAURIDS SOMMER INGERSLEV og ARNOLDINE FREDERIKKE HILLERUP. – Gift 26. april 1883 i København med EMILIE CHRISTIANE HENRIETTE CARSTENSEN, født 20. september 1859 i Husum, † 8. maj 1946 på Frederiksberg. Datter af digeinspektør, ingeniørkaptajn RICHARD PETER CARSTENSEN og AGNES SUSANNE CHRISTINE OWEN.

CARL INGERSLEV blev 1862 student fra Randers og tog 1868 juridisk embedseksamen med første karakter. Samme år blev han byfogedfuldmægtig hos EBERLIN i Randers, og da Eberlin 1871 flyttede til Frederiksberg, tog han Ingerslev med som fuldmægtig. Da Eberlin gik af 1881, blev Ingerslev konstitueret i embedet, men under de usikre forhold med om-

ordningen af embedet søgte han og fik embedet som assessor i Københavns kriminal- og politiret – en stilling han dog aldrig tiltrådte, idet han 14. marts 1884 blev udnævnt til birkedommer. Ved den endelige ordning af embedets forhold blev han 1. juni 1888 udnævnt til birkedommer i Frederiksberg birk, fra hvilken stilling han 30. juni 1898 tog sin afsked. – Han udnævntes ved sin afgang til etatsråd. – 1888 R. af Dbg.

Ingerslev er den af birkedommerne, som længst har været i embede og dermed formand for Frederiksberg kommunalbestyrelse, men da hans funktion som sådan jo nærmest blev af honorær karakter, vil der ikke blive meget at berette om hans forhold til kommunen. Som fuldmægtig hos Eberlin har han ikke kunnet undgå at være vidne til den voksende utilfredshed med ordningen fra kommunalrepræsentationens og især SCHLEGELS side, og han tog da, som foran antydnet muligvis i samråd med Schlegel, det fornuftige parti at holde sig borte. Hans embede var jo, også efter omordningen, i sig selv stort nok, og han opfyldte sine forpligtelser over for statsmagten lige så fuldt ved at få kommunalrepræsentationens forhandlinger og beslutninger forelagt til skriftlig votering. Han støttede sig herved på en fortolkning af anordningen af 24. oktober 1837 og loven af 29. december 1857, som afveg fra de tidligere birkedommeres, idet han opfattede forholdet således, at repræsentationen var et hele og birkedommeren en sideordnet myndighed, som kun skulle forhandle med repræsentationen i tilfælde af meningsforskel. Ingerslev fik ministeriel godkendelse af sin fortolkning [1].

Ingerslev gav da ikke møde ved sin konstitution og lige så lidt, da han i 1884 blev udnævnt. Hans afsked med kommunalbestyrelsen skete skriftligt.

At denne fortolkning og denne holdning imidlertid ikke blot var en formsag, viste sig imidlertid i 1896 i en sag om en koncession på omnibuskørsel, som vakte megen røre og gav anledning til megen divergens mellem den gamle kommunalbestyrelse og den i 1896 nyvalgte. Skønt dette valg og hele forholdet til det nye styre må behandles i en anden forbindelse, vil det dog til belysning af Ingerslevs indgriben være nødvendigt her kort at opridse den sag, der gav anledningen. Der var i disse år stor interesse for en forbedring af de trafikale forhold, og flere private initiativtagere bejlede til kommunens gunst for at få lov til at anlægge og drive sporvejs- eller omnibuslinjer. 19. december 1895 henvistes tre forskellige andragender om koncession på en omnibuslinje gen-

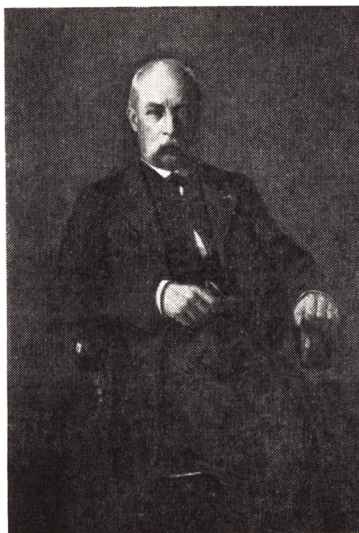
nem Kingosgade, Alhambravej og H. C. Ørsteds Vej til vejudvalgets udtalelse, og efter at sagen havde været rundsendt til medlemmerne, havde man i et lukket møde 6. januar 1896, samme dag som valgene til repræsentationens større halvdel fandt sted, vedtaget at give bankdirektør HEIDE koncession på den nævnte rute. Denne fremgangsmåde blev – forståeligt nok – kritiseret skarpt i den nye kommunalrepræsentations første møde, og Asmussen måtte ud med et forsvar, som hvad sagens realitet angik – nemlig at Heides andragende faktisk længe forinden var blevet vedtaget, men blot i form af en sporvej i stedet for som nu en omnibus – var solidt nok, men som hvad formalia angår selvsagt måtte blive noget tyndt. Den nye kommunalrepræsentation vedtog derpå 8. juni 1896 også at give koncessionen til grosserer AXEL SANDER. Men 18. juni måtte Jacoby meddele forsamlingen, at birkedommer Ingerslev havde nægtet at sanktionere beslutningen, idet han ikke fandt, at der var fremkommet noget nyt, som kunne berettige en fravigelse fra den under 6. januar truffne beslutning. Jacoby kunne ikke tilbageholde en bemærkning om, at birkedommeren overså, at der dog forelå *noget* nyt, nemlig en „saavel kvantitativt som kvalitativt ny Repræsentation“, og at denne havde villet give Sander en chance, men han foreslog iøvrigt, at man skulle akkviescere ved den ved birkedommerens lovlige veto skabte situation. Dersom Heide, for hvis tilladelse der ikke var fastsat nogen tidsfrist med hensyn til driftens påbegyndelse, ikke kom i gang inden nytår, ville han foreslå, at man påny anbefalede Sanders ansøgning. Efter nogen diskussion vedtog forsamlingen sluttelig med 6 stemmer mod 3 at følge formandens forslag.

Såvidt det ses, er dette det eneste tilfælde, hvor Ingerslev kom i mod-sætning til den „sideordnede“ myndighed. Forholdet har iøvrigt været godt, og Jacobys tak til ham, efter at det var blevet meddelt, at han af helbredshensyn måtte træde tilbage, er ikke uden hjertelighed bag de formelle ord [1].

Jacoby understregede hans klarhed og store retsind, og også fra anden side er hans dygtighed både på det teoretiske og praktiske område blevet fremhævet. I sin embedsgerning var han respekteret, men ikke i særlig grad vellidt, hvad der for en stor del skyldtes, at han med et tiltagende nervøst temperament kunne virke unødigt sårende. Af mennesker, der har kendt ham, er han blevet karakteriseret som ikke særlig let tilgængelig, men ens over for alle. „Den bedste, vel egentlig den eneste Egen-

skab, der kunde vinde hans Sympati for nogen, var Nøjagtighed og Pligtopfyldelse i stort og smaat, og forudsat som noget selvfølgeligt, at Vedkommende ikke var noget Vrølehedede. Som han selv var klar, kortfattet og hurtig, fordrede han det samme af sine Medmennesker“.

Hans helbred svækkedes stærkt og en langsomt fremadskridende lammelse tvang ham til at tage sin afsked, og kun halvandet år senere døde han ikke fyldt 56 år [2].

SPORVEJSDIREKTØR, OBERSTLØJTNANT

P. G. RAMM

1834-1917

NÆSTFORMAND FOR KOMMUNALREPRÆSENTATIONEN

1882-1895 og 1899-1904

PETER GOTTFRED RAMM, født 13. januar 1834 i Helsingør, † 21. december 1917 på Frederiksberg. Søn af grønthandler JOHAN MATHÆUS RAMM og ELIN MARGRETHE HARTELIUS. – Gift 31. marts 1863 på Frederiksberg med CHRISTIANE MARIE WOLFF, født 16. juli 1842 på Vodroffsgaard, Frederiksberg, † 15. januar 1926 på Frederiksberg. Datter af kontorchef ved Det kgl. Brandsocietet, justitsråd NIELS WOLFF og LOUISE SERAFINE KOCK.

P. G. RAMM blev landkadet 1848 og udnævntes 1852 til sekondløjtnant i infanteriet; 1854 kom han på Den militære Højskole, blev det følgende år artillerielev og efter sin eksamen i 1857 sekondløjtnant i artilleriet, 1860 fik han udnævnelse til premierløjtnant og var garnisoneret i Randers; han deltog i krigen 1864, blev 1867 forsat til 1. artilleriregiment og 1870 udnævnt til kaptajn med tjeneste ved Tøjhusafdelingen. 1886 tog han sin afsked på grund af alder og fik tillagt oberstløjtnants karakter.

Umiddelbart efter sin afgang fra hæren overtog han stillingen som administrerende direktør for Frederiksbergs Sporvejsselskab (senere Frederiksberg Sporvejs- og Elektricitetsselskab), hvor han forblev til 1899, og af hvis bestyrelse han var medlem. Desuden stiftede han 1896 Frederiksberg Jernstøberi og Maskinfabrik, for hvis bestyrelse han var formand til sin død. Angående hans militære hverv kan det oplyses, at han 1884 var medlem af kommissionen angående hærens tjenestereglement og 1885 blev beskikket som medlem af bestyrelsen for de militære underklassers pensionering og invalideforsørgelse. – 1877 R. af Dbg., 1888 DM., 1909 K².

Gennem sit ægteskab med en datter af den 1862 afdøde justitsråd NIELS WOLFF på Vodroffsgaard, fik Ramm tidligt tilknytning til Frederiksberg – på en parcel her byggede han en villa (nu Emiliegade nr. 6), hvor han havde til huse resten af sine dage. Sammen med svogeren, overretssagfører CHARLES ARNOLD DE FINE SKIBSTED varetog han svigermoderens interesser ved udstykningen af de store grunde langs søen, og anlæget og navngivningen af Danasvej, Norsvej og Sveasvej skyldes ham, et vidnesbyrd om hans skandinaviske interesse.

Ramm blev indvalgt i kommunalrepræsentationen i januar 1869, og da han med udgangen af året 1904 efter 36 års forløb trak sig tilbage, havde han ikke blot den længste funktionstid, noget medlem af repræsentationen havde haft, men han havde siddet i en periode, hvor hele den afgørende udvikling fandt sted, og havde med sit rolige overblik, sin noble indstilling og sin store tekniske og økonomiske indsigt ydet sit væsentlige bidrag til denne udvikling. Da han trak sig tilbage, var ånden og tonen i kommunalbestyrelsen en helt anden, end da han trådte ind – naturligvis eftersom den udvikling også samfundet gennemløb, førte det med sig. Kommunalbestyrelsen var ved hans tilbagetræden i langt højere grad præget af politik og parlamentarisme, end tilfældet havde været i 70'erne og 80'erne, hvor parlamentarismen var et ukendt begreb i hvert fald i kommunestyret, og hvor de politiske modsætninger selv med den mere konventionelle tone, som titlerne etats- og justitsråd førte med sig, i langt højere grad var personlige. Det er ikke dermed sagt, at Ramm ikke befandt sig vel under det nye styre – han havde en ikke ringe personlig smidighed og var en retlinet karakter – men hans idealer tilhørte da nok i nogen grad en svunden tid.

Det er et morsomt tilfælde, at Ramms første indlæg i kommunal-

bestyrelsens debatter var et forsvar for sporvognene. Det var mange år, før han selv fik noget med kommunens trafik at gøre, men viser hans tekniske interesse og et åbent blik for den kommende tekniske udvikling, som han også senere fik lejlighed til at demonstrere. Det har tidligere været berørt, at der i januar 1869 var diskussion om anlæget af en sporvejslinje ad Gammel Kongevej, og at birkedommer PETERSEN frygtede, at et sådant anlæg ville lægge væsentlige hindringer i vejen for den øvrige trafik, hvortil Ramm erklærede, at han for sit vedkommende nærede den opfattelse, at anlæget tværtimod ville bidrage til Frederiksbergs udvikling [1].

Som medlem af vejudvalget havde Ramm sin andel i den velvillige holdning, kommunen indtog overfor sporvejenes udvikling, og han var meget lydhør overfor tekniske nyindretninger. Det kan således nævnes, at han i 1895 anbefalede et andragende fra Falkoneralleens sporvej om tilladelse til at foretage prøvekørsler med en vogn, der blev drevet med gas, men andragendet blev afvist, fordi man frygtede, at en sådan sporvogn frembød fare for den øvrige trafik, blandt andet ved at gøre hestene sky [2]. Han har da givetvis også været stærkt interesseret i bankdirektør Heides planer om organisering og modernisering af sporvejs- og omnibustrafiken. Skønt Ramm – utvivlsomt fordi han sad som direktør for sporvejselskabet – havde meldt forfald, den aften sagen var for, kan der dog være grund til her at nævne, at et konsortium i efteråret 1896 ansøgte om koncession på et elektricitetsværk og på forskellige elektriske sporvejslinjer. Konsortiet bestod af G. C. HAUBERG, der var direktør for A/S Koefoed og Hauberg og havde elektrotekniske anlæg som speciale, bankdirektør Axel Heide og veksellerer GOTTFRED RUBIN, som sammen med sin kompagnon LAURIDS BING, der på dette tidspunkt havde sæde i kommunalrepræsentationen, var stærkt interesseret i finansieringen af de store industriselskaber. Der er næppe tvivl om, at Heide var primus motor i denne sag – han havde, som det kort er berørt foran, tidligere fået koncession på omnibuslinjer, og han var med sin idérigdom og sit strålende initiativ, sin kombinationsevne og sin forhandlingssmidighed det store navn i 90'ernes økonomiske liv – Tietgens designerede arvtager [3]. Det skal i denne forbindelse nævnes, at Heide i 1897 bekostede statuen af Oehenschlæger opstillet mellem Smallegade og Bredegade [4], ligesom han i 1902 skænkede København Absalonstatuen på Højbroplads.

Konsortiets andragende blev i første omgang behandlet for lukkede døre, men blev alligevel offentligt kendt og vakte overordentlig opsigt. Det hed sig endog, at sagen „havde vakt Jubel“ i kommunalrepræsentationen, og at der var afgået en deputation til Heide for at takke ham. Da JACOBY 26. oktober 1896 forelagde sagen i et offentligt møde, afviste han disse rygter, men erklærede iøvrigt, at den foreliggende sag måske var den største, der havde foreligget for nogen kommunalbestyrelse uden for København. Han omtalte et protestmøde, som havde udtalt sig for, at dette kapitalistiske forslag blev pure afvist, og som især havde udtalt sig imod privat drift på disse områder. Jacoby advarede mod at se for doktrinært på sagen; skulle kommunen selv tage denne sag op, ville man først i 1902 kunne overtage sporvejslinjen ad Gammel Kongevej og først 1914 den ad Falkoneralleen; entrerede man derimod med konsortiet, så kunne hele sagen være ordnet i løbet af et par år, fordi planerne gik ud på en sammenslutning af de bestående selskaber. Jacoby ville derfor anbefale, og hvad detaillerne angik ville han foreslå, at kommunen og konsortiet i fællesskab anlagde både belynings- og motorstationen, selvom han var mest stemt for, at belyningsstationen skulle være kommunens alene.

Sagen blev grundigt gennemdrøftet og fik støtte fra ingeniør FR. JOHANNSEN, den senere telefondirektør, og fra fabrikant CHARLES JOHNSON, medens CARL MEYER stillede sig tvivlende og detailhandler NIELSEN, J. P. JENSEN og H. C. F. PETERSEN gik imod. Sagen blev derefter henvist til vejudvalget, som i denne anledning blev forstærket med Asmussen, Jacoby, Jensen og Johnson.

Efter udvalgsbehandlingen blev sagen påny forelagt 5. april 1898 og stærkt anbefalet af Johannsen, som åbenbart med sin store tekniske indsigt havde haft væsentlig indflydelse på udvalgsbetænkningen. Denne foreslog, at der blev afsluttet en overenskomst med Københavns Kommune om gensidige koncessioner, at der blev sluttet kontrakt med det projekterede aktieselskab, således at kommunen blev aktionær, fik to pladser i bestyrelsen og fik en nettoafgift, og endelig at søge indenrigsministeriel approbation på en 40-årig eneretsbevilling. Under diskussionen støttede også J. P. Jensen, der jo havde været medlem af udvalget, forslaget, selvom han ikke var helt tilfreds med ordningen af arbejderforholdene.

Ramm, der som nævnt havde holdt sig udenfor ved sagens første

behandling, gav som venteligt udtryk for sin glæde over dette forslag – når man i ånden så planen realiseret, kunne kommunen være stolt af resultatet. Hvert fjerde minut ville man ved at gå nogle få skridt kunne få fat i en vogn – det var ikke bedre ordnet i de store europæiske hovedstæder. Ramm erklærede sig imidlertid for modstander af kommunal drift; kommunen skulle ikke optræde som næringsdrivende, og det var ikke kommunens opgave at tjene penge, men at give penge ud. Derfor fandt han ikke anledning til, at kommunen skulle være aktionær i foretagendet, og hvad arbejderspørgsmålet angik, mente han, at den foreringsret, der blev tilsikret selskabets arbejdere, opfyldte alle rimelige krav, og det var principielt forkert, at kommunen blandede sig i selskabets forhold ved at forlange en pensionsordning for arbejderne gennemført, selvom han iøvrigt havde sympati for pensioneringen. Efter at man endnu havde drøftet en række detaljer og især havde diskuteret arbejderforholdene, endte det med, at udvalgets indstilling enstemmigt blev vedtaget, og 12. maj 1898 sluttedes den endelige kontrakt mellem kommunen og Frederiksbergs Sporvejs- og Elektricitets Aktieselskab. I slutningen af året 1899 påbegyndte man den elektriske sporvognskørsel, og fra januar 1900 var driften regelmæssigt i gang [5].

Ramm var som nævnt medlem af vejudvalget og har også, hvad vejene angår, gjort en meget betydelig indsats for kommunens udvikling. Som han tidligt forudså, at sporvejene ville få eminent indflydelse på kommunens omformning fra land- til bysamfund, således hævdede han også fra første færd vejenes betydning for dette forhold. Da der i 1873 var forslag om at overtage en række private veje som offentlige – en foranstaltning, som især ved den modstand NELLEMANN og TOPP rejste i forsamlingen, blev afvist med 5 stemmer mod 4 – forsvarede Ramm med stor kraft vejudvalgets indstilling og hævdede, „at gode Veje vare den mægtigste Løftestang for Kommunens Udvikling“. Gode veje kunne man imidlertid efter hans opfattelse kun få ved at overtage vedligeholdelsen selv [6]. Det var dog, som den omtalte sag og flere andre viser, ikke altid lige nemt for ham at få sine ønsker gennemført – de var som regel forholdsvis kostbare. I 1879, da han foreslog Jernbanestien fra Lampevej til stationen erstattet af en 20 alen bred vej, led han et nyt nederlag, skønt jorden kunne fås gratis. Schlegel modsatte sig det, fordi anlæget ville betyde en principiel ændring – hidtil havde man kun anlagt veje, når man fik udgifterne refunderet af grundejerne – og fordi han mente, at

vejen ville komme uden udgifter for kommunen, hvis der var trang til den. Skønt Ramm protesterede mod, at man slog sig til ro ved en *tilfældig* udvikling af vejnettet, blev forslaget dog pure afvist [7]. Og han var ikke meget heldigere, selvom hans forslag ikke belastede kommunens kasse. Det ses således i 1876, da vejudvalget foreslog, at grundejerne på Falkonergaardsvej skulle have tilhold om at sætte vejen ordentlig i stand; forslaget blev stillet i bero, d. v. s. afvist, efter at Schlegel havde advaret mod, at kommunen kom med den slags påbud, når vejen ikke benyttedes til gennemgående færdsel, og når beboerne ikke gjorde vrøvl [8].

Det er en selvfølge, at Ramms interesse for kommunens veje ikke var indskrænket til vejbanens forsvarlige vedligeholdelse – også det æstetiske synspunkt fandt en varm forsvarer i ham. Da nogle grundejere og beboere i Lykkesholms Alle i 1888 henstillede, at hvert andet af vejtræerne blev fjernet, gik såvel Schlegel som Ramm imod, og Ramm fremhævede, at den omhugning af træerne, der havde fundet sted på Alhambravej, fuldstændig havde skamferet vejen – det var let nok, sagde han, at skaffe sig af med træerne, men det krævede lang tid at få dem erstattet [9], og da senere en lignende diskussion udspandt sig om trærækken i Falkoneralleens vestre side nord for jernbanen, fik Ramm lejlighed til at erklære sin kærlighed til al træbeplantning, som var så karakteristisk for Frederiksberg. Der var iøvrigt ikke større divergenser i den da siddende kommunalrepræsentation om dette spørgsmål; der var tværtimod almindelig enighed om, at lindetræerne i Falkoneralleen var en prydding, men også om, at det både af hensyn til det umulige i at holde gangstien tør, og det nødvendige i at udvide vejbanen, kunne være påkrævet at fælde en del af træerne og plante en ny række inden for. Ramm bad om, at man ville udsætte træfældningen til efteråret [10].

Det skal i denne forbindelse endnu nævnes, at Ramm, der var formand for kirkeudvalget, på et senere tidspunkt havde en alvorlig diskussion med handelsgartner Poulsen angående beplantningen af de nye kirkegårdsarealer. Poulsen var fremkommet med en af landskabsgartner GLÆSEL udarbejdet plan, hvis gennemførelse ville koste 20.000 kr., men dette havde kirkeudvalget sat sig imod, og Ramm erklærede, at efter hans opfattelse måtte der først og fremmest tages hensyn til de udlagte gravsteder, og for det andet måtte gravstedsejerne selv sørge for beplantning. Kirkeudvalget kunne kun gå med til en mindre beplantning, som kunne holdes inden for et tusind kroner. Efter at Poulsen havde fået

anbragt nogle bemærkninger om kirkeudvalgets pludselige og usædvanlige sparsommelighed, blev hans forslag om at få nedsat et udvalg forkastet [11].

Også på et andet punkt får man et levende indtryk af Ramms natursans. Under en af de gennem årene talrige diskussioner om udvidelse af gadebelysningen, var der planer om også at lade lygterne brænde i de lyse nætter. Ramm talte imod disse planer, ikke for at spare de 2000 kr., merudgiften ville blive, men fordi de lyse nætter var så smukke. Han kom i mindretal, da tømrermester MATTHISEN stemplede synspunktet som et levn fra romantiken [12]. – Man var kommet ind i det nye århundrede.

Om Ramms forhold til det tekniske, vil der endnu være anledning til nogle bemærkninger. Af mindre betydning er vel en diskussion i anledning af et forslag fra Selskabet for Sundhedsplejen i Danmark, gående ud på at få foretaget systematiske målinger af grundvandstanden. Målingerne skulle strækkes over tre år og ville koste 400 kr. det første og 300 kr. hvert af de følgende år. Forslaget mødte modstand både hos Eberlin og Schlegel, men da Ramm sekunderede kommunens ingeniør, civilingeniør HERSOM, lykkedes det dem at få bevilget 500 kr. til formålet [13]. Af større betydning er dog andre sager, såsom vandværks-sagen, der er udførligt skildret i det foregående, og ikke mindre elektricitetens indførelse.

Det begyndte så småt med, at fattigkommissionen i januar 1889, men dog uden at anbefale sagen, fremsendte et overslag over udgifterne ved anlæg og drift af et elektrisk belysningsapparat for hospitalets og fattigvæsenets bygninger. Efter at sagen havde cirkuleret, blev man enige om at stille den i bero, idet Asmussen fandt besparelsen tvivlsom og udgiften betydelig, medens Ramm fremhævede elektricitetens fordele, den ødelagde ikke luften, og den var ikke brandfarlig, så den havde sikkert en fremtid for sig [14].

Det varede dog nogle år, før kommunalrepræsentationen igen kom til at drøfte elektriciteten, men en skønne dag foreslog ingeniør Johannsen i forbindelse med veksellerer Bing, at kommunen anlagde en elektrisk station. Sagen blev henvist til vejudvalget, som overdrog belysningsdirektør WINDFELD-HANSEN at udarbejde et projekt, og i september 1896 forelå dette til prøvelse. Johannsen anbefalede at gennemføre forslaget som en kommunal foranstaltning og så optimistisk på værkets mulig-

heder for at svare sig økonomisk, og han fik selvsagt støtte af Bing, der henviste til, at en by som Hjørring havde tegnet sig for 1300 lamper i starten, og at der på Frederiksberg kun behøvedes 1500 for at gøre driften rentabel. Sagen fandt i det store og hele en god modtagelse og stødte kun på modstand fra Asmussen, der betragtede elektrisk lys som en luksus [15]. Sagen kom imidlertid ikke længere ad denne vej – en god måned senere forelå Heide-planen, som jo indbefattede anlæget af en elektrisk kraftstation, og som gennemførte foretagendet.

Også renovationsvæsenet kom med den stærke udvikling af kommunen flere gange på dagsordenen, og ikke mindst hen imod århundredets slutning blev spørgsmålet også af sanitære grunde aktuelt. I 1896 forelagde grundejerforeningen en af ingeniør RUMP udarbejdet plan, som gik ud på at afløse natrenovationstønderne, som var af træ, med stålbeholdere. Det udvalg, som havde fået forslaget til behandling, og som Ramm var formand for, gik ind for planen og følte sig især tiltalt af, at natrenovationen skulle føres bort om dagen, således at publikum kunne kontrollere, at alt gik net og ordentligt til. Ramm mente, at grundejerforeningen selv skulle tage sig af denne sag, da kommunal drift med deraf følgende helt ny administrationsgren ville blive for kostbar. Foruden tøndesystemet gjorde Ramm opmærksom på to andre systemer – Lienurs system, der opererede med en samlestation, hvortil latrinen førtes gennem rør, og hvor den blev bearbejdet til gødning, og vandklosetsystemet, men ingen af disse var forenelige med kommunens kloakerings-system. Bing, der på dette punkt var mere fremskridtsmand end Ramm, anså vandklosetsystemet for det eneste ideelle og frygtede, at lapperier på det gamle system blot ville forhale dets indførelse. Det nuværende system fandt han lige så slet som modbydeligt [16]. Sagen, som gav anledning til lange drøftelser for og imod, endte med at blive udsat, idet der viste sig en mulighed for at indføre obligatoriske vandklosetter i gårdene [17].

Som naturligt var Ramm også medlem af brandudvalget, og den udvikling, som brandvæsenet gennemløb, især efter at loven af 21. marts 1873 om brandvæsenet i købstæderne var udvidet til Frederiksbergs område, har han således fulgt på nærmeste hold, og han har utvivlsomt været med til at udarbejde det nye reglement for brandvæsenet, som blev udstedt i 1876 [18]. Som følge af reglementet blev brandudvalget

erstattet af en brandkommission, hvortil kommunalbestyrelsen 22. februar 1877 valgte Ramm og Koch.

Under budgetbehandlingen i februar 1883 gjorde brandkommissionen i en skrivelse opmærksom på, at brandstationen, som i 1870 var blevet indrettet på hjørnet af Pilealleen og Frederiksberg Runddel, var for lille og manglede tilstrækkelig øvelsesplads [19], og der blev derfor 19. april nedsat et udvalg, som foreslog grunden ved Pilealleen udvidet, medens Schlegel henledte opmærksomheden på den grund, kommunen ejede på hjørnet af Falkoner Alle og Lampevej [20]. Efter at Indenrigsministeriet havde afslået at sælge grunden ved Pilealleen, men var villig til fortsat at udleje den til politistation, foreslog et nyt udvalg, bestående af murermester Sørensen, landinspektør Lauritzen og dr. Topsøe, at lade politistationen blive, hvor den var, og opføre en ny brandstation på hjørnet af Falkoner Alle og Lampevej, hvor der tillige kunne indrettes lokaler for kommunens kontorer, forsamlingsal, retssal og lokale for birkekontoret. Forslaget vandt bifald i forsamlingen, hvor Asmussen dog var betænkelig ved at lade kommunen indrette retslokale, idet udgifterne hertil var kommunen uvedkommende og rettelig skulle afholdes af amtsrepartitionsfonden [21]. Der blev derefter udarbejdet planer og overslag, og efter at der var ført forhandlinger med Landbygningernes Brandforsikring, som forlangte en filialstation opført og materiellet udvidet, og som stillede et lån på 35.000 kr. til rådighed, blev opførelsen besluttet, og 11. september 1886 flyttede kommunekontorerne ind i den nye administrationsbygning. Kommunalbestyrelsens første møde i den nye forsamlingsal blev afholdt 7. oktober 1886, hvor Schlegel benyttede lejligheden til at rette en tak til murermester J. C. Sørensen, der havde ledet bygningens opførelse. Det er således ham, der har ansvaret for den for få år siden nedrevne, for eftertidens øjne temmelig rædsomme nygotiske rådhusbygning.

Et forslag fra brandkommissionen i 1896 om anskaffelsen af en dampsprøjte gav maskinfabrikant Helweg anledning til at rejse spørgsmålet om et fælles brandvæsen for København og Frederiksberg, og på Ramms direkte spørgsmål motiverede han sit forslag med sikkerhedshensynet. Ramm mente her overfor, at brandvæsenet stod helt på højde med tidens krav, hvis dampsprøjten blev bevilget, og brandinspektøren, ingeniør BRØDERSEN, oplyste derefter, at en sammensmeltning allerede i

1886–87 på forslag af Københavns brandinspektør, oberst MEYER var blevet drøftet, men uden resultat, fordi de københavnske krav var for store [22]. Der blev dog nedsat et fællesudvalg af kommunalbestyrelsen og brandkommissionen, hvori Ramm, Brodersen, Helweg og overretssagfører Meyer fik sæde, for at få mulighederne for en sammensmeltning af de to brandvæsener undersøgt, og 8. november 1897 forelå udvalgets betænkning, som frarådede sammensmeltningstanken ud fra en påvisning af, at man ville få en dyrere ordning med ringere sikkerhed. Dermed var den sag afsluttet.

En alvorlig brandkatastrofe gav dog endnu en gang anledning til drøftelse af brandvæsenet i den periode, Ramm sad i kommissionen. 10. december 1892 omkom 7 mennesker ved en brand i Falkoneralleen, og et møde af over 1000 arbejdere og borgere, som samledes på Vodroffslund den 11. december for at indsamle bidrag til de brandlidte, gav udtryk for stor harme over brandvæsenet, som man tilskrev ulykkens omfang. Ved brandforhørene, som blev forelagt kommunalbestyrelsen, blev det klarlagt, at der intet var at bebrejde brandvæsenet, men ikke desto mindre gav katastrofen naturligvis anledning til en yderligere udbygning af brandvæsenet, især ved fast bespænding og bemanning af redningsstigen. Ramm anbefalede kort kommissionens indstilling, men fremhævede iøvrigt, at brandvæsenet havde været under stadig udvikling [23].

Det var imidlertid ikke alene det tekniske, Ramm interesserede sig for. I de store spørgsmål om kommunens økonomi og dens forfatning deltog han selvsagt også, og han lå i disse sager nær opad Schlegel såvel med hensyn til den optimistiske vurdering af de økonomiske forhold som i hævdelser af selvstændigheden og modviljen mod at ændre den bestående forretningsorden. Som nævnt var han helt på linje med flertallet i den store indlemmelsesdiskussion, og da der i 1895 var forslag om repræsentationens udvidelse, og højesteretssagfører LUNN benyttede denne anledning til at rejse spørgsmål om forfatningsændring, fandt Ramm hans forslag malplaceret. Efter hans opfattelse var tilstanden tilfredsstillende [24]. Karakteristisk er det, at da det nedsatte udvalg derefter fremkom med et forslag om, at ansvaret skulle samles hos en af repræsentationen valgt borgmester med kongelig udnævnelse, ville Ramm akceptere, såfremt en sådan borgmester valgtes for 6 år ad gangen og kun skulle approberes af Indenrigsministeriet – han var klar over, at den

kongeligt udnævnte borgmester ville få en langt større magtstilling [25]. Hans ændringsforslag herom blev imidlertid forkastet.

Hvad kommunens økonomi angår, var Ramm som nævnt blandt lyseeerne. I marts 1881 gav behandlingen af skolevæsenets budget FALBE-HANSEN lejlighed til en samlet vurdering af kommunens finansielle forhold og skattesituation. Han oplyste efter en betragtning af beskatningsforholdene og en redegørelse for stigningen i skatterne siden 1857, at medens grundskatterne i København var blevet fikserede i 1861, var de på Frederiksberg steget med 74 pct., og indkomstskatten (på Frederiksberg formue- og lejlighedsskatten), som i København var steget med 50 pct., kunne på Frederiksberg opvise en stigning på 250 pct. Hvis man på denne baggrund ville undersøge, om kommunen var blevet rigere i disse år, så ville man komme til det triste resultat, at det var den ikke. Tværtimod var den samlede status uholdbar, idet kommunen kun havde virkelige aktiver til et beløb af 600.000 kr. – som virkelige medregnede han kun sådanne aktiver, som enten gav indtægter eller lod sig realisere – medens gælden var vokset fra 25.000 til henved en million. Når man dernæst med sikkerhed kunne forudsige, at såvel skolevæsenets som fattigvæsenets budgetter ville stille stedse stigende krav i fremtiden, så var det klart, at kommunens økonomi var inde på et farligt skråplan. Falbe-Hansen måtte derfor sluttelig lægge forsamlingen på sinde, at den ikke havde råd til at bevilge noget som helst, der ikke var nødvendigt [26]. Til slutningsrepliken fik han tilslutning fra Schlegel, som iøvrigt erklærede sig uenig med ham i præmisserne. Schlegel fremhævede, hvad der er et meget væsentligt led i argumentationen, at det var ubilligt at foretage sammenligninger med Frederiksberg i begyndelsen af 60'erne og Frederiksberg i 1880, men derefter kom diskussionen til at dreje sig om den bevilling, der havde kaldt Falbe-Hansen frem, nemlig 2400 kr. til indførelse af heldagsundervisning i skolen på Godthaabsvej. I det følgende møde tog Ramm bolden op og påtog sig på basis af et stort tallemateriale, som han imellemtiden havde skaffet sig, at gendrive Falbe-Hansens argumentation. Når Falbe-Hansen havde karakteriseret kommunens økonomiske udvikling som et skråplan, mente Ramm tværtimod med tørre tal at kunne påvise, at Frederiksberg Kommune var en sund og livskraftig kommune, og han kunne kun ønske, at dens udvikling måtte vedblive i samme gode spor som hidtil. Af Ramms indlæg

fremgik det, at han vurderede forholdet mellem de frederiksbergske og de københavnske skatter helt anderledes end Falbe-Hansen, og hans overvejelser angående kommunens aktiver gik ud på at godtgøre, at man ikke som Falbe-Hansen havde gjort det, måtte nøjes med de indtægtsgivende og realisable aktiver. Efter Ramms opgørelse androg kommunens øjeblikkelige gæld 315.000 kr. som ækvivaleredes af den bogførte værdi for fattighus og hospital 182.515, og for skolebygninger 272.967, samt for forskellige mindre aktiver 39.246, altså ialt 494.728, hvortil endda kom over 29.000 alen veje og kloaker. Falbe-Hansens replik hertil var mat; han optog ikke diskussionen om det rimelige i at indregne urealisable aktiver, og han betonede, at det havde ligget langt fra hans hensigt at beskyldte tidligere kommunalbestyrelser for ødselhed, måske dog med undtagelse for så vidt angik skolevæsenet [27].

At Ramm her – og med held – krydsede klinger med den national-økonomiske sagkundskab, er et smukt udtryk for hans indsigt i økonomiske sager og hans rolige og nøgterne vurdering af tal.

Iøvrigt var det velbegrundet, når Falbe-Hansen fremdrog netop skolevæsenets budget – på intet andet område havde udviklingen i de 20 år været så voldsom som her, hvor man i 1858 havde en udpræget landsby-skole og i 1881 et veludviklet storstadsskolevæsen med fire store skoler – Falkoneralleen, Lampevej, Godthaabsvej og Niels Ebbesens Vej. Denne udvikling skyldtes vel i første række N. J. FJORDS utrættelighed, men der kan dog nok være anledning til lige at omtale skolevæsenet her, idet Ramm fra 1878 til 1889 havde sæde i skolekommissionen, og således har sit medansvar for den lydhørhed, kommunalrepræsentationen viste overfor Fjords initiativ.

Som et typisk eksempel på kommunalbestyrelsens holdning i almindelighed kan man fremdrage den diskussion, der i 1875 udspandt sig i anledning af Fjords forslag om en fiksering af børnetallet pr. klasse til 30 og oprettelse af en friskole med heldagsundervisning, d. v. s. 36 timer ugentlig for børn i 8–11 års alderen, et forslag som skolekommissionens flertal havde tiltrådt. På dette tidspunkt repræsenterede Topp og Nellemann kommunalbestyrelsen på dette område, og Topp udgjorde kommissionens mindretal, idet han frygtede, at der kun til at begynde med ville være rigelig tilstrømning til heldagsskolen. Topp anså det videre for at være et tvivlsomt gode, om alle børn skulle nyde den udvidede undervisning – også dem der senere hen i livet skulle udføre det grovere

arbejde – og han var endelig her som altid bange for de økonomiske konsekvenser. Her over for hævdede Schlegel, at det mål, der sigtedes til, ingenlunde var for højt. Han ønskede for sit vedkommende, at alle, og særlig også den del af befolkningen, der her var tale om, fik en undervisning, som de senere hen i livet kunne have nytte af, og den undervisning, der hidtil var budt, var i hvert fald for nogles vedkommende ikke fuldt tilstrækkelig. Forslaget fik desuden fuld tilslutning fra karetmager Larsen, Nellemann og Schou, af hvilke den sidste fandt forslaget udsprunget af ægte demokratisk følelse og iøvrigt tog til orde for, at samfundet indførte offentlig og fri undervisning også i real- og latin-skolerne. Nellemann anbefalede i særlig grad indskrænkningen af klassernes elevtal (det havde oprindeligt været på 45 og var nu nogle steder 35, andre steder 30) – det kunne måske endda reduceres yderligere, hvad der ville betyde en væsentlig forbedring i undervisningen [28], og til dette synspunkt sluttede Ramm sig ved sagens 2. behandling, hvor han af hensyn til dens hurtige gennemførelse gav afkald på at stille ændringsforslag om yderligere nedsættelse af elevtallet [29].

Den samme skillelinje i forsamlingen: Topp med støtte af Eberlin imod skolekommissionen, og den resterende del af kommunalbestyrelsen for, kom frem året efter, da det kun 6 år gamle lærerlønningsregulativ blev taget op til revision. Eberlin mindede ham ved denne lejlighed om, at de almindelige udgifter for kommunen var steget med 40 pct. i de 4 år, Fjord havde været tilsynshavende ved skolevæsenet, men når man så på udgifterne til de enkelte grene, så var fattig- og politikvæsenet hver steget med 50 pct., skoleudgifterne derimod fra 21.500 til 56.000 kr., og når nu heldags-undervisningen blev gennemført, og lærerlønnene skulle stige, ville man komme op på en forøgelse på 230 pct. Eberlins kritik gav Nellemann anledning til stærkt at understrege hensynet til skolens tarv, og han fremhævede, at når lønnen for fysisk arbejde gennemgående var steget så overordentligt, at det ville være en national ulykke, om den atter sank til sit forrige niveau, så måtte også åndeligt arbejde lønnes bedre end før [30].

Ved behandlingen af skolevæsenets budget for året 1881–82 gav Fjord en redegørelse for den succes, man havde haft med heldagsundervisningen. Schlegel, som benyttede lejligheden til at understrege Fjords betydningsfulde indsats, gav imidlertid nu udtryk for sine økonomiske betænkeligheder ved udviklingen og henstillede, at man i større omfang

støttede sig til de private forberedelsesskoler. Ramm indrømmede, at der nok kunne spares et par tusind kroner ved at udskille forberedelsesklasserne, men han advarede stærkt mod at betræde denne vej – han anså det for meget vigtigere, at børnene straks blev vænnet til forholdene i den skole, de senere skulle gå i [31].

Ramms stilling til skolespørgsmålet er således ganske klar, og han har for sit vedkommende været rede til at ofre det, Fjord og senere Joakim Larsen anså for nødvendigt for en god skoleordning.

Det skal endnu nævnes, at Ramm i 1893 var genstand for et personligt angreb, som kommunalbestyrelsen var enig om at afvise. Han var jo som forhen omtalt efter sin afsked fra militæret blevet direktør for sporvejene og kunne som sådan ikke undgå at få med industrielle foretagender at gøre. På et vist tidspunkt var der tale om oprettelsen af et selskab Nordiske Stores, som Ramm var medindbyder til, og i den anledning stillede „en Gruppe Borgere“ krav om Ramms udtræden af kommunalbestyrelsen. Asmussen oplyste, at da det påtænkte selskab var opgivet, var sagen i sig selv bortfaldet, men han ville dog gerne have fastslået, at henvendelser af den art måtte afvises – så længe der ikke forelå noget uhæderligt, var forsamlingen ikke berettiget til at opfordre nogen til at træde ud. Det er vælgernes sag at træffe afgørelsen, og var man utilfreds med en mand, kunne man lade være med at vælge ham igen.

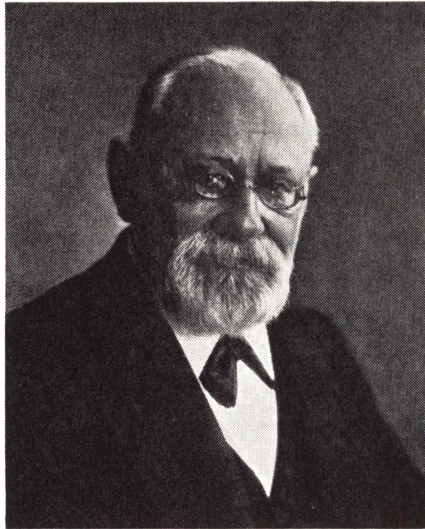
Ramm selv erklærede ganske kort, at det måtte være hans egen sag, hvis han som privatmand underskrev en indbydelse til dannelsen af et selskab, og dermed blev sagen uden videre omtale henlagt [32]. Der er dog næppe tvivl om, at det har pint den ærekære og i høj grad retlinede mand.

Ærgrelser har naturligvis ikke kunnet undgås – det fører tilværelsen og et arbejde af denne art uvægerligt med sig – men det er dog sjældent, at det træder så tydeligt frem som i det nævnte tilfælde. Nogen irritation sporedes dog også, da skoledirektionen i 1884 besatte en nyoprettet post som overlærer med G. VOGEL-JØRGENSEN, som af skolekommissionen var indstillet som nr. 3. Ramm udtalte i den anledning ønsket om, at de to tilfælde, hvor skoledirektionen havde fraveget indstillingerne, ikke måtte svække den tillid, kommunalbestyrelsen stedse havde vist skolekommissionen ved at følge dens forslag. Han kunne forsikre, at ethvert forslag blev overvejet med omhu og hensyntagen til alle sider, og det var

derfor mistrøstende at se sine indstillinger underkendt af den højere autoritet [33]. Det har næppe været uden påvirkning af denne sag, at Ramm en måneds tid senere, da der blev oprettet en ny stilling som fuldmægtig ved fattigvæsenet, foreslog, at kommunalbestyrelsen henstillede til fattigkommissionen, at der fandt indstilling sted til kommunalbestyrelsen ved besættelsen af vakante stillinger, og han tilføjede, at han måtte ønske sagen forelagt ministeriet til afgørelse, såfremt man var uenig med ham. Schlegel erklærede sig alligevel uenig med Ramm og ønskede den hidtidige praksis, hvorefter fattigkommissionen selv besatte embederne, opretholdt. Ramm gentog, at der ikke i hans forslag lå noget mistillidsvotum til fattigkommissionen, men der måtte træffes en klar afgørelse af, hvem der ifølge lovgivningen havde udnævnelsesretten. Fattigkommissionen og skolekommissionen var ens stillet, men det var aldrig faldet skolekommissionen ind at besætte nogen stilling, det tilkom kommunalbestyrelsen. Efter nogen diskussion mellem Schlegel, Ramm og Asmussen, der i nogen grad støttede Ramm, blev Ramms forslag modificeret til, at kommunalbestyrelsen skulle sanktionere besættelsen [34].

Det vil af det foregående være klart, at P. G. Ramms indsats i det kommunalpolitiske arbejde må vurderes højt. På de tekniske områder har han over for kommunalbestyrelsen kunnet være garant for embedsmændene, med hvem han på lige fod har kunnet drøfte problemerne. På de finansielle felter har han haft et roligt overblik og en nøgtern bomsens, uden at være hæmmet af vidt drevne økonomiske betænkeligheder. Kirke- og skolevæsenet står på mange måder i gæld til ham, så vist som hans syn især på skolens betydning for fremtidens Frederiksberg faldt sammen med Fjords og Joakim Larsens; ved hospitalsbyggeriets gennemførelse lagde han sit lod i vægtskålen, og i de store og afgørende spørgsmål delte han Schlegels syn på kommunens selvstændighed og hans tro på dens fremtid.

Da han som 70-årig nedlagde sine hverv – uden iøvrigt at være præget af alderen – kunne han gøre det i bevidstheden om et stort og uegennyttigt arbejde i kommunens tjeneste gennem 36 år.

HØJESTERETSSAGFØRER

F. ASMUSSEN

1842–1919

FORMAND FOR KOMMUNALREPRÆSENTATIONEN

1891–1895

VOLF FREDERIK ASMUSSEN, født 30. juli 1842 i Rygaarde pr. Vivild, † 9. april 1919 på Frederiksberg. Søn af gårdejer LAURITS KJELLERUP ASMUSSEN og DORTHEA HALD. – Gift 28. april 1871 i Odense med JULIE LAURA EMILIE LAGONI, født 1. september 1848 i Grønderup, pr. Pejrup, † 10. maj 1907 på Frederiksberg. Datter af skolelærer OTTO FREDERIK CHRISTIAN LAGONI og EDLE DORTHEA HOLM.

ASMUSSEN blev 1860 student fra Randers og tog 1867 juridisk embeds­eksamen med første karakter. Samme år blev han fuldmægtig hos højesteretsadvokat A. HINDENBURG, 1870 tog han bestalling som overretssag­fører, og 1875 blev han højesteretssagfører. Han nød stor anseelse inden for den danske sagførerstand, var 1880–90 medlem af sagførerrådet for 1. sagførerkreds og i de følgende 20 år til 1910 formand for Den danske Sagførerforenings hovedbestyrelse. I en årrække var han medlem af be-

styrelsen for Nordisk Gjenforsikrings Selskab og for Det kgl. octroierede Søassurancekompagni samt af bestyrelsen for De Spanjerske Legater. 2 legater under Den danske Sagførerforenings Understøttelsesfond bærer hans navn. – 1888 R. af Dbg., 1898 DM., 1909 K².

F. Asmussen blev 1881 medlem af kommunalrepræsentationen og blev 1891 ved SCHLEGELS død valgt til formand. Efter den liberale listes sejr ved valgene i 1896 blev han afløst af JACOBY, og med udgangen af 1898 trådte han ud.

Det, der først og fremmest karakteriserer Asmussens kommunalpolitiske virksomhed, er hans konstitutionelt pessimistiske syn på kommunens økonomi og hans store interesse for og indsigt i beskatningsforholdene. I sin frygt for den finansielle udvikling var han Schlegels absolutte modsætning, og der kan ikke være tvivl om, at den overordentlig samvittighedsfulde mand kun med tøven lod sig vælge til hans efterfølger og ejheller om, at han har følt det som en personlig lettelse, da den politiske kursændring krævede hans tilbagetræden i januar 1896. Den liberale listes sejr er næppe helt uden forbindelse med Asmussens overordentligt konservative og ængstelige holdning – en dristigere og mere initiativrig mand kunne nok med større held have løftet arven.

Der ligger ikke i denne vurdering nogen nedsættende dom over Asmussens gerning – han var en fin jurist med et overordentlig skarpt blik for den centrale kerne i en sag og et fyldigt overblik over dens detaljer, evner som kom kommunen i høj grad til nytte; han var redelig og samvittighedsfuld til det yderste, og var som følge heraf grundigt inde i de sager, han tog stilling til – men med sine betænkeligheder og sit sortsyn kom han i offentlighedens øjne til at stå som en bremse for udviklingen.

Det var ikke altid lige berettiget. I hospitalssagen var det, for at tage et prægnant eksempel, til at begynde med Asmussen, der sin sædvane til trods gik ind for de større udgifter. Det viser, at hans økonomiske blik rakte længere end til den øjeblikkelige besparelse.

Som det vil erindres, var det i slutningen af 60'erne lykkedes professor SCHJØDTE og grosserer TOPP at få bygget et nyt fattighus, således at hospitalsbygningen på Lampevejen kunne anvendes udelukkende som sygehus. 1879 købtes en operationsbygning, som professor HOWITZ havde ladet opføre året før, og som han overlod kommunen for 850 kr., uanset at det havde kostet ham 2 000 at bygge den [1]. Behovet for hospitals-

plads var imidlertid ikke dækket hermed, og fattigkommissionen foreslog derfor samtidig, at der blev nedsat et udvalg, som kunne tage en almindelig udvidelse af de fattigkommissionen underlagte lokaler under overvejelse. Kommunalbestyrelsen overdrog TUXEN og RAMM at drøfte spørgsmålet med de af fattigkommissionen udpegede medlemmer, overrets-assessor LINDE og oberst WEDEGE [2]. 10. juni 1880 foreslog udvalget, at kommunen stillede stenpladsen ved Lampevej til rådighed for fattigkommissionen, men oplyste iøvrigt, at det statistiske materiale, som var blevet fremskaffet, viste, at man måtte udvide hospitalet med 50 senge. Ramm og Tuxen måtte forsvare udvalgets synspunkter mod de angreb, som navnlig FALBE-HANSEN og SCHLEGEL af økonomiske grunde rettede mod det. På EBERLINS opfordring til at overveje, hvorvidt fattigvæsenet og hospitalsvæsenet burde adskilles, og fattighuset flyttes, svarede Tuxen, at det havde været drøftet at foreslå en sådan adskillelse, dog med hospitalets flytning som hovedpunkt, men da dette ville medføre store bekostninger især i administrativ henseende, var tanken blevet opgivet. Schlegel henstillede, at udvalget under de fortsatte overvejelser ikke fremkom med „altfor storartede Forslag“ [3]. Situationen var imidlertid så akut, at fattigkommissionen traf aftale med Diakonissestiftelsen om, at stiftelsen fra 1. april 1881 skulle modtage ikke over 20 patienter med mindst 3 000 sygedage årligt foreløbig for 3 år.

Da udvalget i maj 1881 var færdig med sine overvejelser havde det utvivlsomt lagt bånd på sig selv, men mødte alligevel frem med et forslag på 152 000 kr. Forslaget gik ud på at opføre en ny hospitalsbygning med plads til 25 patienter, økonomibygninger m. v., og det anviste iøvrigt plads til yderligere udvidelse af hospitalet. Udvalget bemærkede, at det ville være hensigtsmæssigt at flytte hospitalet, men var veget tilbage for at stille forslag i så henseende [4]. Efter at kommunen havde købt grunden matr. 61 a (Lampevej 14) og havde givet fattigkommissionen lov til at tage den dør stående bygning i brug [5], blev der afholdt et fællesmøde mellem kommunalrepræsentationen og fattigkommissionen, hvorved denne sidste gik med til at slå af på kravene, og sagen kom derefter til ny behandling i kommunalrepræsentationen 22. december 1881. Her gik Asmussen imidlertid ind for, at man straks opførte en patientbygning på 50 senge. Kommissionen havde overbevisende godtgjort, at der skulle bruges 25 nu, og Asmussen fandt, at man lige så godt kunne se i øjnene, at man snart fik brug for flere, hvortil kom, at han hverken fandt det

passende eller økonomisk fordelagtigt, således som det var blevet foreslået under forhandlingerne, at opsigse lejemålet med professor Howitz. Ramm fandt, at to bygninger hver med 25 senge var at foretrække i hygiejnisk henseende, men da Falbe-Hansen ikke mente, at trangen til hospitalsudvidelse var så stor som hævdet og foreslog, at man nøjedes med de 25 senge, sluttede Ramm sig til ham og derved blev det så. 12. januar 1882 vedtog man med 5 stemmer mod 4 at afholde konkurrence om hospitalsbygningen, et forslag af grosserer BØRRE, som Ramm støttede dels af principielle grunde, dels for at den nye bygning kunne være værdig til præsentation for den forestående lægekongres. 18. januar 1883 behandlede man udvalgets planer og vedtog opførelsen af en bygning til 25 patienter.

Asmussen havde imidlertid set rigtigt. Den gennemførte løsning var kun halv, og det varede da heller ikke længe, før hospitalssagen igen blev aktuel. Allerede i september 1885 foreslog fattigkommissionen påny nedsat et udvalg, som skulle undersøge spørgsmålet om den ældre hospitalsbygningens opvarmning og ventilering [6], og et halvt år senere afgav dette udvalg, der bestod af Ramm, murermester SØRENSEN, garvermester BALLIN og højesteretsadvokat LUNN, en betænkning, som gik ud på, at bygningen faktisk ikke kunne gøres således i stand, at den tilfredsstillende moderne krav til et hospital, men at man ikke desto mindre måtte foreslå den bevaret som sådan, og derfor henstillede, at der blev bevilget penge til dens istandsættelse og til et nyt varmeanlæg, d. v. s. 20–30 000 kr. Asmussen fandt det tvivlsomt, om det kunne betale sig at indrette noget nyt i en gammel bygning og henviste til, at professor Howitz overfor ham havde erklæret, at store bekostninger på ventileringsapparater var urimelige med den udvikling, antiseptiken havde fået; han ville derfor foreslå, at man opstillede kakkelovne. Ramm fandt det sandsynligt, at kakkelovne ville blive meget dyre at anskaffe og følte sig overbevist om, at de fordringer, der måtte stilles med hensyn til luftfornyelse, kun kunne opnås ved mekanisk kraft. Sagen blev derefter oversendt til fattigkommissionens erklæring, og kommissionen henstillede, at man for 17 700 kr. anskaffede et nyt varmeapparat.

Ved behandlingen af denne indstilling gik Asmussen påny ind for en radikal løsning af hospitalsproblemet. Det ville efter hans mening være god økonomi at bygge et helt nyt hospital med plads til ca. 100 patienter, men både Schlegel og Lunn gik imod denne ødslen med kommunens mid-

ler [7]. Ved sagens anden behandling gik imidlertid dr. TOPSØE stærkt ind for den gamle bygnings nedlæggelse som hospital, idet han med henvisning til Christiansborg Slots brand et par år i forvejen erklærede, at der her var tale om en af de mest brandfarlige bygninger i landet. Ramm indrømmede, at der var store mangler ved bygningen, men brandfaren ville dog blive væsentlig forøget ved anbringelsen af kakkelovne; han ville derfor stemme for ventileringsapparatet, som han hele tiden havde holdt på. Iøvrigt ville han med henvisning til, at hospitalskvotienten var så slet – 1 seng for hver 333 indbyggere mod 1:114 i København – foreslå at fattigkommissionen tog spørgsmålet om et nyt hospital op til alvorlig overvejelse. Ramms udtalelser gav anledning til en diskussion mellem ham og Schlegel om kommunens forpligtelser overfor hospitalsvæsenet, hvorunder Schlegel hævdede, at medens skole- og vejvæsen var kommunale forpligtelser, var hospitalsvæsenet en frivillig byrde. Man vedtog sluttelig ventilationsapparatet, og dermed var man således lige vidt [8].

Da der igen blev diskussion om hospitalsvæsenet, var det på sundhedskommissionens foranledning. I 1872 havde man købt ejendommen Flintholm og her indrettet et epidemilazaret, men var hospitalet set med en senere tids øjne primitivt, så var forholdene på Flintholm selv for samtiden aldeles utrolige; vand havde man kun fra brønde, og spildevandsafledningen blev karakteriseret som mangelfuld – hvad det så dækker over. Efter henvendelse fra sundhedskommissionen blev der nedsat et udvalg, hvis flertal – Asmussen og fattigkommissionens formand V. BARDENFLETH – gik ind for foranstaltninger til forbedring af epidemilazaret, medens mindretallet, læge J. HOLM energisk forlangte Flintholm nedlagt og et nyt epidemisygehus opført. Her sejrede imidlertid Asmussens økonomiske betæneligheder, og man vedtog med stor majoritet at blive på Flintholm [9].

Sidst på året 1893 erklærede så fattiginspektør J. LYNGBYE med støtte af overlæge HOLSTEIN og professor Howitz, at den ældre hospitalsbygning, så snart forholdene tillod det, måtte nedlægges som hospital. Ved forelæggelsen heraf henviste Asmussen til de tidligere hospitalsforhandlinger og fremhævede, at han dengang havde næret den opfattelse, at der måtte bygges et nyt hospital. Han var fortsat af den opfattelse, at man stod sig ved at bygge frem for at lappe på gamle skader, men han indrømmede, at han var meget betænkelig ved at belaste kommunens økonomi med de summer, der nu ville blive tale om. Dertil kom ventelig en

lov om personlige skatter og lovforslaget om handelspladsernes kommunale styre, som begge ville få følelige virkninger for Frederiksberg, og da det jo var muligt, at det nye amtssygehus kunne blive til nytte for kommunen, så var sagen formentlig ikke moden [10]. Efter at sagen havde cirkuleret og var behandlet i et fællesmøde med fattigkommissionen, blev den på Asmussens forslag henvist til et udvalg bestående af læge Holm, højesteretssagfører Lunn og kontorchef SCHÖNBERG. Der var imidlertid delte meninger om, hvad man skulle gøre. Holm og Schönberg var enige om at foreslå forbedringer af ventilationssystemet i den gamle bygning, samt at opføre en bygning med 20–22 senge på Flintholm, medens Lunn nu havde overtaget Asmussens rolle og foreslog et nyt hospital, hvori han blev støttet stærkt af en erklæring fra fattigkommissionen. Ved forhandlingerne herom gik Ramm kraftigt ind for det nye hospital, idet han fastslog, at det i virkeligheden kun var et finansielt problem – realiteterne var jo nemlig alle enige om – og idet han mente, at Frederiksberg var blomstrende nok til at kunne bære udgifterne ved et tidssvarende hospital. Efter at de finansielle forhold var blevet debatteret, blev sagen udsat [11], og da den 16. august 1894 påny kom til behandling, endte det med, at man vedtog at bygge det nye hospital, men kun til 50 senge, skønt navnlig Ramm gik kraftigt ind for at bygge det dobbelte antal.

Der blev derefter arbejdet med planerne, og 5. december 1895 kunne udvalget forelægge to af arkitekt HENRY MEYER udarbejdede forslag til et hospital på 60 senge, begge efter lægernes henstilling efter pavillonsystemet. Det ene overslag var løseligt anslået til 156 000 kr., det andet til 140 000. Overretsassessor HASTRUP, der sad i udvalget på fattigkommissionens vegne, dannede mindretal til fordel for det dyreste forslag og forsvarede sit standpunkt med, at man ved at spare de 16 000 kr. ville få en pladsmæssigt langt ringere løsning. Efter en ret kraftig diskussion mellem Hastrup og læge Holm, hvorunder Asmussen var gået ind for den billigste løsning, erklærede overlæge Holstein, der var tilkaldt ved sagens behandling, at de to planer i hans øjne forholdt sig som den medicæiske Venus til en moderne kvindebuste iført korset, som man så dem sidestillede i reklamerne. Det billigste forslag var ikke acceptabelt – det dyreste vel ikke ubetinget nær venusmålet, men dog langt bedre. Sammenligningen reddede imidlertid ikke situationen – med 5 stemmer mod 2 valgte forsamlingen det billigste af de to forslag.

Men der var endnu krudt i denne sag. Efter den nævnte vedtagelse er det lykkedes Holstein og Hastrup at overbevise hospitalsudvalget om, at 60 senge var for lidt, man fik udarbejdet nye planer for et hospital på 100 senge, og i mellemtiden lod Hastrup optage en statistik over den støj, der var følgen af, at Frederiksberg jernbanestation var blevet indrettet til rangerstation, hvad der førte til, at man måtte foreslå hospitalet helt flyttet fra Lampevej. Og i mellemtiden var der kommet en ny kommunalbestyrelse med dr. Jacoby som formand.

Da Jacoby forelagde indstillingen fra hospitalsudvalget, gjorde han opmærksom på, at de nye planer inklusive en ny grund ville andrage ca. 700 000 kr., men heraf kunne formentlig $\frac{1}{2}$ million indvindes ved senere salg af den gamle hospitalsgrund. Han selv ville gå ind for en endelig løsning af hospitalssagen, selv om det i nogle år ville forøge de årlige udgifter til hospitalsvæsenet med 10 000 kr.

Efter at Asmussen havde fremhævet sine overordentlige betænkeligheder ved tal af den størrelsesorden, man nu opererede med, og efter at det fra flere sider var blevet understreget, at ikke mindst den gamle kommunalbestyrelses holdning i hospitalsspørgsmålet havde bidraget til dens fald, gik sagen til anden behandling [12], og ved denne, der foretoges 5. april 1897, bemyndigedes udvalget med 12 stemmer til at udarbejde de endelige planer for et hospitalskompleks på en anden grund end den nuværende.

6. juni 1898 var man da endelig så vidt, at der kunne forelægges detaljerede planer for opførelsen af hospitalskomplekset på Nordre Fasanvej. Projektet regnede imidlertid med 924 000 kr., og Jacoby, som på fællesudvalgets vegne forelagde forslaget, nævnte da også straks nogle muligheder for at bringe anlægsudgifterne noget ned, men anbefalede iøvrigt forslaget. Asmussen havde afgivet særvotum og kunne ikke akceptere, at det nye hospital skulle koste 7 700 kr. pr. seng, når man havde kunnet klare sig med 2 500 kr. i Aarhus og 2 850, da det nye amtssygehus på Bergersvej var blevet bygget. Formanden havde undersøgt, om kommunen havde råd til dette her, og var kommet til det resultat, at det nok lod sig gøre. Han for sit vedkommende fandt, at man aldrig havde råd til en så urimelig luksus, da det dog var andres penge, man forvaltede, og han tilrådede derfor forsamlingen at stemme imod. Efter at så godt som alle forsamlingens medlemmer havde udtalt sig, blev der nedsat et nyt udvalg til at gennemgå forslagets enkeltheder, og 29. august forelå resul-

tatet af dette spareudvalgs arbejde i form af et forslag til et hospital på 100 senge til en samlet sum af 683 000 kr. I spareudvalget havde Ramm for yderligere at bringe udgifterne ned, stillet ændringsforslag om at bygge på den gamle grund ved Lampevejen, men under indtrykket af forsamlingens modvilje, trak Ramm selv sit forslag tilbage, og spareudvalgets forslag blev derefter enstemmigt vedtaget. Dermed var hospitalsagen efter svære fødselsveer bragt i orden, og Jacoby kunne ikke alene give udtryk for sin glæde, men også med god grund takke de forskellige udvalg, der havde behandlet sagen gennem årene. Han fremdrog yderligere reservelæge BLOMS store indsats – med sit indgående kendskab til udlandets og indlandets hospitaler havde han øvet betydelig indflydelse på resultatet.

For Asmussens vedkommende er der noget trist ved udviklingen. Det var ham, der oprindelig og med stor kraft var gået ind for en radikal løsning – nu var han ved skæbnens ugunst blevet den, der opponerede mod den radikale løsning – den rigtige. At hans nederlag her havde sin andel i hans beslutning om med valgperiodens udløb få måneder senere at frabede sig genvalg, tør ikke betvivles.

Sparsommelighed var ham medfødt, og han tog ikke sit ansvar for borgernes penge let. Det kom frem på mange måder gennem årene, men aldrig tydeligere end i den foran omtalte bemærkning, at hovedprincippet måtte være, at de ordinære udgifter skulle dækkes af de ordinære indtægter [13] – hvorved han selvsagt gik ud fra indtægterne som det givne. I spørgsmål om beskatningsforholdene var han derfor også overordentlig interesseret, ligesom han med stor sagkundskab deltog i alle finansielle og regnskabsmæssige diskussioner.

Kort efter at Asmussen var indtrådt i forsamlingen, forelagde Eberlin et forslag om, at de ekstraordinære udgifter, som kunne forudses, indgik i budgettet, hvorved overensstemmelsen mellem regnskab og budget ville blive bedre, end det nu var tilfældet. Schlegel fandt forslaget upåkrævet, idet man ikke kunne forudse alle ekstraordinære udgifter; han ville foretrække budgettet som et rent ligningsbudget. Under den videre diskussion modificerede Asmussen birkedommerens forslag derhen, at man skulle optage de ekstraordinære udgifter inden for linjen på vedkommende budget, og i denne form blev det vedtaget med 5 stemmer mod 3 [14].

I 1880 havde ligningskommissionen stillet forslag om, at man gik over

til kvartalsvis skatteopkrævning i stedet for halvårlig og samtidig indførte en slags rodemesterinstitution svarende til den københavnske [15]. Efter at kassereren, hvis erklæring blev afæsket, var gået imod den kvartalsvise opkrævning som alt for bekostelig, men havde udtalt sig for rodemestre, gik sagen i udvalg til Falbe-Hansen og Børre, og dette udvalg gik ind for kvartalsskatterne, men stillede sig tvivlende overfor værdien af rodemesterinstitutionen. I kommunalbestyrelsen gik såvel Schlegel som Asmussen imod begge dele, og ved afstemningen faldt forslaget om kvartalsopkrævning, men spørgsmålet om ansættelse af rodemestre blev vist tilbage til udvalget [16].

13. oktober 1881 forelå der en ny betænkning fra Falbe-Hansen og Børre, gående ud på: 1) at kontrollen med skattekvitteringerne skulle overføres fra ligningskommissionen til bogholderen, 2) at der blev oprettet en stilling som assistent for kassereren, og 3) at de nuværende skatteopkrævere blev ansat som faste bestillingsmænd, som skulle anvende hele deres tid i kommunens tjeneste og derhos på forlangende bistå ligningskommissionen ved skatteansættelsen. Efter nogle forholdsvis besværlige forhandlinger om lønsspørgsmålet, hvor Asmussen gik imod, at lønnen for skatteopkræverne sattes i forhold til det opkrævede beløb, blev udvalgets forslag endelig vedtaget 22. december 1881.

Sammen med Schlegel og Falbe-Hansen var Asmussen medlem af det udvalg, kommunalrepræsentationen i maj 1883 nedsatte for at drøfte reformer i den kommunale skattelov – spørgsmålet om den interkommunale beskatning, som er omtalt foran – og videre var han først sammen med Schlegel og siden med denne og Ballin i udvalg angående en forøgelse af ligningskommissionens medlemstal. Denne sidste sag var rejst af Grundejerforeningen og Borgerforeningen, og i et fællesmøde med kommunalbestyrelsen redegjorde ligningskommissionens formand, overretsprokurator H. F. MØLLER for de vanskelige vilkår, hvorunder kommissionen arbejdede. Grundlaget for ligningen var for dårligt, idet man kun havde de af politiet indsamlede mandtalslister, som ikke blev kontrollerede, og da kontrolarbejdet ville være for stort for kommissionens medlemmer, foreslog man den henlagt til skatteopkræveren. – Selve ligningen pålagde kommissionens medlemmer et urimeligt stort arbejde – hovedligningen krævede 3–4 timers møder hver anden aften i tiden fra midten af maj til ind i juli, dertil kom efterligningen i december og alle skatteklagerne, et arbejde, der ville stige år for år. Kommissionen burde dele arbejdet på

sektioner, og den endelige ligning kunne så ske i plenarmøder. Ligningskommissionen var enig i, at arbejdet burde deles i et foreløbigt og et endeligt, men ville foretrække, at det foreløbige arbejde udførtes af sekretæren og hans medhjælper fremfor en udvidelse af kommissionen.

Schlegel fastslog, at da man havde ansat 2 skatteopkrævere, havde motiveringen været den, at ordningen skulle tilvejebringe en bedre basis for skatteligningen – var 2 ikke tilstrækkeligt, måtte man ansætte en tredje. Han var enig med kommissionen i, at bearbejdelsen af oplysningerne skulle ske i skattekontoret, men han fandt ikke, at 7 medlemmer i ligningskommissionen var nok til en kommune af Frederiksbergs størrelse [17]. Der blev så nedsat et fællesudvalg, som kom til at bestå af Schlegel og Asmussen fra kommunalrepræsentationen og H. F. Møller og gartner Poulsen fra ligningskommissionen, og 27. november 1884 afgav dette udvalg en betænkning, som foreslog at henlægge kontrollen med mandtalslisterne til skatteopkræverne; disse skulle i årets løb indsamle oplysninger om beboerne i deres distrikt og bistå skattekontoret ved en foreløbig ansættelse, således at ligningskommissionens arbejde blev indskrænket til en kontrol og justering af de således tilvejebragte skatteansættelser. Hvad kommissionens medlemstal angik var fællesudvalget uenigt, idet nogle ville have det sat op til 15, andre blive stående ved 7. Udvalget foreslog dernæst hovedligningen foretaget på grundlag af oktobermandtallene i stedet for på grundlag af de i april indsamlede lister, og fremdeles at udvide skatteopkrævernes antal til 3 samt at forbedre deres lønningsforhold; endelig tilrådede man, at der blev nedsat et udvalg angående ordningen af den finansielle kontrol [18]. Efter at såvel Asmussen som Schlegel havde anbefalet betænkningen og havde argumenteret for ligningskommissionens udvidelse, blev forslaget endelig vedtaget 18. december 1884. Kommissionens medlemstal blev sat op til 15, og Schlegel, Asmussen og Ballin blev valgt til udvalg angående den finansielle kontrol.

Dette udvalgs betænkning blev afgivet 5. marts 1885 og indeholder først en omhyggelig redegørelse for regnskabsordningen, hvis hovedtræk blev fastlagt i 1870, oprindelig for det egentlige kommunale regnskabs vedkommende, men fra 1872 også for skolekommissionen, fra 1876 for fattigvæsenet og fra 1881 for bygningskommissionen. Udvalget gik ind for, at man i hovedtrækkene bibeholdt den hidtidige ordning, men påviste dog, at der først ved årets afslutning var fornøden kontrol med skatte-

indtægterne og med forskellige andre indtægter, næringsafgifter, vand- og vejafgifter m. v. Udvalget foreslog derfor, at skatteopkræverne, ikke kassereren, skulle kvittere for de opkrævede beløb, og kassereren skulle så kun føre kontrol med opkræverne, som på deres side skulle stille kaution. Endelig stillede man forslag om, at udtræk på kommunens forskudskonto skulle foretages af kassekontrolkomiteen, og at kommunens kontant- og folio-beholdning i banken ikke måtte overskride et vist beløb [19]. Udvalgets indstilling gav ikke på noget punkt anledning til diskussion, men blev uforandret vedtaget 7. maj 1885.

Budgetbehandlingerne gav i 80'erne som senere anledning til mere principielle forhandlinger om kommunens finansielle forhold og skattepolitik. Asmussen har ved sådanne lejligheder jævnlig givet vægtige bidrag til diskussionen. Ved behandlingen af budgettet for 1887–88 var det ham, der åbnede debatten med en udførlig oversigt over den økonomiske udvikling i de sidste 6 år. Han påviste her, at formue- og lejlighedsskatten var steget med 12½ pct. pr. portion, medens portionernes antal var steget med 30 pct.; derimod var de udgifter, der afholdtes af denne skat, fattig- og hospitalsvæsenets samt skolevæsenets konti, steget med henholdsvis 70 og 90 pct., og der var ingen udsigt til, at disse udgifter i den kommende 6-års periode ville udvikle sig gunstigere – man havde i perioden fra 1879–80 været væsentlig mere sparsommelig end i den foregående periode. Resultatet af hans betragtninger blev da, at medens skatteprocenten i øjeblikket var 3, ville den efter de næste seks års forløb været nået op på 4. Gælden var samtidig vokset fra 940 000 til 1 680 000 eller med ca. 80 pct., hvoraf en væsentlig del faldt på uproductive, omend nødvendige kommunale anlæg (hospital, skolebyggeri o. s. v.). Selv om der efter hans opfattelse nok kunne have været sparet noget, var det dog ikke gældens stigning, der foruroligede ham. Men han fandt, at man kun ved gennemgribende foranstaltninger af principiel natur kunne indskrænke udgifterne på de nævnte to hovedkonti. Ramm delte ikke Asmussens pessimisme og mente at kunne se momenter, som tydede på en standsning af den påviste stigning, medens derimod M. Lunn fandt Asmussens spådomme om fremtiden for lyse. Schlegel styrede uden om den principielle kursændring og sluttede debatten med at glæde sig over den kraftige stigning i kommunens aktiver. Han kunne derfor ikke være enig med Asmussen i, at det så så trist ud,

men fastholdt iøvrigt også, at man måtte være så sparsommelig, som det kunne forenes med kommunens tarv [20].

Asmussen slog sig dog ikke til tåls med at holde foredrag om kommunens økonomi – i 1890 stillede han et positivt forslag, som unægtelig i betragtning af den stilling, kommunalbestyrelsen havde taget til spørgsmålet i 1875, virker besynderligt – han foreslog nemlig skolevæsenets budget nedbragt ved at forhøje elevantallet pr. klasse fra 30 til 40. Det kunne være meget rigtigt, at kommunen havde strakt sig vidt på skolevæsenets område, så længe den havde råd til det – nu havde den ikke råd, og derfor måtte der siges stop. Han fik halvt tilslutning af Schlegel, der ville gå med til denne udvidelse af elevantallet, så vidt angik forberedelsesklasserne [21], men iøvrigt blev diskussionen udsat, da man i det næste møde skulle drøfte et forslag om en ny skole. Ved denne debat gentog Asmussens sine pessimistiske betragtninger med hensyn til fremtiden og fastholdt, at man måtte ind på principielle forandringer. Hvad skolevæsenet angik kunne den nye skole spares, hvis man radikalt forhøjede elevantallet til 40 – hvad hospitalsvæsenet angik var man altfor flot med at indlægge patienter, f. eks. tyende, på kommunens regning. Han fik tilslutning i sin pessimisme fra Lunn, der iøvrigt som fattigkommissionens formand måtte overlade til kommunen at træffe beslutninger om ændringer i principperne. Det var dog hans opfattelse, at ondets rod var at søge et andet sted – de forskellige administrationsgrene havde kun fælles samlingspunkt i repræsentationen, et kommunalt borgmesterembede eller et permanent råd af bestillingsmænd var de eneste muligheder for at afhjælpe denne ulempe. Under diskussionen gik Schlegel med til en forøgelse af elevtallet til 40 i forberedelsesklasserne og til 32 i de øvrige. Ramm gik imod og fandt langt fra tilstanden alarmerende, og Asmussen udtrykte sluttelig sin forbavselse over, at hans syn på kommunens økonomi ikke vandt større tilslutning. Mødet endte med nogle forholdsvis spagfærdige henstillinger til skole- og fattigkommissionen [22], men da skolekommissionen med en udførlig begrundelse af skolens tarv nægtede at efterkomme henstillingen, blev sagen henlagt. Det skete ikke uden bitre bemærkninger. Asmussen ville værge forsamlingen og sig selv mod beskyldninger for at ville „destruere“ skolevæsenet og fandt dertil, at skolekommissionen ligesom andre måtte rette sig efter, hvad kommunens økonomi tillod, og Lunn beklagede, at skolen var blevet så god, at

folk, der havde råd til at sende deres børn i privatskole, foretrak kommuneskolen. Den sidste indvending fik dog ikke lov til at passere – Schlegel fandt det glædeligt både for skolen og børnene, at ikke blot de fattigste, men 50 pct. af befolkningen benyttede den [23].

Asmussens stilling til skolespørgsmålet kan ikke undgå at vække undren, thi han var ingenlunde blottet for sans for de kulturelle goder. Da Københavns Understøttelsesforenings vestre afdeling i 1886 henvendte sig til kommunen om oprettelsen af et kommunalt folkebibliotek, blev sagen efter en kort anbefaling af Schlegel overdraget Asmussen i forbindelse med dr. Topsøe, og disse foreslog derefter at indrette to udlånsbiblioteker, et i skolen på Niels Ebbesens Vej og et på Lampevej. Man foreslog overtilsynet henlagt enten til kommunalrepræsentationens formand eller til et særligt udvalg med skoleinspektøren som lønnet sekretær, medens bestyrelsen af de enkelte biblioteker skulle varetages af vedkommende skoles overlærer. Bibliotekerne skulle være åbne 3 aftener om ugen, og det ene rumme 1 500, det andet 1 000 bind. Kaution for lån frarådedes, men det foresloges, at der skulle betales 10 øre om måneden. Schlegel tilrådede at vedtage forslaget, men fandt det rimeligt, at lånerne stillede sikkerhed. Asmussen gik imod kaution, da formålet måtte være en stærk benyttelse, og der måtte derfor ikke være for mange formaliteter. Forslaget blev derefter vedtaget med Asmussen og Topsøe som overtilsyn, og 1. oktober 1887 kunne Frederiksberg Kommunes Folkebiblioteker begynde virksomheden [24].

Et andet område, som i særlig grad havde Asmussens interesse, var det kirkelige, men også her kom selvsagt hans principielle indstilling til økonomiske spørgsmål klart frem. Når han, Schlegel og Ramm i 1881 modsatte sig et andragende fra De fattiges Kasse om et bidrag af Frederiksberg Kirkes overskud, var dette vel først og fremmest af principielle grunde, og fordi man frygtede at skabe præcedens, men Asmussen gjorde dog opmærksom på, at de tider kunne komme, hvor kirken selv kunne få brug for de opsparede penge [25], og under diskussionen om højtidsofferets afløsning var hans synspunkter klart økonomisk bestemt.

Højtidsofferet, hvis lovhjemmel fandtes i Christian V's danske lov, og som skulle erlægges af et hvert konfirmeret medlem af menigheden, tilfaldt præsterne med $\frac{2}{3}$ og kirkebetjentene med $\frac{1}{3}$. Da der i midten af 90'erne var forslag om en deling af Frederiksberg sogn, blev denne ordnings opretholdelse uholdbar, idet hele summen i 1894 androg ca.

13 300 kr. og derfor ikke kunne strække til til lønning af flere præster. Sognepræsten, den senere provst OTTO VALDEMAR GLAHN, der havde overtaget embedet i 1893, og som gjorde et stort arbejde for at få sognet delt, henstillede derfor til kommunen, at højtidsofferet blev afløst f. eks. med 2 ‰ af skatteindtægten, eller ca. 30 000 kr. Asmussen gik stærkt ind for forslaget og gjorde opmærksom på, at den eneste vanskelighed lå i spørgsmålet om afløsningssummens størrelse – det normale var lidt over 2 ‰, nogle steder dog helt op til 4 ‰, men fulgte man forslaget, hvad kultusministeren ventelig ville gå ind for, ville der jo komme flere penge ind, end der i øjeblikket var brug for. Selv mente han dog, at man burde følge Glahns forslag på dette punkt, idet overskudet eventuelt kunne bruges som tilskud til de projekterede tre nye kirker, men han skyndte sig at tilføje, at det selvfølgelig ikke var hensigten at bygge pragtfulde kirker. Efter nogen diskussion endte det med, at kommunen tilbød staten at afløse højtidsofferet på de nævnte vilkår og på betingelse af, at staten til nye kirkebygninger på Frederiksberg ydede samme bidrag som kommunen [26].

Højtidsofferets afløsning og det gamle sogns deling i fire kirkesogne fik naturligvis også på anden måde konsekvenser. Da højtidsofferet jo var beregnet alene på lønningerne, forespurgte Kirkeministeriet i 1895, hvorledes man havde tænkt sig at skaffe de nye kirker tilstrækkelige indkomster til bygningernes vedligeholdelse, og ministeriet fremsatte samtidig krav om, at der blev tillagt hver af kirkerne en kirkegård eller blev truffet et sådant arrangement, at de nye kirker fik deres andel af begravelsesindtægterne. Kommunen havde foreslået ministeriet, at kirkerne i stedet for at være selvejende skulle tilhøre kommunen ligesom den gamle kirke. Derved ville der blive en kasse, og man ville undgå en særlig kirkeligning, som ville ramme de kvarterer, der dårligst kunne tåle det. Ministeriet havde imidlertid ikke svaret herpå, vistnok fordi man veg tilbage for at give Frederiksberg en særstilling i kirkelig henseende. På provst Glahns foranledning var der i februar 1897 blevet nedsat et udvalg bestående af Asmussen, handelsgartner HANSEN, fabrikant JOHNSON og detailhandler NIELSEN, og dette foreslog nu, at Frederiksberg Kirke gjordes selvejende, og at der oprettedes et for alle kirker fælles begravelsesvæsen, bestyret af 3 af kommunalbestyrelsen valgte medlemmer samt en af ministeriet beskikket sognepræst. Begravelsesvæsenets budget skulle forelægges kommunalbestyrelsen, og man foreslog, at der maksimalt blev

afsat 4 000 kr. til hver kirke til vedligeholdelsesudgifter. Efter en drøftelse af detaljer blev forslaget enstemmigt vedtaget [27] og oversendt til Kirkeministeriet, og 4. juni 1897 bifaldt en kongelig resolution kommunalbestyrelsens indstilling, hvorved Frederiksberg Kirke blev selv-jende fra 1. april 1898.

Det skyldes givetvis først og fremmest provst Glahns initiativ og ener-giske arbejde, at den frederiksbergske kirkesag blev ordnet på en så heldig måde, men F. Asmussen har i høj grad sin andel heri – helst havde han set forholdene ordnet således, at kommunen stod som ejer af samtlige kirker; Frederiksberg Kirke var gennem de 30 år, den havde tilhørt kom-munen, ved at blive et særdeles godt aktiv, men da han ved sine person-lige forhandlinger med Kirkeministeriet blev klar over, at denne vej ikke var farbar, har han med sit sikre overblik fundet en løsning, som kunne tilfredsstille begge parter. Kommunens økonomiske interesser forsva-rede han ved at forlange tilskudet til kirkerne limiteret, medens provst Glahn oprindeligt havde tænkt sig, at halvdelen af begravelsesvæsenets indtægter skulle tilfalde kirkernes vedligeholdelsesfond.

Som foran berørt havde Asmussen et særligt kendskab til beskatnings-reglerne – han havde i en del bladartikler behandlet spørgsmålet om den mellemkommunale beskatning, og det var da selvfølgelig, at han sam-men med Schlegel og ligningskommissionens formand, overretssagfører A. SALLY, blev medlem af det udvalg, kommunalbestyrelsen i 1890 ned-satte for at drøfte ligningskommissionens forslag til lovbestemmelser om skattevæsenet. Asmussen erklærede sig på forhånd indstillet på, at de københavnske skatteregler skulle overføres til Frederiksberg, og 20. marts 1890 blev et af udvalget udarbejdet „Udkast til Skattelov for Fre-deriksberg Kommune“ sat i cirkulation. Schlegel forelagde 17. april 1890 sagen til anden behandling og fremhævede, at den hidtidige ligning efter formue og lejlighed nødvendigvis gav anledning til mange vilkårligheder og faktisk kun var anvendelig i mindre kommuner. Forslaget gik ud på en udvidelse til Frederiksberg af de københavnske skattelove af 1861 og 1887 og dermed altså overgang til indkomstbeskatning. Asmussen gav en udførlig motivering og fremhævede som fordele, at der ville blive større mulighed for selvangivelse, og at de foreslåede alvorlige bødestrafte for urigtig selvangivelse ville virke til mere retfærdig fordeling. Man ved-tog derefter at høre ligningskommissionen, og da dennes erklæring forelå, blev det nævnte udvalg forstærket med kontorchef Schønberg. Flertallet

i det nye udvalg gik imidlertid nu imod en gennemgribende omlægning af skattesystemet; man ville indskrænke sig til nogle administrative bestemmelser og prøve, hvorledes en ordning med selvangivelsesblanketter ville virke. Grunden til, at man forlod tanken om at gennemføre indkomstbeskatningen, var den enkle, at det ville medføre en forhøjelse for de laveste indtægters vedkommende, hvad Asmussen personlig ikke ville have betænkeligheder ved, iøvrigt var han villig til at bøje sig for formandens indsigt i disse spørgsmål. Ramm havde også gerne set indkomstskatten gennemført, men flertallet i forsamlingen fulgte Schlegel, og man kom således ikke længere [28]. Indenrigsministeriet ville imidlertid ikke medvirke til den foreslåede ordning, og i mellemtiden døde Schlegel, Asmussen overtog formandsposten, og dermed var vejen banet for en genoptagelse af sagen.

4. juni 1891 forelagde Asmussen et nyt forslag fra udvalget, hvori Ramm var indtrådt i stedet for Schlegel; med nogle modifikationer – især for så vidt angik bevarelsen af ligningskommissionen – gik udkastet ud på at gennemføre indkomstbeskatningen. Den skatteforøgelse, forslaget ville betyde for de laveste indtægter, søgte man at afbøde ved regler om lempelser for familier med flere børn. Asmussen og Ramm anbefalede begge meget kraftigt forslaget og pegede på den fordel, der lå i at have faste og klare regler og i adgangen til selvangivelse. Der var vel ikke udelt begejstring i forsamlingen, men da ligningskommissionen – vistnok med et suk – gik ind for det, blev udkastet vedtaget [29]. 1. oktober 1891 måtte Asmussen imidlertid meddele, at Indenrigsministeriet ikke for tiden ønskede at fremme det.

Det skal videre nævnes, at Asmussen efter at have overtaget formandsposten optog spørgsmålet om forretningsordenen til overvejelse. På hans forslag blev Lunn og han selv i forening med birkedommeren bemyndiget til at revidere den i 1874 fastsatte forretningsorden, og 3. september 1891 forelagde han udvalgets forslag, hvis hovedidé var at tilbagegive birkedommerembedet noget af den myndighed, det reelt havde mistet i 1881. For så vidt angår, at møderne blev afholdt som repræsentationsmøder, skete der dog ingen anden forandring end den, at det blev fastsat, at birkedommeren kunne forlange besættelser af overordnede kommunale embeder behandlet i kommunalbestyrelsesmøder, hvor hans stemme blev udslagsgivende i tilfælde af stemmelighed. I alt væsentligt bevarede ellers bestemmelserne fra 1874, bortset fra at den i de senere

år fulgte praksis, at indhente sekretærens erklæring i visse sager, blev kodificeret. Forslaget blev uomtalt vedtaget [30].

Selv om den ændring, Asmussen her fik indført, blev af ringe praktisk betydning, kaster den dog – vedtaget på halvårsdagen for Schlegels død – og set i forbindelse med forsøgene på at få gennemført indkomstbeskatningen et skarpt lys over Asmussens forhold til forgængeren.

Meget mere end en reverens for birkedommeren har det nu imidlertid næppe været, thi da det af regeringen fremsatte lovforslag om handelspladsernes kommunale styre i 1893 var til forhandling i repræsentationen efter at have været overvejet i udvalg af Asmussen, Ramm og Lunn, fremhævede Asmussen, at lovforslagets bestemmelser om borgmesterens stilling ikke ville passe for Frederiksberg – birkedommerens virksomhed var alt for omfattende til, at han kunne deltage på denne måde i kommunens arbejde. Man vedtog da også at henlede ministeriets opmærksomhed herpå, samtidig med at man protesterede mod overførelsen af beskatningsreglerne fra loven af 1863 om den kommunale beskatning, der bl. a. ville betyde, at grundskatterne ikke kunne forøges [31].

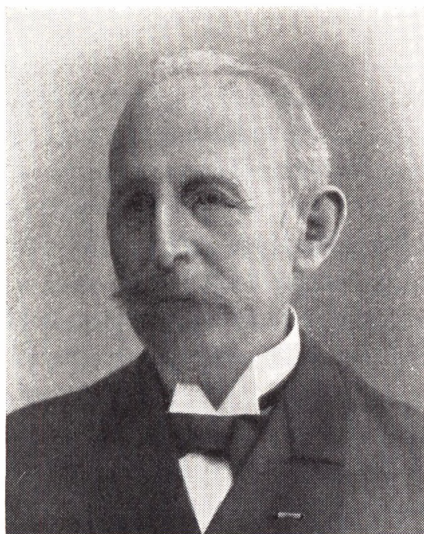
Endelig skal det nævnes, at spørgsmålet om kommunalforfatningen endnu en gang blev taget op i Asmussens tid. Det var dog ikke ham selv, der rejste det, men højesteretssagfører Lunn, som 7. november 1895 henstillede, at der blev nedsat et udvalg med henblik på en revision af loven af 29. december 1857, den nu 38 år gamle og på de fleste punkter forældede „grundlov“. Der forelå nu lovforslag om en forøgelse af repræsentationens medlemstal, og dette øjeblik burde man benytte til at få forholdene bragt i orden, således at der blev skelnet klart mellem repræsentation og administration. Lunns forslag stod utvivlsomt i forbindelse med en kort i forvejen afsløret ret omfattende bedragerisag inden for fattigvæsenet, som havde givet Lunn lejlighed til at understrege, at fejlen lå i, at embedsmændene reelt havde administrationen, medens denne formelt, og dermed også ansvaret, lå hos repræsentationen [32]. Lunns forslag vakte ikke udelt begejstring. Ramm fandt det, som foran omtalt, malplaceret og erklærede sig fuldt tilfreds med den bestående forfatning. Asmussen anså det for udelukket, at man, inden forslaget om repræsentationens udvidelse blev færdigbehandlet, kunne nå at komme med genarbejdede forslag, og han fandt ikke, at en borgmester havde større muligheder for at kontrollere embedsmændene, end repræsentationen havde. Da han imidlertid så en vis rimelighed i, at ansvaret blev flyttet

fra repræsentationen over på en borgmester eller eventuelt på administrationscheferne, ville han ikke modsætte sig forslaget, der derefter blev vedtaget med 4 stemmer, deriblandt Asmussens, mod 4 [33]. Det nedsatte udvalg, Asmussen, Lunn, Schmock og Poulsen, afgav derefter en betænkning, som foreslog at erstatte birkedommeren med en af repræsentationen valgt, kgl. approberet borgmester, som skulle have dette embede alene, og som skulle have hele ansvaret for kommunens administration, og fik dette vedtaget [34], men også denne sag blev standset i ministeriet.

Et par år senere fremlagde Asmussen imidlertid påny udkastet til repræsentationens overvejelse. Selvom Asmussen erkendte, at alt hidtil var gået godt, var det dog betænkeligt at overlade forretningerne til en række embedsmænd, som ikke havde det formelle ansvar, og som repræsentationen ikke kunne kontrollere, og han mente derfor, at ledelsen måtte lægges i hænderne på tre borgmestre, en juridisk, en teknisk og en finansiel, af hvilke den juridiske skulle være kongevalgt. En sådan magistrat ville virke udjævnende både overfor de medlemmer af repræsentationen, der var alt for reformivrige, og overfor dem, der var alt for konservative og kun tog økonomiske hensyn, og det ville give administrationen en helt anden fasthed. Jacoby gik imidlertid imod ham; dels fandt han, at det oprindelige forslag, der dog kun var vedtaget med Asmussens egen stemme, havde været lempeligere end det nu foreliggende, dels mente han, at det, at forslaget var henlagt i ministeriet, ikke nødvendigvis medførte, at det var opgivet, og endelig kunne han ikke gå med til at indskrænke repræsentationens besluttende myndighed. Han pegede her især på forslagets i forhold til tidligere forandrede valgåde, der tydeligvis var resultatet af oppositionens valgsejr i 1896, men oppositionen kunne ikke give afkald på det resultat, man havde nået, for at få den tvivlsomme fordel, der lå i tre borgmestre. Efter at BING havde karakteriseret forslaget som et forsøg på at skabe et kommunalt „1866“, hvorved han jo sigtede på 1866-grundlovens reaktionære tilsnit i forhold til 1849, og flere andre havde taget afstand fra dets politiske indhold, men iøvrigt (som JOHANNSEN) havde anerkendt forsøget på at realisere ønsket om en rigtig placering af ansvaret, gik forslaget i udvalg [35], og dette indstillede, at man nøjedes med at henstille til ministeriet at tage det tidligere indgivne forslag op til ny overvejelse [36].

Da Asmussens valgperiode udløb 31. december 1898, frabad han sig genvalg – hospitalssagens løsning, skoledirektionens sejr og den skæbne hans forslag angående kommunalforfatningen led, må have ført ham til som den realiteternes mand, han trods alt var, at erkende nederlaget. Arven efter Schlegel magtede han ikke at løfte. Hans med årene stedse mere reaktionære og pessimistiske anskuelser var ikke på sin plads her.

Asmussens sejre skulle vindes i skranken. Det er som fremragende sagfører – kendt endnu fra Arboe Rasmussen-sagen – at hans navn vil bevares for fremtiden.

LÆGE, DR. MED.

EDUARD JACOBY

1845–1909

FORMAND FOR KOMMUNALREPRÆSENTATIONEN
1896–1908

EDUARD MORITZ JACOBY, født 17. september 1845 i Randers, † 1. juli 1909 på Frederiksberg. Søn af købmand, agent JACOB MOSES JACOBY og PAULINE MEYER. – Gift 28. juni 1873 på Askarödgård, Skåne, med GERDA ELISABETH PEHRSSON, født 3. august 1854 på Herrestad gods, Skåne, † 4. marts 1945 i Väsby, Sverige. Datter af patron ANDERS PEHRSSON og HANNA WIKANDER.

EDUARD JACOBY blev 1863 student fra Randers og tog i vinteren 1870 medicinsk embedseksamen med laud; samme år blev han konstitueret kandidat ved Frederiksberg Hospital, hvor han 1871–82 var ansat som reservelæge samtidig med, at han fungerede som assistent for professor Howitz og havde privat praksis. 1874–78 var han tillige reservelæge ved officersskolen på Frederiksberg slot og 1875–85 – indtil oprettelsen af embedet som stadslæge på Frederiksberg – læge ved Frederiksberg politi. 7. maj 1877 forsvarede han sin afhandling „Om Hysteromet“ for den

medicinske doktorgrad. Han foretog adskillige studierejser især til Tyskland og Østrig med gynækologien som hovedemne. 1887-94 var han medlem af bestyrelsen for Københavns Lægeforening. 1893 tog han initiativet til stiftelsen af Friboliger for Lægeenker, for hvilken institution han var formand, og 1895 fik han sæde i bestyrelserne for Lægernes Enkekasse og Understøttelsesforeningen for Lægeenker. – 1901 R. af Dbg.

Den voksende politiske interesse i befolkningen i forbindelse med den misfornøjelse, som kom stedse kraftigere til orde i 90'ernes første år, ikke mindst med kommunalrepræsentationens holdning til hospitalsagen, førte samtidig med loven om repræsentationens udvidelse fra 9 til 15 medlemmer til en politisk kursændring ved valgene i januar 1896. Der skulle vælges 8 medlemmer af den almindelige vælgerklasse og af de højst beskattede skulle der vælges 5, nemlig 3 for at supplere tallet op til 7, og desuden to i stedet for JONQUIÈRES og TH. SCHMOCK, der var gået ud. Da de liberale sejrede ved valget, betød det, at kun ASMUSSEN og RAMM gik over i den nye repræsentation – de øvrige 13 var helt nye ansigter.

For Asmussen fik valget selvsagt den konsekvens, at han måtte vige sit sæde som formand, ligesom Ramm måtte afgive viceformandspladsen, og 23. januar 1896 valgte den nye repræsentation med 7 stemmer Jacoby til formand, Asmussen fik 6, medens 2 stemmesedler var blanke. Asmussen gjorde situationen op – han ville ikke udtale sig om, hvorledes han måtte have udfyldt den plads, han nu uden sorg forlod, men han ville gerne fremhæve, at hans vilje havde været den bedste, og at han havde søgt kommunens tarv uden at se til højre eller venstre. Idet han gratulerede forsamlingen til valget af Jacoby, som han gennem mange år kendte som en dygtig, elskværdig og humant tænkende mand, advarede han mod politiske sammenslutninger, der traf afgørelser uden for salen – han ville håbe, at man altid loyalt ville lytte til afvigende meninger. Efter at Jacoby på sin side – vist iøvrigt til Asmussens overraskelse – havde bragt ham en tak for det uegennyttige arbejde, han havde udført for kommunen, anbefalede Ramm, at de reformer, der måtte komme, kom langsomt og uden brud. Den gamle kommunalbestyrelse havde efterladt kommunens pengevæsen i en gunstig forfatning, hvad der ville komme reformarbejdet til gode.

Det var iøvrigt en stærk forsamling, der nu overtog kommunens styrelse – folk som LAURIDS BING, R. HELWEG og FR. JOHANSEN var indsigts-

fulde og initiativrige mænd, og det brud på kontinuiteten, som meget vel kunne være sket, udeblev faktisk – „vandalerne“ var ikke så slemme, som Bing en gang udtrykte sig [1]. Jacoby selv var, som Asmussen rigtigt havde fremhævet, en både personlig elskværdig og human tænkende mand, og han fik i de 12 år, han kom til at beklæde pladsen, sine utvivlsomme forhandlingsevner udviklet.

Han fik hurtigt brug for dem. Dønningerne fra valgkampen, der havde haft en meget bitter tone overfor nederlagets mænd, slog endnu hen over deres hoveder ved det første møde i den nye forsamling, men Jacoby forstod dog at gyde olie på det oprørte hav. Anledningen var den tidligere omtalte affære med koncessionen til Heide, som den afgående kommunalbestyrelse havde vedtaget i et lukket møde i 12. time. Det begyndte med, at J. P. JENSEN forlangte protokollen fra det lukkede møde oplæst, og dermed var den gamle styrelses adfærd sat under debat; den blev voldsomt kritiseret, samtidig med at man erkendte, at den nye styrelse formentlig ville være kommet til samme resultat, og efter at Bing havde udtrykt sin beklagelse af det stedfundne, sluttede Jacoby forhandlingerne herom med at konstatere, at hensigten med forespørgslen jo nu var nået.

Det har ikke været nogen nem opgave for en helt ny forsamling at glide ind i arbejdet, men det varede dog ikke længe, før de principielle spørgsmål blev taget op, og her begyndte man som naturligt var med kommunens økonomiske status. Det var Bing, der som den mest sagkyndige på det finansielle område lagde for med et forslag om en konvertering af kommunens gæld og en frivillig beskatning af de frederiksborgske aktieselskaber m. v. Bing redegjorde for kommunens gældsforpligtelser, der dels bestod i to obligationslån af 1879 og 1891, dels i en række mindre lån forskellige steder og i to store, men desværre uopsigelige lån i sparekassen. Han mente, at man ved at samle gælden kunne opnå en besparelse på 7–8000 kr. om året. Hvad den frivillige beskatning angik, henviste han til, at en sådan f. eks. fandtes i Odense, og han fandt den rimelig, da adskillige af disse virksomheder medførte store skole- og forsørgelsesudgifter for kommunen. Asmussen kunne slutte sig til Bing, hvad konverteringen angik, men ventede med sin sædvanlige pessimisme ikke noget større resultat deraf – den frivillige beskatning forekom ham fremmedartet. Efter en række tilsluttende udtalelser, hvorunder man dog advarede mod at komme ind på noget, der lignede

interkommunal beskatning, blev forslaget henvist til et udvalg bestående af Asmussen, Bing, Johannsen, Johnson og Meyer [2], og efter at dette havde indstillet forslaget til vedtagelse, gik det uomtalt igennem ved anden behandling [3], og 27. april 1896 vedtog kommunalbestyrelsen at akceptere et tilbud fra storbankerne om et $3\frac{1}{2}$ pct.'s lån til kurs $98\frac{3}{4}$. Lånet skulle amortiseres over 60 år, hvad Ramm fandt for langsomt, men da der var enighed om, at amortisationen på de enkelte konti, der skulle nyde godt af lånet, skulle ske over det en gang fastsatte åremål, sluttede også han sig til, og Jacoby kunne rette en velmotiveret tak til Asmussen og Bing, som havde hovedæren af den heldige gennemførelse.

Spørgsmålet om amortisationstidens længde – det vil sige om hvor stor en del af et anlæg, man skulle lade den kommende generation betale, var naturligvis oftere under drøftelse. Det kom frem allerede ved budgetbehandlingen for 1896–97, hvor Bing for at lette budgettet ville foreslå en langsommere amortisation på de større kommunale bygninger; i øjeblikket afviklede man over 20 år, han ville finde 40 år mere rimeligt. Asmussen mente, at en hovedgrund til, at kommunen havde klaret sig så godt, netop var den, at gælden blev betalt så hurtigt som muligt, og han fik støtte af Carl Meyer, der fandt, at Bings opfattelse kunne karakteriseres bedst med deisen *Après nous le déluge*. Når man selv bar hovedbyrden ved nybygningerne, ville det være en gavnlig bremse på utidig flothed – man måtte vogte sig for at komme ind på noget, der lignede svindel. Bing opfattede ordet svindel – der her for første gang ses at være brugt i kommunens forhandlinger – som en behagelig spøg og forsvarede iøvrigt sit standpunkt som god finanspolitik, men i det store og hele var stemningen i forsamlingen dog snarest imod Bings opfattelse [4].

I de her omtalte sager forholdt Jacoby sig tavs – hans sagkundskab lå på helt andre områder, og det var først, da man kom ind på ligningsgrundlaget, at han gav en personlig opfattelse til kende. Ligningskommissionens forhold havde, som det vil erindres, oftere været genstand for drøftelse, og var selv med de forbedringer, der var gennemført, et tungt arbejdende instrument. Efter at den nye kommunalbestyrelse havde overtaget ledelsen, henledte ligningskommissionen opmærksomheden på det ønskelige i, at skatteopkræverne indsamlede mandtallisterne, ligesom man fremhævede betydningen af selvangivelser. Jacoby forelagde sagen og gik ind for tvungen selvangivelse, idet han erklærede

sig overbevist om, at skatteforhøjelser kunne undgås, såfremt ligningen kunne ske i overensstemmelse med den virkelige skatteevne. Bing gjorde opmærksom på, at den tvungne selvangivelse stred mod princippet om ligning efter formue og lejlighed, og fik tilslutning fra Asmussen, da han udtrykte ønsket om en ny skattelov. Efter at Ramm havde foreslået først at prøve virkningerne af en frivillig selvangivelse, og J. P. Jensen havde udtalt sig for den tvungne, som ville medføre, at et større antal småkårsfolk kom på valglisterne, blev sagen henvist til skatteudvalget [5], hvis formand Carl Meyer 18. juni fremlagde udvalgets betænkning. Udvalget indstillede at ansætte to nye skatteopkrævere, og at indsamlingen af mandtalslisterne blev overdraget opkræverne, og man foreslog videre at udsende blanketter til frivillig selvangivelse. Under forhandlingerne gik Jacoby ind for, at man skulle gå gradvis frem, og den frivillige selvangivelse blev derefter vedtaget med 7 stemmer mod 4 [6].

Da forhandlingerne på Rigsdagen begyndte om en ny kommunal skattelov, vedtog kommunalrepræsentationen i et lukket møde at rette en henvendelse til regering og rigsdag, hvori man pegede på tre punkter af interesse for Frederiksberg. For det første så man gerne formue- og lejlighedsskatten erstattet af en indkomstskat, for det andet at den kommunale ligning kunne slås sammen med ligningen til statskat og endelig for det tredje, at forholdet København-Frederiksberg måtte blive unddraget fra reglerne om den mellemkommunale beskatning, subsidiært at Frederiksberg måtte indbetale sit tilskud til København i en samlet sum og efter beregning i stedet for en nøjagtig opgørelse, som ville udkræve et meget stort apparat [7]. 15. maj 1903 udstedtes loven om indkomst- og formueskat til staten, og ved den kgl. anordning af 25. januar 1904 blev der truffet den ordning, at statsligningen og den kommunale ligning på Frederiksberg skulle foretages under eet af de samme ligningsmyndigheder og i alt væsentligt efter samme principper. Som følge heraf blev ligningskommissionen erstattet af ligningsmænd under en dertil beskikket formand, skatteråd og overskatteråd, og skatteprocenten blev for 1904-05 fastsat til 2,5 i lighed med den københavnske. Ansættelsen skete, som det blev fremhævet, noget i blinde, dels fordi loven åbnede udvidet adgang til påligning af personlig kommuneskat, dels ved reglerne om skat til erhvervskommunen og endelig fordi der nu blev skattepligtigt for institutioner, stiftelser, aktieselskaber m. v. [8].

Forslaget til skattevedtægten for Frederiksberg var udarbejdet af kommunaldirektøren og gav selvsagt anledning til en ret kraftig diskussion, især om beskatningen af de laveste indtægter, hvor navnlig J. P. Jensen angreb det af flertallet hævdede humane synspunkt, at de mindste indtægter skulle være skattefrie, ud fra den betragtning, at det var vigtigere, at de pågældende bevarede valgretten, og i spørgsmålet om valgene til skatterådet, hvor J. P. Jensen ville nøjes med at give den almindelige vælgerklasse stemmeret. Jacoby ledede disse vanskelige forhandlinger, hvor de politiske synspunkter tørnede voldsomt sammen, med stor dygtighed.

De nye skattelove kunne ikke undgå påny at rejse diskussionen om den kommunale selvstændighed, og her tog kommunalrepræsentationen også efter 1896 den samme stilling som de tidligere. – Det kom frem allerede i august 1897, da Johnson og Bing – kun 11 år efter at administrationsbygningen på hjørnet af Falkoner Alle-Lampevej var taget i brug – stillede forslag om et nyt rådhus. Forslaget blev af Johnson udførligt motiveret med pladsmangel – kommunekontorerne skulle søges 13 forskellige steder – og først Bing, der nok holdt af at sige tingene lige ud, rykkede frem med, at hovedmotivet for hans vedkommende var, at en ny rådhusbygning ville understrege kommunens vilje til at leve sit eget liv. Asmussen gik imod og udtalte sig kraftigt mod tendenserne til at gøre Frederiksberg til „første Sprøjte“ på alle områder – det var en dyr ære. Der var efter hans opfattelse heller ingen grund til at samle alting, publikum var bedst tjent med, at f. eks. stadsingeniøren var at træffe på sin private bopæl, og han troede ikke på, at et nyt rådhus ville sætte bom for indlemmelsesforslag. Jacoby gav udtryk for sin forbavselse over forslaget – han var bange for de betydelige udgifter, det ville medføre og forudså, at Frederiksbergs folketal havde nået det maksimale – nu flyttede folk til Gentofte og Lyngby. Han ville dog gå med til, at et udvalg overvejede spørgsmålet – det bandt jo ingen [9]. Der blev derefter nedsat et udvalg på 7 medlemmer, og her blev tanken begravet, idet spørgsmålet om forholdet til amtskommunen omtrent samtidig dukkede op. I diskussionen om skattevedtægten fremhævede Jacoby, at man under de vanskelige forhandlinger havde frygtet, at skattelovene skulle kompromittere kommunens selvstændighed, og Johnson pegede på, at den udvidelse af administrationsapparatet, der ville blive følgen af den nye skatteordning, gjorde tankerne om rådhuset aktuelle påny. Jacoby

mente dog, at der kunne skaffes plads i skolen i Falkoneralleen, som nu skulle nedlægges. Iøvrigt gik han stærkt ind for, at man fik skattevedtægten således indrettet, at man til enhver tid kunne følge de københavnske regler – heraf afgang Frederiksbergs eksistens som selvstændig kommune [10]. Men hverken nu eller i 1907, da rådhusspørgsmålet igen kom på tale, kom der noget ud af det.

Spørgsmålet om forholdet til amtskommunen blev aktuelt allerede i Jacoby's første år. Under budgetbehandlingen 1896–97 kom Asmussen ind på det og oplyste, at kommunen ved flere lejligheder havde måttet påtage sig udgifter, som legalt påhvilede amtskommunen – han nævnte eksempelvis politiet, hvortil amtets bidrag med 4000 kr. så at sige var en dråbe i havet, og epidemihospitalet, der kun var blevet bygget tilstrækkeligt stort til også at tage frederiksbergske patienter ved tilskud fra kommunen. Jacoby udtalte hertil, at man ikke skulle gøre sig forhåbninger om nedsættelse af det direkte bidrag til amtskommunen, da stemningen i amtet snarest var rettet på at få Frederiksberg udskilt [11], og hans ord blev hurtigt bekræftede – allerede i august samme år modtog kommunen gennem stiftamtet opfordring til at erklære sig i anledning af, at samtlige sogneråd havde anmodet om i amtskommunal henseende at blive løst fra forbindelsen med Frederiksberg, subsidiært om en ændring af de amtskommunale beskatningsforhold. Jacoby foreslog sagen behandlet i udvalg og gjorde opmærksom på dens overordentlige konsekvenser – det drejede sig her om Frederiksbergs hele kommunale og økonomiske situation, og toges andragendet til følge, ville der blive spørgsmål om enten at gøre kommunen til købstad eller indlemme den i København. Efter at Asmussen havde kritiseret de i andragendet anførte tal, overdroges det ham, Bing, Jacoby, Jensen og Meyer at drøfte sagen nærmere [12], og i oktober forelagde Asmussen udvalgets forslag til svar, som gik ud på, at den byrde, Frederiksberg påførte amtskommunen, var væsentligt mindre end hævdet og på at påvise, at en udskillelse ville blive meget bekostelig for kommunen og således indebære en uretfærdighed [13]. Det næste, der skete i sagen, var, at der ad privat vej blev indbragt et lovforslag i Folketinget om kommunens udskillelse fra 1. april 1900, som blev ophøjet til lov 7. april 1899, og 12. juni 1899 bemyndigede kommunalrepræsentationen Jacoby, Johnson og Valentiner til at repræsentere kommunen i et fællesudvalg med Københavns amt for at træffe overenskomst om udskillelsen. Man ene-

des om i fællesskab at drive Ting- og Arresthuset på Blegdamsvej og om bestemmelser for den del af driften af amtssygehuset på Bergersvej, hvorom der ikke forelå aftale; den økonomiske opgørelse blev afgjort ved en kommissionskendelse, hvorved Frederiksberg fik tillagt 90.000 kr. af amtskommunens nettoformue.

Hvad angår kommunens skattepolitik, så medførte den politiske kursændring ikke større ændringer. Under behandlingen af „Høitidsofferets Budget“, som Bing ikke uden malice kaldte det, 9. marts 1896 havde Asmussen, som var formand for budgetudvalget, givet de nye repræsentanter en udførlig redegørelse for skatteforholdene og de enkelte udgifters fordeling på henholdsvis grundskatten og formue- og lejligheds-skatten, hvorved han havde tilrådet ligesom tidligere at holde skatten på højde med eller under den københavnske indkomstskat. Skatteportionen var i det sidste tiår kun steget een gang (med 20 øre årlig), men det ville nu blive nødvendigt at sætte den op med 40 øre, hvoraf de 30 skyldtes højtidsofferets afløsning, og bortset fra nogle kraftige bemærkninger om offerafløsningen, der var ilde set, blev hans principielle betragtninger ikke anfægtet.

Da ligningsoverskudet for 1897-98 gav et overskud på 35.000 kr., foreslog ligningskommissionen skattelettelse, idet man kunne gå de 20-30 øre ned pr. portion, men Jacoby var ikke stemt for straks at fare til skattenedsættelse, fordi der et enkelt år var overskud. Han ville foretrække stabilitet på dette område og følgelig være lige ked af skattenedsættelse og skatteforhøjelse. Bing var principielt indstillet på ned-sættelse som det mest demokratiske, men på grund af de store udgifter, der måtte forudses, var han dog villig til at holde skatteligningen uændret, og efter at Asmussen havde argumenteret omtrent på samme måde, blev den uforandrede ansættelse vedtaget uden yderligere bemærkninger [14]. En dertil svarende holdning indtog Jacoby – med stiltiende tilslutning fra hele forsamlingen – da Grundejerforeningen i november 1900 henstillede, at de frederiksbergske ejendomsskatter i lighed med Københavns og købstædernes blev fikserede. Jacoby oplyste, at hvis man havde gjort dette i 60'erne, ville man idag have manglet 416.000 kr. på grundskatten. Skulle en fiksering gennemføres, kunne det i hvert fald først ske, når bebyggelsen af landdistriktet var fuldendt, og dertil kom at tiden til en sådan afgørelse var højst ugunstig, nu da man ikke vidste, hvorledes de kommende skattelove ville blive. Grundejerforeningens

henvendelse blev følgelig afslået [15], og det hjalp ikke, at grundejerne derefter henvendte sig til regeringen. Grundejerne havde iøvrigt i det store og hele ikke større medhold i forsamlingen, af hvis medlemmer de fleste dog tilhørte gruppen. Man fandt det rimeligt, at de store goder som vej- og kloakvæsen bragte dem, også blev afholdt af ejendomsbesidderne, og man var oftere ude efter de større ejendomsbesidderes tendens til at sætte huslejerne i vejret ved den mindste anledning.

Jacobys personlige interesser lå selvsagt på det sanitære område – han havde sin andel i gennemførelsen af den store hospitalsplan, og på flere områder inden for sit felt tog han selv initiativet.

Under budgetbehandlingen 1897–98 mindede Jacoby om, at en i 1882 nedsat kommission, der skulle overveje de sanitære mangler ved skolerne, havde tegnet et meget mørkt billede af forholdene. Nu tilfredsstillende det frederiksborgske skolevæsen vistnok alle rimelige sanitære krav, men i hygiejnisk henseende var der sikkert mangler, som kun kunne bedømmes rigtigt, hvis man gennemførte den nævnte kommissions tanker om en skolelægeinstitution. Han ville gerne vide, hvorledes skolen stillede sig til den sag. Resultatet blev – ikke mindst efter at forsamlingen, som Bing udtrykte det, var blevet ubehagelig overrasket ved at høre, at der kun blev vasket gulv 6 gange om året i skolerne – at en skolelæge blev ansat fra april 1898 [17].

24. maj 1897 fik han gennemført et forslag om, at laboratoriet på Amtssygehuset skulle udvides til bedste for Frederiksberg, således at bakteriologiske undersøgelser kunne foretages her, og sammen med 6 andre, hvoraf 3 læger, rejste Jacoby i 1904 spørgsmålet om oprettelsen af en poliklinik for ubemidlede på Frederiksberg, hvortil man ønskede kommunens støtte, og det er en selvfølge, at han med stor vægt deltog i den diskussion om sygeplejerskernes arbejdsforhold, som i 1906 udspandt sig i anledning af et forslag fra fattiginspektøren om forlængelse af deres sommerferie. Han gik da ind for, at man burde lette sygeplejerskernes arbejde ved at lade rengøringen udføres af dertil ansat personale, et forslag som ikke mindst Johannsen med begejstring gik med til [18].

Da arkitekt HEINRICH HANSEN i 1896 androg om tilladelse til at anlægge 70 kolonihaver med lysthuse ved Tesdorpsvej og N. J. Fjords Alle, fik han tilslutning fra Jacoby, som anså kolonihaverne for en værdifuld ting. Han ville dog foreslå, at der blev knyttet den betingelse til tilla-

delsen, at såvel beplantningen som – og navnlig – lysthusene blev nogenlunde ensartede, således at den tegning, der var indsendt sammen med andragendet, blev normgivende. Heri erklærede de fleste af forsamlingens medlemmer sig uenige, da man frygtede, at et forlangende om stilfulde lysthuse ville blive for dyrt for den befolkning, der i første række skulle nyde godt af anlæget. Jacoby frafaldt da sit forslag, og tilladelsen blev vedtaget uden betingelser [19], men allerede ved det næste møde, da der forelå to nye andragender af lignende art, oplyste Johannsen som formand for vejudvalget, at man var blevet enige om, at der uden at pålægge nogen tvang, burde gives visse direktiver for at få nette lysthuse, og hertil sluttede så forsamlingen sig [20].

Jacoby var selvsagt også interesseret, da Laurids Bing i 1897 stillede forslag om oprettelsen af en kommunal badeanstalt, og de forhandlinger, forslaget gav anledning til, drejede sig mere om det tekniske og økonomiske end om selve princippet, og da udvalget købte en grund på hjørnet af Chr. Richardts Vej og Falkoneralleen, blev Folkebadeanstalten vedtaget [21]. Det skal i denne forbindelse endnu nævnes, at kommunen i april 1897 købte Andersens vandværk for 450.000 kr. Koncessionen var ved at udløbe, og købet befriede kommunen for en større udvidelse af det kommunale værk [22].

Af sager af større rækkevidde fra Jacobys formandstid skal endnu nævnes bebyggelsesforholdene i landdistriktet. I begyndelsen af 1898 forelå til forhandling en betænkning fra Asmussen og Johannsen angående forholdene i den nordlige del af landdistriktet og et forslag til køb af brødrene Reebergs grunde i den sydlige del. Jacoby forelagde sagen og oplyste, at landdistriktet ialt var på 761 tdr. land overfor bydistriktets 822 tdr. land. Af de 761 var kun 84 bebygget, 47 optoges af veje og jernbaner, og 630 tdr. land henlå som marker og haver. Asmussen henviste til betænkningen og meddelte, at kommunalbestyrelsen i 1890 havde sluttet en overenskomst med grundejerne, hvorved kommunen havde påtaget sig at sørge for vandafledningen i den nordlige del af landdistriktet, mod at grundejerne påtog sig visse byggeindskrænkninger. Sagen gik imidlertid i stå, fordi Københavns Kommune, der skulle modtage spildevandet, ikke turde belaste Ørstedskloaken i så stort omfang, og først i 1896, da København arbejdede med planer om oppumpning af spildevand og overførelse af dette til Kongedybet, blev sagen påny aktuell. Der var i et fællesudvalg med København opnået enighed om, at

Frederiksberg som vederlag for ordningen af afløbsforholdene skulle betale halvdelen af klosetafgiften, dog ikke over 50 øre pr. individ, og ved forhandling med grundejerne var man derefter nået frem til, at kommunen mod at kunne regulere bebyggelsen nedlagde de nødvendige hovedledninger og foreløbig overtog byrderne overfor København, således at udgifterne først blev pålagt grundene, efterhånden som de blev udlagt til byggegrunde. Et forslag om at inddele distriktet i grupper, der hver for sig skulle bebygges på ensartet måde, var blevet afvist af grundejerne, og Asmussen så derfor ikke andre udveje end at lægge en forsvarelig servitut på samtlige grunde, som man så kunne løse i de enkelte tilfælde og derved nå frem til gruppebebyggelse. Asmussen tilrådte en kraftig optræden fra kommunens side og foreslog, at der nu på lignende måde skulle forhandles med grundejerne i det sydlige landdistrikt. Johannsen fremhævede sagens rækkevidde og nævnte, at han først havde været inde på tanken om en grundværdstigningsafgift, men var blevet klar over, at der opnåedes mere ved en regulering af bebyggelsen, hvorved man kunne undgå at få det gamle Frederiksberg spærret inde af uhyggelige kaserne og rygende fabrikker. Medens disse redegørelser kun gav anledning til få bemærkninger, før sagen blev henvist til et forstærket vejudvalg, medførte forslaget om at købe de Reebergske grunde en principiel diskussion. Bankdirektør Valentiner erklærede sig for modstander af, at kommunen optrådte som grundspekulant, selvom det skete i det bedste øjemed, og selvom det kunne medføre store fordele. Jacoby delte ikke Valentiners opfattelse, der var ikke tale om at berige kommunen, men om fornuftige dispositioner på lidt længere sigt – bydistriktet kunne ikke være tjent med, at der herude opstod et fattigkvarter, og det var hans opfattelse, at mangt og meget kunne have været anderledes, hvis kommunen i tide havde købt grunde. Bing udtrykte sin forbavselse over, at Valentiner ikke vidste, at det var en af hovedankerne mod den gamle kommunalbestyrelse, at den ikke havde købt grunde i tide, og han fandt ikke noget odiøst i, at kommunen tjente penge. Asmussen delte Valentiners principelle betænkeligheder og ville ikke gå med til, at kommunen købte grunde *for* at tjene penge, men i det foreliggende tilfælde anså han købet for velmotiveret. Det samme standpunkt indtog Johannsen, medens Meyer mente, at loven udtrykkeligt pålagde kommunalbestyrelsen at varetage kommunens tarv omhyggeligt. Købet vedtoges sluttelig med alle stemmer imod Valentiners [23].

Om ordningen af forholdene i landdistriktet forhandlede der derefter videre, og først på året 1900 lykkedes det Fr. Johannsen at opnå en overenskomst med grundejerne. Kommunen sørgede for vandafledningen, og grundejerne refunderede udgifterne over en længere årrække, op til 10 år. Der udarbejdedes en vejplan, således at Nordvestvej blev forlænget, Godthaabsvejen udvidet, Nylandsvej ført ud til kommunegrænsen, og en ny vej – Fabrikvej – ført ind parallelt med Frederiksbundbanen, og på tværs skulle der så anlægges en bred hovedfærdselsvej, som man foreslog kaldet Dalgas Boulevard. Grundejerne indvilligede til gengæld i en række byggeindskrænkninger, således at man kunne sikre sammenhængende villakvarterer omgivet af en bebyggelse på ikke over 3 etager og lejligheder på mindst 185 kvadratalen. Langs banelinjen og Grøndalsåen var man gået med til opførelsen af fabrikker og arbejderboliger. Endelig havde ejerne af Grøndal og Lykkesholm skænket arealer til indrettelsen af en sportsplads. Overenskomsten blev med en tak til Johannsen vedtaget af kommunalrepræsentationen 9. april 1900.

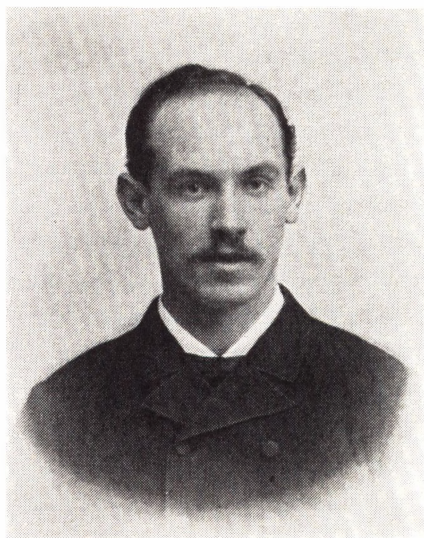
Under diskussionen om de Reebergske grunde havde Jacoby været inde på tanken om, at arealet eller en del deraf kunne anvendes som losseplads, hvortil kommunen trængte hårdt. Vejudvalget arbejdede dog med planer om at komme bort fra lossepladssystemet og fik 14. februar 1898 bevilling til at udføre nogle forsøg med forbrænding af affaldet, således som man havde det i mange større byer i udlandet. Da forsøgene faldt heldigt ud, ansøgte vejudvalget i september 1899 om en bevilling til udarbejdelse af planer for en forbrændingsanstalt – en tanke Jacoby af hygiejniske grunde følte sig meget tiltalt af, men af økonomiske grunde henstillede man, at vejudvalget undersøgte mulighederne af et samarbejde med København på dette område [24].

København ville imidlertid ikke være med, og Johannsen havde da fået den tanke at kombinere en forbrændingsanstalt med et centralvarme- og lysanlæg til hospitalet, og 10. februar 1902 forelagde han på vejudvalgets vegne projekt og beregninger over udgifterne til sådanne anlæg. Projektet, der opererede med et så stort beløb som 740.000 kr. foruden grunden, rejste en livlig diskussion, men blev endelig vedtaget 24. februar 1902, og et par måneder senere tiltrådte kommunalrepræsentationen bevillingen til det elektriske centralanlæg.

Det var store sager, der var for i disse år, og det er da ganske naturligt, at lægen Jacoby kom til at stå i skygge for finansmanden Laurids

Bing og teknikeren Fr. Johannsen. Det hænger dog også sammen med, at vilkårene i de kommunalpolitiske forhandlinger før og efter 1896 var væsensforskellige – før 1896 kunne, som det blev sagt, en enkelt mand præge forsamlingen, efter den liberale listes sejr kom de enkelte repræsentanters selvstændige eller partibestemte meninger i højere grad til orde, og formandens opgave blev i første række den at forlige de modstridende synspunkter. Det lykkedes ikke altid, men Jacoby blev dog ved sin afgang prist for sin vilje til, hvor det var muligt, at lade de politiske synspunkter træde tilbage for de saglige. Han var tilsyneladende ikke nem at rive med, men havde netop ved sin rolige holdning – der lod adskilligt flere temperamentsudbrud passere uden brug af klokken end strengt berettiget – væsentlige betingelser for at få tingene til at glide. Det var en vanskelig opgave, han gik ind til i 1896 – valgt som han var på borgernes misfornøjelse, men han gjorde hurtigt op med sig selv, at der var et betydeligt ansvar forbundet med magten, således som det klart kom til udtryk i de ord, hvormed han indledte det ny århundrede [25].

Det billede, der på baggrund af forhandlingerne tegner sig af Jacoby, må nødvendigvis blive blegt – Bing står med sine hasarderede påstande, men kloge finanspolitiske holdning, og Johannsen med sin fremragende tekniske indsigt og sit fremsyn med meget mere markante træk. Det hænger også sammen med, at Jacoby kun sjældent gav sin personlige opfattelse til kende. Hans interesser var i første række bestemt af hans lægegerning, hans handlinger af forsigtighed og en meget human tankegang. Hans stilling til spørgsmålet om kommunens selvstændighed kom klart til udtryk både i forholdet til amtskommunen og under diskussionen om skattelovene og skal formentlig ses i forbindelse med hans forslag om at give kommunen et byvåben [26]. De tre falke skulle understrege, at her levede et bysamfund sit selvstændige liv på linje med de tre tårne.

OVERRETSSAGFØRER

CARL MEYER

1860–1905

NÆSTFORMAND FOR KOMMUNALREPRÆSENTATIONEN

1896–1898

CARL ADOLF MEYER, født 25. juli 1860 i Flensborg, † 10. juni 1905 i København. Søn af højesteretsassessor FRITZ MEYER og MARIE FREDERIKKE DALBERG. – Ugift.

CARL MEYER blev student 1877 fra Haderslev Læreres Skole og tog 1882 juridisk embedseksamen med laud.

Fra november 1882 til april 1883 og igen fra november 1883 var han fuldmægtig hos højesteretssagfører, etatsråd RASMUS NYERUP STRØM, hvis forretning han overtog, da Strøm 1888 blev nationalbankdirektør; bestalling som overretssagfører 25. september 1888. Han praktiserede i København til sin død.

Carl Meyer indtrådte i kommunalrepræsentationen ved valgene i 1896 og valgtes af de højstbeskattedes vælgerklasse. Som ASMUSSEN efter „systemskiftet“ måtte vige pladsen for JACOBY, således måtte også RAMM afgive næstformandsposten, hvortil Carl Meyer valgtes med 9 stemmer. Han trådte ud med udgangen af 1898, idet han da fraflyttede kommunen.

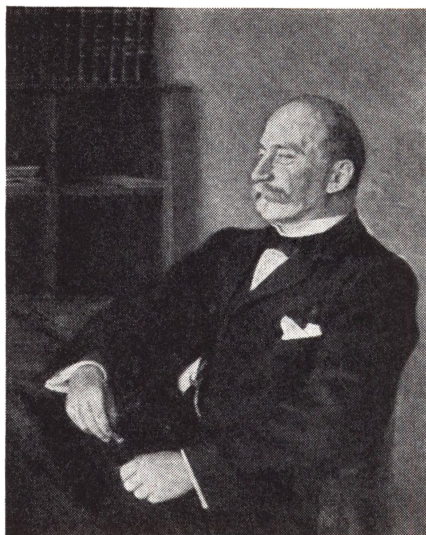
Større indflydelse på det kommunalpolitiske arbejde fik Carl Meyer selvsagt med den korte funktionstid ikke. Han gav ganske vist ved sin tiltrædelse udtryk for, at hans juridiske sagkundskab måske kunne være formanden til nytte, men som forholdene lå, blev det dog i langt højere grad Asmussen, der i så henseende blev trukket på. Han var medlem af udvalget for andragender og i de to første år af skatteudvalget, 1897 blev han indvalgt i vejudvalget i stedet for HELWEG.

Hans deltagelse i debatterne var ikke stor og noget betydeligere indlæg foreligger ikke. I diskussionen om budgetterne 1896–97 gik han imod BINGS hævde af den langsomme amortisering af de kommunale anlæg og fandt i en hurtigere afvikling en gavnlig hæmsko for flotte tilbøjeligheder [1], og han var gennemgående stærkt på vagt overfor, hvad han kaldte luksuriøst. Han var derfor i høj grad modstander af Bings og Johnsons forslag om et nyt rådhus, og kun hvor det drejede sig om hospitaler og skoler, indrømmede han, at man måtte ofre noget mere. I hospitalssagen gik han derfor ind for, at man opfyldte de ønsker, der var fremført fra lægelig side, selvom det ville blive forholdsvis kostbart [2].

Hans tilbageholdende indstilling kom klart til orde under debatten om Heide-planen, hvor han fremhævede, at alt nyt vækker entusiasme, men bagefter kom man ofte til at fortryde det [3].

Det skal endelig nævnes, at han som formand for skatteudvalget under diskussionen om ligningsgrundlaget gik ind for selvangivelsesblanketterne [4], samt at han var formand for det udvalg, der undersøgte mulighederne for en sammensmeltning af Københavns og Frederiksbergs brandvæsen [5].

1898 flyttede han til Valby, men få år efter døde han kun 45 år gammel.

BIRKEDOMMER, DR. JUR.

H. SYLOW

1849–1913

FORMAND FOR KOMMUNALBESTYRELSEN

1898–1913

NICOLAI CHRISTIAN HERHOLDT SYLOW, født 11. august 1849 i Korsør, † 12. februar 1913 på Frederiksberg. Søn af borgmester og byfoged, justitsråd CHRISTIAN EDVARD SYLOW og SABINE DOROTHEA HERHOLDT. – Gift 9. oktober 1875 i København med ELEONORA VILHELMINE MARIE FALCK, født 24. januar 1849 i København, † 5. maj 1928 på Frederiksberg. Datter af kaptajn ANDREAS JENSEN FALCK og CAROLINE WILHELMINE RASSOW.

H. SYLOW blev 1867 student fra Roskilde og tog 1873 juridisk embeds­eksamen med laud. 1876 fik han universitetets guldmedaille for en af­handling om „Den materielle Bevisteoris Udviklingshistorie i dansk Ret“, som han 1878 udgav i omarbejdet skikkelse, og efter en længere studierejse på det Hurtigkarl'ske rejsestipendium udgav han 1880 „Stu­dier paa Civilprocessens Omraade med særligt Hensyn til vor forestaa-

ende Procesreform. 1. Række" og 1881 forsvarede han sin afhandling „Dommens materielle Retskraft“ for den juridiske doktorgrad. Endelig skal det nævnes, at Sylow med afhandlingen „Handlinger paa fremmed Formueretsomraade“ deltog i konkurrencen om det efter ANDREAS AAGESEN ledigblevne juridiske professorat. Da JUL. LASSEN sejrede i konkurrencen, afbrød Sylow sin lovende løbebane som juridisk forfatter.

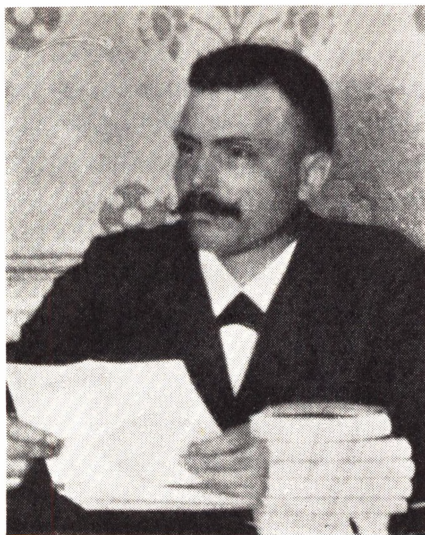
1875 havde Sylow fået ansættelse som kopist i Kriminal- og Politiretten, 1880 blev han konstitueret som byfoged og byskriver i Præstø, samt birkedommer og -skriver i Vordingborg nordre birk, hvor han sad i tre år. 1884 blev han assessor i Kriminal- og Politiretten, 1887 byfoged og borgmester i Korsør og fra 1898 dommer i Frederiksberg birk. Som forhørsdommer var Sylow af den gamle skole, og hans virksomhed 1885–96 som kommissionsdommer til opklarelse af de mange mistænkelige ildebrande gjorde hans navn frygtet over hele landet. 1911 fik han ved et suppleringsvalg sæde i Landstinget, hvor han tilhørte det yderste højre. Han døde før valgperiodens udløb og kom ikke i større grad til at gøre sig gældende i det politiske liv. 1899 blev han medlem af bankrådet for Frederiksberg Bank. – 1890 R. af Dbg., 1894 DM.

Ligesom sin forgænger som birkedommer holdt Sylow sig udenfor det egentlige kommunalpolitiske arbejde, men i modsætning til Ingerslev gav han dog personlig møde ved sin embedstiltrædelse, hvor han lige blev præsenteret for kommunalrepræsentationen for derefter at trække sig tilbage, da hans tid ikke tillod ham at overvære forhandlingerne [1].

Sylow nøjedes da med at føre tilsyn med kommunens beslutninger, og såvidt det ses, har han kun én gang grebet ind i en sag. Under forhandlingerne i 1907 om kommunens forvaltning havde det nedsatte udvalg delt sig i et flertal (GAMBORG, JACOBY og JENSEN) og et mindretal (MUNCK og VALENTINER), hvor flertallet i overensstemmelse med den af kommunens tre direktører afgivne betænkning havde foreslået, at det af WESTERGAARD som fattigdirektør beklædte embede blev nedlagt, og at det tekniske tilsyn med hospitalet og forsørgelsesanstalterne blev henlagt til den tekniske forvaltning, samt at det nuværende embede som direktør for den almindelige forvaltning i sig optog den del af fattigdirektør-embedet, som blev tilbage, efter at det tekniske var skilt fra. Mindretallet havde tilrådet at forkaste dette forslag, og da sagen kom til behandling, forelå der en skrivelse fra Sylow til Jacoby, hvori han meddelte, at han ikke kunne tiltræde, at ophævelsen af et direktøreembede og be-

sættelsen af det sammendragne embede fandt sted samtidig, men måtte mene, at det nye embede i henhold til gældende lovgivning skulle opslås som vakant [2].

Sagens realitet var den rent politiske, at højremændene ikke uden videre ville akceptere Westergaard, der tilhørte det radikale parti, som Hattensens efterfølger. Den gav følgelig anledning til en bitter meningsudveksling og til, at spørgsmålet om selve forretningsordenen blev taget op. Men man forhandlede sig dog til rette, og 6. maj 1907 forelå der en enstemmig udvalgsindstilling, som gik ud på, at forvaltningen skulle deles mellem 4 direktører, hvoraf en for 6 år ad gangen skulle vælges til kommunaldirektør. Derved blev HARPØTH juridisk direktør, og Westergaard, der havde økonomidirektøreembedet, valgtes for de første 6 år til kommunaldirektør. Jacoby havde da i forvejen sikret sig Sylows godkendelse.

FORVALTER

J. P. JENSEN

1863-1935

NÆSTFORMAND FOR KOMMUNALREPRÆSENTATIONEN

1905-1909

JENS PETER JENSEN, født 21. september 1863 i Taarnborg sogn, † 24. oktober 1935 på Frederiksberg. Søn af indsieder og arbejdsmand LARS JENSEN og ELLEN KIRSTINE NIELSEN. – Gift 26. december 1883 i Korsør med ANNA HANSINE KJERSTINE NIELSEN, født 24. marts 1861 i Korsør, † 17. januar 1942 på Frederiksberg. Datter af arbejdsmand PETER CHRISTIAN NIELSEN og METTE NIELSEN.

J. P. JENSEN var 1877-79 tjenestedreng hos gårdmand Peter Sørensen i Neble, derpå 1879-80 hos gårdmand Peter Nielsen i Frølund og 1880-81 på Taarnborg ved Korsør. 1882-83 var han i tjeneste hos teglbrænder Hans Jørgen Hansen på Hven, og efter sin militærtjeneste flyttede han til København, hvor han skal have arbejdet ved maskinsnedkeri. Han blev derefter formand på Frederiksberg Pakkassefabrik og fra januar 1899 under Frederiksberg Sporvejs- og Elektricitets-Aktieselskab, hvor

han 1906 blev ansat som forvalter. 1909 fik han sin afsked. – Han var medlem af Socialdemokratiets hovedbestyrelse til 1909.

J. P. Jensen og gartner H. C. F. Petersen var de første socialdemokrater, der indvalgte i Frederiksberg Kommunalrepræsentation, hvor Jensen havde sæde fra 1896, til han i 1909 måtte nedlægge sine hverv på grund af sit forhold til sporvejene. Efter RAMMS udtræden blev han i januar 1905 valgt til næstformand med 8 stemmer, medens højremanden VALENTINER fik 7.

Det er klart, at der med et så udpræget partistandpunkt som Jensens og med den socialistforskrækkelse, der var i vide kredse af befolkningen, ikke kunne opnås de helt store resultater – alligevel er der næppe tvivl om, at det socialdemokratiske medlemsskab i forsamlingen har virket hen til rimeligere arbejdsvilkår og til udbygning af de sociale foranstaltninger.

Under budgetdebatten 1896–97 gav Jensen udtryk for sin glæde over heldagsundervisningen og benyttede iøvrigt lejligheden til at slå til lyd for skolebespisningen. Han vidste nok, at der i adskillige år ved privat godgørenhed var udrettet meget for denne sag, men spørgsmålet var nu over hele den civiliserede verden blevet et samfundsspørgsmål. Helst havde han set staten tage sig af det, men når det ikke kunne ske, fandt han, at kommunen havde pligt til at tage det op. Han fik støtte af BING, der oplyste, at der af en privat komité, hvortil kommunen ydede bidrag, skaffedes 5 000 kr. årlig, han så nødtigt, at dette bidrag gik tabt, og gik iøvrigt ind for som det ideelle, at alle børn spiste på skolen, hvorved man undgik, at de trængende blev deklasserede. ASMUSSEN advarede mod at tage sådanne opgaver op – det var ikke kommunens sag at sørge for skolebespisning [1]. Det nedsatte udvalg kom dog til det resultat, at der måtte gøres noget, og foreslog derfor en bevilling på 6 600 kr. til opførelsen af et skolekøkken ved Godthaabsvejens skole, samt en bevilling på 1 600 kr. årlig til driften. Man ville på denne måde skabe et samarbejde med komiteen til skolebørns bespisning [2]. Indretningen kom nu til at koste det dobbelte, men der opnåedes dog, at fattige børn kunne få mad 3 gange om ugen i vintermånederne imod tidligere 2.

Af de mange sager, hvor Jensen – som Ramm udtrykte sig – slog på tromme, er der kun grund til at berøre spørgsmålet om arbejderlønningerne. Spørgsmålet var første gang fremme under behandlingen af vejvæsenets budget for 1897–98, hvor der var fastsat en timeløn på 30 øre

med en minimumsløn på 2 kr. 50 øre om vinteren og 3 kr. om sommeren. Budgettets tal hvilede på en overenskomst mellem Entreprenørforeningen og Arbejdernes Forbund. Jensen var ikke tilfreds hermed, da arbejderne i øjeblikket havde 2 kr. 60 øre daglig og således ville få 10 øre mindre om vinteren, men blev afvist af JOHANNSEN, der fandt det ubehageligt at høre om nedsættelse, da der vitterlig var tale om en ikke ubetydelig lønstigning [3]. Det fremgår dog af de mange sager på dette område, at kommunens lønninger gennemgående lå i overkanten, og der er næppe heller tvivl om, at Jensen var mere tilfreds med de opnåede resultater, end han gav udtryk for. At han benyttede lock-out'en i 1899 til et stort agitationsnummer, er næppe kommet overraskende for forsamlingen og heller ikke, at han gik imod fabrikant JOHNSONS forslag om, at kommunalbestyrelsen skulle påtage sig at mægle i arbejdskonflikten – et forslag, som iøvrigt heller ikke fandt tilslutning fra andre i forsamlingen [4].

I februar 1898 forelagde Jensen og Petersen sammen med detailhandler NIELSEN forslag om nedsættelse af et udvalg, der skulle udarbejde planer og forslag til kommunale arbejderboliger. Jensen henviste til, at Socialdemokratisk Forbund for en halv snes år tilbage havde rejst spørgsmålet om tilskud til arbejderboliger, og at der var blevet vedtaget en lov, hvorefter staten kunne yde lån til kommuner og foreninger til sanering af overbefolkede bydele; loven var nu blevet fornyet, således at der stod 2 millioner til rådighed for kommunerne som lån. Han gav videre en oversigt over lejlighederne i kommunen, hvorved han oplyste, at der 1886–91 var opført 200 2 værelses lejligheder årligt, 1892–96 derimod kun 25 årligt. 1891 havde kommunen 48 000 beboere og 463 lejligheder stod ledige, 1896 var der 60 000 beboere, men kun 380 ledige lejligheder, hvad der dels havde medført huslejestigninger på op til 30 pct., dels havde til følge, at folk med flere end 3 børn ikke kunne få lejlighed. Trangen til lejligheder havde medført oprettelsen af foreninger med det formål at opføre arbejderboliger som f. eks. Frederiksberg Arbejderhjem, der havde gode 3-værelses lejligheder til 18–20 kr. om måneden, medens de andre steder kostede 22–24. Han fremhævede videre, at de Classenske Arbejderboliger var saneringsmodne, ligesom de spærrede for kommunens udvikling mod vest, og han glædede sig derfor over, at Ramm havde foreslået en samlet plan for bebyggelsen af landdistriktet, hvori arbejderboliger måtte indgå. Kasernebyggeriet måtte man bort fra, og en blanding

af villaer og arbejderboliger ville dels bidrage til, at disse sidste blev smukkere og bedre, dels til at udjævne klasseforskellen.

Han fik støtte til forslaget, først og fremmest af Bing, der dog gjorde opmærksom på, at det ikke var Socialdemokratisk Forbund, men HERMAN TRIER, der havde rejst sagen; Bing var selv medlem af bestyrelsen for Frederiksberg Arbejderhjem – et foretagende, som DEUNTZER var sjælen i – og ville foretrække, at man overlod denne opgaves løsning til det private initiativ. Sagen blev endvidere støttet af MEYER, der dog ikke anså det for udelukket, at kommunen kunne deltage. De øvrige medlemmer af forsamlingen stillede sig lige så velvilligt, idet blot Johannsen fandt, at opgaven rimeligere burde løses af fagforeningerne – de var nærmere end en kommunalbestyrelse til at afgøre, hvorledes boligerne bedst burde indrettes, og han fandt, at fagforeningerne, som jo dog nu havde gjort arbejderne ligeberettigede, hidtil for ensidigt havde holdt sig til lønpolitik og socialpolitiske spørgsmål. Efter at Jensen havde beklaget sig over, at man trods den tilsyneladende elskværdighed ville skubbe spørgsmålet over på arbejderne selv, blev der på Bings forslag nedsat et udvalg med den mere almindeligt holdte opgave at undersøge, hvorledes man bedst kunne støtte bestræbelserne for at opføre gode og billige boliger [5]. Til udvalget, der blev nedsat 14. marts 1898, valgtes Asmussen, Bing, Juel-Bruun, Jacoby, Jensen, Kruse og Meyer.

Til dette udvalg henvistes så i den følgende tid de andragender om støtte af forskellig art, som indkom. Således søgte Frederiksberg Gasværksarbejderes Byggeforening om at få overladt en grund på 9 tdr. land, men da dette blev afslået, fordi der endnu ikke var taget stilling til bebyggelsen af de Reebergske grunde, fandt foreningen en anden grund mellem Peter Bangs Vej og jernbanen og søgte derefter kommunen om kloakanlæg og vejarbejde. Da sagen efter at have været behandlet dels af det nævnte udvalg, dels af vejudvalget, kom for i kommunalrepræsentationen, blev det foreslået, at kommunen skulle skaffe et statslån på 160 000 kr., hvoraf Gaskompagniet ville garantere de 100 000 kr., således at kommunens risiko blev 60 000 kr. Meyer, der anbefalede varmt, henvendte opmærksomheden på, at byggeforetagendet indirekte ville komme til at koste kommunen en del i form af skole- og hospitalsudgifter, men fandt iøvrigt ikke, at dette burde afholde forsamlingen fra at godkende indstillingen, og den blev derpå vedtaget, efter at Jensen havde understreget betydningen af, at der også blev bygget til fordel for arbejder-

befolkningen [6]. Da imidlertid Gaskompagniets engelske bestyrelse nægtede at akceptere, endte det med, at kommunens garanti blev for 100 000 kr. 12. marts 1900 godkendte forsamlingen uden diskussion, at vejene på denne grund fik navnene: Samfunds Alle, Folkets Alle, Frihedsvej, Lighedsvej og Broderskabsvej.

En mere almindelig diskussion om arbejderboligerne udspandt sig i 1903. Der var i dette efterår blevet afholdt en kommunal udstilling i Dresden, og kommunen havde bevilget et tilskud, således at Jensen, Johannsen og Johnson sammen med stadsingeniøren, stadslægen, fattigdirektøren og skoledirektøren kunne tage ned for at se den [7]. Rejse-selskabet vendte meget oplivet og inspireret tilbage, og 12. oktober gav Johannsen en redegørelse for oplevelserne, hvorunder han især dvælede ved arbejderboligerne, som han skildrede som en stor oplevelse. Ved samtaler med arkitekten, SCHILLING, havde man fået en del faktiske oplysninger, og han kunne derfor skildre boligerne i enkeltheder. Det finansielle grundlag tilvejebragtes ved, at arbejderen selv købte grunden, som han solgte til staten og derefter lejede på billige vilkår på 80 år. Husene, der var på 4 etager, havde kun een trappe, men af sten og med jernrækværk, og 2 à 3 værelser, hver lejlighed med altan og W.C. Køkkenerne var rummelige og beregnet på tillige at være spisestue og tildels opholdsrum. Han anbefalede, at kommunen støttede forsøg på at få lignende boliger bygget her – det var billigere end arbejdervillaerne og fuldt så godt. Jensen var lige så begejstret som Johannsen, men mente, at det var en kommunal opgave at bygge boliger af denne art [8]. Johannsen forfulgte successen ved kort efter at stille forslag om dispensation fra bygningslovens bestemmelser om to trapper under forudsætning af, at ejendomme med kun een trappe forsynedes med kloset og balkon, og at køkkenet ikke måtte være mindre end lejlighedens største værelse. Under fremlæggelsen af dette forslag oplyste han, at han under et senere besøg i Kiel havde set arbejderboliger ganske svarende til Dresdens. Jensen sluttede sig igen til Johannsen, men gik stærkt ind for, at kommunen påtog sig dette byggeri, og i hvert fald til at begynde med opførte en model. Han frygtede for, at den private byggespekulation ville udnytte arbejderne for meget, hvis der som sandsynligt blev rift om sådanne lejligheder. Efter at de bygningskyndige, MATHISSEN og GLÆSEL havde forsøgt at køle Johannsens begejstring, blev der nedsat et udvalg bestående af Jensen, Johannsen og Mathissen til at arbejde videre med spørgsmå-

let [9], og 21. marts 1904 kunne udvalget fremlægge tegninger og overslag til en mønsterbygning, som var udarbejdet af murermester ERNST ROTHE i forbindelse med arkitekt ULRIK PLESNER, og som Rothe var villig til at opføre på hjørnet af Duevej og Mariendalsvejs forlængelse og til i de første 5 år at udleje til visse maksimaltakster, imod at kommunen påtog sig rentegaranti for et 2. prioritetslån [10]. Efter at sagen havde været til høring hos brandkommissionen, sundhedskommissionen og bygningskommissionen, som alle anbefalede dispensation, forudsat at trappen blev brandsikker, og der anbragtes balkoner ved hver lejlighed, blev den påny drøftet i kommunalrepræsentationen, og 14. november 1904 anbefalede man dispensationen.

Spørgsmålet om arbejderboligerne var utvivlsomt det vigtigste af de sager, Jensen især beskæftigede sig med. At han desuden arbejdede for lønforhøjelser til arbejderne, ligger i sagens natur – funktionærerne interesserede ham knapt så stærkt, og de egentlige embedsmænd kun, for så vidt de i hans øjne begik overgreb. Jensen stod bag de anonyme angreb, som Social Demokraten og Politiken i 1900 rettede mod stadsingeniør TH. JOCHIMSEN for embedsmisbrug, i hvilken anledning kommunalrepræsentationen med 11 stemmer mod 1 vedtog en erklæring om, at angrebene var ubeføjede. Sagen gav Jacoby anledning til at beklage, at kommunalbestyrelsens medlemmer ikke rettede deres klager over embedsmændene til bestyrelsen, men gik til bladene, hvortil Jensen erklærede, at han aldrig havde modtaget nogen reprimande med større glæde end denne [11].

Jensen var som omtalt valgt på et bestemt socialt program, han lagde ingensinde skjul derpå, og han har vitterlig gjort, hvad der under de givne forhold stod i hans magt for at opfylde sine forpligtelser over for sine vælgere. Det skal ikke nægtes, at han i kraft af den agitatorisk bestemte udtryksform, som et yderliggående parti anvender og vel må anvende for at gøre sig gældende, kom til at virke som en fremmed i forsamlingen. Hans taktiske evner var ikke store – partiet havde senere hen andre, ikke mindre agitatoriske, men langt større politiske begavelser i forsamlingen.

Biografier

1908–1957

OVERRETSSAGFØRER
NIELS PETERSEN
1858–1933

FORMAND FOR KOMMUNALREPRÆSENTATIONEN
1908–1909

NIELS PETERSEN, født 13. juli 1858 i Lumsaas, † 11. marts 1933 på Frederiksberg. Søn af gårdejer LARS PETERSEN og SIDSE KIRSTINE NIELSEN. – Gift 22. maj 1886 i Odden med ANNA WILHELMINE JENSEN, født 17. juni 1859 i Overby pr. Sjællands Odde, † 30. juli 1938 i Sønderborg. Datter af lærer PEDER JENSEN og LORENTZE HENRIETTE ANDRESEN.

NIELS PETERSEN blev 1877 student fra Maribo Skole i København og tog 1883 juridisk embedseksamen. Han var derefter fuldmægtig hos overretssagfører Th. Mørck, indtil han 1887 fik bestalling som overretssagfører; han praktiserede i København til sin død. Fra 1884 til udgangen af 1920 var han knyttet til Politiken som udenrigs medarbejder. – Næstformand for Dansk Fredsforening 1895–1910 og derefter formand til 1929. Redak-

tør af Fredsbladet fra 1910. – Medlem af kommissionen af 1912 til forbedelse af Danmarks deltagelse i Haagerfredskonferencen. Medlem af overfredningsnævnet. – Han valgtes 1913 i Frederiksværkkredsen til Folketinget, hvor han havde sæde til 1929 for det radikale venstre. Medlem af kommissionen til undersøgelse og overvejelse af hærens og flådens fremtidige ordning 1919 og af kommissionen til organisationen af Udenrigsministeriet og Danmarks repræsentation i udlandet.

Ved siden af sin journalistiske virksomhed beskæftigede Niels Petersen sig i en række småskrifter med verdenspolitiske emner: han skrev om „Gladstone som Fredsven“ 1892, „Militarismen og Historieundervisningen“, 1893, „Den moderne Kolonialpolitik“, 1900, og „Verdenskrigen og de økonomiske Fællesinteresser“, 1915. Hans udenrigspolitiske oversigter er præget af en usædvanlig indsigt i Europas historie og de politiske forudsætninger, og han nærrede en usvækket beundring for den engelske parlamentarisme og for Gladstones personlighed. Hans tro på fredssagen og hans forvisning om, at retsideerne måtte sejre over magten også i det mellemfolkelige samarbejde, svækkedes, som P. MUNCH har udtrykt det, et langt liv igennem hverken af spot eller skuffelser. Han havde et nært samarbejde med FREDRIK BAJER og gjorde en betydelig indsats i fredsarbejdet og i det interparlamentariske arbejde. På Rigsdagen var han sit partis ordfører i sager vedrørende forsvarsordningerne og udenrigstjenesten.

1908 indvalgte han i Frederiksberg Kommunalrepræsentation, hvor han havde sæde til 1917, og hvis formand han var fra januar 1908 til marts 1909. Medlem af udvalget til at gøre forslag til valg 1908–17, af kassekontroludvalget 1908–17, af skatteudvalget 1908–09, af vejudvalget 1909–17, af bygningskommissionen 1909–17, formand for udvalget for andragender 1909–11 og medlem af udvalget angående gratis læremidler 1911–13.

I hans formandsperiode vedtog kommunalrepræsentationen ændringer i skattevedtægten, hvorved indtægter under 800 kr. blev skattepligtige med en skatteindtægt på 100 kr., og man gennemførte en omordning af skatteopkrævningen, således at distrikternes antal øgedes. Videre vedtoges ændringer i forretningsordenen og på forslag af Niels Petersen en forøgelse af kommunalrepræsentanternes antal fra 15 til 21, hvad ministeriet dog ikke fandt anledning til at fremme. Kommunen deltes i to valgkredse til kommunale valg.

9. maj 1908 bifaldt Kongen, at Solbjerg sogn blev oprettet.

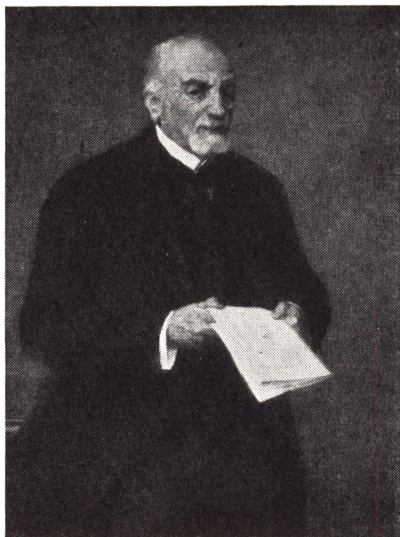
Fremdeles vedtoges et nyt lønningsregulativ for skolernes lærerpersonale, og kommunen oprettede vederlagsfri præliminærkursus, ligesom man vedtog at yde tilskud til de private skoler. Der blev oprettet et skolelægeembede.

På hospitalet opførtes et røntgenlaboratorium, der blev anlagt et køle- og isværk, og sindssygeafdelingen blev udvidet. Endelig vedtog man pr. 1. april 1909 at oprette en stilling som fast øre-, hals- og næsespecialist ved hospitalet.

Kommunen købte 22. marts 1909 De Classenske Boliger ved Godthaabsvej, som var bygget 1866.

Bredegade, Falkoner Alle og Allegade blev asfalteret.

Kommunen vedtog at yde tilskud til arbejdsløshedskasserne i henhold til loven af 9. april 1907.

OVERRETSSAGFØRER
MARIUS GODSKESEN
1861–1937

KOMMUNALREPRÆSENTATIONENS FORMAND
1909–1919
BORGMESTER
1919–1936

MARIUS GODSKESEN, født 7. juli 1861 i Sønderho, Fanø, † 3. april 1937 på Frederiksberg. Søn af toldkasserer, etatsråd JENS GRETHENIUS GODSKESEN og NISSINE JOHANETTE INGEBOG MØLLER. – Gift 1° 17. april 1889 i Hjørring med ELISABETH INGEBOG BIRGITTE RUMP, født 9. januar 1865 i København, † 25. oktober 1913 på Frederiksberg. Datter af justitsminister, amtmand NICOLAI REIMER RUMP og HELENE SOPHIE OLRİK. – Gift 2° 17. juli 1920 på Frederiksberg med AUGUSTA EMILIE LASSEN, født 12. august 1875 på Louiseholm ved Jægerspris. Datter af forpagter, kaptajn, sagfører KNUD SØREN CHRISTIAN LASSEN og EMILIE ALVILDA SELCHAU HANSEN.

MARIUS GODSKESEN blev 1879 student fra Sorø og tog 1884 juridisk embedseksamen. Samme år blev han fuldmægtig hos overretsprokurator I. L. LASSEN i København, og 1888 løste han bestalling som overretssagfører. Han praktiserede i København til sin død og fik 1909 de offentlige og beneficerede sager ved Lands-Over- samt Hof- og Stadsretten, Københavns Kriminal- og Politiret samt Sø- og Handelsretten.

1885-87 var Godskesen ledende senior i Studenterforeningen og 1887-89 formand for dens økonomiudvalg. 1889 blev han medlem af bestyrelsen for Soransk Samfund, 1901-08 formand for samme, 1904-17 formand for Tersløsegaardkomiteen og 1921 for den Holbergske Stiftelse Tersløsegaard; 1915-30 medlem af bestyrelsen for Telefonabonnenternes repræsentantskab, 1930 af bestyrelsen for Københavns Telefon A/S, 1903-12 og 1915-18 var han kredsformand for Den konservative Vælgerforening i Københavns amts 1. kreds, 1918 udnævntes han til æresformand. Han var desuden formand for hovedstyrelsen i Københavns konservative Vælgerforening og medlem af repræsentantskabet for Det konservative Folkeparti.

Efter SYLOWS død blev Godskesen ved suppleringsvalget indvalgt i Landstinget, hvor han havde sæde til 1936, fra 1918 som tingvalgt medlem. Han var tingets næstformand 1932-36. Medlem af jernbanerådet 1915, af overfredningsnævnet 1917-21 og fra 1929, af ædruelighedskommissionen 1917-27, af Rigsretten fra 1918, af boligkommissionen af 1919, næstformand for den vestindiske kommission 1916 og formand for Færøkommissionen 1918. Medlem af tilsynsrådet for Kongeriget Danmarks Hypothekbank 1933. - 1921 R. af Dbg., 1924 DM., 1931 K².

Fra sin tidligste ungdom tog Godskesen aktivt del i det politiske liv på den konservative fløj. På rigsdagen beskæftigede han sig især med juridiske og kommunalpolitiske spørgsmål, men gjorde også på andre områder en betydelig saglig indsats, således i spørgsmål om jernbane-, ædrueligheds- og boliglovgivning. Han var i vigtige sager partiets ordfører og stemte 1915 imod grundloven, men har siden arbejdet for den „borgerlige“ politik i et samarbejde på lige fod med Venstre. Under sin mangeårige ledelse af Frederiksberg Kommune har Godskesen i betydelig grad fæstnet og udbygget sit partis kommunalpolitiske stilling [1]. Han blev indvalgt i Frederiksberg Kommunalrepræsentation i 1908 og var medlem til 31. marts 1937 - få dage før sin død. Efter at de konservative havde erobret flertallet i 1909, valgtes Godskesen til repræsen-

tationens formand, efter kommunaloven af 1919 med titlen borgmester. Han nedlagde sin post som forsamlingens leder 30. september 1936, efter 27½ års funktionstid og efter at være fyldt 75 år i juli. Bag den traditionelle form for de takketaler, som ved denne lejlighed blev holdt i kommunalbestyrelsen, var der en ikke ringe varme; de tre partiers repræsentanter var alle enige om at fremhæve loyaliteten som et fremtrædende træk til karakterisering af Godskesens lederevner, og den kom til udtryk også hos ham selv, da han fremhævede, at han ofte havde fået æren for ting, hvor forholdet i virkeligheden var det, at arbejdet og fortjenesten tilhørte andre [2].

1904-09 var han medlem af overskatterådet på Frederiksberg, 1910 af skattekommissionen, 1919-30 formand for bestyrelsen for Frederiksberg Begravelsesvæsen, 1923 for Kirkefondet og 1925 næstformand for Stiftelsen Bakkehuset. – Medlem af vejudvalget 1908-17, af udvalget angående valg 1909-21, for andragender 1908-09, af udvalget angående koncerter 1908-09, kassekontroludvalget 1909-19, udvalget vedrørende kommunens ejendomme 1909-17, udvalget angående gratis læremidler 1911-25, formand 1917-25, formand for beværterudvalget 1913-29, tilsynsførende med kommunens bogsamling 1916-37, formand for udvalget angående sociale formål 1916-33, medlem af sporvejsudvalget 1917-22, medlem af det tekniske udvalg 1921-25, formand for biografteaterudvalget 1922-37, for udvalget angående valglisterne 1925-37 og for udvalget angående gadenavne 1929-37.

En væsentlig del af de år, Godskesen sad som leder af Frederiksberg Kommune, er afgørende præget af de voldsomme ydre begivenheder – den første verdenskrig fra 1914 til 1918 og efterkrigsårenes dyrtid med deraf følgende nødstilstande og kriser. De kommunale foranstaltninger får i disse år en stedse mere almen karakter, i højere grad bestemt af den almindelige lovgivning og samfundsudvikling. Det vil være rimeligt først at omtale nogle enkelte beslutninger fra årene 1909-14.

Arbejdsløsheden havde, som allerede tidligere omtalt, medført kommunale tilskud i henhold til loven af 9. april 1907. Da loven om den fortsatte hjælp bortfaldt, vedtog kommunen 25. april 1910 at yde et tilskud på 10 000 kr. til hjælpekasen.

I administrativ henseende gennemførtes 26. september 1910 en omlægning af teknisk forvaltning, og fra 1. januar 1911 overtog kommunen elektricitetsværkerne. 1911 udstedtes en vedtægt for afskrivninger på in-

ventar og anlæg, hvorved et gammelt problem fandt sin endelige løsning. Et forsøg på at få overført de københavnske skatteregler, som kommunalbestyrelsen vedtog 30. oktober 1911, blev standset i ministeriet, medens derimod et andragende af 13. november 1911 om fiksering af grundskatterne resulterede i loven af 29. april 1913, der lagde grundskatten fast på 5,65 ‰ af ejendomsskylden. Administrativt gennemførtes 1912 ændringer i skattevedtægten og i skatteopkrævningen; de mellemkommunale beskatningsordninger voldte også i disse år kommunen bekymringer; man opnåede dog ved loven af 20. marts 1918, at fradraget blev forhøjet, medens skatteprocenten som hidtil blev lagt til grund ved erhvervsbeskatningen og det københavnske ønske om ratebeskatning ikke imødekommet. Det skal videre nævnes, at pensionsvedtægten for kommunens tjenestemænd blev revideret i 1911 og et beklædningsreglement indført. 1912 revideredes lønningsvedtægten, og 1913 blev der udstedt et nyt ferieregulativ.

Hvad hospitals- og sundhedsvæsenet angår er kampen mod tuberkulosen og de veneriske sygdomme det fremtrædende træk; 17. januar 1910 approberedes et reglement for tuberkuloseafdelingerne, året efter opførtes en barak til 30 tuberkulosepatienter, og 1. april 1913 blev Frederiksberg Tuberkulosestation åbnet. 1915 opførtes en særlig skolebygning for tuberkuløse børn. 1910 ansatte kommunen en mandlig og en kvindelig læge til at forestå den vederlagsfri behandling af kønssygdomme. Endelig skal det nævnes, at sygekassemedlemmer 1911 fik adgang til bade- og lysbehandling for modereret betaling.

1912 udstedtes et nyt regulativ for skolelægeinstitutionen. 28. juni 1909 bevilgedes penge til opførelsen af skolen på la Cours Vej, 1910 gennemførtes en ny skoleplan og 1912 en ny læseplan for realklasserne.

I kirkelig henseende skete der 1911 den begivenhed, at Godthaabskirken blev indviet 19. marts, efter at det til de Classenske Boliger knyttede præsteembede 1909 var blevet nedlagt, og Godthaabs sogn oprettet 1. oktober samme år.

En ny politivedtægt i 1909 indeholdt bestemmelser vedrørende droskekørsel – den blev revideret 1915. I 1913 oprettedes politiskolen.

Med hensyn til trafikspørgsmålene skete der det, at persontrafiken over Frederiksberg station ophørte, efter at den nye hovedbanegård var åbnet 30. november 1911. Det vakte ikke ringe bekymring på Frederiksberg, og i 1913 førtes en række forhandlinger med Statsbanerne, som

resulterede i, at persontrafikken Frederiksberg–Vanløse blev åbnet 1. april 1914, mod at kommunen betalte omkostningerne. 1915 meddelte kommunen koncession på telefonkiosker på Frederiksberg. Med København førtes en række forhandlinger om sporvognsdriften; der blev indført motordrift på omnibuslinjen i marts 1913, og sporvognslinjen til Vanløse åbnedes 8. december 1914, efter at Peter Bangs Vej var reguleret. Et forslag om, at kommunen i 1911 skulle gribe ind i sporvognsstrejken, blev 4. september afvist i kommunalrepræsentationen.

Krigen 1914–18 og de følgende års dyrtid, arbejdsløshed og husvildeproblemer medførte en række ekstraordinære foranstaltninger i form af forhøjede understøttelser og hjælp til familier, hvor manden var blevet indkaldt. Iøvrigt var foranstaltningerne jo lovbestemte – rationeringsbestemmelser, tilskud o. s. v. var ikke noget for Frederiksberg specielt. Det samme gælder oprettelsen af det kommunale folkekøkken i 1916, arrangementer af foredrag og koncerter for arbejdsløse i vinteren 1921, kriseforanstaltningerne i begyndelsen og midten af 30'erne o. s. v. 1915 oprettedes et centralkontor for den private velgørenhed, og 1923 oprettedes de kommunale vuggestuer.

Bolignøden førte dels til en række midlertidige foranstaltninger, dels til mere permanente, således fremme af det private byggeri ved lånegarantier, dispensationer fra servitutter og ved iværksættelse af et kommunalt byggeri, således opførtes i årene 1917–28 en række store beboelseskomplekser i kvarteret ved Dalgas Boulevard, Peter Bangs Vej–Finsensvej. En række af disse ejendomme overdroges pr. 15. december 1930 for en samlet sum af 15 825 000 kr. til Frederiksberg Boligselskab. Endnu i begyndelsen af 30'erne byggedes især med henblik på husvilde og børnerige familier ejendomme på Gustav Johannsens Vej og på hjørnet af Finsensvej og Flintholm Alle. – 1928 rejstes det første „lagkagehus“ på hjørnet af Vodroffsvej og Gammel Kongevej, og samme år toges det første centralkøleanlæg (Frigidaire) i brug i et par karreer på C. F. Richs Vej. Et alderdomshjem blev vedtaget 1921, efter at kommunen havde været nødt til at leje en villa af det Wærnske Institut som midlertidig foranstaltning.

Forsorgsvæsenet blev som følge af socialreformens ikrafttræden 1. oktober 1933 fuldstændig omorganiseret.

Den her skitserede udvikling medførte naturligvis en stadig udvidelse af kommunens administrationsapparat. – 1919 blev lokalerne i admini-

strationsbygningen på Mynstersvej udvidet, og samme år opførtes en administrationsbarak ved Jernbanestien med midlertidige lokaler for folkebiblioteket, huslejenævnet m. m. 1927 måtte man bygge en barak for at skaffe belysningsvæsenet administrationskontorer. 15. januar 1923 vedtog kommunalbestyrelsen at oprette folkeregistret.

Hvad kommunalforfatningen angår udvidedes, som tidligere omtalt, repræsentationens medlemstal fra 15 til 19 fra 1. april 1917. Fattigkommissionen blev ophævet, og forsorgsvæsenets bestyrelse overgik til kommunalbestyrelsen. „Borgmesterloven“ af 1. marts 1919 trådte i kraft 1. april og førte selvsagt til udstedelsen af en ny forretningsorden og et nyt regulativ for styrelsen.

Købstadkommunalloven af 25. marts 1933 medførte, at der 20. november blev vedtaget nye regler for styrelsen af de kommunale anliggender. Vedtægten blev approberet og trådte i kraft 16. september 1935. 3. juni 1935 godkendte man en ny vedtægt for revision af kommunens regnskaber.

Foruden forskellige nye lønnings- og pensionsvedtægter, som var årsaget af prisstigningerne, kan det nævnes, at 8-timers arbejdsdagen blev gennemført ved en vedtagelse i kommunalbestyrelsen 19. maj 1919.

1925 overtog kommunen fra Landbrugsministeriet selv matrikulvæsenet i henhold til loven af 1. maj 1923.

1918 ophævede man brandkommissionen og indførte et nyt reglement for brandvæsenet, 1922 omlagdes brandvæsenets styrelse, og 1930 vedtog man at bygge den nye brandstation på Howitzvej. – Det kan i denne forbindelse nævnes, at kommunen pr. 1. april 1934 oprettede et brandforsikringsfond, således at den i det store og hele blev selvassurerende.

Med hensyn til de kommunale værker overtog kommunen 1. juli 1921 Frederiksberg Gasværk. Hortensiværket blev ombygget 1927, to nye transformatorstationer bygget 1931 og et nyt køleværk og udvidelse af kulsiloanlægget på Finsensværket gennemført 1936. I denne forbindelse skal det nævnes, at man i 1909 begyndte med den elektriske gadebelysning i Allegade og Falkoner Alle og langt op i 30'erne fortsatte man med udvidelser på dette område. Hvad vandforsyningen angår havde man allerede i 1911 fået en overenskomst med København om delvis fælles vandforsyning. 1936 opførtes en trykreguleringsstation ved Roskildevej.

Hospitals- og sundhedsvæsenet var under stadig udbygning. 1. april

1915 blev embedslægevæsenet omordnet i henhold til loven af 21. april 1914, og 1928 udvidedes kommunelægerens antal fra 2 til 3. 1916 udstedtes et nyt regulativ for den offentlige desinfektion, og samme år blev behandlingen af epidemiske sygdomme vederlagsfri i henhold til lov af 10. maj 1915. På hospitalet blev 1922 opført en ny røntgenbygning, 1923 blev badeanstalten udvidet, og der blev indrettet en fødeafdeling, 1929 opførtes en ny funktionærbygning, 1930 en ny tuberkulosebygning, og 1935 vedtog kommunalbestyrelsen 3. juli et projekt på 3 155 000 kr. til udvidelse og modernisering af hospitalet, røntgen-, bade- og operations-lokalerne blev væsentlig forbedrede, og der anlagdes tunnelforbindelser mellem afdelingerne. Endelig skal det nævnes, at arbejdstiden for sygeplejerskerne og elevpersonalet blev nedsat i 1936.

Også på de sanitære områder skete der en del i dette lange åremål. 1914 udstedtes et nyt regulativ for Frederiksberg Renovationselskab, som kommunen overtog 1928. En ny forbrændingsanstalt blev vedtaget i 1932 og toges i brug i november 1934, samme år som man var begyndt at modernisere bortkørselen af dagrenovationen ved anskaffelse af to lukkede vogne med indfyldningsanordning. Allerede 1911 var kommunen begyndt at yde lånegaranti for de grundejere, som ville indlægge elektrisk lys og W. C. i ejendommene, og 1920 blev vandklosetterne obligatoriske ved et tillæg til sundhedsvedtægten. – 4. november 1929 besluttede kommunalbestyrelsen at opføre Frederiksberg Bade- og Svømmeanstalt, som blev indviet 17. maj 1934, efter at driften 15. januar s. å. var blevet overladt til et aktieselskab.

Skolevæsenets administration blev omlagt 1919, hvorved kommunen overtog Frederiksberg Gymnasium, en ændret skoleplan gennemført 1924. 1927 besluttedes opførelsen af en ny skole ved P. G. Ramms Alle (Lindevangskolen), og 1931 en ny skole i landdistriktet (Søndermarkskolen), som man i 1933 besluttede at udsmykke med 4 relieffer af MAX ANDERSEN, ligesom man i 1931 havde vedtaget at lade AXEL SALTO og ANDREAS FRIIS smykke skolen ved la Cours Vej med frescomalerier. 1934 overtog kommunen fra De forenede Skoler Rahbekskolen og Thorvaldsensskolen, og 1927 vedtoges det at bygge Teknisk Selskabs skole. Det skal videre nævnes, at man i 1935 vedtog den ortodontiske behandling (tandregulering) af skolebørn.

1923 blev det besluttet at indrette en sportsplads ved Finsensvej, og 1927 toges Frederiksberg Idrætsanlæg i brug, det blev udvidet allerede

1930. I forbindelse med den i 1919 stedfundne overtagelse af de Nyelandske grunde ved Lollandsvej vedtoges 24. november en plan for bebyggelsen, hvorved man anlagde boldplads, skolehave og en skolebotanisk have. 1928 tog Københavns Boldklub det store anlæg ved Peter Bangs Vej i brug, og 1931 vedtog man indrettelsen af et parkanlæg med legepladser på den Reebergske fælle ved P. G. Ramms Alle. 1936 traf kommunen endelig aftale med K. B. om anlæget ved Peter Bangs Vej. 1928 åbnedes Dirt-trackbanen ved Roskildevej.

På K. B.'s gamle plads ved Rosenørns Alle opførtes Forum, der blev indviet 20. februar 1926 med en stor automobiludstilling.

I kirkelig henseende oprettedes Lindevangssognet 1926. Kommunen skænkede grunden, og 21. september 1930 blev Lindevangskirken indviet. 1932 blev Frederiksberg Slotskirke genindviet for at aflaste Frederiksberg Kirke. Endelig indviede mormonmenigheden 14. juni 1931 Jesu Kristi Kirke. – 1926 besluttedes det at opføre Søndermarkskrematoriet, som blev taget i brug 21. september 1929, og 1928 anlagdes Søndermarks Kirkegård.

Frederiksberg politistation blev taget i brug 1. oktober 1919, og 22. oktober 1921 kunne også domhuset indvies.

Den i trafikal henseende mest betydelige begivenhed var vel, at kommunen fra 1. juli 1919 overtog sporvejene samtidig med, at sammen slutningen mellem Københavns og Frederiksberg sporveje trådte i kraft. 1926 blev omnibuslinjen (linje 11) forlænget til Frederiksberg Runddel, og i december 1927 åbnedes linje 20 ad Fasanvejen. 1930 blev persontrafikken Frederiksberg–Hellerup (S-tog) åbnet. 1927 gennemførtes en fællesordning for motordrosker i Storkøbenhavn. 1932 vedtog man et projekt angående trafikregulering ved refuger og trafikfy i de stærkest befærdede kryds.

En samlet vej- og bebyggelsesplan for det søndre landdistrikt blev vedtaget 9. marts 1913, og 30. juni året efter vedtog man en tilsvarende plan for kommunens arealer mellem Peter Bangs Vej, Jyllandsvej, Vestbanen, Roskildevej og Frederikssundbanen, hvorefter en del af disse arealer blev solgt i 1915. De almindelige betingelser for approbation af nye veje blev ændret 1919. I 1925 vedtog man omlægningen af Frederiksberg Alle, hvor i efteråret 1926 træerne blev fældet, og fire nye rækker træer blev plantet. 1933 blev underføringen under Frederiksberg–Vanløsebanen af Dalgas Boulevard besluttet, og man anlagde en fodgænger-

tunnel under Frederikssundbanen fra Samfunds Alle til Hoffmeyersvej. 1935 vedtog man at anlægge Flintholm Alle. Angående den store hovedfærdselsåre over Sct. Jørgenssø vedtog man i 1931 den endelige overenskomst med Københavns Kommune, og 30. september 1933 åbnedes strækningen for færdselen. Det skal sluttelig nævnes, at færdigblandet beton for første gang blev anvendt i 1926 ved vejarbejder på Kronprinsesse Sofies Vej og på Nordre Fasanvej.

Hvad endelig de kulturelle anliggender angår skal det nævnes, at Bakkehuset 1925 oprettedes som stiftelse, og museet blev åbnet 3. juni. 10 år senere overtog kommunen Bakkehuset, efter at LOUIS BOBÉ havde udredet de ca. 30 000 kr., som Østifternes Aandssvageanstalt forlangte for ejendommen. 1934 anmodede man EJLER NYSTRØM om at skrive Frederiksbergs historie, af hvilken de første to af de planlagte tre bind udkom 1942–46. 1919 modtog kommunen AKSEL HANSENS buste af H. V. KAALUND, og 1920 hans buste af GOLDSCHMIDT; 1924 afsløredes H. C. HOLTERS DRACHMANN-statue, 1926 vedtog man at opstille Aksel Hansens statue „Urvæjeren“ på Dalgas Boulevard, og 1931 blev HANS SYBERGS ZAHRTMANN-statue afsløret på Fuglebakken. I anledning af kommunens 75-års jubilæum 1932 opstilledes de to mindebrønde på den lille runddel. Mindehøjen i Søndermarken for de udvandrede danske blev indviet 9. august 1925. – Til Frederiksberg Kommunebiblioteker, der siden G. KROGH-JENSENS tiltrædelse som souschef i 1924 havde gennemløbet en rivende udvikling, vedtog man 13. marts 1933 en ny hovedbygning. Den blev åbnet for publikum 1. oktober 1935 og indviedes officielt 23. november. Det smukke og velindrettede hus betegner en epoke i folkebiblioteksbyggeriet i Norden.

Det skal sluttelig nævnes angående kommunens forhold udad til, at man i 1911 besluttede at udmelde sig af Købstadforeningen. Forholdet til København blev drøftet i et fællesudvalg i 1925, og resulterede i en række overenskomster i 1927, dels om forbindelsesvejen over Sct. Jørgenssø, dels om vedligeholdelse af gaderne på kommunegrænsen samt om en endelig ordning af kloakeringsforholdene (Belvederekloakens videreførelse til havnen og hjælpeledning i H. C. Ørstedes Vej).

1930 nedsattes kommissionen angående København–Frederiksberg efter PEDER HEDEBOLS gentagende krav om afskaffelse af „skattelyet“. Kommissionens betænkning blev afgivet 1935 og resulterede i det året efter i Folketinget fremsatte lovforslag om økonomisk udligning.

AFDELINGSCHEF, CAND. JUR.

V. E. MUNCK

1859–1937

NÆSTFORMAND FOR KOMMUNALREPRÆSENTATIONEN

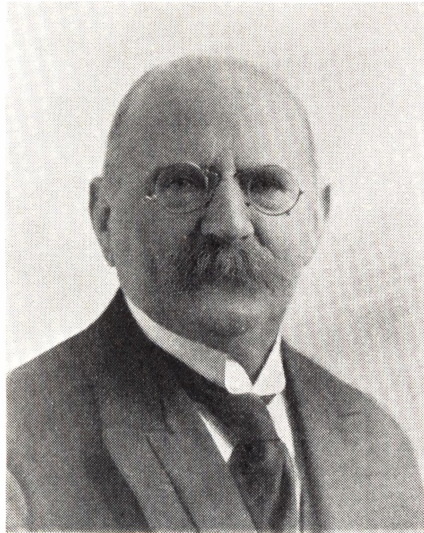
1909–1913

VICTOR EMANUEL MUNCK, født 10. juni 1859 i København, † 4. maj 1937 på Frederiksberg. Søn af grosserer NIELS FOSS MØLLER MUNCK og SEVERINE (SERINE) NIELSINE SCHJØRRING. – Gift 9. november 1888 på Frederiksberg med POULINE (POLLY) SCHLICHTKRULL, født 6. august 1861 i København, † 15. juli 1941 i Hellerup. Datter af grosserer ADOLPH SCHLICHTKRULL og CHRISTIANE SOPHIE FISCHER.

V. E. MUNCK blev student 1880 fra Haderslev Læreres Skole i København og tog 1885 juridisk embedseksamen. Året efter blev han assistent i postinspektoraterne, 1887 i Indenrigsministeriet (postvæsenets overbestyrelse), 1889 sekretær hos generaldirektøren for post og befordringsvæsenet, 1894 fuldmægtig, 1895 kontorchef i Finansministeriets 2. revisionsdepartement, 1912 kst. overpostinspektør for Østifterne og Nørre-

jylland med kontorer i København og Aarhus, 1916 regnskabschef for postvæsenet (afdelingschef i Ministeriet for offentlige Arbejder), 1927 på ventepenge, 1929 afsked. – Næstformand i bestyrelsen for Post- og Telegrafvæsenets Brandforsikringsforening 1899, formand 1935–36. Medlem af eksamenskommissionen for postfagprøven 1903–16. Formand for en række kommissioner angående behandlingen af postale spørgsmål, blandt andet vedrørende ændringer i postvæsenets kasse- og regnskabsvæsen og postgirosystemets indførelse. – Medlem af Københavns amts skoleråd 1899–1918. Medlem af repræsentantskabet for Laane- og Sparekassen for Embeds- og Bestillingsmænd 1916–24. Medlem af bestyrelsen for Frantz Howitz' Fødehjem 1899, formand for Ottilia Jacobsens Legat til Fordel for Frantz Howitz' Fødehjem 1904. Formand for Københavns 9. værgerådskreds 1906–12. – 1901 R. af Dbg., 1911 DM., 1924 K².

V. E. Munck indvalgte 1899 i Frederiksberg Kommunalrepræsentation, hvor han havde sæde til 1913; han valgtes 1909 til næstformand ved J. P. JENSENS fratræden. – Medlem af legatudvalget 1899–1913, formand 1909–13, medlem af udvalget for Kommunens Folkebiblioteker (oplysningens fremme) 1899–1913, af udvalget for besættelse af politibetjentposter 1902–07, af udvalget angående Gaskompagniet 1905–13, af hospitalsudvalget 1907, af budgetudvalget 1908–13, formand 1909–13, medlem af udvalget for sociale formål 1908–13, af skatteudvalget 1909–13 og af skolekommissionen 1909–13.

DOMMER
AAGE GAD
1859–1931

FORMAND FOR KOMMUNALBESTYRELSEN
1913–1919

NIELS AAGE GAD, født 11. september 1859 i Thisted, † 2. januar 1931 på Frederiksberg. Søn af byfoged i Thisted, kancelliråd HENRY THEODOR GAD og JOHANNE EMILIE SOPHIE LUND. – Gift 19. december 1895 i København med HELEN SCOTT WESTENHOLZ, født 25. november 1867 på Stone Castle, Stone, England, † 3. marts 1947 i København. Datter af købmand, dansk generalkonsul ANDERS PEDER WESTENHOLZ og HELEN SCOTT YOUNG.

AAGE GAD blev 1877 student fra Herlufsholm og tog 1882 juridisk embedseksamen. Efter nogle år som sagførerfuldmægtig blev han 1885 assistent i Justitsministeriet, 1891 fuldmægtig og 1893 ekspeditionssekretær; samtidig var han 1885–93 assistent i Overformynderiet og 1893–1913 Justitsministeriets kasseinspektør. 1893 rykkede han over i Højesteret

som protokolsekretær, 1904 blev han assessor i Lands-Over-, samt Hof- og Stadsretten og 1913 birkedommer og -skriver i Frederiksberg birk. Ved omlægningen i 1919 udnævntes han til dommer i Frederiksberg birks 3. afdeling, i hvilket embede han forblev til 1930. – 1908 R. af Dbg., 1922 DM., 1930 K².

LÆGE

STEPHAN NANDRUP

1863–1916

NÆSTFORMAND FOR KOMMUNALREPRÆSENTATIONEN
1913–1916

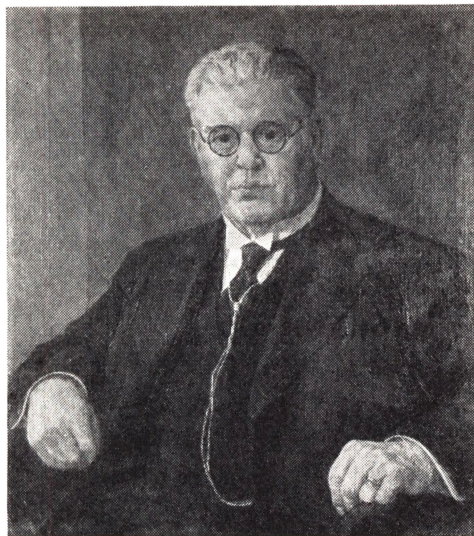
STEPHAN PETER CHRISTIAN NANDRUP, født 27. oktober 1863 i Næstved, † 18. februar 1916 på Frederiksberg. Søn af købmand JOHAN CHRISTIAN NANDRUP og AGATHA CHRISTINE HANSEN. – Gift 15. august 1889 i Sdr. Jernløse med CHRISTIANE MATHILDE RICHARDT, født 25. august 1864 i Højby pr. Nykøbing S., † 26. juni 1955 på Frederiksberg. Datter af sognepræst GOTTLIEB CARL AUGUST RICHARDT og CHRISTIANE MATHILDE SCHMIDT.

STEPHAN NANDRUP blev 1881 student fra Herlufsholm og tog i vinteren 1888 medicinsk embedseksamen. I foråret samme år blev han efter amanuensis- og vikartjeneste konstitueret som kandidat ved Kommunehospitalet i København, og december 1888–marts 1890 var han kandidat ved Frederiksberg Hospital. Fra februar 1889 var han praktiserende læge på Frederiksberg og samtidig april 1890–januar 1901 assistent hos professor

Howitz. 1890–1911 var han læge ved Hærens Ride- og Beslagskole og fra 1895 jernbanelæge. – Han var medlem af bestyrelsen for Københavns Lægeforening 1904–07 og formand 1908–09. Formand for Frederiksbergkredsen af Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse.

I januar 1905 indvalgte Nandrup i Frederiksberg Kommunalrepræsentation, hvor han havde sæde til sin død – fra 1913 som næstformand. Medlem af sundhedskommissionen 1905, af hospitalsudvalget 1907, formand 1909, for udvalget angående besættelse af politibetjentposter 1909 og for udvalget angående koncerter 1909–13, medlem af udvalget angående gratis læremidler 1911–13, af beværterudvalget 1913, af skolekommissionen 1913, af udvalget angående skolevæsenets bygninger 1913 og af sporvejsudvalget 1915.

Ved Nandrups død fremhævede GODSKESEN hans indsats for hospitalets modernisering – enestuerne, børne- og tuberkuloseafdelingerne og hans social-hygieniske arbejde, der især kom børnebespisningen, sanatorier for kirtelsvage og den kommunale sygepleje til gode. Oprettelsen af skoletandklinikken skyldtes hans initiativ [1].

DIREKTØR, CIVILINGENIØR

SVEND KOCH

1867-1943

NÆSTFORMAND FOR KOMMUNALREPRÆSENTATIONEN
1916-1917

SVEND KOCH, født 26. april 1867 i København, † 19. august 1943 på Frederiksberg. Søn af højesteretsjustitiarius PETER FREDERIK KOCH og ADAMINE VILHELMINE MATHILDE HAUCH. – Gift 1° 22. maj 1895 i Viborg med INGRID BRUHN, født 15. oktober 1869 i Odense, † 22. juni 1918 på Frederiksberg. Datter af byfoged og borgmester i Viborg FREDERIK CHRISTIAN HENRIK POUL BRUHN og MARIANE ELISABETH MEYER. – Gift 2° 24. juli 1919 i Haarslev pr. Sandved med EVA LOUISE MOGENSEN, født 24. maj 1886 i Haarslev, † 24. januar 1949 på Frederiksberg. Datter af lærer POUL CHRISTIAN RUDOLPH MOGENSEN og ANNA HANSINE SØRENSEN.

SVEND KOCH blev 1886 student fra Hauchs Skole og blev 1894 polyteknisk kandidat i ingeniørfaget. Efter et par måneders ansættelse ved F. A. H. Petersen & Ludvig Christensens maskinfabrik i København,

blev han assisterende ingeniør hos stadsingeniøren i København, hvor han 1898–1906 fungerede som ingeniør, juni 1903 blev han ingeniør ved Rigshospitalet, og 1906–1928 var han ledende ingeniør ved genopførelsen af Christiansborg Slot og for de på Slotsholmen liggende ministerialbygninger, som forsynes med varme fra det fælles kedelanlæg. Fra 1. oktober 1928 til 30. april 1937 var han direktør for Frederiksberg Kommunes tekniske forvaltning. – 1896–1907 var han lærer ved Det tekniske Selskabs Skoler, 1911–18 teknisk konsulent for fængselsvæsenet og 1913–28 havde han tilsynet med ingeniøranlægene ved statens sindssygehospitalet samt Fødselsanstalten i Jylland, og samme år blev han endvidere medlem af byggeudvalget for Sindssygehospitalet ved Nykøbing S. Fra 1908 var han censor i fundering og jordarbejde samt i bygningshygiejne ved Det tekniske Selskabs Skole og fra 1911 i teknisk hygiejne ved Den polytekniske Lærestanstalt. – Medlem af bestyrelserne for Frederiksberg Sporvejs- og Elektricitets A/S 1909–17, for Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse 1911–21, for Dansk Ingeniørforening 1912–21, hvor han var næstformand fra 1917, samt for Københavns Husflidsforening 1915–38 og for A/S Hindsgavl 1923–38.

Sammen med civilingeniør O. K. NOBEL fik han 1905 en af de to højeste præmier i konkurrencen om anlæg af en folke- og idrætspark på Fælleden; projektet blev lagt til grund for den nuværende Fælledpark. – 1911 R. af Dbg., 1927 DM.

Svend Koch sad 1918–20 for Det konservative Folkeparti i Folketinget, valgt i hovedstaden.

Fra 1908 til 1917 og påny i 1928 havde Koch sæde i Frederiksberg Kommunalrepræsentation, 1916 valgtes han efter Nandrups død til næstformand. Medlem af vejudvalget 1908–17, formand 1909–17, medlem af hospitalsudvalget 1908–13, formand 1916–17, medlem af udvalget for skolevæsenets bygninger 1909–17, formand 1913–17, medlem af udvalget for elektricitetsværket 1911–17, formand 1913–17, medlem af sporvejsudvalget 1915–17, formand 1916–17, medlem af sundhedskommissionen 1916–17 og af det tekniske udvalg 1928.

DRIFTSBESTYRER
LAURITZ SØRENSEN
1861-1948

NÆSTFORMAND FOR KOMMUNALREPRÆSENTATIONEN
1917-1919
RÅDMAND
1919-1929

LAURITZ CHRISTIAN SØRENSEN, født 1. juli 1861 i Nørre Lem, † 21. marts 1948 på Frederiksberg. Søn af husmand PEDER CHRISTIAN SØRENSEN og LOVISE BECH. – Gift 12. november 1886 i Nørre Lem med KAREN MARGRETHE VILLESEN, født 5. november 1858 i Nørre Lem, † 18. januar 1916 på Frederiksberg. Datter af gårdmand JENS STOCKHOLM VILLESEN og BIRGITTE HANSDATTER.

LAURITZ SØRENSEN blev 1885 ansat ved Badeanstalten Rysensteen, hvor han fra 1894 til 1929 var driftsbestyrer. 1919-28 var han formand i bestyrelsen for Frederiksberg Renovationsselskab. Han var medlem af Det konservative Folkepartis hovedbestyrelse og formand for Den konservative Vælgerforening i Københavns amts 2. kreds 1915-32, hvorefter han udnævntes til æresformand.

Medlem af Københavns amts skoleråd, 1916–36 vurderingsmand til ejendomsskyld. Medlem af bankrådet for Frederiksberg Handelsbank og af bestyrelsen for Frederiksberg Grundejerforening. Medlem af besigtigelses- og ekspropriationskommissionerne ved jernbaneanlæg for Jylland, Øerne og Stor-København 1926–40. Medlem af Frederiksberg Kommunes skatteråd 1925–43, vurderingsmand i henhold til loven om umyndiges midler 1927–42, formand for vandsynsmændene i Frederiksberg Kommune 1929 og formand for kommissionen i Københavns amt i henhold til lov om byggelinjer og lov om byggeplaner 1930. – 1923 R. af Dbg., 1936 DM.

1913 indvalgte han i Frederiksberg Kommunalrepræsentation, hvor han havde sæde til 1929; han var næstformand fra 1917 til 1919 og 1919–29 rådmand. Medlem af vejudvalget (det tekniske udvalg) 1913–29, formand 1920–29, for udvalget angående kommunens ejendomme (bolig- og ejendomsudvalget) 1913–29, medlem af udvalget for skolevæsenets bygninger 1913–29, af udvalget for andragender 1913–17, af sundhedskommissionen 1913–29, af budgetudvalget 1916–29, af skat-teudvalget 1916–20, formand 1917–20, medlem af sporvejsudvalget 1916–18 og 1920–25, af udvalget angående valglister 1916–29, formand 1917–29, medlem af udvalget angående Gaskompagniet i 1921, af bygningskommissionen 1921–23 og af belysningsudvalget (udvalget for belysnings- og vandvæsenet) 1921–29.

DIREKTØR, CAND. JUR.

KAI HAMMERICH

1861-1946

NÆSTFORMAND FOR KOMMUNALBESTYRELSEN

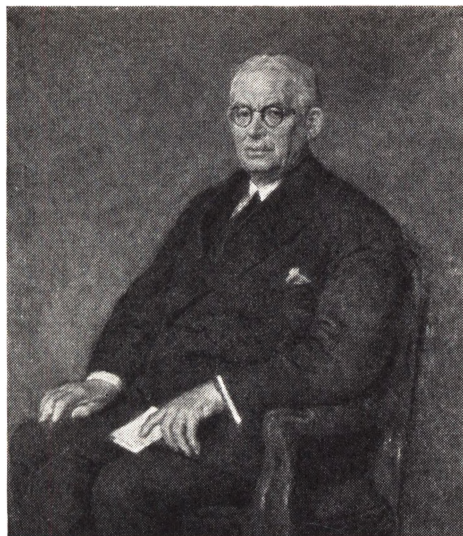
1919-1921

KAI AUGUST HAMMERICH, født 10. marts 1861 i Flensborg, † 25. april 1946 i København. Søn af konferensråd, birkedommer LOUIS HAMMERICH og IDA CHRISTIANE WORSAAE. – Gift 2. oktober 1890 i København med LOUISE CAMILLA BENTZEN, født 27. juli 1866 i København, † 30. juli 1957 i København. Datter af direktør, overretssagfører FREDERIK VILHELM LEONOR BENTZEN og ANNA CAMILLA WITH.

KAI HAMMERICH blev 1878 student fra Aarhus og tog 1883 juridisk embedseksamen. Samme år blev han fuldmægtig hos faderen ved Kronborg vestre birk, 1884 sagførerfuldmægtig i København, og 1886-1904 var han assistent i Landbygningernes almindelige Brandforsikring. Fra 1887 var han tillige ansat i Justitsministeriet, fra 1895 som fuldmægtig, 1896 ekspeditionssekretær og 1904 som kontorchef, men 1905 blev han borg-

mester, byfoged og by- og rådstueskriver i Roskilde, fra hvilket embede han 1913 tog sin afsked. 1913-34 var han administrerende direktør for Købstædernes almindelige Brandforsikring. – Medlem af bestyrelsen for Sparekassen for Roskilde By og Omegn 1905-13, af repræsentantskabet for Købstædernes almindelige Brandforsikring 1906-13, formand for Dansk Ulykkesforsikrings-Forbund 1916-21, næstformand for Dansk Brandværns-Komité 1931. Han var 1899-1905 medlem af repræsentantskabet og fra 1901 tillige revisor for Understøttelses-Anstalt for trængende Efterslægt af Medlemmerne i Den ophævede civile og adskillige Stænders Enkekasse. – 1908 R. af Dbg., 1913 DM., 1921 K².

Hammerich var medlem af Frederiksberg Kommunalrepræsentation fra 1917 til 1921 og valgtes 1919 til næstformand. Formand for budgetudvalget 1917-21 og for udvalget angående andragender 1917-21, medlem af hospitalsudvalget 1917-21 og af beværterudvalget 1917-21.

NATIONALBANKDIREKTØR, CAND. POLIT.

C. V. BRAMSNÆS

født 1879

RÅDMAND

1919-1924

CARL VALDEMAR BRAMSNÆS, født 12. juni 1879 i Agerup (navneforandring 28. april 1908). Søn af skomager PETER CHRISTENSEN og MARIE, født CHRISTENSEN. – Gift 18. maj 1912 i København med HENRIETTE HENRIKSEN, født 6. september 1881 i Ruds-Vedby. Datter af snedker PETER HENRIKSEN og EMMA LUND.

C. V. BRAMSNÆS blev uddannet som typograf ved Holbæk Amts Avis, hvor han blev udlært 1897. I de følgende år arbejdede han i forskellige sjællandske byer og til 1907 i København, ligesom han dels besøgte Askov Højskole 1899-1900 og 1900-01, dels var på valsen gennem Mellem- og Sydeuropa. 1906 begyndte han at læse og tog 1908 studentereksamen fra kursus „København“. 1914 blev han cand. polit. Samme år blev han ansat i Statistisk Departement som assistent, 1919 blev han sekretær, 1923 fuldmægtig og 1933 kgl. direktør i Nationalbanken, fra 1936 kgl.

direktør og formand for direktionen i Danmarks Nationalbank, hvorfra han tog sin afsked 1949, hvorefter han fik sæde i repræsentantskabet. – 1921 lektor i socialpolitik ved Københavns Universitet. – Medlem af bestyrelsen for Typografernes Fagforening 1904–08, af hovedbestyrelsen for Socialdemokratisk Forbund 1912–49. Leder af Den socialdemokratiske Arbejderskole i København 1916, formand for det af arbejderne hovedorganisationer 1922 nedsatte fællesudvalg angående oplysningsarbejdet, 1924–49 formand for Arbejdernes Oplysningsforbund i Danmark, æresmedlem af samme 1949. Formand for Arbejdernes Andels-Boligforening 1928–38, derefter æresmedlem, formand i bestyrelsen for Nationaløkonomisk Forening 1937–52, derefter æresmedlem. – Medlem af repræsentantskabet for Sparekassen Bikuben 1949 og af bestyrelsen for Det danske Staalvalseværk, medlem af bestyrelsen for Foreningen Norden 1919, formand for samme 1939, formand for centralkomiteen for Finlandshjælpen 1940, vicepræsident i Dansk-engelsk Selskab. Medlem af bestyrelsen for Instituttet for Historie og Samfundsøkonomi og for Dansk Kunstmuseumsforening. Medlem af styrelsen for Det udenrigspolitiske Selskab. Formand for stipendieforeningen Studenternes Venner 1942, formand for repræsentantskabet i Akts. Instituttet for Erhvervskonsultation (ERKO). Medlem af bestyrelsen for Rask-Ørsted Fondet 1928–45. – Medlem af Akademiet for de tekniske Videnskaber og af det teknisk-videnskabelige forskningsråd. – Økonomisk forfatter. – Tietgen Fondens guldmedaille og hædersgave 1952. – 1943 F. M. 1. M. T. Kha.

Bramsnæs var 1918–39 medlem af Landstinget for 1. kreds og var 1924–26 og 1929–33 finansminister i det første og andet ministerium Stauning. Han var medlem af Færøkommissionen 1918–20, af rigsdagsdelegationen til fredskonferencen i Paris 1919, regeringsdelegeret ved den internationale arbejdskonference 1919, 1922–39 og 1945–52, præsident for samme 1936 og 1945–48, medlem af det sønderjyske udvalg 1919–20, af toldrådet 1922–24, 1927–29 og fra 1936 og af dettes appeludvalg, af statsregnskabskommissionen 1921–26, af universitetskommissionen 1935, formand for produktions- og råstoffkommissionen 1937, medlem af vareforsyningsnævnet 1940–50, af det udenrigspolitiske nævn. Medlem af styrelsesrådet for den internationale arbejdsorganisation 1931–34, præsident for rådet 1933–34, medlem af Folkeforbundets økonomiske kommission 1933–36, af den finansielle kommission 1936–39 og

præsident for samme 1938–39. Medlem af Board of Governors i den internationale valutafond og den internationale bank i Washington 1946–50. Medlem af F. N.'s ekspertkomité til udarbejdelse af finansplan for underudviklede lande 1953. Formand for det nordiske regeringsudvalg for nordisk økonomisk samarbejde 1948–54.

C. V. Bramsnæs blev indvalgt i Frederiksberg Kommunalrepræsentation 1909 og havde sæde her, indtil han 1924 overtog finansministerposten. Sekretær i boligkommissionerne af 1916 og 1918; 1919 valgtes han til rådmand. Medlem af skatteudvalget 1909–22, af fattigkommissionen 1909–17, af udvalget for oplysningens fremme 1909–21, af udvalget for andragender 1909–10, af udvalget for kommunens ejendomme 1910–13 og 1915–17, af udvalget angående valglistes 1916–24, af kassekontroludvalget 1917–19, af budgetudvalget 1917–24, af sporvejsudvalget 1917–24, af skatterådet 1917–25 og af bolig- og ejendomsudvalget 1921–24. Kommunalrevisor 1929–35.

MINISTER FOR OFFENTLIGE ARBEJDER

J. FRIIS-SKOTTE

1874–1946

RÅDMAND

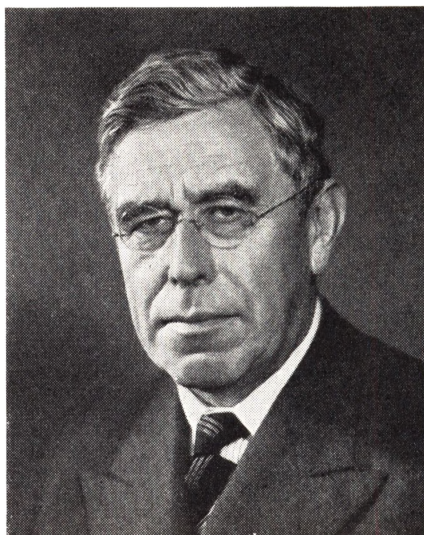
1919–1924

JOHANNES FREDERIK NICOLAI FRIIS-SKOTTE, født 1. december 1874 i Vordingborg, † 15. december 1946 på Frederiksberg (navneforandring 18. juni 1904). Søn af togfører ERIK PETERSEN og NICOLINE CLAUSEN. – Gift 30. april 1898 i Dragør med ANNA CHRISTINE MARIE FRIIS, født 21. oktober 1871 i Dragør, † 26. juli 1954 i Gentofte. Datter af kaptajn PETER JANSEN FRIIS og JULIE AUGUSTA PETERSEN.

J. FRIIS-SKOTTE blev efter at have bestået almindelig forberedelseksamen 1890 ansat som ekstraassistent i Statsbanerne, 1891 blev han trafik-elev, 1893 trafikassistent og 1919 overassistent (trafikkontrolør) med tjeneste på Københavns godsbanegård. – 1918 indvalgte Friis-Skotte i Folketinget, hvor han sad til 1943. 1924–26 og 1929–35 var han minister for offentlige arbejder i de to ministerier Stauning. Medlem af statens

lønningsråd 1919-24 og 1926-29, af finansudvalget 1920-24 og 1926-29, af kommissionen angående opførelse af en radiotelegrafstation 1921, af den store sparekommission af 1921, spareudvalget vedrørende Det kgl. Teater 1921, af telefonvoldgiftsnævnet fra 1922, af kommissionen angående orlogsværftet og hærens tekniske virksomheder af 1922, formand for administrationskommissionen af 1923. Formand for Horserødkomiteen og for jernbanerådet 1935, medlem af bestyrelsen for Københavns Frihavns-Aktieselskab 1935, næstformand for telefontilsynet 1938, formand for Det erhvervsøkonomiske Raad 1939-40 og for automobiludvalget af 1942. – M. f. D. R. 1908.

Friis-Skotte blev indvalgt i Frederiksberg Kommunalrepræsentation i 1908 og havde sæde her, indtil han i 1924 blev minister. 1915 kommunens repræsentant i udvalget angående foranstaltninger for persontrafik mellem jernbanestationerne i København, Frederiksberg og Gentofte kommuner. 1919 valgtes han til rådmand. Medlem af budgetudvalget 1908-24, af hospitalsudvalget 1908-19, formand 1908-09, af udvalget angående sociale formål 1908-13, af udvalget for Kommunens Folkebiblioteker (for oplysningens fremme) 1908-10, af skolekommissionen 1908-24 og 1925-31, af udvalget angående Gaskompagniet 1908-21, af brandkommissionen 1909-18, af udvalget angående valg 1910-21, af udvalget angående gratis læremidler 1911-13 og 1917-24, af udvalget angående skolevæsenets bygninger 1912-24, af sporvejsudvalget 1915-24, af udvalget angående valglisterne 1916-24 og af udvalget angående elektricitetsværket (belysningsudvalget) 1917-24.

OVERRETSSAGFØRER

C. J. F. SVEN

1887–1947

RÅDMAND

1919–1947

I. NÆSTFORMAND

1936–1947

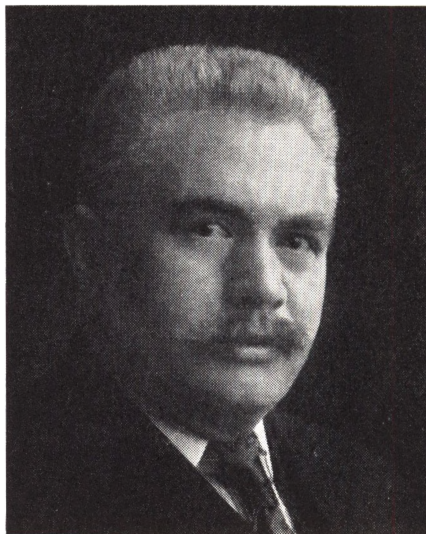
CARL JOHAN FREDERIK SVEN, født 24. januar 1887 i København, † 22. september 1947 på Egholm ved Arresø (navneforandring 26. juni 1911). Søn af urtekræmmer, inspektør SVEND PEDER SVENDSEN og ANNA SOFIE MARGRETHE JENSEN. – Gift 25. april 1941 i Blaahøj med ANE DORTHEA BENGTSSEN, født 8. november 1884 i Randers, † 29. september 1947 på Frederiksberg. Datter af bødkersvend GUSTAV ADOLPH BENGTSSEN og ELVINE KIRSTINE LAURSEN.

C. J. F. SVEN blev 1905 student fra Borgerdydskolen i København og tog 1911 juridisk embedseksamen. Efter at have været sagførerfuldmægtig i få år, tog han 1914 bestalling som overretssagfører. – 1909–21 var Sven sekretær i Den konservative Vælgerforening for København og Frede-

riksberg og fra 1907 medlem af forskellige kredsbestyrelser, 1921 af organisationens hovedbestyrelse. 1920-36 havde han sæde i Folketinget, 1936 som tingvalgt i Landstinget og 1939-45 påny i Folketinget. 1922 medlem af bestyrelsen for partigruppen, 1933-35 af finansudvalget.

1917 blev han indvalgt i kommunalrepræsentationen, fra 1919 som rådmand og 1936 som 1. næstformand. 1914-17 var han medlem af hjælpe-kassens bestyrelse.

Formand for hospitalsudvalget 1917-47, medlem af udvalget for kommunens ejendomme (bolig- og ejendomsudvalget) 1917-25 og 1929-47, af udvalget for alderdomsunderstøttelse (aldersrente) 1917-29, formand 1918-29, medlem af fattigudvalget 1917-29, formand 1918-29, medlem af udvalget angående enkeloven 1917-34, formand 1918-34, medlem af udvalget for oplysningens fremme 1917-25, af budgetudvalget 1918-47, formand 1921-22, medlem af spørvejsudvalget 1918-25, formand 1921-25, medlem af udvalget angående valglister 1925-29, af biografteaterudvalget 1922-43, formand for udvalget angående offentlig forsorg 1929-34, for børneværnsudvalget 1934-47, for det sociale udvalg 1934-37, medlem af udvalget for andragender 1936-43, af det tekniske udvalg 1946-47 og af udvalget for de kommunale værker 1946-47.

FORRETNINGSFØRER, KARETMAGER

EM. OLSEN

1863–1928

RÅDMAND

1924–1925

EMANUEL SOFUS CHARLES EMIL OLSEN, født 17. marts 1863 i København, † 12. maj 1928 på Frederiksberg. Søn af EMANUEL SOFUS VILHELM CROYS og EMILIE THEODORINE OLSEN (senere gift med tømrer OLE PEDERSEN OLSEN). – Gift 15. juni 1885 i København med CHRISTINE EMMA JENSEN, født 1. juni 1863 i Nørre Jernløse, † 27. november 1937 på Frederiksberg. Datter af husmand JENS JENSEN og ANE EMMIKSEN.

EM. OLSEN blev udlært som karetmager i Holbæk 1881 og kom 1884 til hovedstaden. 1904 blev han forretningsfører for Dansk Karetmagerforbund og 1905 formand for Karetmagernes Fagforening i København og redaktør af Karetmagernes Fagblad. 1911–18 var han formand for Socialdemokratisk Forening i Frederiksberg 2. kreds.

1917 indvalgte Olsen i kommunalrepræsentationen, hvor han havde sæde til 1925. Han valgtes 1924 til rådmand. Medlem af overbevillings-

nævnet for beværter­sager 1925 og af bestyrelsen for Frederiksberg tekniske Selskabs Skole.

Medlem af vejudvalget (det tekniske udvalg) 1917-25, af udvalget for andragender 1917-24, af beværterudvalget 1917-25, af sundhedskommissionen 1917-24, af overskatterådet 1919-29, af budgetudvalget 1924-25, af sporvejsudvalget 1924-25 og af belysningsudvalget 1924-25.

FORRETNINGSFØRER
JOHANNES NIELSEN
1869–1941
RÅDMAND
1924–1937

JOHANNES PETER NIELSEN, født 27. oktober 1869 i Kjelleklinte, Ubby sogn, † 22. juni 1941 på Frederiksberg. Søn af boelsmand, senere detailhandler JENS NIELSEN og SIDSE KATHRINE LARSDATTER. – Gift 4. juni 1892 med LYDIA MARIE ALEXANDRA DORTHEA MAURITZEN, født 24. februar 1877 i Helsingør, † 25. juni 1943 på Frederiksberg. Datter af sadelmager SIEGFRED HALVOR ALEXANDER MAURITZEN og DORTHEA VILHELMINE BENTZEN.

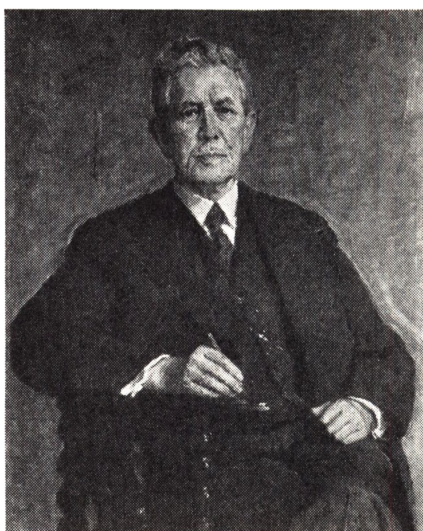
JOHANNES NIELSEN gik i Ubberup friskole 1876–83 og var 1896–1932 formand for Garveri-, Hude- og Skindarbejderforbundet og 1897–1908 sekretær i Dansk Arbejdsmandsforbund. 1907–38 var han formand for Arbejds mændenes Arbejdsløshedskasse, hvor han ved sin fratræden udnævntes til æresmedlem. Endvidere var han medlem af arbejdsløshedsnævnet 1907–38, af Centralarbejdsanvisningens bestyrelse fra 1914, af

Indenrigsministeriets arbejdsudvalg 1917-22 og Socialministeriets arbejdsudvalg fra 1931.

1935 indtrådte han i Landstinget som tingvalgt medlem efter LUDVIG HANSEN og havde sæde her til sin død.

Han blev indvalgt i kommunalrepræsentationen 1913 og var rådmand fra 1924 til 1937, da han udtrådte. 1919 blev han medlem af bestyrelsen for begravelsesvæsenet.

Medlem af udvalget angående sociale formål 1913-34, for alderdoms-understøttelse (aldersrente) 1913-29, angående enkeloven 1913-17, for andragender 1913-17, for besættelse af politibetjentposter 1913-32, af fattigudvalget 1917-29, udvalget angående droskeholdepladser 1917-29, sporvejsudvalget 1924-29, belysningsudvalget (belysnings- og vandvæsenet) 1925-29, udvalget for de kommunale værker 1929-37, udvalget for offentligt forsorg 1929-34, det sociale udvalg 1934-36, næstformand for børneværnsudvalget 1934-36.

REDAKTØR, CAND. JUR.

H. STEIN

1874-1944

RÅDMAND

1925-1933

NÆSTFORMAND

1929-1933

HENDRIK PREBEN SAXTORPH STEIN, født 14. juli 1874 i København, † 5. oktober 1944 i København. Søn af købmand CARL FREDERIK (FRITZ) STEIN og JOHANNE ALBERTINE AHLBERG. – Gift 23. juni 1900 i Aarhus med OLGA PETRA SØRENSEN, født 1. oktober 1876 i Aarhus. Datter af entreprenør, havnebygger SØREN MINÉ SØRENSEN og BODIL MARIE FROBERG.

H. STEIN blev student fra von Westens Institut 1893, hvorefter han 1900 fik juridisk embedseksamen. Sammen med H. GREEN blev han allerede 1896 knyttet til konsul TH. GREENS Ugeblad for Handel, Skibsfart og Finansvæsen „Børsen“, som 1899 overgik til Grosserersocietetets komité og blev dagblad. Fra nytår 1891 var han og Green bladets udgivere og redaktører, og da Green 1919 blev udnævnt til børskommissær,

overtog Stein det alene. 1916 omdannedes bladet til et aktieselskab, i hvis bestyrelse Stein havde sæde fra starten. – Medstifter af Københavns Redaktørforening 1917, formand for samme 1917–30, medlem af bestyrelsen 1930, påny formand 1942; medlem af Nordisk Redaktørforbund 1919, medstifter af og 1919–22 og 1925–29 formand for Den danske Presses Telegramudvalg, formand for bestyrelsen for Pressens Radioavis og for Journalistforeningens Seniorat. Næstformand for bestyrelsen for Københavnske Journalisters Pensionsfond, formand 1932–35 og for forretningsudvalget for Foreningen Norden. Medlem af bestyrelsen for Foreningen til Handelsundervisningens Fremme og af bestyrelsen for Dansk-engelsk Selskab. Næstformand i telefonabonnenternes repræsentantskab 1938, medlem af præsidiet for Centralkomiteen for Finlands-hjælpen 1940, formand for det 1940 oprettede pressenævn. – Medlem af bestyrelsen for Akts. Revisions- og Forvaltningsinstitutet og medlem af sammes kontrolkomité. Formand i bestyrelsen for Akts. Kruckow-Waldorff. Medlem af repræsentantskabet og bestyrelsen for Danmarks Nationalbank 1934. Formand for Akts. Dagbladet København 1918–22 og for De Ferslew'ske Virksomheder 1925–31. – Redaktør af Greens Danske Fonds og Aktier fra 1902, og af tidsskriftet Le Danemark. – Økonomisk forfatter. – 1921 R. af Dbg., 1934 DM., 1940 K².

1932 fik Stein sæde i Landstinget, fra 1939 som tingvalgt medlem; han var formand for Det konservative Folkepartis landstingsgruppe og næstformand for rigsdagsgruppen. Fra 1936 medlem af finansudvalget og 1939 af Rigsretten. Medlem af bestyrelsen for Den konservative Vælgerforening i Frederiksberg 3. kreds og af Det konservative Folkepartis hovedbestyrelse.

1921 indvalgte Stein i kommunalbestyrelsen, hvor han blev rådmand 1925 og næstformand 1929. Medlem af budgetudvalget 1921–33, formand 1922–33, formand for udvalget for andragender 1921–33, medlem af beværterudvalget 1921–23, af udvalget angående skolevæsenets bygninger 1929–33 og af udvalget angående valglistes 1929–33.

HOVEDKASSERER

O. E. EINER-JENSEN

født 1889

RÅDMAND

1929-1946

2. NÆSTFORMAND

1935-1946

OLUF EMIL EINER-JENSEN, født 5. juli 1889 i København (navneforandring 16. august 1934). Søn af ølhandler CHRISTIAN JENSEN og CAROLINE LARSEN. – Gift 2° 23. december 1917 på Frederiksberg med IDA RASMINE EMILIE NIELSEN, født 15. september 1895 på Frederiksberg, † 5. maj 1943 på Frederiksberg. Ægteskabet opløst. Datter af bagermester EMIL FREDERIK NIELSEN og RASMINE KIRSTINE JENSEN. – Gift 3° 12. april 1933 i Gentofte med rigsdags- og retsstenograf RAGNI DAM, født 8. maj 1900 i Aalborg. Datter af overretssagfører HOLGER DAM og ASTRID SIGNE DOROTHEA BRAMMER.

EINER-JENSEN var 1910-17 forgløder i Den kongelige Porcelænsfabrik. 1910 blev han medlem af bestyrelsen for Porcelæns- og Fajancearbejder-

nes Fagforening, for hvilken han var formand 1915-42. Tillige var han 1912 sekretær i Keramisk Forbund, 1917 hovedkasserer for samme, tillige næstformand 1938 og fra 1939 formand. Medlem af forretningsudvalget for De samvirkende Fagforbund i Danmark 1929-48. Formand for Porcelæns- og Fajancearbejdernes Fagforenings Stiftelse 1935 og for Keramikernes Stiftelse. Formand for bestyrelsen for Keramisk Fabrik Søholm, Rønne, direktør og medlem af bestyrelsen for A/S Aristo, Porcelæn, Fajance og Stentøjfabrik. Medlem af bestyrelsen for I/S Isefjordværket 1938-46, af styret for Historisk-topografisk Selskab for Frederiksberg 1944-55, af bestyrelsen for Frederiksberg Handelsbank 1948, for Kongeriget Danmarks Hypotekbank fra 1954 og af repræsentantskabet for Danmarks Nationalbank.

1910 blev Einer-Jensen medlem af bestyrelsen for Socialdemokratisk Forening, Frederiksberg 2. kreds, formand for samme 1918-40; medlem af hovedbestyrelsen for Socialdemokratisk Forbund i Danmark 1920-24. 1924-45 og fra 1947 er han folketingsmand for København-Frederiksberg Vestre Storkreds og fra 1953 formand for den socialdemokratiske rigsdagsgruppe. Medlem af arbejdsnævnet 1933-45, af valutånævnet og til 1946 af toldrådet. Medlem af finansudvalget 1950, og af det udenrigspolitiske nævn 1953 og af Det nordiske Råd 1953.

Einer-Jensen blev 1921 indvalgt i Frederiksberg Kommunalbestyrelse, hvor han havde sæde til 1946. Fra 1929 var han rådmand og fra 1935 2. næstformand. Medlem af vestre huslejenævn 1919 til ophævelsen; formand for Vanløse Haveby 1922-33, medlem af bestyrelsen for Københavns almindelige Boligselskab fra 1929, for Frederiksberg Boligselskab og for Den nye Husejer-Forening af 1891. Vurderingsmand til ejendoms-skyld 1929, formand i Foreningen af Vurderingsmænd i København-Frederiksberg 1931-35.

Medlem af hospitalsudvalget 1921-24, af bolig- og ejendomsudvalget 1924-31 og 1937-46, af udvalget til oplysningens fremme 1921-24, af sundhedskommissionen 1921-32 og 1937-42, af skatteudvalget 1922-29 og 1933-37, af budgetudvalget 1924-46, af det tekniske udvalg 1925-30, af belsyningsudvalget (udvalget for belsynings- og vandvæsenet) 1925-29, af skatterådet fra 1925, næstformand 1932, formand fra 1933, medlem af udvalget for de kommunale værker 1929-46 og af biografteaterudvalget 1933-37.

DIREKTØR, CAND. PHARM.

VILHELM FISCHER

født 1877

BORGMESTER

1936-1948

VILHELM THORVALD GUDMUND FISCHER, født 15. august 1877 i Rørkær sogn. Søn af overbanemester LAURITZ JOSEPH FISCHER og ADELAIDE FREDERIKE AMALIE LASSEN. – Gift 14. marts 1908 på Frederiksberg med AMALIE MARGRETHE HAGEMANN, født 21. marts 1877 i København. Datter af skomagermester CARL FREDRIK JULIUS HAGEMANN.

VILHELM FISCHER blev efter skolegang i Randers lærde Skole 1893 discipel på Kgl. Frederiks Hospitals apotek, 1897 tog han medhjælpereksamen og 1898 blev han cand. pharm. Samme år fik han ansættelse i firmaet Alfred Benzon; 1937-50 direktør i A/S Alfred Benzon, 1943-51 i Alfred Benzon Holding A/S og til 1951 medlem af bestyrelsen for begge selskaber, fra 1952 påny medlem af bestyrelsen for A/S Alfred Benzon. Han har desuden været medlem af bestyrelsen for A/S Arbo-Bähr & Co.

til 1952, for A/S Nordiske Kabel- og Traadfabriker til 1957 og for I/S Isefjordværket til 1950. Formand i tilsynsrådet for lærlingehjemmet Allégaarden fra 1936, i bestyrelsen for Kronprins Frederik og Kronprinsesse Louises Stiftelse til 1953, i bestyrelsen for J. C. Teilmanns Stiftelse, i tilsynsrådet for Frederiksberg Sparekasse og for Forsikringsselskabet Nordlyset. Næstformand i bestyrelsen for Grænseforeningen, medlem af repræsentantskabet for Københavns Brandforsikring, formand for Sydslesvigsk Udvalg af 5. maj 1945 til 1946. 1944-51 formand og fra 1951 medlem af styret for Historisk-topografisk Selskab for Frederiksberg. – Kommunalrevisor på Frederiksberg 1914-33.

1933 indvalgte Fischer i Frederiksberg Kommunalbestyrelse, hvor han havde sæde til 1950. Han valgtes straks til rådmand og næstformand (fra sept. 1935 1. næstformand) og overtog 1936 borgmesterembedet efter Godskesen. Efter 12 års virke fratrådte han som borgmester 31. marts 1948. Han var medlem af budgetudvalget 1933-36, af udvalget for de kommunale værker 1934-36, for skolevæsenets bygninger (skoleudvalget) 1933-36, for andragender 1933-36 og formand for udvalget angående valglisterne 1937-50. Medlem af skatterådet 1933-37, næstformand til 1935.

I de tolv år, Fischer beklædte embedet som borgmester i Frederiksberg Kommune, er krigen 1939 og besættelsestiden 1940-45 den alt dominerende faktor. Set i den forkortning, som den sammenfattende historiske betragtning nødvendigvis medfører, bærer årene op til krigsudbrudet med arbejdsløshedsforanstaltninger og forholdsregler til civilbefolkningens beskyttelse mod luftangreb tydeligvis præg af klarhed over, hvad der kunne – ja måtte ske. Fra 1940 bestemmes beslutningerne faktisk helt af de ydre vilkår, besættelsestidens tvang, restriktioner og foranstaltninger af fælles karakter, og af de voldsomme begivenheder, jøde-deportationerne, folkestrejken og katastrofen den 21. marts 1945. – Årene fra 1945-48 endelig af den langsomme afvikling, skærpelsen af dyrtid og bolignød. Urolige år, men også fællesskabets år, hvor den enkelte kommunes historie er Danmarkshistorie.

Det vil ikke være påkrævet her i enkeltheder at redegøre for de beslutninger af almen karakter, som forholdene medførte. Nævnes skal da kun enkelte ting af speciel interesse for den kommunale historie.

Hvad administrationen angår vedtog man 1939 en sammenlægning af de to tekniske forvaltninger og endvidere en sammenlægning af den øko-

nomiske og den juridiske forvaltning, hvad der medførte et nyt regulativ for den kommunale forvaltning, hvorved kommunaldirektørhvervet blev knyttet til embedet som økonomisk direktør. Ordningen med et valg på 6 år af kommunaldirektøren var dermed ophævet. – Endnu i 1937 vedtog man udvidelser af skattevæsenets lokaler, men den voldsomme udvikling af administrationsapparatet, som havde fundet sted faktisk lige siden skattelovens gennemførelse i 1903, krævede nu med uafviselig kraft det nye rådhus, som gennem årene gang på gang havde været drøftet. 1941 var sagen så vidt fremme, at man besluttede sig til at ekspropriere de fornødne ejendomme, og 25. marts 1942 vedtog kommunalbestyrelsen budgettet for det nye rådhus, som skulle opføres under arkitekten HENNING HANSENS ledelse. Krigssituationen medførte, at byggeriet gik i stå, og først efter krigen kom man i gang igen. Henning Hansen var da afgået ved døden, og det blev overdraget arkitekt CARL HENRIK NIMB i samarbejde med arkitekt HELGE HOLM at fuldføre arbejdet. – Et udvalg til drøftelse af kommunalforfatningen blev nedsat 15. marts 1948.

De kommunale værker var under stadig udbygning og modernisering; 1938 blev der etableret en forbindelsesledning mellem Frederiksberg Gasværk og de københavnske værker i Valby og på Østerbro, Finsensværkets kedelanlæg blev udvidet, og 1939 blev der anlagt en forbindelsesledning mellem forbrændingsanstalten og elektricitetsværket. 1939 og 1940 indrettedes et nyt ovnanlæg på gasværket, og det samme skete i 1944, ligesom man 1945 ombyggede to ældre ovne, indrettede et anlæg med to generatorer og et tjæreudskilningsanlæg m. v.

Med hensyn til hospitals- og sundhedsvæsenet skal det nævnes, at man gennemførte den i lov af 31. marts 1937 forudsatte sundhedsplejerskeinstitution, og 1945 bevilgede penge til folketuberkuloseundersøgelserne. På hospitalet anlagdes 1937 en ny transformatorstation, og 1938/39 påbegyndtes en omfattende modernisering af hospitalets forskellige afdelinger, først A og B, efter krigen E. 1940 erhvervede kommunen Amtssygehusets bygning, som det følgende år blev istandsat, og 1941 indrettede man en række poliklinikker. 1945 blev Flintholm nedrevet. 1947 genoprettedes børneoptagelseshjemmet og fødeafdelingen – afdeling F var sammen med arbejdsanstaltens bygninger allerede 1940 blevet rekvireret af besættelsesmagten. – En udvidelse af svømmehallen blev foretaget 1937, og to år senere vedtoges en tilbygning.

Hvad skolevæsenet angår kan det nævnes, at man 1937 påbegyndte en modernisering af de ældre skolebygninger, 1938 vedtog man at placere den nye skolebygning ved Sønderjyllands Alle, og 1941 enedes man om at nedlægge Thorvaldsenskolen, når Sønderjyllandskolen blev taget i brug; 1944 vedtog man at søge gennemført en udvidelse af Rahbekskolen, og året efter at det nye statsgymnasium skulle lægges ved Peter Graus Vej. – 1938 udvidedes skoletandklinikernes virksomhed, således at børnene fik to tandbehandlinger årlig i stedet for een, og samme år begyndte man at indrette fritidshjem på skolerne.

1944 vedtoges det at bygge Flintholm Kirke på hjørnet af Peter Bangs Vej og Sønderjyllands Alle.

1938 vedtog man en omlægning af Femte Juni Plads, hvor HAMMERICHS statue „Kvinde med Spejl“ blev opstillet, og 1947 en regulering af Langelands Plads. Der indrettedes en legeplads på Danas Plads. Det private byggeri støttedes som i den forrige periode ved lånegarantier og på en anden måde. 1939 vedtog man at nedlægge husvildebarakkerne ved Finsensvej, efter at der var opført erstatningslejligheder. 1940 besluttede man at opføre 50 lejligheder for mindrebemidlede og 1945–46 en del lejligheder ved Flintholm og på Roskildevej. 1938 vedtog man at opføre aldersrenteboligerne ved Godthaabsvej – de blev taget i brug 1940 – og 1942 projekteredes 175 aldersrenteboliger ved Sønderjyllands Alle. Til de bomberamte opførtes 1946 80 lejligheder ved Hoffmeyersvej. Den bebyggelse af de Classenske Boligers grunde, som man vedtog 1938, var fuldent 1946 (Godthaabshavekomplekset). 1948 opførtes de første punkthuse ved Roskildevej af Frederiksberg Boligselskab. – Det skal endelig nævnes, at man i disse år i henhold til loven om byplanlægning vedtog en række byplan-vedtægter for enkelte områder.

1938 blev K. B. Hallen indviet, den blev ødelagt ved Schalburgtage natten mellem 17. og 18. juli 1944 og genindviet 14. september 1945. En omlægning af idrætsparken blev vedtaget 1945.

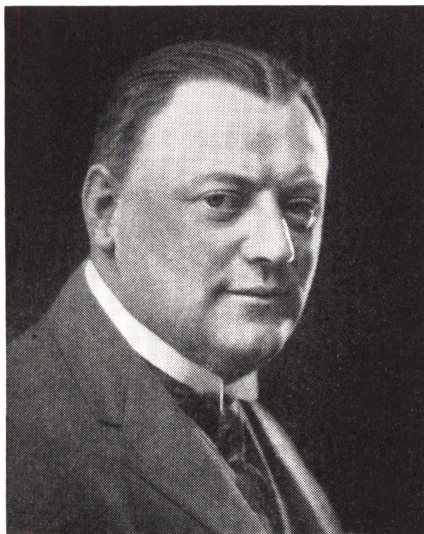
På de kulturelle områder kan det nævnes, at Frederiksberg Teater 1938 blev oprettet i Fønikesteatret. – 1937 vedtog man i henhold til biblioteksloven af 7. april 1936 at oprette Frederiksberg Kommunes Børnebiblioteker. – 1938 nedsatte kommunalbestyrelsen et kunstnerisk udvalg. 1937 erhvervede man GUNNAR HAMMERICHS „Liggende Kvinde“ og JENÖ MEISTERS „Kuglestøderen“, 1938 F. V. HANSENS „Eva“.

Af betydning for kommunens forhold ud ad til skal nævnes lovene af

31. marts og 14. april 1937 om økonomisk udligning henholdsvis for hovedstadsområdet vedkommende og fælleskommunalt.

Kommunen er trådt i venskabsforhold til Tavastehus, Havnefjord, Bærum og Uppsala.

Sluttelig skal det angående besættelsestidens begivenheder nævnes, at der 19. november 1941 blev øvet hærværk mod Goldschmidt-monumentet. 24. august 1943 blev „Forum“ ødelagt ved sabotage. 4. oktober 1943 vedtog kommunalbestyrelsen en protestskrivelse imod bortførelsen af en del af kommunens borgere natten til den 2. oktober. 23. november 1944 blev folkeregistrene i København og Frederiksberg delvis ødelagt. 21. marts 1945 blev under den engelske luftstyrkes angreb på Gestapohovedkvarteret i Shellhuset ved en frygtelig fejltagelse den franske skole og kvarteret Maglekildevej-Amicisvej bombarderet. Ved katastrofen omkom 86 børn og 13 voksne. Et mindesmærke på grunden blev vedtaget 1947.

SALGSCHEF

H. TAUSEN-NIELSEN

født 1885

RÅDMAND

1936-1937

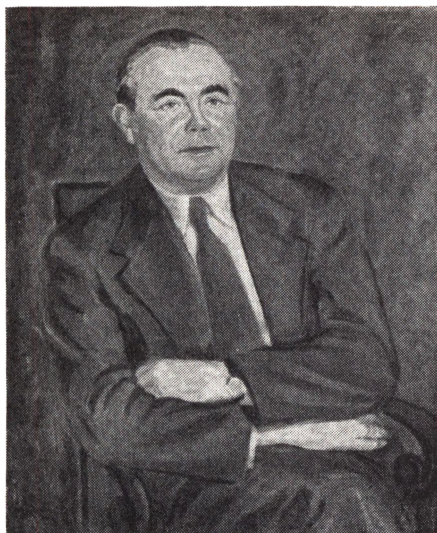
HUGO TAUSEN-NIELSEN, født 16. juli 1885 i Odense. Søn af typograf ved Fyens Stiftstidende NIELS CHRISTIAN NIELSEN og DORTHEA RASMUSSEN. – Gift 2. januar 1914 på Frederiksberg med ALBERTINE OLSEN, født 30. december 1890 i København. Datter af vinkyer LAURITZ OLSEN og SINE KRISTENSEN.

H. TAUSEN-NIELSEN kom efter skolegang i Mulernes Legatskole i manufaktur­lære 1899-1903 hos G. Hjorth & Co., 1906 blev han ekspedient i A/S C. Olesen, hvor han 1918 blev prøvechef, senere repræsentant og til 1957 salgschef. Han er medlem af bestyrelsen for firmaets pensions­kasse.

Tausen-Nielsen stiftede 1904 Odense konservative Ungdomsforening, var medlem af bestyrelsen for Det unge Højre i København 1908, for­mand 1911-12, medlem af Den konservative Vælgerforening for Køben­havn og Frederiksberg 1912, af hovedbestyrelsen 1915, af forretnings-

udvalget 1935, næstformand 1937-46. Formand for Frederiksberg 2. kreds 1933, æresformand 1952. Medlem af hovedbestyrelsen for Det konservative Folkeparti fra 1943; revisor i partiet fra 1939. – Formand for Arbejdernes Værn 1933. Æresmedlem af Frederiksberg Politiforening 1937. Formand for Cam. Nielsen og Ludvig Salomonsens legat, medlem af bestyrelsen for murermester Aug. Lampes legat og for Edv. Permins og hustrus legat. Revisor i landinspektør N. F. Jensens og hustrus legat, kredsrevisor i Dansk Bicycle Club 1936-46, revisor i Frederiksberg tekniske Selskab og i Det kgl. Haveselskab. Medlem af repræsentantskabet for Frederiksberg Sparekasse og for Frederiksberg Borgerforening. – Medlem af De danske Forsvarsbrødres domstol. – Forligskommissær i gamle Københavns amt 1949-54. – Livjæger fra 1911, delingsfører 1913-16. – 1937 R. af Dbg.

1917-21 og 1921-37 havde Tausen-Nielsen sæde i Frederiksberg Kommunalbestyrelse, som rådmand fra 1936. Medlem af skatteudvalget 1917-33, af legatudvalget 1917-34, formand 1918-34, medlem af udvalget angående koncerter 1917-29, formand 1921-29, medlem af udvalget angående valglistes 1917-25, udvalget for andragender 1917-21, udvalget angående besættelse af politibetjentposter 1917-37, formand 1921-37, medlem af udvalget angående Gaskompagniet 1919-21, af udvalget angående droskeholdepladser 1921-29, formand for udvalget for oplysnings fremme 1921-29, medlem af biografteaterudvalget 1922-37, formand for udvalget for kulturelle formål 1929-37 og for næringsudvalget 1929-37, medlem af skatterådet fra 1931 og af det sociale udvalg 1934-37.

DIREKTØR, DOCENT, CAND. POLIT.

SVEN RØGIND

født 1887

RÅDMAND

1937

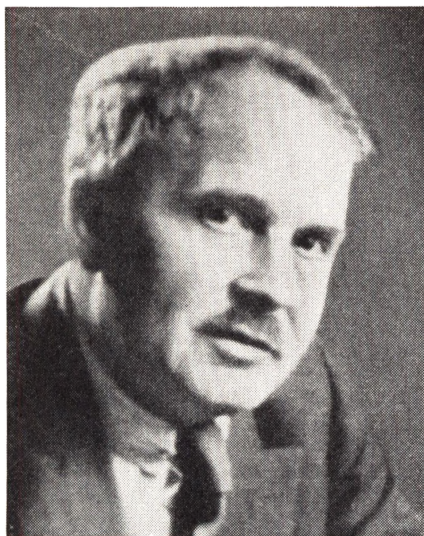
SVEN RØGIND, født 24. september 1887 i Aarhus. Søn af overingeniør ved Ferro Carril del Sud i Buenos Aires WILLIAM JENS MATHIAS RØGIND og EMILIE MARIE BENE-DICTE GOTTSCHALKSEN. – Gift 1° 5. januar 1916 i Brønshøj med EMMY WEILE, født 18. januar 1884 i Aalborg, † 17. februar 1957 på Frederiksberg. Ægteskabet opløst 1929. Datter af vinhandler FREDERIK WEILE og CONRADINE HENRIETTE VON DER RECKE. – Gift 2° 2. november 1929 i København med LIZZIE AGNETHE NIELSEN SLOTH, født 19. marts 1906 i Aarhus. Datter af stabssergent, sekretær ved Hestens Værn CARL NIELSEN SLOTH og THORA ALEXANDRA EMILIE JULIE MÜLLER.

SVEN RØGIND tog præliminæreksamen 1903 og blev efter et par års kontorarbejde student 1908 fra Wedels Kursus, og 1912 tog han statsvidenskabelig eksamen. Samme år blev han sekretær i Revisions- og Forvalt-

ningsinstituttet, var 1914-18 statistiker i Bryggeriforeningen, 1919-21 sekretær og senere fuldmægtig ved Den overordentlige Kommission af 6. august 1914, 1920 blev han lektor i nationaløkonomi ved Den polytekniske Læreanstalt (Danmarks tekniske Højskole), hvor han fra 1952 er docent i økonomi og lovgivning. - 1921-24 var han fuldmægtig ved Traktatkommissionen, 1924-37 sekretær for den af Landsforeningen Den personlige Friheds Værn nedsatte alkoholkommission og foreningens sekretær. 1925-37 underviste han i lovgivning og statistik ved Den skandinaviske Bryggerhøjskole. Endvidere var han 1937-40 direktør for Forenede Danske Motorejere og 1937-43 direktør for A/S Forenede Danske Motorejeres Forsikringsselskab. - Formand for bestyrelsen for Københavns Motorbaadsklub 1938, medlem af benzinnævnet 1939-40, medlem af bestyrelsen for Dansk Motorbaads Union 1945, formand fra 1954. Medlem af alkoholkommissionen af 1947, af bestyrelsen for Forsikrings-Akts. Trekroner fra 1947 og for Marinehistorisk Selskab fra 1951. - Nationaløkonomisk forfatter, især vedrørende skatte- og alkoholspørgsmål. Norsk prisbelønning for en afhandling om trafik og alkohol 1954. - 1941 R. af Dbg.

Røgind var 1910-14 og fra 1917 medlem af bestyrelsen for Den konservative Vælgerforening og 1917-21 af bestyrelsen for Frederiksberg Kommunes hjælpekasse. 1921 indvalgte han i Frederiksberg Kommunalbestyrelse, hvor han havde sæde til 1937, han valgtes 1937 til rådmænd. 1923-31 var han formand for Frederiksberg østre huslejenævn og fra 1951 for nordre huslejenævn. Formand for bestyrelsen for A/S Frederiksberg Bade- og Svømmeanstalt 1934-38, næstformand for bestyrelsen for Stiftelsen Bakkehuset 1935-37.

Medlem af sporvejsudvalget 1921-29, formand 1926-29, medlem af udvalget vedrørende sociale formål 1921-25, for afholdelse af kommunale koncerter 1921-29, angående gratis læremidler 1921-29, formand for udvalget for skolevæsenets bygninger (skoleudvalget) 1921-25 og 1935-37, medlem af udvalget vedrørende biografteatre 1922-27, beværterudvalget 1923-29, skatteudvalget 1925-37, formand 1929-37, medlem af udvalget for oplysningens fremme 1925-29, udvalget vedrørende valglisten 1929-37, for kulturelle formål 1929-33, medlem af budgetudvalget 1929-37, formand 1933-37, medlem af udvalget for gadenavne 1934-37 og næstformand for skatterådet fra 1937.

MALER
ANKER PETERSEN
1883-1937

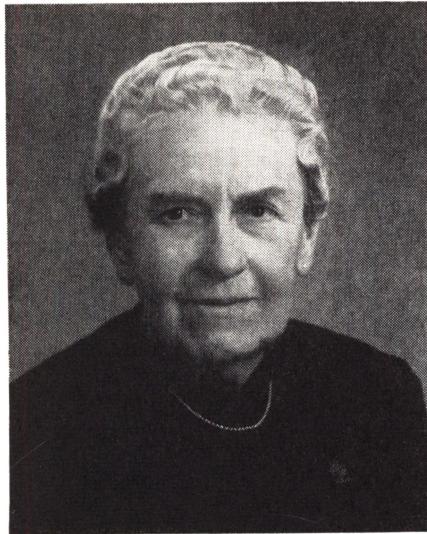
RÅDMAND
1937

NIELS ANKER PETERSEN, født 18. april 1883 i København, † 25. oktober 1937 på Frederiksberg. Søn af arbejdsmand NIELS PETERSEN og HENRIETTE MALENE CLAUSEN. – Gift 29. september 1907 i København med JOHANNE FRANZISKA FREDRIKSEN, født 6. december 1885 i København. Datter af sadelmager OLE FREDRIKSEN og ANE MARIE HANSEN.

ANKER PETERSEN var uddannet som maler og kom 1915 ind i den socialdemokratiske Vælgerforening på Frederiksberg, hvor han 1917 blev kasserer, og fra 1919 sad som formand. Han var medlem af repræsentantskabet i Arbejdernes Oplysningsforbund og leder af Arbejdernes Boligforerings maler-afdeling.

Anker Petersen indvalgte i Frederiksberg Kommunalbestyrelse i 1925 og havde sæde her til sin død, få måneder efter at han var valgt som råd-

mand. Han var medlem af teknisk udvalg fra 1925, af sporvejsudvalget 1925-29, udvalget for skolevæsenets bygninger (skoleudvalget) fra 1925, for berigtigelse af valglistes fra 1925, af hospitalsudvalget 1933, af udvalget for de kommunale værker 1937 og af bolig- og ejendomsudvalget fra 1929. Fra 1916 var han ligningsmand og 1925-32 vurderingsmand til ejendomsskyld og formand for vurderingsrådet 1932. Desuden var han fra 1925 medlem af bestyrelsen for Teknisk Skole (Frederiksberg tekniske Selskab) og fra 1930 næstformand. Endelig var han delegeret til forskellige kommissioner især vedrørende taksationssager.

FRU

ANNA JOHANNE FRYDENSBERG

1877-1949

RÅDMAND

1937-1946

ANNA JOHANNE ELISABETH FRYDENSBERG, født LARSEN, født 13. august 1877 i København, † 27. december 1949 på Frederiksberg. Datter af godsejer, etatsråd LARS JØRGEN WENDELBOE LARSEN og ENGELINE MARGRETHE THORN. – Gift 5. marts 1901 i København med kaptajn i artilleriet PETER EDVARD FRYDENSBERG, født 10. marts 1870 i København, † 26. september 1950 på Frederiksberg. Søn af universitetskasserer CARL JOHAN FRYDENSBERG og JOHANNE FREDERIKKE SOPHIE KLINGSEY.

Fru FRYDENSBERG blev 1923 medlem af bestyrelsen for Den konservative Vælgerforening for Frederiksberg 1. kreds, og 1930 af vælgerforeningens repræsentantskab og hovedbestyrelse, 1937-48 af forretningsudvalget. 1927 blev hun medlem af repræsentantskabet for Det konservative Folkeparti, 1935-38 af partiets hovedbestyrelse. 1915-25 var hun medlem

af bestyrelsen for Kvinde-Vælger Klubberne, for hvilke hun var formand 1920-25. Endvidere var hun medlem af bestyrelsen for Dansk røde Kors' Samaritterforening 1916-30, for Frederiksberg Kommunes Skatteyderforening 1921-28, for Danske Kvinders konservative Forening 1921, næstformand 1926, formand 1930-48 og derefter æresmedlem. Medlem af bestyrelsen for Dansk Forsvarsforbund 1925-29 og for Foreningen til unge Kvinders Oprejsning. Formand for Zonta-Klubben 1941-42 og medlem af bestyrelsen for Kvindernes Bygning.

1928 indvalgte fru Frydensberg i Frederiksberg Kommunalbestyrelse, hvor hun havde sæde til 1946, fra 1937 som rådmand. Medlem af bestyrelsen for Frederiksberg Kommunes hjælpekasse 1925-29, for Frantz Howitz' Fødehjem fra 1929, for A/S Frederiksberg Bade- og Svømmeanstalt og for Frederiksberg Asylselskab, som hun blev formand for i 1940.

Medlem af hospitalsudvalget 1929-46, udvalget angående sociale formål 1929-33, for offentlig forsorg 1929-34, legatudvalget 1929-33, for understøttelser i henhold til enkeloven 1929-34, det sociale udvalg 1934-36, udvalget for kulturelle formål 1929-46, formand 1937-46, medlem af udvalget angående valglistes 1933-46 og af skoleudvalget 1936-37.

FORRETNINGSFØRER, KOMMUNALREVISOR

AUG. M. JØRGENSEN

født 1888

RÅDMAND

1937-1953

AUGUST MERTINS-JØRGENSEN, født 27. oktober 1888 i København. Søn af agent EMIL JØRGENSEN og JOHANNE ENIG. – Gift 25. oktober 1912 i København med RAGNHILD MATHIESEN, født 28. september 1881 i København. Datter af metaltrykmester HANS CHRISTIAN MATHIESEN og AGNES NIELSEN.

AUG. M. JØRGENSEN er uddannet som snedker. 1907 indtrådte han i logen Hostrups Minde under N. I. O. G. T., var kasserer i ungdomsafdelingen og medlem af sammes hovedbestyrelse, 1923-26 var han rådsmedlem for Københavns kreds og fra 1926 forretningsfører for Nordisk Independent Order of Good Templars og fra 1935 leder af oplysnings- og propagandaafdelingen. 1942 blev han ordenens chef.

1921-53 var Jørgensen kasserer for Socialdemokratisk Forening, Frederiksberg 2. kreds. Han indvalgte 1932 i Frederiksberg Kommunalbe-

styrelse, hvor han havde sæde til 1953, fra 1937 som rådmand. 1953 blev han kommunalrevisor. – Han var næstformand i A/S Frederiksberg Bade- og Svømmeanstalt 1934–53, vurderingsmand til ejendomsskyld 1938–53, medlem af bestyrelsen for sygekassen Alderstrøst 1942–50 og næstformand i distriktssygekassen Lindevang fra 1950.

Medlem af det tekniske udvalg 1933–53, legatudvalget 1933–34, næringsudvalget 1933–37, udvalget for besættelser af politibetjentposter 1933–38, udvalget angående valglister 1933–53, af det sociale udvalg 1943–47 og 1950–53, børneværnsudvalget 1936–37 og 1941–46, næstformand 1941–43, medlem af sundhedskommissionen 1937 og 1942–46, af udvalget for de kommunale værker 1937–43, af hospitalsudvalget 1946–50, bolig- og ejendomsudvalget 1946–50 og budgetudvalget 1947–50.

BORGMESTER, CAND. POLIT.

AKSEL MØLLER

født 1906

RÅDMAND
1946-1948

I. NÆSTFORMAND
1947-1948

BORGMESTER
1948-1950 og fra 1954

AKSEL MØLLER, født 1. januar 1906 i Asminderød. Søn af prokurist i Den danske Landmandsbank HUGO NICOLAUS MØLLER og OLGA CONSTANCE NEVE MÜLLER. – Gift 16. maj 1931 i Malmö med GRED ELISE WESTERGREN, født 8. oktober i Malmö. Datter af kaptajn JOHN WESTERGREN og EBBA HAGELQUIST.

AKSEL MØLLER tog studentereksamen 1924 fra Bendixens Kursus og blev 1933 statsvidenskabelig kandidat. 1922 var han blevet ansat i Københavns Brandforsikring, hvor han 1926 blev assistent, 1934 blev fuld-

mægtig og 1938 ekspeditionssekretær, og hvorfra han tog sin afsked 1942. 1942-45 var han sekretær ved Assurandør-Societetet.

1928-33 var han sekretær i landsorganisationen Konservativ Ungdom, 1936-38 formand for samme og medlem af hovedbestyrelsen for Det konservative Folkeparti, i hvilken han påny har sæde siden 1946. - 1939 valgtes han til Folketinget for København-Frederiksberg vestre storkreds. 1939-43 fungerede han som en af tingets sekretærer, medlem af finansudvalget 1945-50 og 1953-55, af den parlamentariske kommission vedrørende 9. april 1940 og besættelsestiden 1945-50, af forfatningskommissionen af 1951 og af det udenrigspolitiske nævn og af vareforsyningsudvalget fra 1955. Næstformand for Det konservative Folkepartis folketingsgruppe 1953, formand fra 1955. - Statsrevisor 1946-50. Indenrigs- og boligminister i ministeriet Erik Eriksen 1950-53. - Medlem af Forsikringsrådet 1949-50 og fra 1953, af Toldrådet 1946-50. - Sammen med H. C. Hansen politikernes repræsentant i kontaktudvalget mellem Rigsdagen og frihedsbevægelsen 1944-45.

Formand i bestyrelsen for Studenterforeningens konservative 1928-31, senior i Studenterforeningen 1931-32. Medlem af bestyrelsen for optagelseshjemmene Lykkens Gave og Frederikshøj 1948, af direktionen for Efterslægtsselskabet 1953, af bestyrelsen for A/S Telefon Fabrik Automatic 1949-50 og fra 1953, af repræsentantskabet for Københavns Kreditforening 1949-50 og fra 1954, samt af bestyrelserne for I/S Isefjordværket 1954 og Zoologisk Have 1955. Medlem af styret for Historisk-topografisk Selskab for Frederiksberg 1944-51, formand 1956. - Politisk forfatterskab. - 1950 R. af Dbg., 1951 K².

Aksel Møller blev 1937 indvalgt i Frederiksberg Kommunalbestyrelse, hvor han 1946-48 sad som rådmand og 1947-48 som 1' næstformand. Han overtog borgmesterhvervet 1948 efter Fischer, men gik af 1950, da han blev minister. 1954 valgtes han påny til borgmester. - 1948 medlem af voldgiftsretten vedrørende økonomisk udligning mellem København, Frederiksberg og Gentofte, 1950 formand for beværtervillingsnævnet for Frederiksberg, 1956 næstformand for hovedstadskommunernes samråd. - Medlem af budgetudvalget 1937-50, formand 1946-50, påny medlem fra 1953 og formand fra 1954. Formand for skatteudvalget 1937-46, medlem af bolig- og ejendomsudvalget 1950, af det sociale udvalg 1946-50, af skoleudvalget 1937-46, som formand 1937-43, og formand for udvalget for berigtigelse af valglisten 1950 og fra 1954.

Årene siden 1948 har for Frederiksberg som for det øvrige hovedstadsområde været præget stærkt af afviklingen af besættelsestiden og efterkrigstidens unormale tilstande, i særlig grad af boligproblemet. Der-til kommer de opgaver, som den udbyggede sociallovgivning medfører og de stadigt voksende trafikale problemer.

Det vil næppe findes rimeligt på dette sted kun at omtale de vigtigere begivenheder for årene 1948–50 og siden 1954 og at henvise årene 1950–54 til den for dette tidsrum valgte borgmesters biografi; der vil derfor i den følgende kortfattede oversigt ikke blive sondret mellem de tre borgmesterperioder – kun hvad indvielsen af det nye rådhus angår er der herfra sket en undtagelse.

I forvaltningsmæssig henseende er hospitals- og socialvæsenet 1956 blevet udskilt som en selvstændig forvaltning. 1952 gik man over til maskinbogholderi. 1948 bragte en ny vedtægt for kommunens tjenestemænd og funktionærer forholdene på linje med tjenestemandsløven og Københavns Kommunes regler. 1953 blev der truffet bestemmelse om skatteindbetalinger i 8 rater i stedet for 4.

Den i et tidligere afsnit omtalte udbygning og modernisering af de kommunale værker er blevet fortsat i denne periode. 1948 blev elektricitetsværkets hovedfordelingsanlæg udvidet, og 1950 vedtog man at modernisere opvarmningen på Finsensværket. På gasværket blev 1948 indrettet et tørslukningsanlæg, og damp- og vandanlægget blev forbedret, året efter opsatte man en ny generator og 1950 et nyt koks-sorteringsanlæg. 1957 etableredes et nyt opvarmningsanlæg for gassen i gasværkets renselhus. På forbrændingsanstalten blev kedelanlægget 1956 moderniseret. Vandforsyningen blev forbedret gennem en ombygning af pumpestationen og anlæg af en hovedledning fra Falkoner Alleen gennem Rolighedsvej og Rosenørns Alle til H. C. Ørstedes Vej. – 1949 blev der truffet aftale om levering af fjernvarme til kvarteret på Fuglebakken, og efter at man i 1950 havde vedtaget at anlægge en fjernvarmeledning mellem elektricitetsværket og forbrændingsanstalten, blev der i de følgende år installeret fjernvarme i flere kommunale bygninger, 1951 rådhuset, 1952 hovedbiblioteket på Solbjergvej og 1953 brandstationen, politistationen og domhuset.

På hospitalet blev der 1949 oprettet en ny psykiatrisk afdeling, og man vedtog opførelsen af en bolig for det overordnede kvindelige personale og for yngre læger på Nordre Fasanvej. Samarbejdet med det køben-

havnske hospitalsvæsen blev udbygget. En ny afdeling for kronisk syge oprettedes 1952, centrallaboratorium, blodbank og patologisk institut 1953. Tuberkulosestationen blev udvidet 1948, medens tuberkulosehjemmet Granbohus 1956 blev solgt til Landsforeningen for evnesvages vel – et vidnesbyrd om resultaterne af 50 års kamp mod denne alvorlige sygdom. En udførlig betænkning om videreførelsen af hospitalets modernisering forelå i marts 1950. – 1949 gennemførtes bestemmelserne i loven af 12. april 1949 om husmoderafløsere.

Hvad skolelægerne angår blev ordningen 1947 i henhold til loven af 12. juli 1946 udvidet således, at der blev obligatorisk lægeundersøgelse af alle skolesøgende børn en gang om året, og 1953 ansatte man en ledende skolepsykolog. 1956 blev det vedtaget at indrette en for hele kommunen samlet hjælpeskole i den tidligere gymnasiebygning på Dr. Priesmes Vej (Falkonergårdens Gymnasium). De to store skoler ved Roskildevej Joakim Larsen Skolen og Sofus Franck Skolen blev taget i brug i 1956 og 1957, og samme år bevilgede man det nødvendige beløb til ombygning af Frederiksberg Gymnasium. Skolebespisningen blev efter loven af 18. juni 1951 indskrænket til vintermånederne og til kun at omfatte de børn, som henvises af skolelægen.

Med hensyn til de kirkelige forhold skal det anføres, at Flintholm Kirke ved Peter Bangs Vej blev indviet 20. marts 1947, og 1957 har man besluttet af afløse den midlertidige kirkebygning med en permanent. 1952 købte kommunen arealer i Brøndbyøster med henblik på en ny kirkegård.

Hvad forsorgsvæsenet angår skal det nævnes, at man 1956 har gennemført folkeforsikringslovens bestemmelser om folkepension. 1949 besluttede man at opføre en ny fløj på alderdomshjemmet og 1953 en modernisering af alderdomshjemmets ældre fløj. 1953 vedtog man at indrette et hjem for gamle og syge på Bakkegaards Alle 18; det var færdigt 1956. Med hensyn til aldersrenteboliger er flertallet gået ind for en spredning for at undgå den karakter af „dødens venteværelse“, som så let kommer til at præge samlede anlæg.

1953 toges højhusene ved Roskildevej i brug. 1954 vedtoges oprettelsen af et social-filantropisk boligselskab. Endelig skal det nævnes, at 4. maj-Kollegiet blev indviet 18. september 1951.

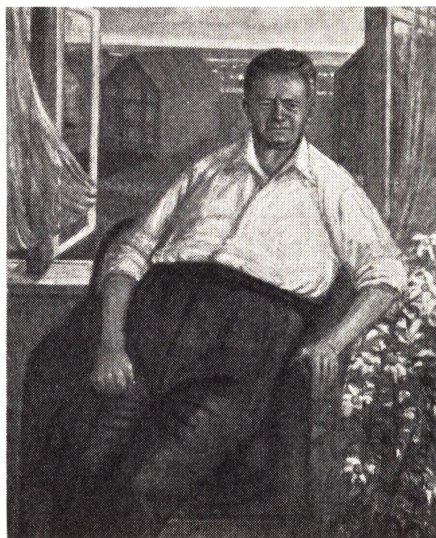
De trafikale problemer har medført omlægning af veje, etablering af parkeringspladser, opsætning af blinklys og oprettelse (siden 1956) af

særlige legegader. – Kommunens udsmykning sørges der for gennem træplantning og opsætning af blomsterkummer (siden 1948), ligesom en nænsom udtynding og fornyelse af træbestanden finder sted.

Af hensyn til sporten blev der 1948 nedsat en kommission til at overveje spørgsmålet om færdiggørelsen af stadion ved Jens Jessens Vej – anlæget var påbegyndt 1941. 1956 vedtog man etablering af to fodboldbaner og 1957 at skænke grunden og yde tilskud til opførelsen af en håndboldhal.

Hvad endelig angår den kulturelle udvikling vedtog kommunalbestyrelsen i 1953 at indrette nye lokaler til filialbiblioteker på Godthaabsvej og Roskildevej. 1948 støttede kommunen Kino-Palæets genopførelse med en lånegaranti. 1951 åbnedes CARL CLAUDIUS' musikhistoriske samling på Carit Etlars Vej og Dansk Pressemuseum på Asgaardsvej. – 1953 flyttede man OEHLENSCHLÆGERS statue fra Allegade til Søndermarken og EICKHOFFS buste af HENRI NATHANSEN blev opstillet i Allegade. – 1956 vedtoges det at afholde klokkespilkoncerter på en række nærmere bestemte dage. – 1956 blev der bevilget penge til nedrivning og genopførelse på et andet sted af Møstings hus.

21. marts 1953 afsløredes mindesmærket for de omkomne ved katastrofen 8 år tidligere. Monumentet er udført af billedhuggeren MAX ANDERSEN.

FORRETNINGSFØRER
OLUF BERTOLT
født 1891

RÅDMAND
1946-1950

2. NÆSTFORMAND
1946-1954

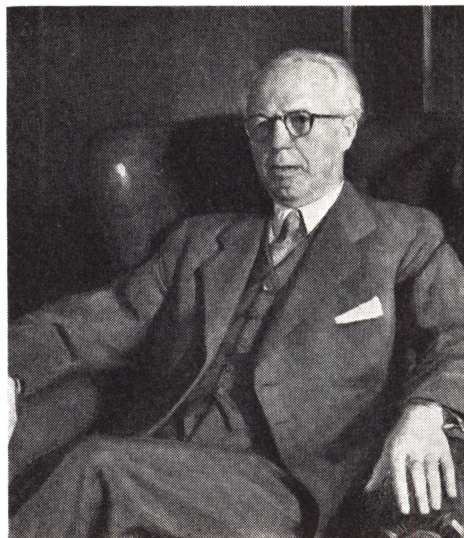
OLUF BERTOLT, født 30. maj 1891 i Aarhus (navneforandring 30. november 1916). Søn af kusk JENS JENSEN og MARIE KIRSTINE KRISTENSEN. – Gift 9. maj 1919 i Engum med ELSE BRIX, født 2. september 1892 i Engum. Datter af sognepræst HARALD LEOPOLD BRIX og HERTHA CONSTANCE MØLLER.

OLUF BERTOLT blev udlært som malersvend i Aarhus 1910 og var derefter et par år på valsen i Tyskland, Holland, Belgien og Frankrig; 1911-12 og 1912-13 var han på Askov Højskole og 1913-15 arbejdede han i København, samtidig med at han læste. 1914 student, 1915 lærer ved Esbjerg Arbejderhøjskole, 1920 journalist ved Vestjyllands Social-Demokrat, 1923 lærer ved Høng Højskole. 1925 blev han ansat ved Arbejdernes

Oplysningsforbund, for hvilket han blev sekretær 1930 og var forretningsfører 1947–57. Han var tillige 1925–37 arkivar ved Arbejderbevægelsens Arkiv og 1933–39 redaktør af Socialisten. Medlem af Socialdemokratiets hovedbestyrelse. – Medlem af Statsradiofoniens programudvalg 1926, af Udvalget for social Litteratur 1926, af bestyrelsen for den nordiske folkehøjskole i Genève 1931, formand for Esbjerg Arbejderhøjskole 1934–37 og for Københavns Aftenseminarium. Medlem af Folkeuniversitetsudvalget, af Udvalget for Folkeoplysningens Fremme, af Nordisk Kulturkommission og af den danske UNESCO-nationalkommission. Medlem af styret for Historisk-topografisk Selskab på Frederiksberg 1944. – Hans forfatterskab har især beskæftiget sig med arbejderbevægelsens historie og folkeoplysning.

Bertolt indvalgte 1937 i Frederiksberg Kommunalbestyrelse, hvor han havde sæde til 1954, 1946–50 var han rådmand og 1946–54 2' næstformand.

Medlem af det tekniske udvalg 1937–46, det sociale udvalg 1937–46, udvalget for kulturelle formål 1937–54, skoleudvalget 1937–43, skolekommissionen 1937–54, budgetudvalget 1943–54, udvalget for de kommunale værker 1946–50 og skatteudvalget 1950–54.

GROSSERER

KNUD NIELSEN

født 1891

RÅDMAND

fra 1947

I. NÆSTFORMAND

1948–1954 og fra 1955

KNUD VALTHER VILHELM NIELSEN, født 16. februar 1891 i København. Søn af kontorassistent VILHELM NIELSEN og KRISTINE HANSEN. – Gift 1. januar 1920 i København med BERTHA AMALIE PETERSEN, født 5. maj 1892 på Frederiksberg. Datter af rentier NIELS PETERSEN (PERSSON) og EMMA CHRISTENSEN.

KNUD NIELSEN blev uddannet i manufakturbranchen og nedsatte sig 1914 som grosserer, firma Knud Nielsen & Co. – Sekretær i Frederiksberg Manufakturhandlerforening 1924, formand for samme 1929–43. Formand for Foreningen af Skræddermestre og Herrekonfektionister i Danmark 1924–38, medlem af Købmandsrådets komité 1932–37 og af komiteen for De danske Handelsforeningers Fællesrepræsentation 1933–49. Med-

lem af bestyrelsen for A/S Einer Petersen. Formand for Frederiksberg Handelsforening og for Frederiksberg Handelsbank. – Medlem af Overbevillingsnævnet, handelskyndig dommer i Østre Landsret 1943–51. Medlem af bestyrelsen for Foreningen Nordens Frederiksberg afdeling og af forretningsudvalget for Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse. – Storsire for Odd-Fellow Ordenen i Danmark, præsident for Odd-Fellow Ordenens internationale råd 1948–51. Formand for Rebekka Søstrenes spædbørnshjem i Hørsholm, for repræsentantskabet for Odd-Fellow Palæet, for Odd-Fellow ungdomsforeningen Fremtiden og for hvilehjemmet Enrum i Vedbæk. – 1938 R. af Dbg., 1948 DM.

Knud Nielsen indvalgte 1943 i Frederiksberg Kommunalbestyrelse og er rådmand siden 1947. Han var 1' næstformand 1948–54 og valgtes påny 1955. Medlem af sundhedskommissionen 1943 og af Frederiksberg østre huslejenævn. Formand for Frederiksberg Borgerforening 1935–46. Medlem af Storkøbenhavns kommunale mælkeudvalg.

Medlem af skatteudvalget fra 1943, formand 1946–54, medlem af hospitalsudvalget fra 1943, formand fra 1947, medlem af det tekniske udvalg 1946–54, udvalget for de kommunale værker 1946–50 og udvalget angående valglister fra 1954.

BRANDDIREKTØR
ARNE STÆHR JOHANSEN
født 1907

RÅDMAND
1948-1950 og fra 1954

BORGMESTER
1950-1954

I. NÆSTFORMAND
1954-1955

ARNE PETER STÆHR JOHANSEN, født 3. april 1907 i København. Søn af farver PER JOHANSEN og KAREN ANDERSEN. – Gift 22. april 1932 på Frederiksberg med HARRIET SUSANNE JENSEN, født 19. marts i København. Datter af overkyper LAURITZ JENSEN og PETREA PETERSEN.

ARNE STÆHR JOHANSEN blev udlært som maskinarbejder i De forenede Automobilfabriker A/S, Odense, og tog 1926 maskinisteksamen fra Odense tekniske Skole. 1927 sejlede han som maskinassistent i D.D.P.A. 1929 blev han repræsentant i Danmark for firmaet James Walker & Company, London, 1934 disponent for samme og 1938-50 afdelingschef

i firmaet H. Meisner-Jensen. Fra 1944 er han branddirektør i Østifternes Brandforsikring. Medlem af Grosserer-Societetets repræsentantskab 1952–56 og af hovedstyrelsen for Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse 1954.

Han blev 1931 medlem af kredsbestyrelsen for Den konservative Vælgerforening, af hovedbestyrelsen 1945 og formand 1952–56. Desuden var han 1932–36 næstformand for Københavns konservative Ungdom. Medlem af repræsentantskabet for Det konservative Folkeparti 1931, af hovedbestyrelsen 1952. I Folketinget havde han sæde 1945–47 og 1950–57 med orlov 1955–56. Medlem af trafikkommissionen af 1944, af biografteaterkommissionen af 1946, af den af Indenrigsministeriet nedsatte samfærdselskommission af 1950 og af motorkommissionen 1952. – Medlem af repræsentantskabet for Dansk Byplanlaboratorium og af forbundstyrelsen for Dansk Svømme- og Livredningsforbund fra 1948. Præsident for Dansk Automobilsports Union 1948–52. Medlem af byplan-nævnet 1949, af bestyrelsen for I/S Isefjordværket 1950, næstformand 1956. Næstformand i repræsentantskabet for Det danske Luftfartsselskab 1951. Medlem af hovedbestyrelsen for Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse 1954. Formand for Historisk-topografisk Selskab 1951–56, medlem af styret fra 1956. – 1951 R. af Dbg.

1934 blev Stæhr Johansen indvalgt i Frederiksberg Kommunalbestyrelse; han var rådmand 1948–50 og påny fra 1954, borgmester 1950–54 og 1' næstformand 1954–55. Medlem af teknisk udvalg 1934–50, formand 1943–50 og fra 1954, medlem af det sociale udvalg 1934–43 og 1946–50, af udvalget for de kommunale værker 1936–50, formand 1943–50 og fra 1954, medlem af ejendomsskyldrådet i Frederiksberg skyldkreds 1937, af biografteaterudvalget 1937, formand 1937–54, medlem af udvalget for kulturelle formål 1937–43, af skatteudvalget 1943–46, af bolig- og ejendomsudvalget 1946–50, af sundhedskommissionen 1946–50 og af budgetudvalget fra 1946, som formand 1950–54. Formand for udvalget angående valglisterne 1950–54. – Medlem af bestyrelsen for Frederiksberg almindelige Boligselskab og for Frederiksberg forenede Boligselskaber 1947. Medlem af bestyrelsen for Københavns Boldklub 1946.

Som foran motiveret er de begivenheder fra Stæhr Johansens borgmestertid, som burde have været nævnt her, behandlet i anden sammenhæng. Tilbage står da blot at nævne rådhusets færdiggørelse og indvielse,

som fandt sted i kongeparrets nærværelse 9. maj 1953. Det første møde afholdtes kl. 14 i den nye forsamlingsal og lededes af borgmester Stæhr Johansen. Inden kommunalbestyrelsen modtog en lang række hilsener, vedtog man to bevillinger, nemlig et beløb på indtil 100 000 kr. til oprettelsen af en feriekoloni for skolebørn, som man ville lægge ved Broager, og 36 000 til en istandsættelse af Bakkehuset, således at det kunne fremtræde i samme skikkelse, som da KNUD LYNE og KAMMA RAHBEK færdedes i stuerne. På denne måde forenede det første møde i den nye sal fortid og fremtid. Festsalen i rådhuset er udsmykket af STEPHAN VIGGO PEDERSEN, og 1957 afsløredes JAIS NIELSENS freskomaleri i rådhushallen.

Som foran omtalt blev rådhusbyggeriet påbegyndt i foråret 1942. Grundstenen blev nedlagt 30. maj 1950 og rådhusets bygningshistorie skildret i grundstensdokumentet, som har følgende ordlyd:

Denne grundsten til Frederiksberg Kommunes nye rådhus blev tirsdagen den 30. maj 1950 i kong Frederik den Niendes fjerde regeringsår nedlagt af AKSEL MØLLER som borgmester på Frederiksberg og formand for rådhusets byggeudvalg. Han murede den første sten, medens forretningsfører OLUF BERTOLT murede den anden, og kommunaldirektør GERNER ANDERSEN på den samlede administrations vegne den tredje sten.

Frederiksberg Kommunalforvaltning, som 1858 lejede sit første lokale i fattighuset Allegade 7, 1863 flyttede til hospitalet på Lampevejen, 1870 til Smallegade 1 – samme plads som nu – 1874 til skolen på Lampevejen og 1886 til det nuværende rådhus på hjørnet af Falkoner Alle og Howitzvej, får hermed sit sjette hjemsted og sit andet selvstændige rådhus.

Da pladsen her var blevet valgt efter forslag og forarbejder af underdirektør, civilingeniør FRODE NIELSEN, der siden har været tilknyttet rådhusets byggeudvalg som kommitteret, blev en indstilling om ekspropriation af ialt 36 ejendomme vedtaget i kommunalbestyrelsens møde den 10. marts 1941, selve indstillingen om opførelse af et nyt rådhus vedtaget i mødet den 7. april 1941 og bevillingen hertil givet i mødet den 25. marts 1942.

Efter nedrivningen af de for opførelsen nødvendige 22 ejendomme blev jordudgravningen og funderingen påbegyndt i april 1942, men fra sommeren sinket i høj grad ved forskellige restriktionsbestemmelser, særlig vedrørende cement og jern, og ved andre af besættelsen fremkaldte vanskeligheder. Indtil videre kunne derfor kun kældermurene

fuldføres. Først i efteråret 1944 lykkedes det som et led i beskyttelsesforanstaltningerne for civilbefolkningen efter forslag fra teknisk forvaltning at få den underste kælder indrettet som offentligt tilflugtsrum for 2 500 personer under luftalarm og de støbte etageadskillelser over kælderen fuldført. Herved sparede man samtidig opførelsen af 50 bunkers andetsteds på Frederiksberg.

I september 1944 blev efter generalkommandoens henvendelse til Aksel Møller en række kasser med ialt 90 000 patroner hemmeligt anbragt i en underjordisk ventilationskanal, som derefter tilmuredes, men 6. januar 1945 opdaget og beslaglagt af den tyske værnemagt, hvorpå den tekniske direktør POUL MØLLER og afdelingsarkitekt H. C. ANDRESEN begge måtte søge tilflugt i Sverige indtil kapitulationen.

Fra efteråret 1944 lå arbejdet fuldstændig stille i hele 5 år, idet alt byggemateriale måtte forbeholdes boligbyggeriet og genoptoges først i oktober 1949.

Med opførelsen af dette rådhus vil hele Frederiksberg Kommunes administration være samlet på eet sted og gode udvidelsesmuligheder for fremtiden samtidig tilvejebragt.

Måtte dette rådhus og det arbejde, som her skal øves, kalde på ærligt borgersind og indbyrdes fordragelighed og svare til symbolerne i vort byvåben:

LINDENS LYSE FRODIGHED
OG FALKENS VÅGNE BLIK
PRÆGE HER I ARBEJDSFRED
VILJE, VÆRK OG SKIK.

For rådhusets byggeudvalg
Aksel Møller,
borgmester og formand.

Medvirkende ved opførelsen har været:

I rådhusets byggeudvalg:

Borgmester VILHELM FISCHER som formand for byggeudvalget indtil sin afgang som borgmester den 1. april 1948.

Rådmand C. J. F. SVEN indtil sin død 22. september 1947.

Tømrermester CARL H. V. NIELSEN indtil sin død 2. oktober 1943.

Rådmand EINER-JENSEN til den 1. april 1946.

Rådmand AUG. M. JØRGENSEN til den 1. april 1950.

Ekspeditionssekretær AKSEL MØLLER fra 25. oktober 1943 og fra 1. april 1948 som borgmester og formand for byggeudvalget.

Postmester G. S. WILLEMANN fra den 1. juni 1943 til den 1. april 1946.

Forretningsfører OLUF BERTOLT fra den 1. april 1946.

Rådmand, viceborgmester KNUD NIELSEN fra den 1. april 1948.

Rådmand A. STÆHR JOHANSEN fra den 1. april 1948.

Rådmand, fru CLARA MUNCK fra den 1. april 1950.

Ledelsen af rådhusets opførelse varetages af kommunens tekniske direktør, civilingeniør POUL MØLLER med bistand af afdelingsarkitekt H. C. ANDRESEN.

Rådhusets arkitekt var HENNING HANSEN. Efter hans død den 8. august 1946 blev færdiggørelsen af rådhuset efter de foreliggende hovedtegninger overdraget til hans nærmeste medarbejder arkitekt CARL H. NIMB. Da man ved genoptagelsen af arbejdet i 1949 besluttede at revidere rådhusprojektet, overdrog man tillige arkitekt HELGE HOLM i nøje samarbejde med arkitekt Nimb dels at varetage denne opgave og dels at forestå den kunstneriske udsmykning.

Arkitektkonduktør er ALVAR LAURITZEN.

Den rådgivende ingeniør vedrørende de bærende konstruktioner er civilingeniør A. J. MØE. Som ingeniørkonduktør fungerede først civilingeniør J. E. FRØLUND og efter arbejdets genoptagelse civilingeniør VIGGO BRINCH. Frederiksberg Kommunes tekniske forvaltnings ingeniør-afdeling I varetager de øvrige ingeniørarbejder med underdirektør, civilingeniør CARL E. H. DAHL som leder, bistået af civilingeniør C. A. BERTELSEN.

Følgende firmaer har været tilknyttet opførelsen:

Jord- og funderingsarbejder:

L. Larsen og C. Andersen, muremester og entreprenør.

Jernbeton- og murerarbejdet:

Einar Kornerup, muremester og entreprenør.

Granitarbejde:

Kr. Kronstrøms Stenhuggerier og Stenbrud.

Sandstensarbejde:

A/S E. Nielsens mekaniske Stenhuggeri samt Brdr. Laursens Stenhuggerier.

Vinduesentreprise:

A/S Silvan.

Leverandør af mursten:

Teglværkernes Centralkontor A/S.

Leverandør af cement og jern m. v.:

Lemvig-Müller & Munck A/S.

Elektriske installationer:

Ingeniør Viggo Dencker.

Elevatoranlæg:

Titan A/S.

Varme anlæg:

Chr. Olsen og Meilgaard Mortensen.

Indhegning af byggeplads:

Chr. Ohland & Søn.

FRU

CLARA MUNCK

født 1914

RÅDMAND

1950-1954

CLARA SCHLOEMER MUNCK, født CHRISTENSEN, født 22. december 1914 i København. Datter af detailhandler CHRISTIAN THEODOR CHRISTENSEN og MARGARETHA SCHLOEMER. – Gift 30. november 1940 i København med forretningsfører BØRGE MUNCK, født 23. maj 1914. Søn af konfektionshandler AGNUS CARL MUNCK og KIRSTINE NIELSEN WITHEIN.

CLARA MUNCK tog realeksamen 1931 fra den franske Skole på Østerbro og blev kontoruddannet.

Medlem af Københavns Konservative Ungdom 1933, leder af Kvindeligt Korps og senere næstformand, leder af kvindearbejdet i K. U.'s landsorganisation, næstformand for samme. Medlem af Landstinget 1953.

Clara Munck indvalgte 1946 i Frederiksberg Kommunalbestyrelse og var 1950-54 rådmand. Medlem af hospitalsudvalget 1946, af det sociale udvalg 1946, formand for samme fra 1951, medlem af udvalget for de kommunale værker 1950, af børneværnsudvalget 1950 og af udvalget for skolebørns sundhed 1954.

OVERVÆRKMESTER
H. A. PETERSEN
født 1890

RÅDMAND
1950-1954

HANS PETER AAGE PETERSEN, født 4. juli 1890 i Vaalse. Søn af tømrermester JACOB PETERSEN og BODIL MARGRETE RASMUSSEN. – Gift 8. maj 1919 i København med EMMA EMILIE AGNES PETERSEN, født 28. marts 1893 i Sørbymagle. Datter af landmand LARS PETERSEN og EDEL HANSEN.

H. A. PETERSEN tog 1910 maskinisteksamen i København og var derefter søfarende maskinassistent og senere maskinmester i trampfart og i Det forenede Dampskibs Selskabs tjeneste. I oktober 1916 blev han ansat som maskinmester III i Frederiksberg Kommune ved elektricitetsværkerne, udnævntes 1. april 1924 til værkfører, juli 1945 til værkfører I og juni 1950 til overværkfører. – Formand for Roklubben Skjold 1934-42, for Frederiksberg Idræts-Union 1934-54 og for Frederiksbergs Marineforening. – 1954 Dansk Idræts Forbunds ærestegn. – 1953 R. af Dbg.

H. A. Petersen er fra 1952 formand for Den konservative Vælgerforening Frederiksberg 2. kreds. Han indvalgte 1937 i Frederiksberg Kommunalbestyrelse og var 1950-54 rådmand. Medlem af det sociale udvalg fra 1937, formand 1946-51, medlem af skoleudvalget 1937-47 og fra 1954, formand 1943-46, medlem af bolig- og ejendomsudvalget 1943-53 og fra 1954, formand 1946-53, medlem af biografteaterudvalget fra 1943, formand fra 1954, medlem af børneværnsudvalget 1946-50, af budgetudvalget 1947-50, formand for skatteudvalget fra 1954. Vurderingsformand fra 1953.

REKLAMEKONSULENT

KR. ALBERTSEN

født 1917

RÅDMAND

fra 1954

KRISTIAN ALBERTSEN, født 27. februar 1917 i Marstal. Søn af skibsfører ALBERT ALBERTSEN og kollektrice HERMANDA HANSEN. – Gift 2. juli 1948 på Frederiksberg med METTE BERTOLT, født 4. marts 1924 i Finderup.

KR. ALBERTSEN udgik fra mellemskolen i Marstal, blev handelsuddannet og tog handelsskoleeksamen i Ærøskøbing. Fra 1941 er han ansat som reklamekonsulent ved dagbladet Social-Demokraten. – Studierejser i Schweiz, Frankrig, Benelux-landene, Norge og Sverige. Elev på den nordiske folkehøjskole i Genève 1951.

Formand for Socialdemokratiet Frederiksberg 2. kreds 1950 og fællesformand for 1., 2. og 3. kreds fra 1951. Stifter af H. K.'s filial på Ærø, medlem af H. K.'s repræsentantskab for København. Stifter af De ældres klub på Frederiksberg, A. O. F. Frederiksberg afdeling, rådgivningskontoret på Frederiksberg og fællesrådet for arbejderbevægelsen på Frede-

riksberg, formand for samme 1953–56. Stifter af børnefilmklubben Frederik, formand for samme.

Kr. Albertsen indvalgte 1947 i Frederiksberg Kommunalbestyrelse og har fra 1954 været rådmand. Medlem af skatteudvalget 1947, af det sociale udvalg 1947–54, af børneværnsudvalget 1950–54, af skoleudvalget 1950–54, af det tekniske udvalg 1954, af bolig- og ejendomsudvalget 1954, af udvalget for skolebørns sundhed 1954 og af skolekommissionen 1954. – Medlem af overbevillingsnævnet og det storkøbenhavnske mælkeudvalg. Boligdommer i Frederiksberg birk.

FULDMÆGTIG
RUDY SCHRØDER
født 1910

RÅDMAND
fra 1954

2. NÆSTFORMAND
fra 1954

RUDY LEIF WALLENTIN SCHRØDER, født 27. august 1910
på Frederiksberg.

RUDY SCHRØDER tog realeksamen 1927 fra la Cours Vejs skole. Samme år blev han ansat som kontorelev i Frederiksberg Kommunes sociale forvaltning, hvor han avancerede til assistent og overassistent og 1954 til fuldmægtig.

Formand for De unges Idræt og for Danmarks socialdemokratiske ungdom på Frederiksberg 1933–35. Medlem af bestyrelsen for Socialdemokratiet Frederiksberg 2. kreds 1935–40, formand for samme og fællesformand for 1., 2. og 3. kreds 1940–45. Medlem af Folketinget nov.–dec. 1954, okt.–dec. 1955 og nov. 1956–maj 1957. – Formand for Sygekassen

Lykkesholm 1954. Medlem af styret for Historisk-topografisk Selskab for Frederiksberg 1955.

Rudy Schrøder indvalgte 1943 i Frederiksberg Kommunalbestyrelse, er fra 1954 rådmand og 2' næstformand og formand for den socialdemokratiske gruppe. Medlem af udvalget for de kommunale værker 1943, af udvalget angående valglister 1943-54, af sundhedskommissionen 1943, af det tekniske udvalg 1946-50, af bolig- og ejendomsudvalget 1946-54 og af budgetudvalget 1954. Medlem af fremlejenævnet 1943-51 og af huslejenævnet 1951. Medlem af byudviklingsudvalget for Københavns-egnen.

Kommunaldirektører

JUSTITSRÅD, CAND. JUR.

VILH. HATTENSEN

1838-1910

SEKRETÆR

1874-1900

KOMMUNALDIREKTØR

1900-1906

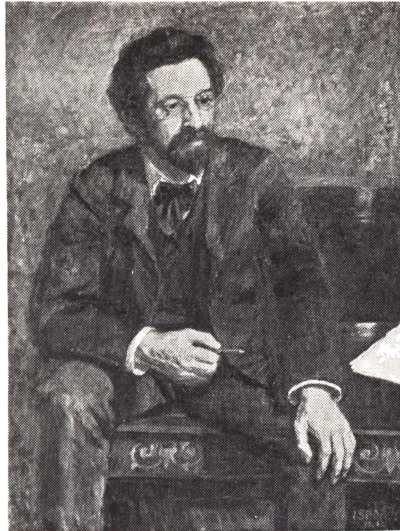
VILHELM CHRISTIAN HATTENSEN, født 14. marts 1838 i Augustenborg, † 16. januar 1910 på Frederiksberg. Søn af hofskriver CHRISTIAN HATTENSEN og HENRIETTE CHARLOTTE FRIIS. – Ugift.

VILH. HATTENSEN blev 1858 student fra Sorø og tog 29. maj 1866 juridisk embedseksamen med første karakter. Han blev 1863 ansat som rigsdagsstenograf, deltog det følgende år i krigen og udnævntes til sekondløjtnant. Efter sin embedseksamen blev han volontør i Kontoret for Fængselsvæsenet, men 1. september 1874 overtog han med en gage på 800 rdlr. årlig stillingen som sekretær og bogholder ved Frederiksberg Kommune, 1. april 1900 med titlen direktør for Frederiksberg Kommunes almindelige forvaltning (kommunaldirektør), afsked 31. oktober 1906. – Han udnævntes 1888 til justitsråd. – 1898 R. af Dbg., 1906 DM.

På den liberale listes program stod også en omordning af kommunens forvaltning. Det viste sig imidlertid – som BING åbent erkendte – at da den 1896 valgte kommunalbestyrelse fik indblik i sagerne, blev det klart, at kritikken havde været stærkt overdrevet. Den skrevne forfatning lod ganske vist adskilligt tilbage at ønske, men alt gik fortræffeligt. „Han kunde ikke gjøre Embedsstanden nogen større Kompliment end den, at de arbejdede ligesom Privatmænd i deres egne Affærer. Alt gik hurtigt og forretningsmæssigt, og det var det vigtigste“ [1]. Da der imidlertid fra vejudvalget var fremkommet et forslag til en omordning af den tekniske forvaltning, og da der ustandselig kom andragender fra bestillingsmændene om lønforbedringer, havde J. P. JENSEN i budgetudvalget stillet forslag om en samlet løsning. Budgetudvalget fremlagde derfor nu udkast til lønningsvedtægt og til et regulativ for kommunens forvaltning, hvis væsentlige nyskabelse var, at sekretariatet og kasserer- og skattekontoret fik en fælles chef. Udkastet var tiltrådt af SYLOW, som havde foreslået, at den fælles styrelse blev understreget ved „at tillægge Sekretæren en særlig dertil sigtende Betegnelse“. Man foreslog derfor, at sekretæren fremtidig kom til at hedde direktør for den almindelige forvaltning (kommunaldirektør) og samtidig en række nye stillingsbetegnelser – hovedkasserer, skatteinspektør, direktør for forsørgelses- og hospitalsvæsenet (fattigdirektør), inspektør for alderdomsunderstøttelsen og inspektør under fattigvæsenet. Ved anden behandling 12. februar 1900 blev indstillingen godkendt.

27. august 1906 meddelte JACOBY, at han fra Hattensen havde modtaget en afskedsbegæring pr. 1. november på grund af svigtende helbred. Ved en kalligraferet afskedsskrivelse underskrevet af den samlede kommunalbestyrelse blev der tillagt ham en livsvarig hædersgave på 2 000 kr. foruden pensionen [2]. Det havde været meningen, at skrivelsen skulle have været oplæst i mødet 22. oktober 1906, men Hattensen var på grund af sygdom forhindret i at være til stede.

Vilhelm Hattensen udarbejdede størstedelen af det skrift „Frederiksberg Kommune 1858–1900“, som kommunalbestyrelsen havde vedtaget at udsende i anledning af århundredskiftet. Han kom derved for en stor del til at aflægge beretning om sin egen lange embedstid, uden at hans egen andel i udviklingen på nogen måde kom til udtryk. – Kun enkelte afsnit var udarbejdet af andre, nemlig skolevæsenet af JOAKIM LARSEN, forsørgelses- og hospitalsvæsenet af N. WESTERGAARD og den tekniske forvaltning af stadsingeniør TH. JOCHIMSEN.

KOMMUNALDIREKTØR, CAND. JUR.

N. WESTERGAARD

1865-1946

KOMMUNALDIREKTØR

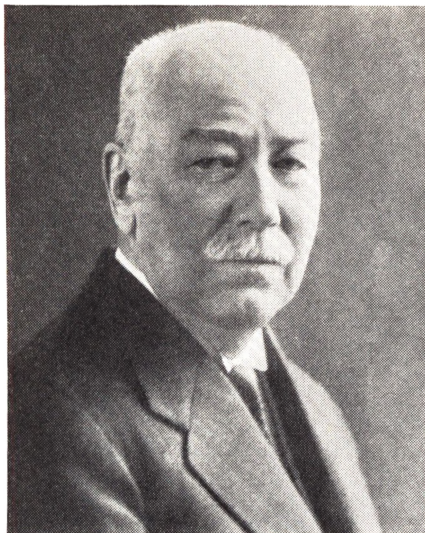
1907-1930

NIELS WESTERGAARD, født 5. maj 1865 i Odense, † 23. januar 1946 i København. Søn af intendant ANDERS WERNER WESTERGAARD og INGEBORG CHRISTINE SOPHIE DEMANT. – Gift 28. marts 1899 i København med FANNY ELEONORA GUNDORPH, født 5. juni 1877 i København, † 4. april 1945 på Frederiksberg. Datter af slagtermester FRITZ WILLIAM EMIL GUNDORPH og EMILIE AUGUSTA BROCK.

N. WESTERGAARD blev student 1882 fra Fredericia og tog 1888 juridisk embedseksamen. Samme år blev han kopist i Lands-Over- samt Hof- og Stadsretten og i perioder 1888-92 fuldmægtig hos overretsprokurator J. H. KALKO og hos overretssagfører V. JENSEN. 1893 løste han bestalling som overretssagfører og praktiserede i København. Fra 1891 var han tillige fuldmægtig og fra 1896 kontorchef i Studentersamfundets Rets-

hjælp for ubemidlede, for hvilken institution han var fast sagfører. 1898 blev han inspektør ved Frederiksberg Fattigvæsen og Hospital og op-hørte da med sagførervirksomheden, 1900 med titlen direktør, 1907 ud-nævntes han til direktør for Frederiksberg Kommunes økonomiske for-valtning og kommunaldirektør, fra hvilket embede han tog sin afsked med udgangen af juni måned 1930.

Medlem af bestyrelsen for Frederiksberg Poliklinik, formand 1923-34, formand i bestyrelsen for Frederiksberg Begravelsesvæsen 1930-34, med-lem af forretningsudvalget for Nationalforeningen til Tuberkulosens Be-kæmpelse 1911, viceformand 1937-40. Juridisk konsulent for Arbejds-givernes Ulykkesforsikring fra 1899. – Tidsskriftartikler om juridiske og sociale emner.

KOMMUNALDIREKTØR, CAND. JUR.

WILLIAM T. HARPØTH

1872–1953

KOMMUNALDIREKTØR

1930–1938

WILLIAM TANG HARPØTH, født 8. februar 1872 i Sner-
tinge, † 27. juni 1953 på Frederiksberg. Søn af læge
CHRISTEN HARPØTH og MARIE HENRIETTE WATT. – Gift
6. november 1900 i Slagelse med ELLEN PETERSEN, født
5. september 1877 i Slagelse. Datter af vognfabrikant
PETER CHRISTIAN PETERSEN og MINNA SØRENSEN.

WILLIAM T. HARPØTH blev 1889 student fra Roskilde og tog 1895 juridisk embedseksamen. Samme år blev han fuldmægtig ved Antvorskov birk og 1898 ved Ramsø-Tune herreder. 1. juni 1900 blev han ansat i Frederiksberg Kommunes sekretariat, 1. april 1902 ekspeditionssekretær, 1. juni 1907 direktør for Frederiksberg Kommunes juridiske forvaltning, 1. juli 1930 kommunaldirektør og konstitueret direktør for den økonomiske forvaltning, afsked 30. september 1938.

Medlem af bestyrelsen for Diakonissestiftelsens menighedspleje og Plejeforeningen for Frederiksberg. – 1925 R. af Dbg., 1932 DM.

KOMMUNALDIREKTØR, CAND. JUR.

C. F. GERNER ANDERSEN

født 1897

KOMMUNALDIREKTØR

siden 1938

CARL FREDERIK GERNER ANDERSEN, født 2. december 1897 i København. Søn af toldkasserer GERNER REINHARDT JOHANNES FREDERIK ANDERSEN og BERTHA MARIE MARTENSEN. – Gift 29. marts 1923 i Ærøskøbing med ANNA MARIE CREUTZ, født 23. november 1898 i Ærøskøbing. Datter af boghandler CARL THOMAS CREUTZ og ANNA PETERSEN.

C. F. GERNER ANDERSEN blev student 1916 fra Østre Borgerdydskole og tog 1921 juridisk embedseksamen. Samme år blev han fungerende sekretær i Indenrigsministeriet, hvor han var til 31. marts 1924, og i Landbrugsministeriet, hvor han fungerede til 1. februar 1926, derefter ansat i Socialministeriet og i Ministeriet for Sundhedsvæsen, 1928 sekretær i Socialministeriet, 1931 tillige ministersekretær, 15. oktober s. å. uden for nummer og 15. oktober 1932 afsked. 15. oktober 1931 kontorchef i

Frederiksberg Kommunes juridiske forvaltning, 1. oktober 1938 konstitueret og 1. juli 1939 ansat kommunaldirektør og direktør for den økonomiske forvaltning.

1922-31 var han tillige fuldmægtig i Indenrigsministeriets boligafdeling og sekretær i Overinspektionen for Opdragelseshjemmene, 1927-39 tillige ved Børnesagens Fællesråd. Generalsekretær ved 5. nordiske børneværns-kongres i København 1937. - 1931-38 sekretær ved Frederiksbergs overskatteråd, 1932-35 ved den frederiksbergske delegation i kommissionen angående forholdet mellem København og Frederiksberg. - Medlem af bestyrelsen for Dronningens Centralkomité af 1914 1939 og af det statskommunale fredningsudvalg 1940. - Formand i bestyrelsen for børne- og optagelseshjemmet på Jens Jessens Vej og for foreningen „Helsehjem“. Medlem af tilsynsrådet for Østifternes Hypotekforening 1945 og af Dansk Arbejdes Københavns udvalg 1947. Medlem af voldgiftsretten i h. t. loven om økonomisk udligning mellem København, Frederiksberg og Gentofte 1946, 1953 og 1955. Medlem af kommissionen angående spørgsmålet om offentlighed i den statslige og kommunale forvaltning 1956. Medlem af styret for Historisk-topografisk Selskab for Frederiksberg 1944. - 1947 R. af Dbg., 1953 R¹.

KOMMUNALBESTYRELSENS SJETTE MØDESTED
SIDEN 1953

Kildehenvisninger

Hvor der ved referat af sagerne ikke er meddelt anden kildehenvisning, henviser de anførte datoer til kommunalbestyrelsens trykte forhandlinger. – Følgende forkortelser er kommet til anvendelse:

- Bindslev – Alfred Bindslev: Konservatismens Historie i Danmark III, 1937.
- Blå Bog – Krak's blaa Bog 1910 ff.
- Bricka – C. F. Bricka: Dansk biografisk Lexikon, I–XIX, 1887–1905.
- DAA – Danmarks Adels Aarbog 1884 ff.
- DBL – Dansk biografisk Leksikon, 2. udg. ved Povl Engelse-toft, I–XXVII, 1933–44.
- Elberling – Victor Elberling: Rigsdagens Medlemmer gennem 100 Aar, I–III, 1949–50.
- Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen – A. Falk-Jensen og H. Hjorth-Nielsen: Candidati og examinati juris 1736–1936, candidati politices 1852–1936, candidati actuarii 1922–1936, I–III, 1954–57 (ikke afsluttet).
- Forh. – Uddrag af Frederiksberg Communalbestyrelses Forhandlinger for Aaret fra 1ste April 1866 til 31te Marts 1867, 1867. – Fortsat med vekslende titler, nu: Frederiksberg Kommune. Kommunalbestyrelsens forhandlinger og beslutninger.
- Hjorth-Nielsen: Sagførere – H. Hjorth-Nielsen: Danske Sagførere under Loven af 26. Maj 1868, 1941.
- Richter – V. Richter: Juridisk og statsvidenskabelig Stat, 1881.
- Topsøe-Jensen og Marquard – T. A. Topsøe-Jensen og Emil Marquard: Officerer i den danske-norske Søetat 1660–1814 og den danske Søetat 1814–1932, I–II, 1935.

Loven af 29. december 1857

[1]: Ernst Priémé: Det første sogneforstanderskab (Frederiksberg gennem Tiderne VI, 1956, 75–98). – [2]: Sogneforstanderskabets protokol 4. nov. 1853. – [3]: samme 1. sept. 1854. – [4]: samme 17. juni 1856. – [5]: Rigsdagstidende 1857, Landstinget sp. 172. – [6]: sst 173 f. – [7] Sogneforstanderskabets protokol 3. nov. 1857. – [8]: Berlingske Tidende 9. nov. 1857, Tillæg. – [9]: Sogneforstanderskabets protokol 3. dec. 1857. – [10]: Rigsdagstidende 1857, Anhang A, sp. 1122–33, jfr. sp. 1335–44; Folketingets forhandlinger sp. 1054. – [11]: samme Folketinget sp. 1962. – [12] sst. sp. 1963 f. – [13]: sst. sp. 1965. – [14]: sst. sp. 1966. – [15]: sst. sp. 1967 f. – [16]: sst. sp. 1969. – [17]: samme Anhang B, sp. 361–68. – [18]: samme Folketing sp. 2709. – [19]: sst. sp. 2710. – [20]: sst. sp. 2712. – [21]: sst. sp. 2713. – [22]: sst. sp. 2714–16, jfr. Ernst Priémé: Frederiksbergs første Folketingsmand Carl Christian

Hall 1840-81 (Frederiksberg gennem Tiderne III, 1950, 38-62, især 57-60. - [23]: Rigsdagstidende 1857, Folketinget sp. 2718. - [24]: sst. sp. 2723. - [25]: sst. sp. 2733. - [26]: sst. sp. 2904-06. - [27]: Landstingets sp. 1392. - [28]: sst. sp. 1030. - [29]: sst. sp. 1404. - [30]: sst. sp. 1408. - [31]: sst. sp. 1477. - [32]: sst. sp. 1479-81. - [33]: sst. sp. 1486. - [34]: sst. sp. 1649-51.

Kommunalforfatningen

[1]: Villads Christensen: København 1840-1857, 1912, 192.

Kommunalvalgene

[1]: Ifølge venlig meddelelse fra stadsarkivar J. Boisen Schmidt er samtlige valgsager udtaget af pakkerne, og de findes ikke henlagt ved materialet til den i 1901 udsendte bog: Frederiksberg Kommune 1858-1900. Sagerne er forgæves eftersøgt i Statistisk Departement, Indenrigsministeriet, Københavns Amt og Landsarkivet for Sjælland m. m. - [2]: Et karakteristisk udtryk herfor haves i Statistiske Meddelelser 1904 (4. rk. 16), hvor det hedder: Under 21. November 1899 henvendte Bureauet sig til Indenrigsministeriet med Anmodning om, at der, under Hensyn til den Interesse der mere og mere knytter sig til kommunale Valg, maatte blive indsamlet Oplysninger, som kunde danne Grundlaget for en Statistik over de nævnte Valg.

Biografier 1857-1908

CARL PETERSEN: Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen III, 1957, 325. Bricka XIII, 1899, 20. Elberling II, 1949, 127. - [1]: Kommunalbest. forhandlingsprotokol 12. maj 1859. - [2]: Forh. 18. juni og 3. okt. 1867, 10. sept. 1868. - [3]: Kommunalbest. forhandlingsprot. 1. febr. 1866. - [4]: samme 12. maj 1859. - [5]: Frederiksberg Kommune 1858-1900, 1901, 283 f.

E. EMIL ROSENØRN: DAA XLIX, 1932, 156. Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen III, 1957, 435 f. DBL XX, 1941, 162 f. Elberling II, 1949, 166 f. Bidrag til Arbejderklassens og Arbejderspørgsmaalets Historie i Danmark fra 1864 til 1900, 1931 (passim). Henry Bruun: Den faglige Arbejderbevægelse i Danmark indtil Aar 1900, I, 1938 (passim). Albert Fabritius: Syge- og Begravelseskassen af 1872, 1948 (passim). Th. Thaulow: Vallø Stift 1888-1938, 1938, 41. - [1]: Kommunalbest. forhandlingsprot. 2. maj 1861. - [2]: Den danske Rigsdag 1849-1949, II, 1951, 54; V, 1953, 86. - [3]: Bidrag til Arbejderklassens og Arbejderspørgsmaalets Historie, 338.

OTTO MÜLLER: Th. Hauch-Fausbøll og H. R. Hiort-Lorenzen: Patriciske Slægter II, 1911, 321 f. Slægthaandbogen 1900, 651. Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen III, 1957, 195. DBL XVI, 1939, 285-87. Elberling II, 1949, 62 f. - [1] Arthur G. Hassø: Et Bidrag til københavnsk Haandværks Historie i det sidste Aarhundrede. Haandværkerforeningen i København 1840-1940, 1940, 232. - [2]: Ernst Priemé i Frederiksberg gennem Tiderne III, 1950, 52 f. - [3]: Den danske Rigsdag 1849-1949, I, 1949, 257-61; III, 1950, 392-400. - [4]: Rigsdagstidende 1857, Folketinget sp. 2259. - [5]: Kommunalbest. forhandlingsprot. 2. dec. 1858. - [6]: Carl C. Christensen, Louis Bobé og Fr. Weilbach: Frederiksberg. Vejen gaar, min Tro, over Vesterbro, 1937, 60 f.

N. F. JESPERSEN: C. Jespersen: Stamtavle over den bornholmske Familie Jespersen, 4. udg., 1941, 60 f. Bricka VIII, 1894, 467 f. Elberling I, 1949, 266. Fra Holbæk Amt 1912, 69-72. H. C. A. Lund: Studenterforeningens Historie 1820-1870, I-II, 1896-98 (passim).

R. C. STÆGER: Richter 444. G. N. Kringelbach: Civile Direktioner og Kommissioner, 1899, 111. C. V. Bramsnæs: Bikuben i hundrede år, 1957, 17 f. - [1]: Kommunalbest. forhandlingsprot. 13. juli 1858. - [2]: samme 14. marts 1859. - [3]: samme 6. juni 1861. - [4]: Forh. 5. april 1866. - [5]: samme 28. febr. 1867.

N. C. MÜHLENSTETH: H. Struer: Optegnelser om Sognepræst John Rørbye's og Martha Simonsdatter Wedseltoft's Slægt, 1918. V. Richter: Den danske Landmilitæretat 1801-94, II, 88. Fr. Olsen: Den danske Postetat 1624-1924, 1929 (maskinskrevet). - [1]: Kommunalbest. forhandlingsprot. 18. okt. 1860. - [2]: samme 7. marts 1861. - [3]: samme 4. april 1861. - [4] samme 18. april 1861. - [5]: samme 16. maj 1861.

H. C. PLOCKROSS: Velvillige meddelelser fra svigersønnen, sangpædagogen Hans Tørsleff. H. Hjorth-Nielsen: Danske Prokuratorer med kongelig Bevilling 1660-1869, 1935, 269 f., jfr. Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen III, 1957, 350. Marius Kristensen: Københavns Valgmenighed af 1890, 1940 (passim). - [1]: Kommunalbest. forhandlingsprot. 6. nov. 1862. - [2]: samme 20. sept. 1865. - [3]: Ernst Priemé i Frederiksberg gennem Tiderne III, 1950, 59 f. - [4]: Frederiksberg Kommune 1858-1900, 1901, 36. - [5]: Forh. 22. april 1907.

ADOLPH CONRADT-EBERLIN: Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen I, 1954, 293 f. Elberling I, 1949, 131. Barndoms- og Ungdomserindringer 1822-47 (utrykt, venligst stillet til rådighed af sønnesønnen, cand. jur. Niels Conradt-Eberlin). - [1]: Forh. af 21. febr. 1878. - [2]: samme 20. febr. 1879. - [3]: A. Eberlin: Frederiksberg, 1888, 192. - [4]: Forh. 15. okt. 1874, jfr. Frederiksberg Kommune 1858-1900, 1901, 15 f. - [5]: Forh. 20. aug. 1874. - [6]: Frederiksberg Kommune 1858-1900, 1901, 287. - [7]: samme 288-90. - [8]: Forh. 8. juni 1876. - [9]: meddelt af cand. jur. Niels Conradt-Eberlin. - [10]: Sagføreren, red. af A. Dedenroth-Berg, 1931, nr. 13, 155. - [11]: sst. - [12]: A. Eberlin: anf. skrift, 188. - I Kbh. amts søndre birk skifter 1883, nr. 779 findes Eberlins opbudbo.

N. F. SCHLEGEL: Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen 1900, 972. Th. Hauch-Fausbøll: Haandbog over den ikke naturaliserede Adel, 2. udg. 1933, 118 f. Richter, 289. DBL XXI, 1941, 194 f. Elberling II, 1949, 184. Albert Fabritius: Overretsjustitiarius Niels Frederik Schlegel (Frederiksberg gennem Tiderne III, 1950, 63-80). Albert Fabritius: Syge- og Begravelseskassen af 1872, 1948 (passim). - [1]: Forh. 12. nov. 1874. - [2]: samme 2. sept. 1875. - [3]: samme 14. okt. 1875. - [4]: samme 25. april 1878 og fodnote s. 11. - [5]: Forh. 16. maj 1878. - [6]: Som bilag til Forh. 1878-79 findes trykt: kommunalbestyrelsens redegørelse til grundejerne af 25. juni 1878, skrivelse til Indenrigsministeriet af 26. maj 1878, vandudvalgets indstilling til kommunalbestyrelsen af 22. maj, takstbestemmelser og regulativ af 4. juli og overenskomsten med P. Andersen, dateret juli 1878. - [7]: Forh. 19. juli 1888. - [8]: samme 1880-90, s. X f. - [9]: jfr. fremstilling og dokumenter i Forh. 1881-82, s. VIII-XIII og Frederiksberg Kommune 1858-1900, 1901, 15. - [10]: Forh. 8. aug. 1867. - [11]: samme 6. og

20. april 1876. - [12]: samme 17. og 31. aug. 1876. - [13]: samme 19. jan 1871. - [14]: samme 21. aug. og 4. sept. 1890. - [15]: samme 9. marts 1931, nr. 720. - [16]: samme 23. marts 1882. - [17]: samme 1884-85, XVII-XXIII. - [18]: Forh. 7. og 21. febr. 1878. - [19]: samme 21. juni 1883. - [20]: samme 19. juli 1883. - [21]: således Forh. 7. marts 1878 og 15. juli 1886. - [22]: jfr. Forh. 16. jan. 1890. - [23]: Forh. 15. nov. 1883. - [24]: samme 4. april 1878. - [25]: Harald Jørgensen: Studier over det offentlige Fattigvæsens historiske Udvikling i Danmark i det 19. Aarhundrede, 1940. - [26]: Forh. 20. aug. 1891.

A. L. TOPP: Velvillige meddelelser fra sønnetatteren fru sektionsingeniør Jørgensen, Herning, og konstruktør J. A. Lund, København. - [1]: Frederiksberg Kommune 1858-1900, 1901, 73-81. - [2]: Forh. 14. jan. 1875. - [3]: Frederiksberg Kommune 1858-1900, 1901, 90. - [4]: samme 91. - [5]: samme 92. - [6]: Forh. 2. juli 1874.

JOHAN C. TUXEN: A. P. Tuxen: Stamtavle over Sognepræst til Store Solt Lorenz Tuxens Efterkommere (Mandslinien), 1924. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen 1900, 1102. Topsøe-Jensen & Marquard II, 639 f. DBL XXIV, 1943, 382 f. Elberling II, 1949, 249 f. Tidsskrift for Søværnen, Ny Række, XIX, 1885, 15 ff. - [1]: Den danske Rigsdag 1849-1949, V, 1953, 91. - [2]: Forh. 20. juni 1872. - [3]: samme 21. maj 1874.

CARL INGERSLEV: Marinus Andreas Ingerslev: Familien Ingerslev, 1916. T. G. H. Ingerslev: Slægten Ingerslev, 1945. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, 448. Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen II, 1955, 254. - [1]: Forh. 12. maj 1898. - [2]: Sagføreren, red. af A. Dedenroth-Berg, 1931, nr. 13, 155-59.

P. G. RAMM: V. Richter: Den danske Landmilitæretat 1801-94, II, 1897, 158. DBL XIX, 1940, 87. - [1]: Forh. 21. jan. 1869. - [2]: samme 5. dec. 1895. - [3]: DBL IX, 1936, 593-96. - [4]: Forh. 25. okt. 1897. - [5]: Frederiksberg Kommune 1858-1900, 1901, 223 f. - [6]: Forh. 17. apr. 1873. - [7]: samme 25. sept. 1879. - [8]: samme 16. nov. 1876. - [9]: samme 17. maj 1888. - [10]: samme 21. maj 1891. - [11]: samme 5. dec. 1896. - [12]: samme 11. marts 1901. - [13]: samme 30. juni og 28. juli 1881. - [14]: samme 17. jan. og 21. febr. 1889. - [15]: samme 14. sept. 1896. - [16]: samme 28. sept. 1896. - [17]: samme 13. sept. 1897. - [18]: samme 14. dec. 1876. - [19]: samme 15. febr. 1883. - [20]: samme 6. dec. 1883. - [21]: samme 15. maj 1884. - [22]: samme 24. febr. 1896. - [23]: samme 15. dec. 1892 og 16. febr. 1893. - [24]: samme 7. nov. 1895. - [25]: samme 5. dec. 1895. - [26]: samme 10. marts 1881. - [27]: samme 24. marts 1881. - [28]: samme 25. nov. 1875. - [29]: samme 16. dec. 1875. - [30]: samme 12. okt. 1876. - [31]: samme 24. febr. 1881. - [32]: samme 3. aug. 1893. - [33]: samme 6. nov. 1884. - [34]: samme 4. dec. 1884.

F. ASMUSSEN: Hjorth-Nielsen: Sagførere, 25, jfr. Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen I, 1954, 64. DBL I, 1933, 550 f. - [1]: Forh. 24. juli og 21. aug. 1879. - [2]: samme 20. nov. 1879. - [3]: samme 10. juni 1880. - [4]: samme 5. maj 1881. - [5]: samme 28. juli 1881. - [6]: samme 1. april 1886. - [7]: samme 6. maj 1886. - [8]: samme 13. maj 1886. - [9]: samme 23. marts 1893. - [10]: samme 7. dec. 1893. - [11]: samme 5. april 1894. - [12]: samme 22. marts 1897. - [13]: samme 16. jan. 1890. - [14]: samme 10. marts 1881. - [15]: samme 24. juni 1880. - [16]: samme 5. maj 1881. -

[17]: samme 16. okt. 1884. - [18]: betænkningen trykt i Forh. 1884-85, VIII-XII. - [19]: Forh. 1885-86, VII-XVI. - [20]: Forh. 17. febr. 1887. - [21]: samme 16. jan. 1890. - [22]: samme 6. febr. 1890. - [23]: samme 6. marts 1890. - [24]: samme 21. okt. og 2. dec. 1886. - [25]: samme 3. nov. 1881. - [26]: samme 6. dec. 1894. - [27]: samme 12. april 1897. - [28]: samme 20. nov. 1890. - [29]: samme 18. juni 1891. - [30]: samme 3. sept. 1891. - [31]: samme 16. nov. 1893. - [32]: samme 27. juni 1895. - [33]: samme 7. nov. 1895. - [34]: samme 5. dec. 1895. - [35]: samme 27. sept. 1897. - [36]: samme 8. nov. 1897.

EDUARD JACOBY: Den danske Lægestand 9. udg. 1915, 294. - [1]: Forh. 13. febr. 1899. - [2]: samme 10. febr. 1896. - [3]: samme 24. febr. 1896. - [4]: samme 9. marts 1896. - [5]: samme 23. marts 1896. - [6]: samme 18. juni 1896. - [7]: samme 10. febr. 1902. - [8]: samme 1903-04, oversigten XVI-XX. - [9]: samme 30. aug. 1897. - [10]: samme 28. sept. 1903. - [11]: samme 9. marts 1896. - [12]: samme 10. aug. 1896. Om reglerne for Frederiksbergs tilhørsforhold til amtskommunen henvises til Frederiksberg 1858-1900, 1901, 48-51. - [13]: Forh. 12. okt. 1896. - [14]: samme 21. juni 1897. - [15]: samme 26. nov. 1900. - [16]: samme 11. marts 1901. - [17]: samme 22. febr. 1897. - [18]: samme 28. maj 1906. - [19]: samme 13. april 1896. - [20]: samme 27. april 1896. - [21]: samme 8. nov. og 6. dec. 1897. - [22]: samme 26. april 1897. - [23]: samme 21. febr. 1898. - [24]: samme 25. sept. 1899. - [25]: samme 14. jan. 1901. - [26]: P. B. Grandjean: Frederiksberg Kommunes Vaaben (Frederiksberg gennem Tiderne, II, 1948, 5-11).

CARL MEYER: Hjorth-Nielsen: Sagførere, 265, jfr. Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen III, 1957, 152. - [1]: Forh. 9. marts 1896. - [2]: samme 22. marts 1897. - [3]: samme 26. okt. 1896. - [4]: samme 18. juni 1896. - [5]: samme 8. nov. 1897.

H. SYLOW: F. E. Hundrup: Biographiske Efterretninger om de fra Slagelse lærde Skole til Universitetet dimitterede Disciple, II, 1863. Richter, 324. DBL XXIII, 1942, 235 f. Elberling II, 1949, 222. Blå bog 1913. - [1]: Forh. 18. aug. 1898. - [2]: samme 25. marts 1907.

J. P. JENSEN: Dansk Portrætgalleri IV. Danmarks gamle Hovedstad. - [1]: Forh. 24. febr. 1896. - [2]: samme 8. juni 1896. - [3]: samme 8. marts 1897. - [4]: samme 12. juni og 28. aug. 1899. - [5]: samme 28. febr. 1898. - [6]: samme 14. nov. 1898. - [7]: samme 31. aug. 1903. - [8]: samme 12. okt. 1903. - [9]: samme 9. nov. 1903. - [10]: samme 21. marts 1904. - [11]: samme 10. dec. 1900.

NIELS PETERSEN: Hjorth-Nielsen: Sagførere, 316, jfr. Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen III, 1957, 336. DBL XVIII, 1940, 252, Elberling II, 1949, 132. Blå bog 1932.

MARIUS GODSKESEN: Hjorth-Nielsen: Sagførere, 120. DBL VIII, 1936, 193 f. Elberling I, 1949, 163; III, 1950, 64. Blå bog 1936. - [1]: P. Stavnstrup i DBL. - [2]: Forh. 30. sept. 1936.

V. E. MÜNCK: Stamtavle over Pastor Gerhard Munck og Hustru Henriette Stampe, født Fabricius' Descendenter 2. udg. 1885. Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen III, 1957, 185. Blå bog 1937.

AAGE GAD: Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen 1900, 223. Ulf Gad: Præsteslægten Gad, 1930. Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen II, 1955, 7. G. L. Wad: Meddelelser om dimitterede fra Herlufsholm, 1882, 291. Blå bog 1930.

STEPHAN NANDRUP: Slægtstavlesamlingen 1932, 70. Den danske Lægestand 10. udg., 1925, 564 f. Blå bog 1915. - [1]: Forh. 1915-16, I, 33-35.

SVEND KOCH: Th. Hauch-Fausbøll og H. R. Hiort-Lorenzen: Patriciske Slægter III, 1915. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen 1900, 489. Dansk Civilingeniørstat 1955, nr. 574. DBL XIII, 1938, 54 f. Elberling III, 1950, 136 f. Blå bog 1943.

LAURITZ SØRENSEN: Meddelelser fra sønnen, viceborgmester, rådmand J. C. Sørensen, Aarhus. Bindslev, 330. Blå bog 1947.

KAI HAMMERICH: Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen 1900, 315. Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen, II, 1955, 84. Understøttelses-Anstalt for . . . civile og adskillige Stænders Enkekasse 1804-1954, 1954, 15 (duplikeret). Blå bog 1943.

C. V. BRAMSNÆS: Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen, I, 1954, 187. DBL III, 1934, 611-13. Elberling III, 1950, 22 f. Gunnar Fog-Petersen: Vor Regering og Rigsdag, 1938, 387-90. Blå bog.

J. FRIIS-SKOTTE: DBL VII, 1935, 446-48. Elberling III, 1950, 60. Gunnar Fog-Petersen: Vor Regering og Rigsdag, 1938, 270-73. Blå bog 1944-46.

C. J. F. SVEN: Hjorth-Nielsen: Sagførere, 373. Elberling III, 1950, 227 f. Gunnar Fog-Petersen: Vor Regering og Rigsdag, 1938, 380 f. Bindslev 329.

EM. OLSEN: Blå bog 1928.

JOHANNES NIELSEN: Elberling III, 1950, 175. Gunnar Fog-Petersen: Vor Regering og Rigsdag, 1938, 370-72. Blå bog 1941.

H. STEIN: Slægtstavlesamlingen 1931, 162 f. Juridisk Stat 1940. DBL XXII, 1942, 513-15. Elberling III, 1950, 223. Bindslev 328 f. Gunnar Fog-Petersen: Vor Regering og Rigsdag, 1938, 396-98. Blå bog 1943.

O. E. EINER-JENSEN: DBL XXVII, 1944, 180. Elberling III, 1950, 49. Gunnar Fog-Petersen: Vor Regering og Rigsdag, 1938, 265-67. Blå bog.

VILH. FISCHER: Bindslev, 285. Blå bog.

H. TAUSEN-NIELSEN: Personlige meddelelser. Bindslev, 330 f.

SVEN RØGIND: Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen III, 1957, 453 f. DBL XX, 1941 380-82. Bindslev, 326. Blå bog.

ANKER PETERSEN: Meddelelser fra enken. Social Demokraten 26. okt. 1937. Forh. 25. okt. 1937.

ANNA JOHANNE FRYDENBERG: Bindslev, 286. Blå bog 1949.

AUG. M. JØRGENSEN: Afholdsbevægelsen i Danmark III, 1940, 279 f. Blå bog.

AKSEL MØLLER: Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen, III, 1957, 202. Elberling III, 1950, 168. Bindslev, 314. Blå bog.

OLUF BERTOLT: DBL XXVII, 1944, 68 f. Blå bog.

KNUD NIELSEN: Blå bog.

ARNE STÆHR JOHANSEN: Elberling III, 1950, 120. Blå bog.

CLARA MUNCK: Personlige meddelelser.

H. A. PETERSEN: Personlige meddelelser.

KR. ALBERTSEN: Personlige meddelelser.

RUDY SCHRØDER: Personlige meddelelser.

VILH. HATTENSEN: Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen, II, 1955, 136. - [1]: Forh. 29. jan. 1900. - [2]: samme 8. okt. 1906.

N. WESTERGAARD: Josef Fischer: Slægten Salomonsen (Nyborg), 1927. 126. Stamtavle over Slægten Westergaard fra Elsborg, 1934 (duplikeret). Hjorth-Nielsen: Sagførere, 405. Blå bog 1943.

WILLIAM T. HARPØTH: P. Storgaard Pedersen: Meddelelser om Slægten Harpøth, 1913. Slægtstavlesamlingen 1931. Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen, II, 1955, 127 f. Blå bog 1953.

C. F. GERNER ANDERSEN: Falk-Jensen og Hjorth-Nielsen, I, 1954, 38. Blå bog.

Registre

SAGREGISTER

- Administration, se forvaltning
Administrationsbarak, 203
Alderdomsforsorg, 121
Alderdomshjem, 202, 252
Aldersrenteboliger, 237, 252
Amortisation, 172
Amtskommunen, 174-176
Amtssygehuset, 155, 156, 176, 177, 236
Anordninger, se Love og anordninger
Arbejderboliger, 189-192
Arbejderlønnings, 188, 189
Arbejdernes Forbund, 189
Arbejderspørgsmål, 65
Arbejdskonflikt (1899), 189
Arbejdsløshed, 65, 200
Arbejdsløshedskasser, 197
Asfaltering, 197
- Badeanstalt, 178
Bebyggelse, 83, 113, 178, 205
Begravelseskapel, 77
Begravelsesvæsen, 163
Beklædningsreglement, 201
Belvederekloaken, 206
Beskatning, frivillig, 171
Bespisningsforening for Frederiksberg,
Vesterbro og Omegn, 118
Beton, færdigblandet, 206
Bibliotek, se Frederiksberg Kommune-
biblioteker
Birkedommeren, 26, 97, 132, 165, 166
Blodbank, 252
Blomsterkummer, 253
Boldplads, 205
Boligforhold, 189
Bolignød, 202
Borgerforeningen, 158
Borgmester, 144, 145, 161, 166, 167
Brandforsikringsfond, 203
Brandkatastrofe (1892), 144
Brandstation, 143, 203, 251
Brandvedtægt, 76
- Brandvæsen, 76, 105, 203
Byplanlægning, 237
Byvåben, 181
Børnebespisning, 212
Børneoptagelsehjem, 236
- Centrallaboratorium, hospitalets, 252
- Dampsprøjte, 143
Dansk Pressemuseum, 253
Demarkationslinjen, 9
Desinfektion, 204
Dirt-track-bane, 205
Domhus, 205, 251
Droskekørsel, 201, 205
- Ejendomsskatter, se grundskatter
Elektricitetsværk, 137, 200, 236, 251
Elektrisk lys, 203, 204
Embedslæger, 204
Entreprenørforeningen, 189
Epidemihospital, 154, 175
Epidemiske sygdomme, 204
- Fagforeninger, 190
Falkoneralleens Sporvej, 137
Fattigforsorg, 118, 124
Fattigdirektørembedet, 185
Fattighuset, Allegade, 124, 125
Fattighuset, Lampevej, 125,
Fattigvæsen, jfr. forsorgsvæsen, 63, 152,
166, 203
Feriekoloni, 260
Finansielle forhold, 171
Finsensværket, 203, 236, 251
Fjernvarme, 251
Fodboldbaner, 253
Folkebibliotek, se Frederiksberg Kommu-
nebiblioteker
Folkekøkken, 202
Folkeregister, 203, 238
Folketuberkuloseundersøgelser, 236

- Forbrændingsanstalt, 180, 204, 236, 251
 Forenede Skoler, De, 204
 Forening for Alderdomsfriboliger, 118, 119
 Formue- og lejlighedsskat, 160, 173
 Forretningsorden, 63, 69, 75, 79, 81, 86, 87, 103, 104, 165, 186, 196
 Forsorgsvæsen, 63, 118, 121, 124, 202, 203, 251, 252
 Forvaltning, 185, 200, 202, 235, 276
 Frederiksberg Arbejderhjem, 189, 190
 Frederiksberg Bade- og Svømmeanstalt, 204, 236
 Frederiksberg birk, 111
 Frederiksberg Boligselskab, 202, 237
 Frederiksberg Folke-Forening, 91
 Frederiksberg Gasværksarbejderes Byggeforening, 190
 Frederiksberg Grundejerforening, 108, 113, 158, 176
 Frederiksberg Idrætsanlæg, 204, 237
 Frederiksberg Kommunebiblioteker, 162, 206, 251
 Frederiksberg Kommunes Børnebiblioteker, 237
 Frederiksberg Renovationsselskab, 204
 Frederiksberg Sogns Understøttelsesforening, 118
 Frederiksberg Sporvejs- og Elektricitets-Aktieselskab, 139
 Frederiksberg Tuberkulosestation, 201, 252
 Frigidaire, 202
 Fritidshjem, 237

 Gadebelysning, 9, 63, 69, 85, 86, 203
 Gadebrolægning, 9
 Gadenummerering, 81
 Gasforsyning, 69, 74, 110
 Gaskompagni, Det danske, 74, 109, 190, 191
 Gasværk, 74, 110, 203, 236, 251
 Grundskat, 79, 166, 176, 201
 Grundvandstand, 141
 Grundværdistigning, 179

 Håndboldhal, 253
 Haandværkerforeningen, 68
 Hartkornsskatter, 116

 Heldagsundervisning, 145
 Hjælpekasser, 200
 Hjælpekole, 252
 Hortensiværket, 203
 Hospitalskvotient, 154
 Hospitalslaboratorium, 177
 Hospitalsvæsen, 125, 126, 151-156, 197, 201, 203, 212, 236, 251
 Husmoderafløsere, 252
 Husvildebarakker, 237
 Højhuse, se punkthuse
 Højtidsoffer, 162, 163

 Idrætspark, se Frederiksberg Idrætspark
 Indkomstbeskatning, 164, 165, 173
 Instruktser, 63, 74

 Kirkegårde, 140, 252
 Kirtelsvage, sanatorier for, 212
 Kloakering, 59, 79, 178, 206
 Klokkespilkoncerter, 253
 Kolonihaver, 177, 178
 Kommunalbestyrelsen, 33-54
 Kommunaldirektør, 276
 Kommunalforfatning, se kommunalrepræsentationen
 Kommunalrepræsentationen, 26, 94, 166, 170, 196, 203, 236
 Kommunelæger, 204
 København-Frederiksberg, 88-93, 206, 206
 Københavns Boldklub, 205
 Københavns Sporvejselskab, 75, 111
 Københavns Understøttelsesforening, 162
 Københavns Valgmenighed af 1890, 83
 Købstadforeningen, 206
 Kønssygdomme, se veneriske sygdomme

 Lagkagehus, 202
 Landbygningernes Brandforsikring, 143
 Landsforeningen for evnesvages vel, 252
 Legegader, 253
 Legeplads, 237
 Lienurs system, 142
 Ligningskommissionen, 104, 116, 158, 159, 165, 172, 173
 Ligningsmåde, 104
 Ligningsmænd, 173
 Ligningspørgsmål, 63, 158
 Lossepladser, 180

- Love og anordninger:
- 1840, 1. jan. ang. Communalbestyrelsen i København, 9
- 1841, 13. aug. ang. sogneforstanderskaber i landkommunerne, 9
- 1850, 30. juni om anvistning af gager, 115
- 1856, 8. marts om skolevæsenet, 114
- 1856, 8. marts om fri fattigunderstøttelse, 118
- 1856, 17. marts bygningslov for København, 11
- 1857, 29. dec. om næringsfrihed, 68, 81
- 1857, 29. dec. om Frederiksberg sogn, 9-25
- 1861, 23. dec. om kommunalrepræsentationens udvidelse, 27
- 1862, 23. jan. om købstædernes styrelse, 59
- 1866, 23. febr. om næringsfrihed i Københavns omegn, 82
- 1873, 21. marts om brandvæsen i købstæderne, 142
- 1887, 15. april om Frederiksberg birk, 111
- 1892, 12. april om sygekasser, 64, 121
- 1895, 18. dec. om kommunalrepræsentationens udvidelse, 27
- 1899, 7. april om Frederiksbergs udskillelse af amtskommunen, 175
- 1903, 15. maj om indkomst- og formueskat til staten, 173
- 1908, 20. april om kommunale valg, 26
- 1917, 15. febr. om kommunalrepræsentationens udvidelse, 27
- 1919, 1. marts om købstadkommunerens styrelse, 26, 203
- 1924, 29. marts om kommunale valg, 28
- 1933, 4. febr. om kommunale valg, 28
- 1933, 25. marts om købstadkommunerens styrelse, 27, 203
- 1936, 7. april om folkebiblioteker, 237
- 1937, 31. marts om økonomisk udligning, 238
- 1937, 14. april om økonomisk udligning, 238
- Lønningsforsku, 115
- Lønningsregulativ, 103, 113, 197, 203, 276
- Magistrat, 167
- Mandtalslister, 158, 173
- Maskinbogholderi, 251
- Matrikulvæsen, 203
- Mellemkommunal skatteordning, 87, 88, 116, 173, 158, 201
- Mindebrønde, 206
- Monumenter:
- Absalonstatuen, 137
- Drachmann, 206
- Eva, 237
- Frihedsstøtten, 112
- Gefionspringvandet, 113
- Goldschmidt, 206, 238
- Jeanne d'Arc-skolen, 238, 253
- Kaalund, 206
- Kuglestøderen, 237
- Kvinde med spejl, 237
- Liggende kvinde, 237
- Mindebrønde, 206
- Mindehøj i Søndermarken, 206
- Nathansen, 253
- Urfægeren, 206
- Zahrtmann, 206
- Oehlschlæger, 137, 253
- Musikhistorisk samling, 253
- Nordiske Stores, 148
- Omnibuskørsel, 132, 202, 205
- Operationsbygning, 151
- 8-timers arbejdsdag, 203
- Overskatteråd, 173
- Parkeringspladser, 252
- Pavillonsystemet, 155
- Pensionsordning, 113, 114, 115, 201, 203
- Polikliniker, 177, 236
- Politiskole, 201
- Politistation, 95, 205, 251
- Politivedtægt, 81, 201
- Politivæsen, 59, 60, 95, 96, 97, 98, 99, 175
- Præliminærkursus, 197
- Punkthuse, 237, 252
- Rådhus, 143, 174, 175, 183, 236, 251, 259-263
- Regnskabsfører, instruks for, 63
- Regnskabsordning, 157, 159, 203

- Renovation, 59, 180, 204.
 Rodemestre, 104, 158
 Røntgenlaboratorium, 197

 S-tog, 205
 Sangerindeknejper, 117
 Selvangivelser, 172, 173
 Silvan A/S, 262
 Skatteoprævning, 158, 201, 251
 Skattepligt, 173
 Skattepolitik, 116, 157, 176
 Skatteprocent, 160
 Skatteråd, 173
 Skattereoler, 201
 Skattevedtægt, 174, 196, 201
 Skattevæsen, 236
 Skolebespisning, 188, 252
 Skolebotanisk have, 205
 Skolehaver, 205
 Skolekøkken, 188
 Skolelæger, 177, 197, 201, 252
 Skolepsykolog, 252
 Skoler:
 la Cours Vej, 201, 204
 Falkoner Alle, 127, 175
 Falkonergaardens Gymnasium, 252
 Frederiksberg Gymnasium, 204, 252
 Fuglevangsvej, 115
 Godthaabsvej, 115, 188
 Jeanne d'Arc-skolen, 238
 Joakim Larsen skolen, 252
 Lampevej, 91, 162
 Lindevangskolen, 204
 Rahbekskolen, 204, 237
 Sofus Franck skolen, 252
 Sønderjyllandskolen, 237
 Søndermarkskolen, 204
 Teknisk Selskabs Skole, 204
 Thorvaldenskolen, 204, 237
 Skoletandklinik, 212, 237
 Skolevæsen, 115, 146, 161, 177, 197, 204, 237
 Social-filantropisk Boligselskab, 252
 Socialdemokratisk Forbund, 189, 190
 Socialreformen, 202
 Sogne-understøttelsesforeninger, 118
 Speciallæger, 197
 Sportsplads, 180, 204

 Sporvogne, 59, 75, 132, 133, 202, 205
 Sporvognskørsel, elektrisk, 139
 Sporvognsstrejken (1911), 202
 Springvand, 112, 113
 Stadion, 253
 Statsgymnasium, 237
 Statsligning, 173
 Sundhedsplejersker, 236
 Sundhedsvedtægt (1860), 59
 Svømmehal, se Frederiksberg Bade- og Svømmeanstalt
 Syge- og Begravelseskassen af 1872, 119, 120
 Sygepleje, kommunal, 212
 Sygeplejersker, 177, 204

 Tandregulering, 204
 Teater på Vodroffsvej, 117
 Teglværkerens Centralkontor A/S, 263
 Tilflugtsrum, 261
 Titan A/S, 263
 Trafik, 59, 201, 252
 Trafikregulering, 205, 252
 Trykreguleringsstation, 203
 Tuberkulose, 201, 236, 252

 Understøttelsesforeninger, se sogne-understøttelsesforeninger

 Valg til kommunalrepræsentationen, 29-32
 Valgkredse, 196
 Valgretsbestemmelser, 26
 Vandforsyning, 75, 105-109, 203, 251
 Vandklosetter, 142, 204
 Vandværk, 75, 76, 178
 Varetægtsarrest, uforskyldt, 121
 Vejplan, 180, 205
 Vejvanding, 105
 Velgørenhed, centralkontor for, 202
 Veneriske sygdomme, 201
 Venskabsbyer, 238
 Vidnegodtgørelse, 120, 121
 Vuggestuer, 202
 Vægtere, se politivæsen
 Wærnske Institut, 202

 Ørstedskloaken, 178
 Østifternes Aandssvageanstalt, 206

STEDREGISTER

København og Frederiksberg er ikke optaget i registret

- Aarhus, 156
Absalonstatuen, 137
Adolph Steens Alle, 74
Alhambrevej, 133
Allegade, 85, 86, 111, 112, 197, 203, 253, 260
Amalievej, 100
Amicisvej, 124, 238
Asgaardsvej, 12, 253
- Bakkegaards Alle, 252
Bakkehuset, 206, 260
Bergersvej, jfr. Nyelandsvej, 156, 176
Blegdamsvej, 176
Bredegade, 9, 111, 124, 197
Broderskabsvej, 191
Brøndbyøster, 252
Bærum, 238
- C. F. Richs Vej, 202
Carlsberg, 100
Carit Etlars Vej, 253
Chr. Richardts Vej, 178
Christiansborg Slot, 154
Classenske Boliger, 189, 197, 201, 237
la Cours Vejs skole, 201, 204
- Dalgas Boulevard, 180, 202, 205, 206
Danas Plads, 237
Danasvej, 136
Diakonissestiftelsen, 152
Dr. Priemes Vej, 252
Dresden, 191
Duevej, 192
- Emiliegade, 136
„Eva“, 237
- Fabrikvej, 180
Falkoner Alle, 9, 174, 178, 197, 203, 251, 260
Falkoner Alles skole, 127, 175
Falkonergaardens Gymnasium, 252
Fasanvej, 77, 205
Femte Juni Plads, 237
Finsensvej, 202, 204, 237
4.-maj-Kollegiet, 252
Flintholm, 154, 155, 236
Flintholm Alle, 202, 206
Flintholm Kirke, 237, 252
Folkegade, 100
Folkets Alle, 191
Forhaabningsholms Alle, 83, 91
Forum, 205, 238
Franske skole, se Jeanne d’Arc-skolen
Frederiksberg Alle, 12, 60, 69, 70, 75, 81, 86, 86, 113, 205
Frederiksberg Gymnasium, 204, 252
Frederiksberg Have, 100, 112
Frederiksberg Jernbanestation, 156, 201
Frederiksberg Kirke, 76, 162–164, 205
Frederiksberg Runddel, 75, 86, 205
Frederiksberg Slot, 100
Frederiksberg Slotskirke, 205
Frederiksberg Teater, 237
Frihedsstøtten, 112
Frihedsvej, 191
Fuglebakken, 206, 251
Fuglevangsvejs skole, 115
Fælledparken, 214
Fønikesteatret, 237
- Gammel Kongevej, 9, 74, 85, 86, 111
Gefionspringvandet, 113
Gentofte, 174
Gestapo-hovedkvarteret, 238
Godthaabshavekomplekset, 237
Godthaabskirken, 201,
Godthaabs sogn, 201
Godthaabsvej, 180, 197, 237, 253
Godthaabsvejs skole, 115, 188
Granbohus, 252

- Grøndal, 107, 108, 180
 Grøndalsåen, 180
 Gustav Johannsens Vej, 202
- H. C. Ørstedes Vej, 86, 110, 133, 206, 251
 Havnefjord, 238,
 Hellerup, 205
 Hjørring, 142
 Hoffmeyersvej, 206, 237
 Hovedbanegaarden, 201
 Howitzvej, jfr. Lampevej, 203, 260
 Hvidovre, 9-13, 15, 16, 63, 124
 Højbro Plads, 137
- Immanuelskirken, 83
- Jagtvej, 9
 Jeanne d'Arc-skolen, 238
 Jens Jessens Vej, 253
 Jernbanestien, 139, 203
 Jesu Kristi Kirke, 205
 Joakim Larsen skolen, 252
 Jyllandsvej, 205
- K. B. Hallen, 237
 Kiel, 191
 Kingosgade, 133
 Kino-Palæet, 253
 Kongedybet, 178
 Kronprinsesse Sofies Vej, 206
 „Kuglestøderen“, 237
 „Kvinde med spejl“, 237
- Ladegårdsåen, 9
 Lampevej, jfr. Howitzvej, 16, 17, 91, 106,
 107, 124, 151, 152, 156, 157, 162, 174,
 260
 Langelands Plads, 237
 Langelinie, 113
 „Liggende Kvinde“, 237
 Lighedsvej, 191
 Lindevangskirken, 205
 Lindevangskolen, 204
 Lindevangs sogn, 205
 Lollandsvej, 205
 Lykkesholm, 180
 Lykkesholms Alle, 124
 Lyngby, 174
- Maglekildevej, 238
 Mariendalsvej, 192
 Mindehøjen i Søndermarken, 206
 Morskabsteatret, 12
 Mynstersvej, 70, 203
 Møstings hus, 253
- N. J. Fjords Alle, 177
 Niels Ebbesens Vej, 162
 Nordre Fasanvej, 156, 206, 251
 Nordvestvej, 180
 Norsvej, 136
 Nylandske grunde, 205
 Nylandsvej, jfr. Bergersvej, 180
- Odense, 171
 Odeon, koncertpavillon, 12
- P. G. Ramms Alle, 204, 205
 Peter Bangs Vej, 190, 202, 205, 237, 252
 Peter Graus Vej, 237
 Pile Alle, 9, 75, 86, 91
 Rahbekskolen, 204, 237
 Reebergs grunde, 178-180, 190
 Reebergske fællid, 205
 Rolighedsvej, 251
 Rosenborg Slot, 100
 Rosenvænget, 91
 Rosenørns Alle, 205, 251
 Roskildevej, 205, 237, 253
- Samfunds Alle, 191, 206
 Sankt Annæ Plads, 75
 Sankt Jørgens sø, 206
 Sankt Thomas, runddelen ved, 112, 206
 Schönbergskvarteret, 9, 75, 111
 Shell-huset, 238
 Silkeborg, 15
 Smallegade, 86, 260
 Sofus Franck skolen, 252
 Solbjerg Kirkegård, 77
 Solbjerg sogn, 197
 Solbjergvej, 251
 Sommerlyst, 70
 Steenstrups Alle, 74
 Svanholm, 75, 76, 105-107
 Svanholmsvej, 83
 Sveasvej, 136

- Sønderjyllands Alle, 237
Sønderjyllandskolen, 237
Søndermarken, 100, 206, 253
Søndermarks Kirkegård, 205
Søndermarkskolen, 204
Søndermarks Krematorium, 205
- Tavastehus, 238
Teknisk Selskabs Skole, 204
Tesdorpsvej, 177
Thorvaldsenskolen, 204, 237
Thyesminde, 124
Ting- og Arresthuset, Blegdamsvej, 176
- Uppsala, 238
„Urjægeren“, 206
Valby, 9, 100, 236
Vanløse, 202
Vesterbro, 76
Vesterbrogade, 75, 86, 106, 111
Vigerslev, 9
Vodroffsgaard, 136
Vodroffslund, 144
Vodroffsvej, 9, 117
Værnedamsvej, 59, 75
Østerbro, 236

PERSONNAVNREGISTER

- Aagesen, Andreas, professor, 185
 Abrahamson, W., major, 14
 Ahlberg, Johanne Albertine, 230
 Alberg, Peter, statsgældsdirektør, 73
 Alberg, Sophie Therese, 73
 Albertsen, Albert, skibsfører, 268
 Albertsen, Kr., reklamekonsulent, 45, 53, 268-269, 290.
 Andersen, C. F. Gerner, se Gerner Andersen
 Andersen, Gerner Reinhardt Johannes Frederik, toldkasserer, 280
 Andersen, Grethe, frue, 45
 Andersen, Karen, 258
 Andersen, Max, billedhugger, 204, 253
 Andersen, O. Gottlob, se Gottlob Andersen
 Andersen, P., jernstøber, 75, 76, 105-109
 Andresen, H. C., afdelingsarkitekt, 261, 262
 Andresen, Lorentze Henriette, 195
 Ankersted, Karen, kommunelærerinde, 40
 Arentzen, R. J., tømrermester, 39
 Arvin, G. J., rektor, 43
 Asmussen, Laurits Kjellerup, gårdejer, 150
 Asmussen, V. F., højesteretssagfører, 37, 47, 111, 113-116, 133, 138, 141-143, 148, 149, 150-168, 170-176, 178, 179, 182, 183, 188, 190, 287
 Aumont, Ch., bankdirektør, 36, 90, 93, 103-106
 Bajer, Fredrik, fredsven, 196
 Ballin, L. J., garvermester, 37, 153, 158, 159
 Bang, P. G., minister, 68
 Bardenfleth, V., stiftamtmand, 154
 Barfoed, Anna, overassistent, frøken, 45
 Bauditz, W., ingeniørkaptajn, 36, 76
 Bech, Lovise, 215
 Bengtsen, Ane Dorthea, 224
 Bengtsen, Gustav Adolph, bødkersvend, 224
 Bentzen, Dorthea Vilhelmine, 228
 Bentzen, Frederik Vilhelm Leonor, overretssagfører, 217
 Bentzen, Hermine Andrea, 128
 Bentzen, Louise Camilla, 217
 Bernhoft, Elise Rosalie Christence, 128
 Bernhoft, Hans Lassenius, bureauchef, 128
 Bertelsen, C. A., civilingeniør, 262
 Bertolt, Mette, 268
 Bertolt, Oluf, forretningsfører, 43, 50, 52, 254-255, 260, 262, 290
 Bille-Top, H., læge, 39
 Bing, Laurids, veksellerer, 37, 137, 141, 142, 167, 170-181, 183, 188, 190, 276
 Bjerring, Vilhelm, professor, 17
 Bloch, F. C., sognepræst, 15
 Bloch, H., jægermester, 61
 Blom, Richard, reservelæge, 157
 Bobé, Louis, dr. phil., 206
 Boesen, Børge, boghandler, 45
 Bohn, Barbara Kirstine, 71
 Boisen, Anna Danielsdatter, 123
 Bork, A. J., direktør, 43
 Boye Meyer, Herbert, købmand, cand. polit., 44
 Brammer, Astrid Signe Dorothea, 232
 Bramsnæs, C. V., nationalbandirektør, 51, 219-221, 289
 Brandes, L. J., overlæge, 64
 Branth, Ellen, frøken, papirhandler, 33, 40
 Bregendahl, L. N., overretsassessor, 16
 Brinch, Viggo, civilingeniør, 262
 Brinck-Seidelin, Frederik, assessor, 100
 Brinck-Seidelin, Ludvig Christian, departementschef, 61
 Brinck-Seidelin, Mariane Magdalene Clausine, 61
 Brix, Else, 254
 Brix, Harald Leopold, sognepræst, 254
 Brock, Emilie Augusta, 277

- Brodersen, C. J., brandsinspektør, 143, 144
 Bruhn, Frederik Christian Henrik Poul, borgmester, 213
 Bruhn, Ingrid, 213
 Bruun, C. Juel, se Juel Bruun
 Bruun, P. D., højesteretsassessor, 61
 Bundgaard, Anders, billedhugger, 113
 Bülow, F. C., rådmænd, 9
 Bøggild, Dagmar, frue, 40
 Børre, J. S. A., grosserer, 37, 153, 158
 Børresen, Marie, assistent, frøken, 44
- Cain, A. N., billedhugger, 112, 113
 Carstensen, Emilie Christiane Henriette, 131
 Carstensen, Richard Peter, digeinspektør, 131
 Causse, C. S., kommunelærerinde, 40
 Christensen, Balthazar, overretsprokurator, 36, 72
 Christensen, Christian Theodor, detailhandler, 264
 Christensen, Clara Schloemer, se Munck
 Christensen, Emma, 256
 Christensen, Marie, 219
 Christensen, Mathilde, fru, 33, 40
 Christensen, O., inspektør, 38
 Christensen, Otto, maler, 310
 Christensen, Peter, skomager, 219
 Christensen, Sophus, direktør, 39
 Christian VIII, konge, 9
 Christiani, Rud., dr.-ing., 41
 Christophersen, Johanne Cecilie Cathrine, 128
 Claudius, Carl, samler, 253
 Clausen, Henriette Malene, 243
 Clausen, Nicoline, 222
 Cold, Magdalous, forretningsfører, 119
 Conradt-Eberlin, Adolph, se Eberlin
 Conradt-Eberlin, Peter Johan Alexei, højesteretsassessor, 84
 Creutz, Anna Marie, 280
 Creutz, Carl Thomas, boghandler, 280
 Croys, Emanuel Sofus Vilhelm, 226
- Dahl, Carl E. H., underdirektør, civilingeniør, 262
 Dahlerup, Vilhelm, arkitekt, 112
- Dalberg, Marie Frederikke, 182
 Dalsgaard-Nielsen, Esther, dr. med., læge, 45
 Dam, Holger, overretssagfører, 232
 Dam, Ragni, 232
 Demant, Ingeborg Christine Sophie, 277
 Dencker, Viggo, ingeniør, 263
 Deuntzer, J. H., professor, konseilspræsident, 190
 Diricks, Mariane Henriette, 71
 d'Origny, Cathrine Marie Alexandrine, 57
 Drewsen, J. C., politiker, 72
- Eberlin, Adolph, birkedommer, 34, 72, 81, 84-100, 103, 104, 108-112, 127, 131, 141, 147, 152, 157, 286
 Edsberg, Knud, maler, 310
 Eickhoff, Gottfred, billedhugger, 253
 Eilschou-Holm, Johs., præst, 44
 Einer-Jensen, O. E., hovedkasserer, 42, 50, 52, 232-233, 261, 289.
 Eisensøe, Fritz G., murermester, 45
 Emmiksen, Ane, 226
 Enig, Johanne, 247
 Estrup, J. B. S., konseilspræsident, 82
- Falbe-Hansen, V., professor, 37, 99, 116, 145, 146, 152, 153, 158
 Falck, Andreas Jensen, kaptajn, 184
 Falck, Eleonora Vilhelmine Marie, 184
 Falk-Jensen, P., konsulent, 44
 Fetterlein, Henry, hovedkasserer, 43
 Fischer, Christiane Sophie, 207
 Fischer, Laurits Joseph, overbanemester, 234
 Fischer, Vilhelm, direktør, cand. pharm., 43, 47, 49, 52, 234-238, 261, 289.
 Fischerström, Annette, 123
 Fischerström, Philip Otto, ritmester, 123
 Fjord, N. J., professor, 146-149
 Flensborg, Augusta Alexandra, 57
 Flensborg, Christian Peter, kontreadmiral, 57
 Folke, Folke, brandchef, 41
 Fornæs, Victor, driftsleder, 41, 43
 Frederiksen, F., materialist, cand. pharm., 41

- Frederiksen, Karen Trier, se Trier Frederiksen
 Fredriksen, Johanne Franziska, 243
 Fredriksen, Ole, sadelmager, 243
 Friis, Andreas, maler, 204
 Friis, Anna Christine Marie, 222
 Friis, Henriette Charlotte, 275
 Friis, Peter Jansen, kaptajn, 222
 Friis-Skotte, J., trafikminister, 39, 51, 222-223, 289
 Frijs, C.E. lengreve, konseilspræsident, 62
 Froberg, Bodil Marie, 230
 Frydensberg, Anna Johanne, frue, 42, 52, 245-246, 289
 Frydensberg, Carl Johan, universitetskasserer, 245
 Frydensberg, Peter Edvard, kaptajn, 245
 Frølund, J. E., civilingeniør, 262

 Gad, Aage, dommer, 34, 209-210, 288
 Gad, Henry Theodor, byfoged, 209
 Gade, Julie Alfrede, 84, 85
 Gamborg, V. E., direktør, 38, 185
 Gerner Andersen, C. F., kommunaldirektør, 260, 280-281, 290.
 Gjerding, A. M., kommunelærerinde, 41
 Glahn, Otto Valdemar, provst, 163, 164
 Glob, Johannes, maler, 310
 Glæsel, Edv., havearkitekt, 140
 Glæsel, Henri, arkitekt, 38, 191
 Godskesen, Jens Grethenius, toldkasserer, 198
 Godskesen, Marius, overrettsagfører, 33, 40, 47, 198-206, 212, 288.
 Gottlob Andersen, O., købmand, 45
 Gottschalksen, Emilie Marie Benedicte, 241
 Green, H., børskommissær, 230
 Grønvald, Frederik, direktør, 41
 Gundorph, Fanny Eleonora, 277
 Gundorph, Fritz William Emil, slagtermester, 277

 Hagelquist, Ebba, 249
 Hagemann, Amalie Margrethe, 234
 Hagemann, Carl Fredrik Julius, skomagermester, 234
 Hald, Dorthea, 150

 Hall, Anna Helene, 80
 Hall, C. C., konseilspræsident, 15, 17, 68, 82
 Hall, Peter Elias, provst, 80, 124
 Hammerich, Gunnar, billedhugger, 237
 Hammerich, Kai, direktør, 41, 49, 217-218, 289
 Hammerich, Louis, birkedommer, 217
 Hansdatter, Birgitte, 215
 Hansen, A. B. C., direktør, 42
 Hansen, A. S., minister, 62
 Hansen, Agatha Christine, 211
 Hansen, Aksel, billedhugger, 206
 Hansen, Ane Marie, 243
 Hansen, C. T., rentier, kammerråd, 38
 Hansen, Carl L., gartner, 35
 Hansen, Edel, 266
 Hansen, Ellen, sekretær, cand. jur., 42
 Hansen, Emilie Alvilda Selchau, se Selchau Hansen
 Hansen, F. V., billedhugger, 237
 Hansen, Georg H., købmand, 43
 Hansen, Gyde Kirstine, 57
 Hansen, H. A., sognefoged, 34
 Hansen, H. J. L., handelsgartner, 38, 163
 Hansen, H. N., borgmester, 97
 Hansen, Heinrich, arkitekt, 177
 Hansen, Henning, arkitekt, 236, 262
 Hansen, Hermanda, 268
 Hansen, I. A., politiker, 100
 Hansen, Kristine, 256
 Hansen, Niels, sporvejsfunktionær, 40
 Hansen, Svend, elektriker, 45
 Harpøth, Christen, læge, 279
 Harpøth, William T., kommunaldirektør, 186, 279, 290
 Hartelius, Elin Margrethe, 135
 Hartz, Gustav E., direktør, 42
 Hasselbalch, J. F. N., proprietær, 37, 85, 86, 97
 Hastrup, Otto, overretsassessor, 155, 156
 Hattensen, Christian, hofskriver, 275
 Hattensen, Vilh., kommunaldirektør, 186, 275-276, 290
 Hauberg, C. C., direktør, 137
 Hauch, Adamine Vilhelmine Mathilde, 213
 Hedebol, Peder, borgmester, 206

- Heide, Axel, bankdirektør, 133, 137, 138, 171
 Helsted, Axel, maler, 309
 Helweg, R., maskinfabrikant, 38, 143, 144, 170, 183
 Henriksen, Henriette, 219
 Henriksen, Peter, snedker, 219
 Henriques, W., 111, 125
 Herholdt, Sabine Dorothea, 184
 Hersom, E. S. P., civilingeniør, 141
 Hillerup, Arnoldine Frederikke, 131
 Holck, Harald Julius, borgmester, 96
 Holm, Ane Helene, 123
 Holm, Edle Dorothea, 150
 Holm, Helge, arkitekt, 236, 262
 Holm, Jacob, læge, 37, 154, 155
 Holstein, Johan Anton, overlæge, 154-156
 Holter, H. C., billedhugger, 206
 Hoppe, H. A., kammerjunker, 61
 Howitz, Frantz, professor, 126, 151, 153, 154
 Husman, A. C. E., frue, 43
 Høyer, Elsigne Marie, 123
 Høyer, Heinrich Jørgen Hansen, 123
- Ingerslev, C. V. M., birkedommer, 34, 111, 131-134, 185, 287
 Ingerslev, Ellen, se Hansen, Ellen
 Ingerslev, Jacob Vitus, justitiarius, 111
 Ingerslev, Laurids Sommer, proprietær, 131
 Isbrand, Victor, maler, 310
- Jacobsen, J. C., brygger, 14
 Jacobsen, Maren Dorthea, 101
 Jacobsen, Margrethe Christine, 73
 Jacoby, Eduard, dr. med., læge, 37, 47, 133, 138, 151, 156, 157, 167, 169-181, 182, 185, 190, 192, 276, 288
 Jacoby, Jacob Moses, købmand, agent, 169
 Jensen, Anna Sofie Margrethe, 224
 Jensen, Anna Wilhelmine, 195
 Jensen, Axel P., maler, 310
 Jensen, Christian, ølhandler, 232
 Jensen, Christine Emma, 226
 Jensen, H. C., maler, 309
 Jensen, Harriet Susanne, 258
 Jensen, J. Chr., direktør, 41
 Jensen, J. P., forvalter, 38, 48, 138, 171, 173-175, 185, 187-192, 276, 288
 Jensen, Jens, husmand, 226
 Jensen, Jens, kusk, 254
 Jensen, Johanne, frue, 43
 Jensen, Lars, indsidder, 187
 Jensen, Lauritz, overkyper, 258
 Jensen, Peder, lærer, 195
 Jensen, Rasmine Kirstine, 232
 Jespersen, Jesper, overretsjustitiarius, 71
 Jespersen, Marie, 71
 Jespersen, N. F., cand. theol., kaptajn, justitsråd, 35, 46, 71-72, 74, 75, 79, 286
 Jespersen, Peder Dam, kancelliråd, 71
 Jessen, P. O. H., oberst, 45
 Jetsmark, J., konferensråd, 119
 Jochimsen, Th., stadsingeniør, 192, 276
 Johannsen, Fr., telefondirektør, 38, 138, 141, 167, 170, 172, 178-181, 189-191
 Johansen, Arne Stæhr, se Stæhr Johansen
 Johansen, H. J., kommunelærerinde, frue, 40
 Johansen, Per, farver, 258
 Johnson, Charles, fabrikant, 37, 138, 163, 172, 174, 183, 189, 191
 Jonquières, Frederik de, overpræsident, kammerherre, 37, 170
 Juel Bruun, C., urtekræmmer, 38, 190
 Jørgensen, Aug. M., forretningsfører, 43, 52, 247-248, 261, 290
 Jørgensen, Emil, agent, 247
 Jørgensen, J. C., skoleinspektør, 41
- Kaalund-Jørgensen, Martin, maler, 310
 Kabell, Ludvig, maler, 309
 Kampmann, Chr. J., grosserer, 40
 Klingsey, Johanne Frederikke Sophie, 245
 Koch, F. J., handelsgartner, 36, 93, 96, 97, 106, 143
 Koch, Peter Frederik, højesteretsjustitiarius, 97, 213
 Koch, Rud., teglværksejer, 36, 124
 Koch, Svend, civilingeniør, direktør, 40, 42, 48, 213-214, 289.
 Kock, Louise Serafine, 135
 Koefoed og Hauberg, A/S, 137
 Koefoed, E. C. L., ingeniørkaptajn, 36
 Kornerup, Einar, murermester, 262

- Krag, J. O., økonomiminister, 44
 Krag, Maria Elisabeth, 61
 Krarup, Marie Christine, 80
 Krarup, Niels Bygom, skolebestyrer, 80
 Krebs, F. C., stiftsfysikus, 64
 Krieger, A. F., indenrigsminister, 13, 15, 68
 Kristensen, Marie Kirstine, 254
 Kristensen, Sine, 239
 Krogh-Jensen, G., stadsbibliotekar, 206
 Krone, Einar, muremester, 44
 Kronstrøm, Kr., stenhuggerier, 262
 Kruse, Carl, muremester, 38, 190
- Lagoni, Julie Laura Emilie, 150
 Lagoni, Otto Frederik Christian, skolelærer, 150
 Lange, Michael, overpræsident, 66
 Lange, Sophie Charlotte, 66, 70
 Lange-Müller, P. E., komponist, 70
 Langkilde, Kirsten, lektor, cand. mag., 41, 42
 Larsdatter, Sidse Kathrine, 228
 Larsen, Alfred, tegner, 309
 Larsen, Alvilda, kontorist, frue, 44
 Larsen, Anna Johanne Elisabeth, se Frydensberg
 Larsen, Caroline, 232
 Larsen, Ernst, rektor, cand. mag., 45
 Larsen, Joakim, skoledirektør, 148, 149, 276
 Larsen, L., og C. Andersen, muremester, 262
 Larsen, L. C., overretsprokurator, 16, 82
 Larsen, Lars Jørgen Wendelboe, godsejer, 245
 Larsen, N., vognfabrikant, 36, 93, 99, 108, 147
 Lassen, Adelaide Frederikke Amalie, 234
 Lassen, Augusta Emilie, 198
 Lassen, Jul., professor, 185
 Lassen, Knud Søren Christian, forpagter, kaptajn, sagfører, 198
 Lauritz-Jensen, Chr., fuldmægtig, 45
 Lauritzen, Alvar, arkitektkonduktør, 262
 Lauritzen, L. M., landinspektør, 36, 114 f., 143
 Laursen, Brdr., stenhuggerier, 262
 Laursen, Elvine Kirstine, 224
 Lazarus, M., bogtrykker, 37
 Lefolii, J. R. B., grosserer, 36
 Lehmann, Orla, minister, 17
 Leisner, Josepha, frue, 43
 Lemvig-Müller & Munck A/S, 263
 Leschly, Ernesto Melchior, kaptajn, 71
 Leschly, Susanne, 71
 Levin & Co., M., 69
 Liebe, C. C., højesteretsadvokat, 122
 Lindberg, Jac. Kr., nationalbankdirektør, 40
 Linde, T., overretsassessor, 152
 Lund, Emma, 219
 Lund, Johanne Emilie Sophie, 209
 Lundberg, Knud, journalist, cand. med., 45
 Lundsteen, Lilli, maler, 309
 Lunn, M., højesteretssagfører, 37, 114, 115, 144, 153, 155, 160, 161, 165-167
 Lyngbye, J., fattiginspektør, 154
- Marstrand, Troels, mølleeejer, 36
 Martensen, Bertha Marie, 280
 Mathiesen, Hans Christian, metaltrykmester, 247
 Mathiesen, L. J., kommunelærer, 39
 Mathiesen, Ragnhild, 247
 Matthisen, Adam, tømremester, 37, 141, 191
 Mauritzen, Lydia Marie Alexandra Dorteia, 228
 Mauritzen, Siegfred Halvor Alexander, sadelmager, 228
 Meister, Jenö, billedhugger, 237
 Mertins-Jørgensen, Aug., se Jørgensen, Aug. M.
 Meyer, Carl, overretssagfører, 38, 48, 138, 144, 172, 173, 175, 179, 182-183, 190, 288
 Meyer, D. F. S., oberst, brandinspektør, 144
 Meyer, Fritz, højesteretsassessor, 182
 Meyer, Henry, arkitekt, 155
 Meyer, Herbert Boye, se Boye Meyer
 Meyer, Mariane Elisabeth, 213
 Meyer, Pauline, 169

- Michaelsen, Hansine Nicoline Christiane
 Gustave, 80
 Moe, A. J., civilingeniør, 262
 Mogensén, Eva Louise, 213
 Mogensén, Poul Christian Rudolph, lærer,
 213
 Moltke, Frederik lensgreve, 65
 Monrad, D. G., konseilspræsident, 14, 15
 Munch, P., politiker, 196
 Munck, Agnus Carl, konfektionshandler,
 264
 Munck, Børge, forretningsfører, 264
 Munck, Clara, frue, 44, 53, 262, 264-265,
 290
 Munck, Niels Foss Møller, grosserer, 207
 Munck, V. E., afdelingschef, cand. jur.,
 38, 48, 185, 207-208, 288
 Mühlensteth, Maltha Christian, kommandørkaptajn, 78
 Mühlensteth, N. C., postmester, etatsråd,
 35, 48, 63, 75, 78-79, 81, 93, 103, 286
 Myhlertz, Erik, maler, 310
 Mühlhausen, Knud, maler, 310
 Müllen, L. A., major, 13, 14
 Müller, Olga Constance Neve, 249
 Müller, Otto, højesteretsassessor, 12-16,
 34, 48, 63, 66-70, 74, 93, 285
 Müller, Peter Erasmus, biskop, 66
 Müller, Thora Alexandra Emilie Julie,
 241
 Møhl, Christiane Amalie, 80
 Møldrup, J. V., højesteretsadvokat, 38
 Møller, Aksel, borgmester, cand. polit.,
 44, 47, 49, 52, 249-253, 260-262, 290
 Møller, Alvilda, se Larsén, Alvilda
 Møller, H. F., overretsprokurator, 158,
 159
 Møller, Hertha Constance, 254
 Møller, Hugo Nicolaus, prokurist, 249
 Møller, Nissine Johanne Ingeborg, 198
 Møller, Poul, teknisk direktør, 261, 262

 Nandrup, Johan Christian, 211
 Nandrup, Stephan, læge, 39, 48, 211-212,
 289
 Nellesmann, S., højesteretsadvokat, 36,
 87-90, 93-97, 103-106, 127, 139, 146,
 147
 Nielsen, Agnes, 247
 Nielsen, Anna, frøken, 40
 Nielsen, Anna, skuespillerinde, 70
 Nielsen, Anna Hansine Kjerstine, 187
 Nielsen, Augusta, frue, 42
 Nielsen, C. L., hjælpepræst, 124
 Nielsen, Camilla, frue, husejerinde, 41
 Nielsen, Carl H. V., tømremester, 43,
 261
 Nielsen, E., A/S, stenhuggeri, 262
 Nielsen, Ellen Kirstine, 187
 Nielsen, Emil Frederik, bagemester, 232
 Nielsen, Frode, underdirektør, civilingeniør,
 260
 Nielsen, H. F., kommunelærer, 38
 Nielsen, Harald, lejrchef, 44
 Nielsen, Ida Rasmine Emilie, 232
 Nielsen, J., detailhandler, 38, 138, 163, 189
 Nielsen, Jais, maler, 260
 Nielsen, Jens, detailhandler, 228
 Nielsen, Johannes, forretningsfører, 40,
 52, 228-229, 289
 Nielsen, Knud, grosserer, 44, 49, 52,
 256-257, 262, 290
 Nielsen, L., tømrer, 38
 Nielsen, Mads Peter, entreprenør,
 ingeniør, 44
 Nielsen, Mette, 187
 Nielsen, N. M., isenkræmmer, 42
 Nielsen, N. P., skuespiller, 70
 Nielsen, Niels Christian, typograf, 239
 Nielsen, Peter Christian, arbejdsmand,
 187
 Nielsen, Sidse Kirstine, 195
 Nielsen, Vilhelm, kontorassistent, 256
 Nimb, Carl Henrik, arkitekt, 236, 262
 Nobel, E. F., fabrikant, 35
 Nobel, O. K., civilingeniør, 214
 Nyrop, Martin, arkitekt, 113
 Nystrom, Eiler, arkivar, 206
 Nørregaard, Gunnar Fabritius, lærer,
 mag. art, 41

 Ohland, Chr. & Søn, 263
 Olrik, H., maler, 309
 Olrik, Helene Sophie, 199
 Olsen, Albertine, 239
 Olsen, Anna Dorothea, 101

- Olsen, Carl C., undersøger, 42, 44
 Olsen, Chr. og Meilgaard Mortensen, 263
 Olsen, Em., forretningsfører, 41, 52, 226-227, 289
 Olsen, Emilie Theodorine, 226
 Olsen, Harry E., sporvejsfunktionær, 45
 Olsen, Lauritz, vinkyper, 239
 Olsen, N. C., sæbe- og lysfabrikant, 35
 Olsen, Ole Pedersen, tømrer, 226
 Origny, se d'Origny
 Owen, Agnes Susanne Christine, 131
- Paldam, Jørgen, kontorchef, cand. polit., 45
 Patheier, Asta, maler, 309
 Pehrsson, Anders, patron, 169
 Pehrsson, Gerda Elisabeth, 169
 Persson, Niels, se Petersen, Niels
 Petersen, Anker, maler, 42, 52, 243-244, 289
 Petersen, Anna, 280
 Petersen, Anna, maler, 309
 Petersen, Bertha Amalie, 256
 Petersen, Carl, birkedommer, 10, 12, 13, 34, 57-60, 63, 69, 76, 85, 86, 93, 103, 137, 285
 Petersen, Ellen, 279
 Petersen, Emma Amalie Agnes, 266
 Petersen, Erik, togfører, 222
 Petersen, H. A., værkfører, 43, 53, 266-267, 290
 Petersen, H. C. F., gartner, 38, 138, 188, 189
 Petersen, Jacob, tømrermester, 266
 Petersen, Julie Augusta, 222
 Petersen, Lars, gårdejer, 195
 Petersen, Lars, landmand, 266
 Petersen, Lucie Thomine, 66
 Petersen, Nicolay, silke- og klædekræmmer, 57
 Petersen, Niels, arbejdsmand, 243
 Petersen, Niels, overretssagfører, 39, 47, 195-197, 288
 Petersen, Niels, rentier, 256
 Petersen, Peter Christian, vognfabrikant, 279
 Petersen, Petrea, 258
 Pettersson, Karin, 123
- Plesner, Ulrik, arkitekt, 192
 Plockross, H. C., overretssagfører, 35, 48, 75, 79, 80-83, 286
 Plockross, Nicolai Christian, fabrikør, 80
 Poulsen, Carl, bestyrer, 42
 Poulsen, D. T., handelsgartner, 37, 140, 159, 167
 Poulsen, Vigfus E., vandinspektør, 75
 Povelsen, P., amtsforvalter, 72
 Prieme, C. C. L., læge, justitsråd, 34, 63, 74, 81
- Rahbek, Kamma, 260
 Rahbek, Knud Lyne, forfatter, 260
 Rald, N. J., provst, 45
 Ramm, Johan Mathæus, grønthandler, 135
 Ramm, P. G., oberstløjtnant, 33, 36, 48, 59, 86, 93, 98, 105-107, 111, 112, 135-149, 152-155, 157, 160-162, 165, 166, 170, 172, 173, 182, 188, 189, 287
 Ramm, Paul, generalmajor, 43
 Ranløv, A. P. direktør, 45
 Rasmussen, Bodil Margrethe, 266
 Rasmussen, Conradine Christiane, 73
 Rasmussen, Dorteia, 239
 Rassow, Caroline Wilhelmine, 184
 Rathsack, L., gartner, 34
 Recke, Conradine Henriette von der, 241
 Recke, Johanne Victorine von der, 84
 Recke, Louise von der, 71
 Richardt, Christiane Mathilde, 211
 Richardt, Gottlieb Carl August, sognepræst, 211
 Rigelsen, Olga, frue, 44
 Rosenørn, Cecilius Andreas Ulrich, godsejer, 61
 Rosenørn, E. Emil, overpræsident, gehejmekonferensråd, 12-15, 34, 46, 61-65, 69, 72, 74, 79, 81, 86, 93, 117, 121, 285
 Rothe, Ernst, murermester, 192
 Rothe, Rudolph, forstråd, 75
 Rotwitt, W., landvæsenskommissær, 36
 Rubin, Gottfred, veksellerer, 137
 Rump, Elisabeth Ingeborg Birgitte, 198
 Rump, J. C. M., civilingeniør, 142
 Rump, Nicolai Reimer, justitsminister, 198
 Røgind, Sven, direktør, docent, cand. polit., 42, 52, 241-242, 289

- Røgind, William Jens Mathias, overingeniør, 241
- Rørbye, Emma Eulalia, 78
- Rørbye, Ferdinand Henrik, overkrigsskomsær, 78
- Sally, A., overretssagfører, 164
- Salto, Axel, maler, 204
- Sander, Axel, grosserer, 133
- Scavenius, P. B., landvæsenskommissær, 62
- Schack, Juliane Marie, 61
- Scharling, William, nationaløkonom, 119
- Schilling, tysk arkitekt, 191
- Schiødte, Immanuel, professor, 125, 126, 151
- Schiøtt, August, maler, 309
- Schjørring, Severine (Serine) Nielsen, 207
- Schlegel, Anna Marie Dorthea, 111
- Schlegel, Carl Frederik Adolph, stadskonduktør, major, 101
- Schlegel, Henrik Frederik, fattigdirektør, 117,
- Schlegel, N. F., overretsjustitiarius, 36, 47, 65, 81, 86, 87, 89-99, 100-122, 127, 130, 132, 139-141, 143-145, 147, 149, 151-154, 157-162, 164-166, 286
- Schlichtkrull, Adolph, grosserer, 207
- Schlichtkrull, Poulina (Polly), 207
- Schloemer, Margaretha, 264
- Schmidt, Christiane Mathilde, 211
- Schmidt, Valdemar, arkitekt, 41
- Schmock, Th., tømremester, 37, 167, 170
- Schou, Philip, direktør, 36, 92, 93, 96-99, 105, 106, 147
- Schovelin, Julius, kaptajn, 15-17
- Schrøder, Rudy, fuldmægtig, 44, 50, 53, 270-271, 290
- Schønberg, E. H., kontorchef, 37, 155, 164
- Seidelin, Ingeborg, maler, 310
- Seidelin, V., brandinspektør, 75
- Selchau Hansen, Emilie Alvilda, 198
- Sihm, F. M. A., kammerråd, 124
- Simonsen, Elisabeth Marie, 128
- Simonsen, Hans, proprietær, 58
- Simony, Carl, justitsminister, 10, 12
- Skeel, Christian, kaptajn, 101
- Skeel, Regitze Sophie, 101, 122
- Skibsted, Carl Frederik de Fine, overretssagfører, 83
- Skibsted, Charles Arnold de Fine, overretssagfører, 136
- Skjerbæk, Oluf J., overinspektør, cand. jur., 42
- Skousboe, R., gårdejer, 10, 34
- Sloth, Carl Nielsen, stabssergent, 241
- Sloth, Lizzie Agnethe Nielsen, 241
- Slott-Møller, Harald, maler, 310
- Smith, J. G., direktør, 39
- Steen, Adolph, professor, 14, 16
- Stein, Carl Frederik (Fritz), købmand, 230
- Stein, H., redaktør, cand. jur., 42, 49, 52, 230-231, 289
- Stockfleth, Frederikke Eleonora Cathrine, 78
- Stub, Augusta Lovisa, 66
- Stæger, Lauritz Peter, kaptajn, 73
- Stæger, R. C., finanshovedkasserer, etatsråd, 34, 47, 48, 69, 73-77, 79, 126, 286
- Stæhr Johansen, Arne, branddirektør, 43, 47, 49, 53, 258-263, 290
- Svanenskiold, Johanne Martine Noline, 78
- Sven, C. J. F., overretssagfører, 41, 49, 51, 224-225, 261, 289
- Svensen, Svend Peder, urtekræmmer, 224
- Syberg, Hans, billedhugger, 206
- Sylow, Christian Edvard, borgmester, 184
- Sylow, N. C. H., birkedommer, dr. jur., 34, 184-186, 199, 276, 288.
- Sørensen, Anna Hansine, 213
- Sørensen, J. C., murermester, 37, 143, 153
- Sørensen, Lauritz, driftsbestyrer, 40, 49, 52, 215-216, 289
- Sørensen, Minna, 279
- Sørensen, Olga Petra, 230
- Sørensen, Peder Christian, husmand, 215
- Sørensen, Søren Miné, entreprenør, 230
- Sørensen, Valdemar, grosserer, 43
- Tausen-Nielsen, H., salgschef, 41, 42, 52, 239-240, 289
- Tegner, Peter Martin, købmand, løjtnant, 128
- Tegner, Wilhelmine Augusta, 128

- Thalberg, Sophie Frederikke, 80
 Thellefsen, Leo, maler, 310
 Thomsen, H. L., overformynd, 45
 Thorn, Engeline Margrethe, 245
 Tiemroth, Christian, regeringsråd, 14, 16
 Topp, A. L., grosserer, 35, 48, 76, 81, 87, 88, 90-93, 95, 96, 103, 104, 106, 112, 123-127, 130, 139, 146, 147, 151, 287
 Topp, Jørgen, skræddermester, 123
 Topsøe, H., fabrikinspektør, 37, 143, 154, 162
 Trier, Herman, politiker, 190
 Trier Frederiksen, Karen, maler, 310
 Tscherning, A. F., oberst, 16
 Tuxen, Georg E., kommandør, 129
 Tuxen, Johan C., kommandør, 36, 48, 87, 92, 93, 95-99, 103-105, 108, 109, 128-130, 152, 287
 Tuxen, Peter Mandrup, kommandørkaptajn, 128
 Tørsleff, Aug., maler, 309, 310

 Valentiner, Julius, bankdirektør, 38, 175, 179, 185, 188
 Walther, Frederik, overkontrollør, 13
 Watt, Marie Henriette, 279
 Wedege, S. J., oberst, 152
 Vedel, Herman, maler, 309
 Weile, Emmy, 241
 Weile, Frederik, vinhandler, 241
 Westenholz, Anders Peder, generalkonsul, 209
 Westenholz, Helen Scott, 209
 Westergaard, Anders Werner, intendant, 277
 Westergaard, N., kommunaldirektør, 185, 186, 276, 277-278, 290
 Westergren, Gred Elise, 249
 Westergren, John, kaptajn, 249
 Viggo Pedersen, Stephan, maler, 260
 Wikander, Hanna, 169
 Willemann, G. S., postmester, 43, 262,
 Villesen, Jens Stockholm, gårdmand, 215
 Villesen,, Karen Margrethe, 215
 Wimpffen, F. F., forstmester, 35
 Windfeld-Hansen, Ib, belysningsdirektør, 141
 Winther, Geert, dr. phil., 14
 With, Anna Camilla, 217
 Withen, Kirstine Nielsen, 264
 Vogel-Jørgensen, G., overlærer, 148
 Vogelius, P. A., brygger, 36, 98, 108
 Wolff, C. V., maler, 310
 Wolff, Christiane Marie, 135
 Wolff, Niels, justitsråd, 135, 136
 Worsaae, Ida Christine, 217

 Young, Helen Scott, 209

ILLUSTRATIONSFORTEGNELSE

Side

- 11 Fattighuset, Allegade 7 (senere nr. 14), kommunalbestyrelsens første mødested (1858–1863). Foto. Frederiksberg Kommunebibliotekers billedsamling.
- 12 E. Emil Rosenørn. Litografi. Frederiksberg Raadhus.
- 27 Fattighuset paa Lampevej, kommunalbestyrelsens andet mødested (1863–1870). Foto. Frederiksberg Kommunebibliotekers billedsamling.
- 30 Smallegade 1 (det lave hvide hus midt i billedet), kommunalbestyrelsens tredje mødested (1870–1874). Foto 1885. Frederiksberg Raadhus.
- 35 Kommuneskolen paa Lampevej, kommunalbestyrelsens fjerde mødested (1874–1886). Foto ca. 1890. Frederiksberg Stadsarkiv.
- 39 Kommunalbestyrelsesmøde. Foto 1905. Frederiksberg Raadhus.
- 46 Howitzvej 2, kommunalbestyrelsens femte mødested (1886–1953). Træsnit efter tegning af Alfred Larsen 1886. Illustreret Tidende 1885–86, side 509.
- 51 Howitzvej 2, kommunalbestyrelsens mødesal efter udvidelsen 1907–1909. Foto 1950. Frederiksberg Kommunebibliotekers billedsamling.
- 54 Kommunalbestyrelsens første møde paa det nye raadhus. Foto 9. maj 1953. Frederiksberg Kommunebibliotekers billedsamling.
- 57 Carl Petersen. Foto. Frederiksberg Raadhus.
- 61 E. Emil Rosenørn i sit arbejdsværelse paa Billesborg. Malet af Ludvig Kabell. Tilhører hofjærgermester Otto lensbaron Rosenørn-Lehn, Oreby.
- 66 Otto Müller. Malet 1877 af H. C. Jensen. Tilhører civilingeniør Poul Egede Glahn.
- 71 N. F. Jespersen. Litografi. Frederiksberg Raadhus.
- 73 R. C. Stæger. Malet 1867 af H. Olrik. Tilhører chef for Finanshovedkassen E. Stæger.
- 78 N. C. Mühlensteth. Foto. Frederiksberg Raadhus.
- 80 H. C. Plockross. Tegning ca. 1905 af Aug. Tørsleff. Tilhører kunstneren.
- 84 Adolph Conradt-Eberlin. Pastel 1902 af Asta Patheier. Tilhører ingeniør C. Conradt-Eberlin.
- 101 N. F. Schlegel. Foto. Frederiksberg Raadhus.
- 123 A. L. Topp. Foto. Frederiksberg Raadhus.
- 128 Johan C. Tuxen. Malet 1849 af August Schiøtt. Tilhører hofjærgermesterinde Emmy Hansen, Mullerup.
- 131 Carl Ingerslev. Foto. Frederiksberg Raadhus.
- 135 P. G. Ramm. Malet ca. 1885 af Axel Helsted. Tilhører oberstinde Geo Ramm.
- 150 F. Asmussen. Foto. Frederiksberg Raadhus.
- 169 Eduard Jacoby. Foto. Frederiksberg Raadhus.
- 182 Carl Meyer. Foto. Frederiksberg Raadhus.
- 184 H. Sylow. Malet 1904 af Lilli Lundsteen. Tilhører Peter Sylow, Nørager.
- 187 J. P. Jensen. Foto. Frederiksberg Raadhus.
- 195 Niels Petersen. Malet af Anna Petersen. Tilhører overlæge Ekkert Petersen.
- 198 Marius Godskesen. Malet ca. 1926 af Herman Vedel. Frederiksberg Raadhus.

Side

- 207 V. E. Munck. Foto. Frederiksberg Raadhus.
209 Aage Gad. Foto. Frederiksberg Raadhus.
211 Stephan Nandrup. Malet 1910 af C. V. Wolff. Tilhører læge Svend Nandrup.
213 Svend Koch. Malet 1937 af Erik Myhlertz. Tilhører sekretær, cand. jur. Jens Koch.
215 Lauritz Sørensen. Foto. Frederiksberg Raadhus.
217 Kai Hammerich. Malet 1934 af Johannes Glob. Tilhører Købstædernes almindelige Brandforsikring.
219 C. V. Bramsnæs. Malet 1944 af Aug. Tørsleff. Tilhører Danmarks Nationabank.
222 J. Friis-Skotte. Malet 1942 af Martin Kaalund-Jørgensen. Tilhører Statsradiofonien.
224 C. J. F. Sven. Foto. Frederiksberg Raadhus.
226 Em. Olsen. Foto. Frederiksberg Raadhus.
228 Johannes Nielsen. Malet 1932 af Harald Slott-Møller. Tilhører frøken Oda Nielsen.
230 H. Stein. Malet 1944 af Aug. Tørsleff. Tilhører fru Olga Stein.
232 O. E. Einer-Jensen. Malet 1942 af Victor Isbrand. Tilhører den portrætterede.
234 Vilhelm Fischer. Malet 1951 af Otto Christensen. Frederiksberg Raadhus.
239 H. Tausen-Nielsen. Foto. Frederiksberg Raadhus.
241 Sven Røgind. Malet 1952 af Karen Trier Frederiksen. Tilhører den portrætterede.
243 Anker Petersen. Foto. Frederiksberg Raadhus.
245 Anna Johanne Frydensberg. Foto. Frederiksberg Raadhus.
247 Aug. M. Jørgensen. Foto. Frederiksberg Bade- og Svømmeanstalt A/S.
249 Aksel Møller. Malet 1952 af Knud Mühlhausen. Frederiksberg Raadhus.
254 Oluf Bertolt. Malet 1955 af Leo Thellefsen. Tilhører den portrætterede.
256 Knud Nielsen. Malet 1953 af Knud Edsberg. Tilhører den portrætterede.
258 Arne Stæhr Johansen. Malet 1953 af Axel P. Jensen. Frederiksberg Raadhus.
264 Clara Munck. Foto.
266 H. A. Petersen. Foto.
268 Kr. Albertsen. Foto.
270 Rudy Schrøder. Foto.
275 Vilh. Hattensen. Foto. Frederiksberg Raadhus.
277 N. Westergaard. Malet 1909 af Ingeborg Seidelin. Tilhører direktør, civilingeniør Bryde Westergaard, Sørup.
279 William T. Harpøth. Foto. Frederiksberg Raadhus.
280 C. F. Gerner Andersen. Foto.
282 Frederiksberg Raadhus, kommunalbestyrelsens sjette mødested (siden 1953). Foto 1954. Frederiksberg Kommunebibliotekers billedsamling.

